THE BOOK WAS DRENCHED

ಮುದ್ದಣ

ನಂದಳಿಕೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರ

ಜೀವನಚರಿತ್ರೆ ಮತ್ತು ಗ್ರಂಥಗಳ ವಿಮರ್ಶೆ

ಬೆಂಗಳೂರು

ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಕಾಲೇಜಿನ ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಂಘದಿಂದ ಪ್ರಕಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ

೧೯೨೬

ಮೈಸೂರು
ಕ್ರೌನ್ ಎಲೆಕ್ಟ್ರಿಕ್ ಪ್ರೆಸ್,
೧೯೨೬

ವಿಷಯಸೂಚಿಕೆ.

ಚಿತ್ರಗಳು.

ಮುನ್ನುಡಿ

ಇತರ ದೇವತೆಗಳನ್ನಾರಾಧಿಸುವಾಗಲಂತೂ ನಿರ್ವಿಘ್ನತಾ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಮೊದಲು ಗಣಪತಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದು ಸರಿ. ಆದರೆ ಭಾದ್ರಪದ ಶುಕ್ಲ ಚತುರ್ಥಿಯ ದಿನ ಮಾಡುವ ಸಿದ್ಧಿವಿನಾಯಕ ವ್ರತದಲ್ಲಿಯೂ ಮೊದಲು ಬೇರೊಂದು ಗಣಪತಿಪೂಜೆ ನಡೆಯಬೇಕೆ? ಇದೇ ವಿಧವಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಈ ಮುನ್ನುಡಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹವೇ ಆದ ಈ ಪುಸ್ತಕಕ್ಕೂ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯೊಂದು ಬೇಕೆ?

ಬೇಕಾದರೆ ಅದನ್ನು ಬರೆಯತಕ್ಕವರಾದರೂ ಎಂಥವರಾಗಿರ ಬೇಕು? ಯಾರ ಜೀವನಕೃತಿಗಳು ಈ ಪುಸ್ತಕಕ್ಕೆ ವಿಷಯವಾಗಿವೆಯೋ ಆತನು ಸ್ವತಃ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವ ಕವಿ. ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು ಇಲ್ಲಿ ಉಪ ನ್ಯಸಿಸಿರತಕ್ಕವರು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ವಿದ್ವದ್ರಸಿಕರು. ಹೀಗೆ ಸ್ವತಏವ ಪ್ರಶ ಸ್ತವಾಗಿರತಕ್ಕ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಉಪಕ್ರಮಣಿಕೆಯನ್ನು ಬರೆಯುವುದರಿಂದ ಮತ್ತಷ್ಟು ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿಕೊಡುವೆನೆಂದು ಹೊರಡುವವನು ಅವರೆಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದೆಯಾದರೂ ಇರಬೇಕಲ್ಲವೆ?

ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ, ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಪ್ರಕಾಶಕರಾದ ಕರ್ಣಾಟಕಸಂಘದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮುನ್ನುಡಿಯೊಂದು ಆವಶ್ಯಕವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಅದನ್ನು ನಾನು ಬರೆಯಬೇಕೆಂದು ವಿಧಾಯಕಮಾಡಿರುವುದರ ಮರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಬಹುಶಃ ಅದು ಈ ರೀತಿ ಇರಬಹುದೆ? ಅವರ ಸಂಘದಲ್ಲಿ ಬಹು ದಿನಗಳಿಂದ ಮಮತೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವವರಲ್ಲಿ ನಾನೂ ಒಬ್ಬನು; ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಅವರು ಗಣನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ತಮ್ಮ ಪರವಾಗಿ ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಲೇಖಕರಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿ ಸುವ ಸಂತೋಷವನ್ನು ನನಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ನನ್ನಮೇಲೆ ತಮಗೆ ಇರುವ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿರಬಹುದು. ಇದಿಷ್ಟು ನನ್ನ ಮುನ್ನುಡಿಗೆ ಮುನ್ನುಡಿ.

ಈ ಬಗೆಯ ಗ್ರಂಥನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇದೇ ಮೊದ ಲೆಂಬುದೇ ಈ ವಿಷಯವಿಲ್ಲದ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ನಾನು ಮೊದಲು ಹೇಳಬಹು

ದಾಗಿರುವ ವಿಷಯ. ಇಂಥ ಕವಿಪ್ರಶಂಸಾತ್ಮಕವಾದ ಗ್ರಂಥಗಳು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಅಪರೂಪವಲ್ಲ. ಕವಿಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲ ಬಂಧುಮಿತ್ರರು ಆತನ ನಡೆನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಜನರ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರಲು ಅರ್ಹವಾದುವೆಂದು ತಮಗೆ ತೋರಿದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿಯೂ, ಆತನ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅವುಗಳ ಗುಣಾವಗುಣಗಳನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸಿಯೂ ಪ್ರಬಂಧಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸುವುದು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಪದ್ಧತಿ. ಇಂತಹ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಹೆಚ್ಚಾದ ಪ್ರಯೋಜನವುಂಟೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಅವು ಜನಸಾಮಾನ್ಯಕ್ಕೆ ಕವಿಯ ಪ್ರಥಮಪರಿಚಯವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು, ಆತನ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಅಭಿರುಚಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತವೆ. ಜನರಿಗೆ ಕಾಯಕ್ಲೇಶ ಮನಃಕ್ಲೇಶಗಳು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಲೂ ವಿಶ್ರಾಂತಿವ್ಯವಧಾನಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಲೂ ಇರುವ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಕವಿಯ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಾವ್ಯವನ್ನೂ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನೂ ಆಮೂಲಾಗ್ರವಾಗಿ ಓದುವುದು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಈಗ ವಿದ್ಯಾಪ್ರಾಚುರ್ಯವಿಶೇಷದಿಂದಲೂ ಮುದ್ರಣಸೌಕರ್ಯವಿಶೇಷದಿಂದಲೂ ಗ್ರಂಥಸಂಖ್ಯಾಭಿವೃದ್ಧಿಯು ಹೇರಳವಾಗಿ ಆಗುತ್ತಿದೆ, ಅಥವಾ ಆಗುವಂತಿದೆ. ಇಂತಹ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯರಾಶಿಯೊಳಗಿನ ಉತ್ತಮಕೃತಿಗಳ ಸ್ವಾರಸ್ಯಾಂಶಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಜನರ ಮುಂದಿರಿಸಲು ಇಂತಹ ಉಪಾಯವನ್ನವಲಂಬಿಸದಿದ್ದರೆ, ಆ ಕೃತಿಗಳ ಕಡೆಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯಲೋಕದ ದೃಷ್ಟಿಯು ತಿರುಗುವುದೇ ಅಸಂಭವವಾಗಬಹುದು. ಇದೂ ಅಲ್ಲದೆ, ಪ್ರೌಢಗಳಾದ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನೋದಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಆವಶ್ಯಕವಾದ ಪಾಂಡಿತ್ಯವು ಸಾಮಾನ್ಯಜನಕ್ಕೆ ಇರುವುದು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಅಂಥವರಿಗೆ ಈ ಬಗೆಯ ವಿವರಣಗ್ರಂಥಗಳು ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಉಪಕಾರಕಗಳಾಗುವುವು. ಹೀಗೆ ಸಮಯಾನುಕೂಲ್ಯವಿಲ್ಲದೆಯಾಗಲಿ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿ ಸಾಲದೆಯಾಗಲಿ ಕಾವ್ಯವ್ಯಾಸಂಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರತಕ್ಕ ಜನರಿಗೆಲ್ಲ ಇಂತಹ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಆದರಣೀಯಗಳಾಗುವುವೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ಇನ್ನು ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶಂಸಿತನಾಗಿರುವ ಕವಿಯು ಅಷ್ಟು ಉತ್ತಮವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನೆ ?—ಎಂದರೆ ಈ ಬಗೆಯ ಪ್ರಶಂಸಾಗ್ರಂಥವೊಂದಕ್ಕೆ ವಿಷಯನಾಗಲು ತಕ್ಕಷ್ಟು ಮಹತ್ವವು ಆತನಲ್ಲುಂಟೆ ?—ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ

ತಕ್ಕ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಕಾವ್ಯತತ್ತ್ವಜ್ಞರಾದ ಪಂಡಿತರು ಮುಂದಿನ ಪ್ರಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿಟ್ಟಿರುವರು. ಅವರು ವಿವರಿಸಿರ ತಕ್ಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಒಟ್ಟಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಪರ್ಯಾಲೋಚನೆಮಾಡಿ ದರೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಕವಿಯ ವಿಶೇಷಗುಣಗಳು--ಅಥವಾ, ವಿಶೇಷ ಮಹತ್ತ್ವದ ಗುರುತುಗಳು—ಎಂದು ನನಗೆ ತೋರಿಬರುವ ಎರಡು ಅಂಶ ಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುವೆನು :—

(೧) ಆತನು ಹುಟ್ಟುಕವಿ.

(೨) ಆತನು ನೂತನ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹುಡುಕಲಾರಂಭಿಸಿದ ಕವಿ.

ಕವಿತಾಬೀಜವು ಆತನಲ್ಲಿ ಆಜನ್ಮಸಿದ್ಧವಾಗಿತ್ತೆಂಬುದು ಆತನ ಜೀವನಚರಿತೆಯಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಪಂಡಿತವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಯೋ ಅಥವಾ ಇತರ ವಿಧವಾದ ಸನ್ನಿವೇಶಾನುಕೂಲ್ಯದಿಂದಲೋ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಾಭ್ಯಾಸಮಾಡಿದವರು ತಾವೂ ಕಾವ್ಯರಚನೆಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಒತ್ತುತ್ತಿರುವ ಪಾಂಡಿತ್ಯದ ಹೊರೆಯನ್ನು ಇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಯತ್ನಿಸುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಬಾಲ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪಂಡಿತ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನೆಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ಅರಿಯದಿದ್ದು ಕಸರತ್ ವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಜೀವನ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವನು, ದೊಡ್ಡ ಪೈಲ್ವಾನನೆಂದು ಹೆಸರು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ಆಶೆಗೆ ವಶನಾಗದೆ, ಕಾವ್ಯಪಾಠಕ್ಕೆ ಮನಸೋಲಬೇಕಾ ದರೆ ಆತನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಸತ್ಕಾವ್ಯಕ್ಕೂ ಮಾತೃತೆಯಾದ ರಸಿಕತೆಯು—ಎಂದರೆ ತನ್ನ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಕಾಣುವ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿಯ ಲೋಪದೋಷಗಳ ವಿಷ ಯದಲ್ಲಿ ಬೇಸತ್ತವನಾಗಿ, ಅದಕ್ಕಿಂತ ಉತ್ತಮವಾದ ಬೇರೊಂದು ಪ್ರಪಂ ಚವನ್ನು ಹುಡುಕಿ, ಅದರ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕೆಂಬ ಭಾವೋ ನ್ನತಿಯೂ ತದನುಗುಣವಾದ ಆರ್ದ್ರಹೃದಯತೆಯೂ—ಇದ್ದೇ ಇದ್ದಿರ ಬೇಕಲ್ಲವೆ ? ಈ ಊಹೆಯನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಕವಿಯ ಕೊನೆಯ ಕಾವ್ಯವಾದ—ಎಂದರೆ ಆತನ ಮನೋಬುದ್ಧಿಗಳು ಪರಿಪಕ್ವಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಬರೆದುದಾದ—" ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧ " ವು ಸ್ಥಿರಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಮುದ್ದಣನು ಪಾಂಡಿತ್ಯಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಕಾವ್ಯಹೇಳಹೊರಟವನಲ್ಲ. ಆವನು ಸರಸಸಲ್ಲಾಪಗಳಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟವುಳ್ಳವನು. ಕಾವ್ಯಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ದುಂಬಿಗೆ ಮಕರಂದದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ಆಸಕ್ತಿಯೋ ಹಾಗೆ ಆತನಿಗೆ ಕಾವ್ಯರಸದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ಆಸಕ್ತಿ. ಪುಣ್ಯವಶದಿಂದ

ಆತನು ಅನುಕೂಲಳಾದ ಸಹಧರ್ಮಿಣಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದನು. ಆ ಸರಸಿಯನ್ನು ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸುವ ಸಂತೋಷಕ್ಕಾಗಿ ಆತನು ಹೇಳಿದ ಕಥಾವಿಸ್ತಾರವೇ "ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧ" ವೆಂಬ ಕಾವ್ಯ. ಅದು ರಸಿಕರಂಜನೆಗಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ ರಸಿಕವಾಕ್ಯ. ಜೇನು ಮಾರಿ ಹೊಟ್ಟೆಹೊರೆದುಕೊಳ್ಳುವವನಿಗೆ ಮಕರಂದದಲ್ಲಿಯೂ ಒಣಪಂಡಿತನಿಗೆ ಕಾವ್ಯಾಲಾಪದಲ್ಲಿಯೂ ಇರತಕ್ಕ ಆಸಕ್ತಿಯು ನೈಜವಾದುದಲ್ಲ, ಕೃತಕವಾದುದು. ಆ ಬಗೆಯ ಕಾರಣಾಂತರಜನಿತವಾದ ಆಸಕ್ತಿಯ ಹೆಸರು ಪ್ರೀತಿಯಲ್ಲ; ಅದನ್ನು ಲೋಭವೆನ್ನಬಹುದೋ ಏನೋ! ಹೀಗೆ ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಉದ್ದೇಶ್ಯವು ಪಾಂಡಿತ್ಯದೂಷಣೆಯಲ್ಲ. ಪಾಂಡಿತ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಸತ್ಕಾವ್ಯವಾಗಲಾರದೆಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಸರ್ವಾತ್ಮನಾ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ. ಆದರೆ ಕಾವ್ಯನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಪಾಂಡಿತ್ಯವೊಂದೇ ಸಾಲದೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದೇ ಸದ್ಯಃ ನಮ್ಮ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಮಣ್ಣಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮಡಕೆಯಾಗದು. ಆದರೆ ಮಣ್ಣನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಳ್ಳ ಬಲ್ಲವರಿಗೆಲ್ಲ ಕುಂಬಾರನಿಗಿರುವ ಹಸ್ತಕೌಶಲವು ಇರುವುದೆ?

ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಕವಿಯಲ್ಲಿ ಕವಿತಾಂಕುರವು ಪ್ರಕೃತಿಸಿದ್ಧವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಆತನ ಮೇಲ್ಮೆಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಣ್ಣಿಸಿದಂತೆ ಆಗದು. ಸಹಜವಾದ ಕವಿತಾಚಾತುರಿಯನ್ನು ಪಡೆದವರು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋಮಂದಿ ಇದ್ದರಲ್ಲವೆ? ಹಿಂದೆ ನೂರಾರು ರಸವತ್ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆದವರು ಆಜನ್ಮಕವಿಗಳಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಿರಬೇಕಲ್ಲವೆ? ಪಂಪ, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ, ಷಡಕ್ಷರಿ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ, ಕನಕದಾಸ—ಇವರೇ ಮೊದಲಾದ ಎಷ್ಟೋಮಂದಿಗೆ ಕವಿತೆಯು, ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಹುಟ್ಟುಗುಣವಾಗಿಯೇ ಬಂದಿರಬೇಕು. ಹಾಗಾದಮೇಲೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಕವಿಯದೇನು ವಿಶೇಷ?—ಎಂಬ ವಿಚಾರವು ಬಂದೇಬರುವುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವು ಮೇಲಣ (೨) ನೆಯ ಗುಣನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿದೆ. ಅದು—ಆತನು ನೂತನಮಾರ್ಗಾನ್ವೇಷಿಯೆಂಬುದೇ. ಈಗ ತಾನೆ ನಾವು ಸ್ಮರಿಸಿರುವ ಪಂಪ ಮೊದಲಾದ ಪೂರ್ವಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಮಾತ್ರವೇ ಕವಿತ್ವದಲ್ಲಿ ನೂತನ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದವರು; ಉಳಿದ ಬಹುಮಂದಿ ತಮಗೆ ಹಿಂದಿದ್ದವರು ಹಾಕಿದ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ನಡೆದವರು. ನಮ್ಮ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಕವಿಯು ನೂತನಮಾರ್ಗ ಪ್ರದರ್ಶಕರಾದ

ಕೆಲಮಂದಿಯ ಪಂಕ್ತಿಗೆ ಸೇರತಕ್ಕವನು; ಆತನ ಪೂರ್ವಿಕರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಾರದಿರುವ ಲಕ್ಷಣಗಳೊಂದೆರಡು ಆತನ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುತ್ತವೆ. ಆ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಇನ್ನೂ ಪ್ರಾರಂಭದಶೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರತಕ್ಕುವು. ಅವು ಪರಿಪೂರ್ಣದಶೆಗೆ ಬಂದು ಶೋಭಿಸಲು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಕಾಲಾವಕಾಶವನ್ನು ವಿಧಿಯು ಆತನಿಗೆ ದಯಗೆಯ್ಯಲಿಲ್ಲ.

ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಕೃತಿಯ ನವೀನತೆಯು ಕಾವ್ಯದ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟುದಲ್ಲ, **ರೀತಿಗೆ** ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟುದು. ಆತನು ಹೇಳಿರುವುದೇನೋ ಹಳೆಯ ರಾಮಕಥೆಯನ್ನೇ. ಆದರೆ ಆ ಹೇಳಿಕೆಯ ಪರಿಯು ಹೊಸದು. ಹೀಗೆ ಹೊಸದೊಂದು ದಾರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುವ ಪ್ರಯತ್ನವು ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಂಡಿರುವುದು "ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧ" ದಲ್ಲಿಯೇ. ಅದರ **ರೀತಿನವ್ಯತೆ**ಯು ಮೂರು ಸಂಗತಿಗಳಿಂದ ಉಂಟಾದುದೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ

(೧) ಅದು ಗದ್ಯಪ್ರಬಂಧವಾಗಿರುವುದೊಂದು;

(೨) ಅದು ಸಂಭಾಷಣೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವುದೊಂದು;

(೩) ರಸಿಕದಂಪತಿಗಳ ಸಲ್ಲಾಪಕ್ಕೆ ಸಹಜವಾದ ಹಾಸ್ಯರಸವು ಅದರಲ್ಲಿ ಅಡಿಗಡಿಗೆ ಉಕ್ಕಿ ಹರಿಯುತ್ತಿರುವುದೊಂದು.

ಇವುಗಳಲ್ಲಿ (೨) (೩) ನೆಯ ಗುಣಗಳು (೧) ನೆಯದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದುವು. ಏಕೆಂದರೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸಂಭಾಷಣರೂಪದ ಕಾವ್ಯವು "ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧ" ಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಯಾವುದೂ ಆಗಿದ್ದಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲಿಯ ಸಂಭಾಷಣೆಯ ರೀತಿಯು ಆಧುನಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ—ಎಂದರೆ "ನಾವೆಲ್" ಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುವಂತಹುದು. ಅಶ್ಲೀಲವಾಗದೆ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಮೀರದೆ ಇರುವ ಹಾಸ್ಯರಸಪ್ರಧಾನವಾದ ಗ್ರಂಥವಾದರೋ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಅಪರೂಪವೇ.

ಗದ್ಯರಚನೆಯು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಆಗಿಬಂದಿದೆ. ಚಂಪೂಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಗದ್ಯವಿದ್ದೇ ಇದೆ. ಕೃಷ್ಣರಾಜ ವಾಣೀವಿಲಾಸ ಭಾರತ, ಕಲಾವತೀಪರಿಣಯ, ಮುದ್ರಾಮಂಜೂಷ ಮೊದಲಾದ ಎಷ್ಟೋ ವಚನಗ್ರಂಥಗಳು "ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧ" ಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದೆಯೇ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟುವು. ಆದರೂ ಒಂದು ಪ್ರೌಢವಾದ ಪದ್ಯಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆದಾತನು

ಗದ್ಯಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆಯಹೊರಟು "ಪದ್ಯಂ ವಧ್ಯಂ; ಗದ್ಯಂ ಹೃದ್ಯಂ" ಎಂದು ತೀರ್ಮಾನಮಾಡಿದುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಆತನು ಬರಬರುತ ಗದ್ಯ ಪಕ್ಷಪಾತಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬುದು ನಿಸ್ಸಂಶಯವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ಹಿಂದಿನ ಪದ್ಯರಚನಾಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಸಂಪಾದಿತವಾದ ಶಬ್ದಸಂಪತ್ತನ್ನೂ ವಾಗ್ಧೋರಣೆಯನ್ನೂ ಆತನು ಗದ್ಯನಿರ್ಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಪಡಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಆತನ ವಾಕ್ಯಸರಣಿಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೊಸ ಸೊಬಗೂ ಶ್ರಾವ್ಯತೆಯೂ ಉಂಟಾಗಿವೆ. ಆ ಶೈಲಿಯಾದರೋ, ಮೇಲೆ ಹೇಳಿರುವಂತೆ, ರಸಿಕಸಹಜವಾದ ಮೃದುಮಧುರ ಹಾಸ್ಯದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಸಂಭಾಷಣೆಯ **ರೀತಿ**ಯನ್ನು ತಾಳಿರುವ ಕಾರಣ ಆ ಗದ್ಯದ ಸೊಂಪು ಇಮ್ಮಡಿಯಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೂ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೂ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಕವಿಯು ಹೊಸದಾರಿಯೊಂದನ್ನು ಹಾಕಲು ಮೊದಲುಮಾಡಿರುವನು.

ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರ ಸಾಹಿತ್ಯಮೀಮಾಂಸೆಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು "ಕ್ಲ್ಯಾಸಿಕಲ್" ಅಥವಾ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ, ಮತ್ತು "ರೊಮ್ಯಾಂಟಿಕ್" ಅಥವಾ ಸ್ವತಂತ್ರ ಎಂದು ಎರಡು ಜಾತಿಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸುವುದುಂಟು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಕಾವ್ಯವು ಇತಿಹಾಸ ಸಮ್ಮತಗಳಾದ ಸಂದರ್ಭಗಳಿಂದಲೂ ಉದ್ದಾಮವಾದ ಧೋರಣೆಯಿಂದಲೂ ಪ್ರೌಢವಾದ ವಾಗ್ಗುಂಫನದಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ ಲಕ್ಷಣಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರತಕ್ಕ ಸಕಲಸಲ್ಲಕ್ಷಣಗಳಿಗೂ ಆದರ್ಶಪ್ರಾಯವಾಗಿರುವುದು. ಸ್ವತಂತ್ರ ರೀತಿಯ ಕಾವ್ಯವಾದರೋ, ನೂತನ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು, ಶಬ್ದಶೈಲಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸಹೊಸ ವೈಚಿತ್ರ್ಯಗಳನ್ನು ತೋರಿ, ವಾಚಕರಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮಾತು ಕಥೆಗಳನ್ನೇ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಲಕ್ಷಣಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಕಟ್ಟುಪಾಡಿಗೆ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಸಿಕ್ಕದೆ ಇರುವುವು. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಕಾವ್ಯಗಳು ಉಪಾಧ್ಯಾಯನಂತೆಯೂ ಯಜಮಾನನಂತೆಯೂ ಗಂಭೀರವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡತಕ್ಕುವು. ಸ್ವತಂತ್ರಕಾವ್ಯಗಳು ಒಡನಾಡಿಯಂತೆ ಸಲಿಗೆಯಿಂದ ಮಾತನಾಡತಕ್ಕುವು. ಈ ಎರಡು ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಕವಿಯು ಎರಡನೆಯ ಜಾತಿಗೆ ಮೂಲಪುರುಷನಾದವನೆಂದು ನಾವು ಹೇಳಬಹುದು. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆಯಲು ಪ್ರತಿಭೆ ಪಾಂಡಿತ್ಯಗಳೆರಡೂ ಅತಿ ಮುಖ್ಯವಾದುವು; ಸ್ವತಂತ್ರ

ರೀತಿಯ ಕಾವ್ಯರಚನೆಗೆ ಹೊಸದೊಂದು ಮನೋವೃತ್ತಿಯೂ ಧೈರ್ಯವೂ ಇರಬೇಕು. ಇವು ಆತನಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದುವು.

ಕವಿಯಾದವನ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯವಾವುದು ? (೧) ಸವಿಯಾದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಇಂಪಾದ ಒಂದೆರಡು ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿ, ಅಥವಾ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹಾಡಿ, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಆಹ್ಲಾದವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದು ಮಾತ್ರವೆ ? ಅಥವಾ (೨) ಹೊಸಗೊಂದು ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಸೃಜಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಯ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ಕಣ್ಣಮುಂದೆ ತರುವುದರ ಮೂಲಕ ದೊಡ್ಡದೊಂದು ಜೀವನ ತತ್ತ್ವವು, ಅಥವಾ ವಿಶ್ವರಹಸ್ಯವು, ಹೊಸದಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸ್ಫುರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವುದೆ ?—ಎಂಬೀವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯಜ್ಞರು ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳುಳ್ಳವರಾಗಿರುವರು. ಆ ಎರಡು ತೆರದ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಕವಿಯು ಎರಡನೆಯದನ್ನು ಕೈಕೊಂಡವನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆತನು ತಾನಾಗಿ ಒಂದು ಜಗತ್ತಂತ್ರ ಮರ್ಮವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದು, ಅದನ್ನು ಕಾವ್ಯದ ಮೂಲಕ ಜನರಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಪಡಿಸುವೆನೆಂದು ಹೊರಟವನಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮೊದಲನೆಯ ತೆರದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಆತನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿರುವನು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನೇ ಆದರೂ, ಹಳಸದೆ ನೀರಸವಾಗದೆ ಇರುವ ಒಂದು ಘಕ್ಕಿಯಿಂದ ಆತನು ಹೇಳಿರುವ ಕಾರಣ ಅದು ಹರ್ಷಜನಕವಾಗಿದೆ. ಇಂತಹವನು ಮಹಾಕವಿಯೆಂದೆನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೂ ಸತ್ಕವಿಯೆನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಅಡ್ಡಿಯೂ ಇರದು. ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಆತನು ಹಿಂದಿನ ಸತ್ಕವಿಗಳ ಪಂಕ್ತಿಗೆ ಸೇರತಕ್ಕವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಒಂದೆರಡು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಆತನು ನವೀನ ಮಾರ್ಗಾವಲಂಬಿಯಾಗಿಯೂ ಇದ್ದಾನೆ.

ವಿಚಾರಮಾಡಿ ನೋಡಿದರೆ ಪ್ರಕೃತಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಂತಾವಶ್ಯಕವಾದ ಜೀವನ ತತ್ತ್ವವೊಂದನ್ನೂ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಕವಿಯು ಹೊಸದಾಗಿ ಬೋಧಿಸಿರುವನೆಂದು ತೋರುವುದು. ಆ ತತ್ತ್ವವು ಮುದ್ದಣ ಮನೋರಮೆಯರ ಜೀವನ ವಿಧಾನದಿಂದ ಹೊರಪಡತಕ್ಕುದು. ಅವರು ಬಡವರು ; ಆದರೂ ಅವರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸುಖವನ್ನನುಭವಿಸಿದ ಭಾಗ್ಯವಂತರು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಇರಲಾರರು. ಅವರ ಆ ಸುಖವು ಸರಸತೆಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದುದು ; ಹಣದಿಂದ ಕೊಂಡುದಲ್ಲ. " ಧನಿಕರಾಗುವುದು ನಿಮಗೆ ಸಾಧ್ಯವೋ ಇಲ್ಲವೋ ನಾನರಿಯೆ. ಆದರೆ ಧನಿಕರಾಗಬೇಕೆಂಬ ಪ್ರಯ

ತ್ನದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಆತ್ಮವನ್ನು ನೀವು ಅಧೋಗತಿಗೆ ತಳ್ಳುವ ಸಂಭವವುಂಟು. ಆದರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಪ್ರಯಾಸದಿಂದ ರಸಿಕರಾಗುವುದು ನಿಮಗೆ ಸಾಧ್ಯ. ನೀವು ರಸಿಕರಾದರೆ ಧನಿಕರು ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಸುಖಶಾಂತಿಗಳಿಗಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದ ಸುಖಶಾಂತಿಗಳನ್ನು ನೀವು ಪಡೆಯಬಹುದಲ್ಲದೆ, ನಿಮ್ಮ ಆತ್ಮವನ್ನು ಅದರಿಂದ ಉನ್ನತಿಗೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳಲಾಗುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಧನಧಾನ್ಯಸಂಪತ್ತು ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯಾದರೂ ಇರಲಿ, ಕಡಿಮೆಯಾಗಿಯಾದರೂ ಇರಲಿ; ಕಾವ್ಯಸಂಪತ್ತು ಮಾತ್ರ ಯಥೇಷ್ಟವಾಗಿರುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮುದ್ದಣ ಮನೋರಮೆಯರಂತೆ ಸತ್ಕಥಾ ವಿನೋದದಲ್ಲಿ ಬಾಳಿರಿ''—ಹೀಗೆಂಬುದೇ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಕವಿಯು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಿರುವ ತತ್ತ್ವವೆಂದು ನಾವು ಭಾವಿಸಬಹುದಲ್ಲವೆ?

ಡಿ. ವಿ. ಗುಂಡಪ್ಪ.

೧೩ನೆಯ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೧೯೩೫.

ಮೊದಲನೆಯ ಭಾಗ

ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ

ಶ್ರೀಮಾನ್ ನಂದಳಿಕೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಯ್ಯ
೧೮೬೯—೧೯೦೧.

(ಪ್ರಾಕ್ತನವಿಮರ್ಶವಿಚಕ್ಷಣ ರಾವ್ ಬಹದ್ದೂರ್ ಮ|| ಆರ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್, ಎಂ.ಎ., ಎಂ.ಆರ್. ಎ.ಎಸ್. ಇವರಿಂದ).

ಈತನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು. ಇವನ **ಪೂರ್ವಿಕರು** ಪಾಠಾಳಿಗಳು, ಎಂದರೆ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಗೆಕೋಲು ಹಿಡಿವ ಕೆಲಸವುಳ್ಳ ಶಿವಬ್ರಾಹ್ಮಣರು. ಈತನು ಉಡುಪಿ ತಾಲ್ಲೂಕು ನಂದಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ೧೮೬೯ ರಲ್ಲಿ (ಶುಕ್ಲ ಸಂ|| ಸೋಮವಾರ ಸ್ವಾತಿ ನಕ್ಷತ್ರ) ಹುಟ್ಟಿದನು. ನಂದಳಿಕೆಯೇ ಪರಂಪರೆಯಾಗಿ ಇವನ ಕುಟುಂಬದವರ ವಾಸಸ್ಥಳ. ಇವನ ತಂದೆ ಪಾಠಾಳಿ ತಿಮ್ಮಯ್ಯ (ಜನನ ೧೮೩೯.) ತಾಯಿ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿ (ಜನನ ೧೮೫೪.) ಚಿಕ್ಕಪ್ಪಂದಿರು ರಾಮಪ್ಪ, ಲಿಂಗಣ್ಣಯ್ಯ; ಸೋದರತ್ತೆ ಇಂದಮ್ಮ; ಸಹೋದರರು (ತಮ್ಮಂದಿರು) ಶಿವರಾಮಯ್ಯ, ರಾಮಕೃಷ್ಣ; ಹೆಂಡತಿ ಕಮಲಾಬಾಯಿ. ತಂದೆಗೆ ೩೦ ವರ್ಷ ತಾಯಿಗೆ ೧೫ ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಾಗಿದ್ದಾಗ ಈತನು ಜನ್ಮಿಸಿದನು. ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಈತನನ್ನು ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳು ಮುದ್ದಣ್ಣ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಈತನು ನಂದಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮುರೂರು ಚರಡಪ್ಪಯ್ಯನವರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದ ಪಾಠಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ನಂದಳಿಕೆ ದೇವರಾಯ, ಸಿದ್ದುಸೆಟ್ಟಿ, ಬಾಬು, ಕೆ. ರಾಮಚಂದ್ರಯ್ಯ, ತೇಜಪ್ಪಸೆಟ್ಟಿ, ಕುಪ್ಪಣ್ಣಭಟ್ಟ ಮೊದಲಾದ ಸಹಪಾಠಿಗಳೊಡನೆ ವ್ಯಾಸಂಗಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅನಂತರ ಟ್ರೈನಿಂಗ್ ಸ್ಕೂಲಿಗೆ ಸೇರಿ ತನ್ನ ೧೮ನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆಯಾಗಲು ಆ ಸ್ಕೂಲ್ ಹೆಡ್ಮಾಸ್ಟರು ಕಸರತ್ತನ್ನು (Gymnastics) ಕಲಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮದರಾಸಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಕಸರತ್ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತೀರ್ಣನಾಗಿ ೧೦ ರೂಪಾಯಿ ಸಂಬಳಕ್ಕೆ ಕಸರತ್ತನ್ನು ಕಲಿಸುವ ಉಪಾಧ್ಯಾಯನಾಗಿ ಉಡುಪಿಗೆ ಹೋದನು.

ಉಡುಪಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರಾಗಿದ್ದ ಅನೇಕ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರಾದ ಮಳಲಿ ಸುಬ್ಬರಾಯರ ಪರಿಚಯವುಂಟಾಯಿತು. ಇವರ ಸಹವಾಸದಿಂದ ಈತನಿಗೆ ಕಾವ್ಯಪರಿಚಯವೂ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ರುಚಿಯೂ ಉಂಟಾದುವು. ಅವರಂತೆಯೇ ತಾನೂ ಅವರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಗ್ರಂಥ ರಚನೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಕುತೂಹಲವು ಹುಟ್ಟಿತು. ಈತನು ಮೊತ್ತಮೊದಲು ೧೮೯೧ರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ೨೩ನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ "**ಕುಮಾರವಿಜಯ**"ವೆಂಬ ಯಕ್ಷಗಾನವನ್ನು ಬರೆದು ತನ್ನ ಗುರುವೆನಿಸಿದ ಮಳಲಿ ಸುಬ್ಬರಾಯರಿಗೆ ಅರ್ಪಿತಮಾಡಿದನು. ಈ ಗ್ರಂಥವು ಅಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಬಳಿಕ "**ರತ್ನಾವತೀ ಕಲ್ಯಾಣ**"ವೆಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಯಕ್ಷಗಾನವನ್ನು ಬರೆದು ಅದನ್ನು ನಂದಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಠಶಾಲೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಮುರೂರು ಚರಡಪ್ಪಯ್ಯನವರಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದನು. ಇದೂ ಅಚ್ಚಾಗಿದೆ. ೧೮೯೧ರಲ್ಲಿ ಮಳಲಿ ಸುಬ್ಬರಾಯರಿಗೆ ಕುಂದಾಪುರಕ್ಕೆ ವರ್ಗವಾಯಿತು. ಆದರೂ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಕಾಗದಪತ್ರಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇದ್ದುವು. ೧೮೯೩ರಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಯ್ಯನಿಗೂ ಕುಂದಾಪುರಕ್ಕೆ ೧೫ ರೂಪಾಯಿ ಸಂಬಳಕ್ಕೆ ವರ್ಗವಾದುದರಿಂದ ಗುರುಶಿಷ್ಯರು ಇಬ್ಬರೂ ಪುನಃ ಸೇರಲು ಅವಕಾಶವಾಯಿತು. ಈ ವರ್ಷ(೧೮೯೩)ದಲ್ಲಿಯೇ ೨೫ ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನಿಗೆ ಮದುವೆಯಾಯಿತು. ಈತನ ಹೆಂಡತಿ ಕಮಲಾಬಾಯಿ ಎಂಬಾಕೆಯು ಮೈಸೂರು ಸೀಮೆಯವಳು—ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್ ಕೂಡ್ಲಕೆರೆ ಮಾಗಣಿ ಕಾಗೆಕೋಡಮಗ್ಗಿ ಗ್ರಾಮದ ನಾರಣಪ್ಪಯ್ಯನ ಮಗಳು.

ಈತನು ೧೮೯೩ ರಲ್ಲ "**ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣ**"ವನ್ನು ಬರೆಯಲಾರಂಭಿಸಿ ೧೮೯೪ ರಲ್ಲ ಮುಗಿಸಿದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇವನ ಹಸ್ತಾಕ್ಷರದ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಪ್ರತಿಯಿಂದ ಗ್ರಂಥವು ಏತತ್ಕೃತವೆಂದೂ ೧೮೯೪ ರಲ್ಲಿ ಮುಗಿದುದೆಂದೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಸುಮಾರು ಇದೇ

ಸಮಯದಲ್ಲಿ "**ಶ್ರೀರಾಮಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ**"ದ ಕೆಲವುಭಾಗಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣವು ಪೂರೈಸಿದಮೇಲೆ ಆ ಗ್ರಂಥವನ್ನೂ ಸುಮಾರು ೧೮೯೫ರಲ್ಲಿ ಮುಗಿಸಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ತನ್ನ ತಾಯಿಯಾದ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಬರೆದನು. ಅನಂತರ ಮಳಲಿ ಸುಬ್ಬರಾಯರಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ **ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧ**ವನ್ನು ಓದಿ ಅದನ್ನು ಕನ್ನಡ ಗದ್ಯರೂಪವಾಗಿ ಬರೆದು ೧೮೯೭ನೆಯ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೯ಕ್ಕೆ ಪೂರೈಸಿದಂತೆ ಆತನ ಸ್ವಹಸ್ತಾಕ್ಷರದ ಕರಡುಪ್ರತಿಯಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ತನ್ನ ಬಾಲ್ಯದ ಮುದ್ದಣ್ಣನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಬರೆದನು. ಸುಮಾರು ಇದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ "**ಕುಶವಿಜಯ**" ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶವುಂಟಾಯಿತು. ಆದರೆ ೧೮೯೭ನೆಯ ಕೊನೆಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಪಂಡಿತನಾಗಿ ಉಡುಪಿ ಮಿಷನ್‌ಸ್ಕೂಲಿಗೆ ಹೋದುದರಿಂದ ಮಳಲಿಸುಬ್ಬರಾಯರಲ್ಲಿ ಮೂಲಸಂಸ್ಕೃತಗ್ರಂಥವನ್ನು ಓದಲು ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದೆ ಹೋಗಿ ಆ ಉದ್ದೇಶವು ನೆರವೇರಲಿಲ್ಲ. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಈತನು ಬರೆದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. "**ಭಗವದ್ಗೀತೆ**"ಯನ್ನು ಭಾಮಿನೀಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿಯೂ "**ಕರ್ಣಾಟಕ ರಾಮಾಯಣ**"ವನ್ನು ವಾರ್ಧಕಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಈತನು ಬರೆದನೆಂದು ಈತನ ಕೈಬರಹದ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ನೋಡಿದ್ದ ಉಡುಪಿಯ ವಕೀಲರಾದ ಅಂಗಾರಸೆಟ್ಟರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಈ ಪ್ರತಿ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. "**ಕಾಮಶಾಸ್ತ್ರ**"ವೆಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಈತನು ಬರೆದುದಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇದರ ಕೈಬರಹದ ಪ್ರತಿ ಕನರ ಹೈಸ್ಕೂಲ್ ಹೆಡ್ಮಾಸ್ಟರ್ ಪದ್ಮನಾಭಬಾಳಿಗರ ವಶದಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಯ್ಯನ ತಮ್ಮ ಶಿವರಾಮಯ್ಯನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ಶಿವರಾಮಯ್ಯನು ಹೆಬ್ರಿ ಬ್ರಾಂಚ್ ಪೋಸ್ಟ್‌ಮಾಸ್ಟರಾಗಿದ್ದನು. ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಯ್ಯನಿಗೆ ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷದ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ (೧೮೯೮ರಲ್ಲಿ) ಒಬ್ಬ ಮಗನು ಹುಟ್ಟಿ

ದನು. ಈ ಮಗನ ಹೆಸರು ರಾಧಾಕೃಷ್ಣ. ಮತ್ತೊಂದು ಹೆಸರು ಬಾಬು ರಾವ್. ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಯ್ಯನು ೧೯೧೧ನೆಯ ಫೆಬ್ರವರಿ ೧೫ (ಶಾರ್ವರಿ ಸಂ|| ದ ಮಾಘಬಹುಳ ಏಕಾದಶಿ ಶುಕ್ರವಾರ) ಉಡುಪಿಯಲ್ಲಿ ಅಕಾಲ ಮೃತ್ಯುವಿಗೆ ತುತ್ತಾಗಿ ೩೩ ನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಕೈಲಾಸವಾಸಿ ಯಾದನು.

ಈತನು "ಶ್ರೀರಾಮಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ", "ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧ", "ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣ" ಎಂಬ ತನ್ನ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ತನ್ನದು ಎಂದರೆ ಅಚ್ಚುಹಾಕಲಾರರು ಎಂಬ ಶಂಕೆಯಿಂದ ಪೂರ್ವಗ್ರಂಥಗಳು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕಾವ್ಯಮಂಜರೀ ಸಂಪಾದಕರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಅವು ಮುದ್ರಿತವಾದ ಸಂಗತಿ ಪ್ರಾಯಿಕವಾಗಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದೇ ಇರಬಹುದು. ಅನೇಕ ಜನ ರಿಗೆ ಇವು ಪೂರ್ವಗ್ರಂಥಗಳೆಂಬ ಭ್ರಾಂತಿ ಈಗಲೂ ಇದೆ. (ಶ್ರೀರಾಮ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕದ ಹೊಸಮುದ್ರಣದ ಪೀಠಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ.)

ಹಿಂದೆ ತಿಳಿಸಿದಂತೆ ಇವನ ಸ್ವಹಸ್ತಾಕ್ಷರದ ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥವು ತನ್ನಿಂದ ರಚಿತವಾಯಿತೆಂದು ಕಂಠೋಕ್ತವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸ್ವಹಸ್ತಾಕ್ಷರದಲ್ಲಿ ತಿದ್ದಿಯೂ ಇದ್ದಾನೆ. 'ಜನ್ನ' ಎಂದು ಬರೆದಿದ್ದುದನ್ನು 'ಗರವಟ' ಎಂದೂ 'ಭಕ್ತಿ' ಎಂಬು ದನ್ನು 'ಶ್ರದ್ಧೆ' ಎಂದೂ ಹೀಗೆಯೇ ಹಲವುಕಡೆ ತಿದ್ದಿದ್ದಾನೆ. ರಾಮಾಶ್ವ ಮೇಧದ ಕೈಬರಹದ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ೧೨ ನೆಯ ಆಶ್ವಾಸದ ಕೊನೆಯ ಭಾಗ ದಲ್ಲಿ "ಶತ್ರುಘ್ನನಂ ಕಾಣ್ಬೊಂದು ಕಾತರದಿಂ" ಎಂದು ಬರೆದಿದ್ದು ದನ್ನು ಪುನರ್ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡಿ "ಇಲ್ಲಿ **ತವಕ** ಎಂದು ಆಗಬೇಡವೇ? **ಕಾತರ**ವೆಂಬುದು ಕಾಮರಸದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಯೋಗವಲ್ಲವೆ?" ಎಂಬ ಟಿಪ್ಪಣಿಯನ್ನು ಸ್ವಹಸ್ತದಲ್ಲಿ ಬರೆದು ತಿದ್ದಿದ್ದಾನೆ. ಶ್ರೀರಾಮಪಟ್ಟಾಭಿಷೇ ಕದಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ತನ್ನ ಕರ್ತೃತ್ವವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿರುವಂತೆ ತಿಳಿಯ ಬಹುದಾಗಿದೆ:—ಪೀಠಿಕಾಸಂಧಿ ೮, "ಕನ್ನಡಿತಿಯೊರೆದ ನುಡಿಯೆಂದಿದಂ

ಭಾವಿಸದೆ | ಕನ್ನಡಿಗನೊರೆದ ನುಡಿಯೆಂದು ಸಂಭಾವಿಪುದು.....'' ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ '' ಲಕ್ಷ್ಮೀಮನೋಹರ '' ಎಂಬ ಅಂಕಿತವು ಉಪಯೋಗಿಸಿದೆ. ಇದು '' ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ '' ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳದೆ ಪ್ರಕಾರಾಂತರದಿಂದ ಸ್ವನಾಮನಿರ್ದೇಶ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.*

---

* ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಮ|| ರಾ|| ಕೆ. ಸುಂದರರಾಯರು ಗ್ರಂಥಕರ್ತರ ತಮ್ಮಂದಿರಾದ ಮ|| ರಾ|| ಶಿವರಾಮಯ್ಯನವರಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಬರೆದ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳೇ ಈ ಲೇಖನಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಆಧಾರವಾಗಿವೆ. ಗ್ರಂಥಕರ್ತರ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳನ್ನೂ ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣದ ಕೈಬರಹದ ಪ್ರತಿಯನ್ನೂ ತೋರಿಸಿದುದಕ್ಕಾಗಿ ಮ|| ರಾ|| ಚೆನ್ನಕೇಶವಯ್ಯಂಗಾರ್, ಬಿ.ಎ. ಇವರಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ಶಬರಶಂಕರವಿಳಾಸದೊಳಗಿನ ಆ ಕಂದಪದ್ಯದ ಜತೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ನಾಲಗೆಯಿಂದ ಕುಮಾರವಿಜಯ ಪ್ರಸಂಗಕಾರರಾದ ನಂದಳಿಕೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ಪನವರ ದೊಡ್ಡ ಹೆಸರು ಹೊರಹೊಮ್ಮಿತೋ ಆಗಲೇ ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಇರತಕ್ಕ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ನನ್ನಲ್ಲಿದ್ದ ಕಣ್ಣಿನ ಮಸುಕು ಕಳಚಿಹೋಯಿತು; ಕರ್ನಾಟಕವಿಭೂತವನವನ್ನು ದಾಟಿ ಷಡಕ್ಷರಿಯ ಗಿರಿದುರ್ಗವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದ ಪಂಡಿತಮಹನೀಯರು ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾರೆಂಬ ಬೆಳಕು ತೋರಿತು; ಅದರೊಂದಿಗೆ ಕುಮಾರವಿಜಯವನ್ನು ಓದಿ ಮುಗಿಸಬೇಕೆಂಬ ಲವಲವಿಕೆಯು ಒತ್ತೊತ್ತಿ ಬಂದಿತು. ನಾನು ಆ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಓದಿ ಓದಿ ಮರುಳಾದೆನು ; ಅದರೊಳಗಿನ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹಾಡಿ ಹಾಡಿ ಉರುಹಾಕಿದೆನು ; ಅದರೊಳಗಿನ ನಿರರ್ಗಳವಾದ ಯಮಕಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಾಸಗಳನ್ನೂ ಹೆಕ್ಕಿಹೆಕ್ಕಿ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ತೂರಿಕೊಂಡೆನು ; ಕಳವೆಂದು ತಿಳಿಯದೆ ಪರಪದಾರ್ಥದ ಬಲದಿಂದ ತುಂಡುಪದಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಅವನ್ನು ನಾನೇ ಹಾಡಿ, ಅವಕ್ಕೆ ನಾನೇ ಹಿಗ್ಗಿಕೊಂಡೆನು. ನಂದಳಿಕೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ಪನವರು ಕನ್ನಡದೇವಿಯ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಹೊರಸುತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತುಕೊಂಡು ಯಕ್ಷಗಾನಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಭಾಗವತರಂತೆ ಇರದೆ, ಆ ಸರಸ್ವತಿಯ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವನ್ನು ಸದ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಸೇರತಕ್ಕ ಶುದ್ಧೋಪಾಸಕರೆಂದು ನಾನು ಭಾವಿಸುತ್ತ ಬಂದೆನು. ಕುಮಾರವಿಜಯ ಬಿಟ್ಟರೆ ಪ್ರಸಂಗವಿಲ್ಲ, ನಂದಳಿಕೆಯವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಕವಿಯಿಲ್ಲ— ಹೀಗೆ ಬಹುಕಾಲದವರೆಗೆ ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಯಿತು. ಸಾಲದುದಕ್ಕೆ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ನಾನು ೧೮೯೫ರಲ್ಲಿ ಮೆ|| ಸಿ. ಡಿ. ಜೆ. ಪಿಂತೋ ಬಿ. ಎ., ಬಿ. ಎಲ್. ಎಂಬವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಜರಗಿದ ಒಂದು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಓದಿದ ಉಪನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ತಂದು ಹಾಕಿ, ನಂದಳಿಕೆಯವರ ಬೆಳೆಯ ಸಿರಿಯನ್ನು ಮೊಳೆಯಲ್ಲಿಯೇ ತೋರಿಸತಕ್ಕ ಕುಮಾರವಿಜಯ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದೆನು.

"ಕುಮಾರವಿಜಯ" ವು ಯಕ್ಷಗಾನ ಪ್ರಸಂಗವಾಗಿದ್ದರೂ ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಇರುವಷ್ಟು ಮಹತ್ವವು ನಂದಳಿಕೆಯವರ ಇತರ ಗ್ರಂಥಗಳಿಗೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದ್ಭುತ ರಾಮಾಯಣ, ಶ್ರೀರಾಮಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ, ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧಗಳು ಏತತ್ಕವಿಕೃತವೊ ಅಲ್ಲವೊ ಎಂಬುದು ವಾದಗ್ರಸ್ತ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಕುಮಾರವಿಜಯದ ಮೇಲೆ ಈ ಅನುಮಾನದ ನೆರಳೂ ಇಲ್ಲ. ಕವಿಯು ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಮರೆಸಿಕೊಂಡು ರಚಿಸಿದ ಆ ಗ್ರಂಥಗಳು "ಶಿವನ ಜಟಾಜೂಟದಿಂ ಕೆಳಗೆ ಜಗುಳ್ದು" ಗುಪ್ತಗಾಮಿಯಾಗಿ ಹರಿಯುವ "ಗಂಗಾಸಲಿಲಬಿಂದುಗಳಂತೆ ಗುಪ್ತಚಾರಿತ್ರ ಗಂಧಮಂ ತಾಳ್ದಿದುವು." ಈ ಗುಪ್ತಚಾರಿತ್ರ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಹೊರತಂದು ಗಮಗಮಿಸುವಂತೆ ಚೆಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಕುಮಾರವಿಜಯವೇ ಅವರ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಒತ್ತಾಸೆಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆ ಗ್ರಂಥಾದಿಯಲ್ಲಿಯ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಪರವಾದ ನಾಂದೀಶ್ಲೋಕವೂ ಆದರ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿಯ ಉಡುಪಿ ಚಂದ್ರಮೌಳೀಶ್ವರ ಮಂಗಲಸ್ತೋತ್ರವೂ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ಪನವರು ಉಡುಪಿಯ ಸ್ಮಾರ್ತ ಕವಿ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಗಳಾಗಿವೆ. ಅವರು ತಮ್ಮ ಹುಟ್ಟೂರಾದ ನಂದಳಿಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಯಾವಾಗ ಉಡುಪಿಗೆ ಒಕ್ಕಲು ಹೋದರೆಂಬುದು ಅಲ್ಲಿಯ ಜನರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ದಕ್ಷಿಣಕನ್ನಡದ ಇತರ ಗ್ರಾಮಗಳಂತೆ ನಂದಳಿಕೆಯು ಬಹು ಸುಂದರವಾದ ಹಳ್ಳಿಯಾಗಿದೆ ; ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಏರುತಗ್ಗುಗಳು ಇವುಗಳ ನಡುವೆ ಹೊಲ ಗದ್ದೆಗಳು ಅವುಗಳ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ನೀರುತುಂಬಿ ಹರಿಯುವ ತೋಡುಗಳು, ಗದ್ದೆಗಳ ತೆವರಿಗಳಲ್ಲಿ ತಲೆ ತೂಗುವ ತೆಂಗುಗಳು, ತೆಂಗಿನಗರಿಯ ಮಾಡುಗಳ ಹುಲ್ಲುಚಾವಣಿಯಿಂದ ಹೊಳೆಯುವ ಗುಡಿಕಟ್ಟುಗಳು—ಇವುಗಳಿಂದ ನಂದಳಿಕೆಯು ಅತ್ಯಂತ ರಮಣೀಯವಾಗಿದೆ. ೧೯೧೫ ನೆಯ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ನಂದಳಿಕೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಾಗ ಅಲ್ಲಿಯ ಗ್ರಾಮ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಪಡುಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಈಗ ಪಾಳುಬಿದ್ದಿರುವ ಒಂದು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಜನಿಸಿದರೆಂತಲೂ 'ರಾಮ

ಬಂಧಂ? ವಿಕ್ರಮವಿಜಯಂ? ಮಹಾವೀರಚರಿತಂ?'' ''ಇಸ್ಸಿ! ಇವಱೊಳೆ ನಗಲ್ಕಿಱಿಲ್ಲಂ'' ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ತುಳುಭಾಷೆಯ ಪದಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಅವುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಗೆಳೆಯರ ಕೂಟದಲ್ಲಿ ರಸಿಕನಂತೆ ಹಾಡುವುದನ್ನೊ ಉಡುಪಿಯ ನಾಟಕಮಂಡಳಿಯವರ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಸಲ ವಿದೂಷಕನ ವೇಷದಿಂದ ಸಭಿಕರನ್ನು ವಿನೋದಗೊಳಿಸುವುದನ್ನೊ, 'ತಾಳ ಮದ್ದಳೆ' ಇರುವ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನೆರೆಮನೆಯನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡು ಅರ್ಥ ಹೇಳುವುದನ್ನೊ, ಉಡುಪಿಯ ಪರ್ಯಾಯ ಎಂಬ ಉತ್ಸವಕಾಲದಲ್ಲಿ "ನೆಲದ ಕೆಲಬಲದಿ ಘಟ್ಟಿಸೆ ನಿಂದ ರನ್ನಗಂಬಂಗಳ ಮೇಲೆ ಬಿಗಿದಿಹ ಸಮುನ್ನತಮಹಾಮಂಡಪಗಳಂ ಚೆಲ್ವಾದ ಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ'' ತಿರುಗಾಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನೊ ನಾವು ಊಹಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸುಮಾರು ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಅವರು ಉಡುಪಿಯ ಬೋರ್ಡ್ ಸ್ಕೂಲಿನ ಲೈಬ್ರೆರಿಯಲ್ಲಿದ್ದ 'ಶಬ್ದಮಣಿ ದರ್ಪಣ' 'ಛಂದೋಂಬುಧಿ' 'ಅನುಭವಾಮೃತ' 'ಪ್ರಾಕ್ಕಾವ್ಯ ಮಾಲಿಕೆ' ಎಂಬೀ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಓದಿ, ಅವನ್ನು ಕರತಲಾಮಲಕವಾಗಿ ಮಾಡಿರಬೇಕು. ಹೀಗೆ ನೆಲದಡಿಯಲ್ಲಿಯ ಸಸ್ಯಾಹಾರವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಲಿದ್ದ ಪಾಂಡಿತ್ಯದ ಬೀಜಾಂಕುರವು ಬಡತನದ ಕಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಏಳಲಾರದೆ ಬಿಸಿಲ ಮೋರೆಯನ್ನು ಕಾಣಲಾರದೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಯೇ ಸುಳಿದಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ದೈವವಶಾತ್ ಹಿಂದೂ ಮುದ್ರಣಾಲಯದ ಚಾಲಕರು ಕೈಕೊಟ್ಟು ಕಲ್ಲನ್ನು ಈಚೆಗೆ ಉರುಳಿಸಿಬಿಟ್ಟರು; ನಾರಾಯಣಪ್ಪನವರ 'ರೇವತೀ ಕಲ್ಯಾಣ' 'ಕುಮಾರವಿಜಯ' ಎಂಬೀ ಎರಡು ಯಕ್ಷಗಾನ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕೆ ಬಂದುವು.

ನಂದಳಿಕೆಯವರ ಇತರ ಗ್ರಂಥಗಳಿಗಿಂತ ಕುಮಾರವಿಜಯಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ವವನ್ನು ನಾನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆಂಬುದಾಗಿ ನಾನು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿರುವೆನಷ್ಟೆ. ನಂದಳಿಕೆಯವರಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗಳ ಪರಿಚಯವನ್ನು ತಕ್ಕಷ್ಟು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಶ್ರೀಯುತ ಮಳಲಿ ಸುಬ್ಬರಾಯರನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆಂದು ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ.—

"ಸರ್ಪಭೂಷನ ಭಕ್ತ ಕವಿತಾ
ದರ್ಪಣಾಬ್ಧಿಗಭೀರ ಗುರುವೆನಿ
ಸಿರ್ಪ ಮಳಲೀ ಸುಬ್ಬರಾಯರಿಗರ್ಪಿಸುವೆನು."

ಈ ಮಳಲಿ ಸುಬ್ಬರಾಯರೇ ಉಡುಪಿಯ ಬೋರ್ಡ್ ಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿದ್ದು, ಅನಂತರ ನಂದಳಿಕೆಯವರು ಕುಂದಾಪುರ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಅಂಗಸಾಧನೆಯ ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾಗ ಇವರ ಜತೆಯ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರಾದರು. ಈ ಸುಬ್ಬರಾಯರ ಅನುಮೋದನದಿಂದ ನಂದಳಿಕೆಯವರು ಸುಮಾರು ೧೮೯೮ರಲ್ಲಿ 'ತಾಂಡವಮುನಿಯ ಕಥೆ' ಎಂಬ ತೊರವೆಯ ರಾಮಾಯಣದೊಳಗಿನ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳಿಗೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಯನ್ನು ಬರೆದರೆಂದು ನಾನು ಕೇಳಿರುತ್ತೇನೆ. ನಂದಳಿಕೆಯವರು ಉಡುಪಿಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡನಂತರ ೧೮೯೩ರ ವರೆಗೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಸಂಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯತನಕ ಹೋಗಿದ್ದರೆಂಬುದನ್ನು ಶೋಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕುಮಾರವಿಜಯವು ತಕ್ಕಷ್ಟು ಬೆಳಕನ್ನು ಚೆಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಪ್ರಸಂಗದ ಅನೇಕ ಹಾಡುಗಳ ದಾಟಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಇಟ್ಟ ಸೊಲ್ಲುಗಳು ಉಡುಪಿಯ ಮಾನಪತ್ರವಾದ ಸುದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ತುಂಡುಪದಗಳ ಚರಣಗಳು, ಇಲ್ಲವೆ ನಂದಳಿಕೆಯವರೇ ಕಟ್ಟಿದ ತುಳುಹಾಡುಗಳ ಭಾಗಗಳು, ಇಲ್ಲವೆ ಉಡುಪಿಯಲ್ಲಿ ಅಂದು ಆಡಿಸಿ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮರಾಟಿ ಪದಗಳ ಪಲ್ಲವಿಗಳು, ಇಲ್ಲವೆ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದ ಇತರ ಪ್ರಸಂಗಗಳೊಳಗಿನ ಹಾಡುಗಳು—ಇದರಿಂದ ಯಕ್ಷಗಾನ ಪ್ರಸಂಗಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಯಾವ ದಾಟಿಯಲ್ಲಾದರೂ ಕಟ್ಟುವುದಕ್ಕೂ ಹಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಅವರು ತಮ್ಮ ೨೦ನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನೊಳಗೆ ಶಕ್ತರಾಗಿದ್ದರೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಕುಮಾರವಿಜಯದೊಳಗಿನ ಯಮಕಗಳನ್ನೂ ಶಾಂತಪ್ರಾಸಗಳನ್ನೂ ಲಕ್ಷಿಸಿದರೆ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಶನ ಜೈಮಿನಿಭಾರತವು ಅವರಿಗೆ ಮುಖೋದ್ಗೀತವಾಗಿರಬಹುದೆಂಬ ಹಾಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ರಾಮ

ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವನ್ನೂ ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧವನ್ನೂ ಓದುತ್ತಲೇ ಇನ್ನೂ ಬಲಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಹಳೆಯ ಯಕ್ಷಗಾನ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿದರೆ ದೊರೆಯದ 'ಮಾಳ್ಕೆ' 'ಕಾಗೆ' 'ಇರಲೊಡಂ' 'ಪೊಡಮಟ್ಟು' ಮೊದಲಾದ ಹಳಗನ್ನಡ ವ್ಯಾಕರಣಮರ್ಯಾದೆಗಳೂ 'ಪೊಸದೇಸೆ' 'ಕುಂಬಿಡು' 'ಬೆಸನ' ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗಗಳೂ ಅವರು ಅಂದು ಮಾಡಿದ್ದ ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರಂಥಪರಿಚಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಕುಮಾರವಿಜಯದಲ್ಲಿ ಹೇರಳವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವ ಇಂಥ ಹಳಗನ್ನಡ ವ್ಯಾಕರಣಪ್ರಯೋಗಗಳು ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣ ಭಾಷಾಭೂಷಣಗಳ ಪುರಶ್ಚರಣೆಯಿಂದ ಅವರ ಬಾಯಿ ಮೀರಿ ಸಿಡಿದು ಬಿದ್ದ ಹಾಗೆ ತೋರುತ್ತವೆಯೇ ಹೊರತು ವ್ಯಾಕರಣ ಪಾಂಡಿತ್ಯದ ಗರ್ವೋದ್ರೇಕದಿಂದ ಇಟ್ಟಹಾಗೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. "ಪಾಲಿಸುಗೆ ಪಾರ್ವತೀಪರಮೇಶರುಂ" "ಅತ್ರಿಭೃಗು ದುರ್ವಾಸ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರೆನೆ..." ಇತ್ಯಾದಿ ಮಾತುಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯದವರೆಗಾದರೂ ಹೋಗಿರಬೇಕೆಂಬ ಅನುಮಾನವನ್ನು ಹೊರಡಿಸುತ್ತವೆ. ಇದರೊಳಗಿನ ಕಂದಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಗಣ ಸಗಣಗಳು ಬರಬೇಕಾದಲ್ಲಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ನಿಜ. ಆದರೆ ಈ ಛಂದೋಲೋಪವು ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಂದಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಕಾಲದವರೆಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿತ್ತು.

ಕುಮಾರವಿಜಯದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರ ಹೆಸರು ನನ್ನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ ಜೆನುಗುತ್ತಾ ಇದ್ದರೂ, ೧೮೯೫ರ ವರೆಗೆ ನನಗೂ ಅವರಿಗೂ ಯಾವ ತರದ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರವೂ ನಡೆದಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರಲು ೧೮೯೫ನೆಯ ಜುಲೈ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರ ಗವರ್ನಮೆಂಟ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕಾಗಿ ತಿಂಗಳಿಗೆ ೨೦ ರೂಪಾಯಿ ಸಂಬಳದ ಕನ್ನಡ ಪಂಡಿತನ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಒಂದು ಏರ್ಪಾಡಾಯಿತು. ಯಾರಿಗೂ ಬೇಡವಾದ ಈ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ನಾವಿಬ್ಬರೇ ಅರ್ಜಿದಾರರಾಗಿದ್ದೆವು. ಕನ್ನಡ ಅರಿಯದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಹೆಡ್‌ಮಾಸ್ತರನೊಬ್ಬನು ಕನ್ನಡ ಬಲ್ಲ ನಾರಾಯಣಪ್ಪ

ನವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬರುತ್ತದೆಂಬ ಕಾರಣದ ಮೇಲೆ ಆ ಜಾಗ ವನ್ನು ನನಗೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಇದರ ಮರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿಯದ ನಾರಾಯಣ ಪ್ಪನವರು ನಾನೇನೋ ಕನ್ನಡ ವಾಚಸ್ಪತಿಯಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ನೆನಸಿ, ನನ್ನನ್ನು ಅಭಿನಂದಿಸಿ ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದರು. ನಾನು ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ ವನ್ನು ಬರೆಯುವಾಗ " ಬತ್ತದ ಸಿಪ್ಪೆಯನ್ನು ಕುಟ್ಟತಕ್ಕ ಒನಕೆಯನ್ನು ಕನ್ನಡಬರಹವನ್ನು ಬರೆಸುವುದಕ್ಕೆ ತಂದರು ; ಚಿತ್ರಬಿಡಿಸುವ ಬಣ್ಣದ ಗರಿಯನ್ನು ಕಿವಿಯ ತುರಿಕೆಗೆ ಕುಗ್ಗಿಕಡ್ಡಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದರು" ಎಂದು ಹೇಳಿ, ನಮ್ಮಿಬ್ಬರೊಳಗಿನ ಅಂತರವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದೆನು.

ಸುಮಾರು ಇದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಯುತ ಎಂ. ಎ. ರಾಮಾನುಜ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ಯರೂ ಕೈ. ಎಸ್. ಜಿ. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರೂ ಕನ್ನಡ ವಾಙ್ಮ ಯದ ಬೀಗಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಒಡೆದು, ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಕರ್ನಾಟಕ ಕೃತಿ ರತ್ನಗಳನ್ನು ಕಾವ್ಯಮಂಜರಿ ಎಂಬ ಮಾಸಪತ್ರದ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಕನ್ನಡಿ ಗರಿಗೆ ದಾನಮಾಡುವ ಪ್ರಚಾರಕ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುವಂಥವರಾ ದರು. ಅವರು ಬೆಳಕಿಗೆ ತಂದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಮದ್ರಾಸ್ ಯೂನಿವರ್ಸಿಟಿಯವರು ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಿ, ಅವರ ಸತ್ಕಾ ರ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಆಶ್ರಯ ಕೊಡುವಂಥವರಾದರು. ಎಫ್. ಎ. ಪರೀ ಕ್ಷೆಗೆ ೧೮೯೭ ರಲ್ಲಿ ರತ್ನಾಕರಾಧೀಶ್ವರಶತಕವೂ ಚಿಕದೇವರಾಜ ವಂಶಾ ವಳಿಯೂ, ೧೮೯೮ ರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವೂ ಅದ್ಭುತರಾಮಾ ಯಣವೂ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳಾಗಿದ್ದು, ಅವನ್ನು ಕಲಿಸುವ (ಕಲಸುವ ?) ಕೆಲಸವು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕದ ಒಂದೆರಡು ಚರಣಗಳ ಅರ್ಥಾನುವಾದವು ನನ್ನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿಬಿಟ್ಟದ್ದರಿಂದ, ನನಗೆ ಬಗೆಹರಿಯದ ಕೆಳಗೆ ಕಾಣಿಸಿದ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದರ ಅರ್ಥವನ್ನೂ ಮತ್ತೊಂದರಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಹೋದ ಪದಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಿಕೊಡಬೇಕಾಗಿ ನಾನು ನಂದಳಿಕೆಯವ ರಿಗೆ ಕಾಗದ ಬರೆದೆನು. ಆಗ ನಂದಳಿಕೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ಪನವರು

ಆದರ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರೆಂದು ನನಗೆ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಸಂಶಯವು ಹುಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ.

೧. ತಂಬೆಲಸೊರ್ೞಂಕೆ ಬಳ್ಕುವ ಲತಾಂಗಮುದಿಱಿಸಿ
ಲಂ ಬೇರೆ ತೆಡೆದುಂಟೆ. ೩. ೫೩

೨. ಪೊಸ ಸೊಗವ ನೀನುಂಡುದೇ
ಕೊಡೆಯ ನಿನ್ನನುಭವಕೆ...ಮೇದಿನಿಯ...ರಾಘವ
೪. ೨೯.

ಮರುಟಪ್ಪಾಲಿಗೆ ಅವರ ಉತ್ತರವು ಬಂದಿತು. "ಇಱಿಸಿಲ್" ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಅದರ ಸಮರ್ಥನಕ್ಕಾಗಿ ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣದ ಪುಟಸಂಖ್ಯೆಗೆ ನನ್ನ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಎಳೆದಿದ್ದ ಒಂದು ಟಿಪ್ಪಣಿಯು ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಇತ್ತು. ಗ್ರಂಥಪಾತವೆಂದು ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಹೋದ ಪದಗಳು ಬಹುಶಃ ಇಂಥವುಗಳಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ಅವರು ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದ್ದರು. ಆ ಪದಗಳನ್ನು ನಾನು ಮರೆತುಬಿಟ್ಟದ್ದೂ ಪತ್ರದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಜಾಗರೂಕನಾದದ್ದೂ ಎಷ್ಟೋ ಶೋಚನೀಯವಾಗಿದೆ ಎಂದು ನಾನು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

ನನಗೆ ಮೊದಲಿಂದಲೇ ನಂದಳಿಕೆಯವರ ಮೇಲಿದ್ದ ಗೌರವವು ದ್ವಿಗುಣಿತವಾಯಿತು. ನನಗಿದ್ದ ಗೌರವವನ್ನು ಶ್ರುತಪಡಿಸಿ, ಕುಮಾರವಿಜಯವನ್ನು ಶ್ಲಾಘಿಸಿ ನಾನು ಮತ್ತೊಂದು ಕಾಗದವನ್ನು ಬರೆದೆನು. ಅವರು ಆ ಪ್ರಶಂಸನೆಯನ್ನು ಕಿವಿಯಮೇಲೆ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳದೆ, ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರದಲ್ಲಿ ಅದರ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟು ನನ್ನ ಅವಗಾಹನೆಗಾಗಿ 'ಮತ್ತೊಂದು ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿರುತ್ತೇನೆ; ಗ್ರಂಥವು ಯೋಗ್ಯವೆಂದಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಮುದ್ರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿದೆಯೇ' ಎಂಬದಾಗಿ ಬರೆದು ಆ ಪತ್ರದೊಂದಿಗೆ ೧೮೯೮ ನೆಯ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯನ್ನು ನನಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಇದೇ—ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧದ

ಅವರ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ; ಮುಂದೆ ಕಾವ್ಯಕಲಾನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧಧ ಮಾತೃಕೆಯೂ ಕೂಡ ಇದೇ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯೆಂದು ನಾನು ನೆನಸುತ್ತೇನೆ.

ನನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಲಾದ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೫೦೦ ಪುಟಗಳು ಇದ್ದಿರಬಹುದು ; ಮುತ್ತಿನಂತೆ ದುಂಡಗಾದ ಬರಹ, ಮೋಡಿ ಇಲ್ಲ, ತಪ್ಪುತಿದ್ದುಪಾಟುಗಳು ಕಡಮೆ. ಹೀಗಾದುದರಿಂದ ಕೈಬರೆಹವಾದರೂ ಅದನ್ನು ಓದುವುದಕ್ಕೆ ನನಗೆ ತೊಡಕಾಗಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ಓದ ತೊಡಗಿದ್ದೇ ಸರಿ, ಹಸಿವು ನಿದ್ದೆ ಬಿಟ್ಟು, ಅದನ್ನು ಆದ್ಯಂತವಾಗಿ ಎರಡು ದಿವಸಗಳೊಳಗೆ ಮುಗಿಸಿ ಪುನಃ ಓದುವುದಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದೆನು. ಓದಿದಷ್ಟಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಓದಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯಾಗಿ, ಕಂಡಕಂಡವರನ್ನು ಕರೆದು, ಅವರ ಮುಂದೆ 'ವಾಚಕಮಾಡಿದೆನು.' ಆದರೂ ಅದನ್ನು ರಚಿಸಿದವರು ನಂದಳಿಕೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರಾಗಿರಬಹುದೆಂಬ ಶಂಕೆಯು ನನ್ನ ಮೂಢಮನಸ್ಸಿಗೆ ಮೂರುತಿಂಗಳ ತನಕ ಹೊಳೆಯದೆ ಹೋಯಿತು. ನಾನು ಪತ್ರಸಮೇತವಾಗಿ ಆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದೆನು. ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಇತ್ತು. ಮನೋರಮೆಯು ಗ್ರಂಥದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಮುದ್ದಣ್ಣನೊಡನೆ ಯಾವ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡಿದಳೊ ಆ ಮಾತುಗಳನ್ನೇ ಇಟ್ಟು, " ಮುದ್ದಣ್ಣನ ಹೆಸರಿನಂತೆ ಮುದ್ದುಮುದ್ದಾಯಿತು, ಹಿಂದಿಲ್ಲ ಮುಂದಿಲ್ಲ " ಎಂಬದಾಗಿ ಕೊಂಡಾಡಿ, " ಗಾಜನ್ನು ಮೆಚ್ಚುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಜ್ರವು ಬಿಕರಿಯಾಗುವುದು ದುರ್ಲಭವಾದ್ದರಿಂದ, ಅಚ್ಚುಹಾಕಿಸಿದಲ್ಲಿ 'ಕೈಟೆತ್ತಿನ ಕಾಸಲಾ ಪೋಂಡ—ಮೈಟೆತ್ತಿನ ಮಾಸಲಾ ಪೋಂಡ' ಎಂಬ ತುಳುಗಾದೆಯಂತೆ ಆಗುವ ಸಂಭವವಿದೆ " ಎಂಬಿತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವೇದ್ಯವರಿಸಿದೆನು. ಇದೇ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧದಿಂದ ಅನೇಕ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿಟ್ಟು, ಅವುಗಳ ಅರ್ಥಾನ್ವಯಗಳನ್ನು ನನಗೆ ಹೇಳಿಕೊಡಬೇಕೆಂಬುದಾಗಿಯೂ ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದೆನು.

ಈ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವು ಬರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಉತ್ಸಾಹಭಂಗದಿಂದಲೊ ಅನಾದರಣೆಯಿಂದಲೊ ಇನ್ನು ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದಲೊ ಅವರು ಬಹುಕಾಲದ ವರೆಗೆ ನನಗೆ ಪತ್ರಬರೆಯುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಕ್ರಮೇಣ ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧವು ಕಾವ್ಯಕಲಾನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು.

ಅಚ್ಚುಹಾಕಿದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪುಸ್ತಕವು ನನ್ನ ಕೈಗೆ ಬೀಳುತ್ತಲೆ ನಾನು ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವಿನ ವಿಚಾರ ಮಾಡತೊಡಗಿದೆನು. ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧದ ಕವಿಯು ತುಳುನಾಡಿನವನು ಎಂದು ಊಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನನಕೆ ಕಷ್ಟವಿರಲಿಲ್ಲ. ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಹೊಳೆಯುವ 'ಪೊಲಿ' 'ಕುರುಂಬಿಲ್ ' 'ಆರಾಟ ' 'ಬಸದಿ ' 'ಇಂದ್ರ ' ಮೊದಲಾದ ತುಳು ಶಬ್ದಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ಹೇರಳವಾಗಿದ್ದುವು. ಕುಮಾರವಿಜಯದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದೆರಡು ಮಾತುಗಳೇ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದರಿಂದ, ನಂದಳಿಕೆಯವರೇ ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧದ ಕವಿಯಾಗಿರಬಹುದೆಂಬ ಸಂಶಯವು ಹುಟ್ಟಿತು. ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಅಗೆದಷ್ಟಕ್ಕೆ ಈ ಶಂಕೆಯು ಬಲವಾಗುತ್ತ ಬಂದಿತು. ಗ್ರಂಥದ ಸರಣಿ, ವಿಸ್ತರಣಕ್ರಮ, ಸಂವಿಧಾನ, ಅಷ್ಟೇಕೆ—ಗ್ರಂಥವು ಆಧುನಿಕವಾಗಿ ತೋರುವಷ್ಟು ಅಪೂರ್ವತೆಯಿಂದ ಬರೆಯಲ್ಪಡುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಆ ಕಾಲದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಸ್ಫುಟವಾದ ಚಿತ್ರವೇ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಎದ್ದುನಿಂತಿತು.

ಕುಮಾರವಿಜಯವನ್ನು ಬರೆದ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ಪನವರೇ ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣ, ಶ್ರೀರಾಮಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ, ಶ್ರೀರಾಮಾಶ್ವಮೇಧ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥತ್ರಯವನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರಿನಿಂದ ರಚಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳು ಇಲ್ಲದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕುಮಾರವಿಜಯವು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಯಕ್ಷಗಾನ ಪ್ರಸಂಗವಾಗಿದ್ದರೂ ಅದು ಅವರು ಬದುಕಿದ್ದಾಗ ಜನಪ್ರೀತವಾಗದೆ ಹೋಯಿತು. ಅದು ನವೀನ ಕಥೆಯಾಗಿದ್ದುದರಿಂದಲೊ, ಅಥವಾ ಅದರೊಳಗಿನ ಹಾಡುಗಳ ದಾಟಿಗಳು ಆಗ ವಾಡಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದುದರಿಂದಲೊ, ಅಥವಾ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯ ಹಳಗನ್ನಡ ಪದಗಳೂ ಪ್ರಯೋಗ

ಗಳೂ ಹಳ್ಳಿಯವರ ತಲೆಗೆ ಹತ್ತಲಾರದಷ್ಟು ಕ್ಲಿಷ್ಟವಾದುದರಿಂದಲೊ, ಅಥವಾ ಈಗಿನ ಕವಿಗಳೆಲ್ಲಾ ನರಕವಿಗಳೆಂಬದಾಗಿ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿರುವ ತಪ್ಪು ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದಲೊ ಕುಮಾರವಿಜಯದ ೨,೦೦೦ ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವು ಹಾಗೆಯೇ ರಾಶಿಯಾಗಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದುವು. ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದರೆ ಅದನ್ನು 'ನೂತನ ಕವಿತೆಯೆಂದು ಕುಂದಿಟ್ಟು' ಜರೆಯುವವರೇ ಹೊರತು 'ಮತ್ಸರವನುಳಿದು ಅದನ್ನು ಆಲಿಸುವವರು' ಇರಲಿಲ್ಲ. ನಿಂತ ಸ್ಥಳದಿಂದ ದೂರವಿರುವ ಬೆಟ್ಟವು ಬಹು ರಮ್ಯವೆಂದು ಹೇಗೆ ನೆನಸುತ್ತಾರೋ ಹಾಗೆಯೇ ತಮ್ಮ ಕಾಲಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದೆ ಬಹು ದೂರ ಆಗಿಹೋದ ಕವಿಗಳೆಲ್ಲಾ ವರಕವಿಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಹೊಸಕವಿ ಎಂಬ ಅವಹೇಳನಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದಕೊಡದೆ ಹೊಸ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದು ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಉಪಾಯವು ಯಾವುದು ? ಈ ವಿಚಾರವು ನಂದಳಿಕೆಯವರಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗ ಎದ್ದಿತೊ ಆ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಶ್ರೀಯುತ ಎಂ. ಎ. ರಾಮಾನುಜಯ್ಯಂಗಾರ್ಯರು ಪ್ರಚಾರಪಡಿಸಿದ ರತ್ನಾಕರಾಧೀಶ್ವರಶತಕವು ನಂದಳಿಕೆಯವರ ಕೈಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮೂಡಬಿದರೆಯ ಪ್ರಾಂತದವನಾದ ಆ ಕವಿಯ ನಿಜವಾದ ಹೆಸರು ತಿಳಿಯಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬದಾಗಿಯೂ ಶೃಂಗಾರಕವಿ ರಾಜಹಂಸ ಎಂಬಿವು ಆತನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡ ಹೆಸರುಗಳೆಂಬದಾಗಿಯೂ ಶತಕದ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ನಂದಳಿಕೆಯವರಿಗೆ ಹೆಸರು ಬದಲಾಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಕಲಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು.

ಗ್ರಂಥವನ್ನು "ಆವ ದಾಟಿಯೊಳ್ ಪೇಳ್ವುದು ? ಪದ್ಯದೊಳ್ ಪೇಳ್ವುದೊ ಗದ್ಯದೊಳ್ ಪೇಳ್ವುದೊ ? ಪದ್ಯಂ ವಧ್ಯಂ, ಗದ್ಯಂ ಹೃದ್ಯಂ, ಹೃದ್ಯಮಪ್ಪ ಗದ್ಯದೊಳೆ ಪೇಳ್ವುದು." ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರೆ ಕನ್ನಡದ ಸೊಗಸನರಿಯಲಾರ್ತನಿಲ್ಲೆನಗೆ. ..ಸಕ್ಕದದ ಜೆಲ್ವಿಂದ ನೀರಿಳಿಯದ ಗಂಟಲೊಳ್ ಕಡುಬಂ ತುರುಕಿದಂತಾಗುವುದು. ಅಂದಿನ 'ಪಾಳ್‌ಬಣ್ಣನೆ

ಗ್ರಂಥತ್ರಯಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನು ತಂದುಹಾಕಿ, "ಇದಕ್ಕೆ ಏನು ಹೇಳು ವಿರಿ? ನಾನು ಬರೆದುದು ಸರಿಯಲ್ಲವೆ?" ಎಂದು ಕೇಳಿದೆನು. ಅವರು ನಗುತ್ತ ಎರಡು ನಿಮಿಷಗಳ ಮೇಲೆ "ಯದ್ಭಾವಂ ತದ್ಭವತಿ" ಎಂದು ನುಡಿದು ತಮ್ಮ ಸಂಭಾಷಣೆಯನ್ನು ಸ್ಕೂಲುಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಕಲಿಸುವ ಕ್ರಮ ದ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿಸಿ, ನನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ನಗುವಿನಲ್ಲಿ ತೇಲಿಸಿ ಬಿಟ್ಟರು. ಮೈಯ ಜಾಡ್ಯದ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಅವರು ಮಂಗಳೂರಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದರೆಂದು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ನಾನು ಅವರನ್ನು ಕಂಡದ್ದು ಇದೇ ಮೊದಲು. ಈ ಮೊದಲಿನ ದರ್ಶನವೇ ಕೊನೆಯ ದರ್ಶನವಾ ವಾಯಿತು. ಅನಂತರ ಅವರು ಬಹಳವರ್ಷ ಬದುಕಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಅಕಾಲ ಮರಣದ ದುಃಖಕರವಾದ ಸಮಾಚಾರವು ಸುವಾಸಿನೀ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀಯುತ ಬೆನಗಲ ರಾಮರಾಯರು ತಮ್ಮ ಅಗ್ರಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಅವರ ಗುಣಕಥನವನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವರ ನಿಧನದಿಂದ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ತಗಲಿದ ಹಾನಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಬರೆದರು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಉಡುಪಿಯ "ಚಕ್ರಧಾರಿ" ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ 'ಜೋಜೋ' ಮಾತಿನ ಮೇಲೆ ಟಿಪ್ಪಣವನ್ನು ಒಮ್ಮೆ ಸುವಾಸಿನಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದವರು ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ಪನವರೇ ಎಂಬದಾಗಿ ಶ್ರೀ ರಾಮರಾ ಯರು ಬಿಚ್ಚಿಹೇಳಿ, ನಂದಳಿಕೆಯವರೇ ಆ ಗ್ರಂಥತ್ರಯಗಳ ಕವಿಗಳೆಂಬು ದನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದರು. ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ಸುವಾಸಿನಿಯ ಅಗ್ರಲೇಖನವು ಕನ್ನಡಿಗರ ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ತಂದೊಡ್ಡಿದುದರಲ್ಲಿ ಒಂದುಪಾಲು ನನಗೂ ಇತ್ತು. ಈ ಸಂದಿಗ್ಧವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಆ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯ ಅನಂತರದ ಸಂಚಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಲೇಖಗಳು ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲವಾದರೂ, ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧದ ಮೇಲೆ ಯಾರೋ ಇಬ್ಬರಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾದ ಒಂದು ವಿಮರ್ಶೆಯು ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧವನ್ನು ಮೈಸೂರಲ್ಲಿ ಓದತೊಡಗಿದ್ದರೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ ಯಾಗಿತ್ತು. ಆ ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧವು ನಾರಾಯಣಕೃತ ಗ್ರಂಥವೆಂದರೆ

ಕಿಡಿಕಿಡಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಮಂಗಳೂರು ಸೆಂಟ್ ಎಲೊಶಿಯಸ್ ಕಾಲೇಜು ಪಂಡಿತರು ಸುವಾಸಿನಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು, ಆ ಶಾಲೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮೂಲಕ ಕಾವ್ಯಕಲಾನಿಧಿಯ ಸಂಪಾದಕರಿಗೆ ತಿಳಿಸಲು, ಶ್ರೀಯುತ ಎಂ. ಎ. ರಾಮಾನುಜಯ್ಯಂಗಾರ್ಯರು ' ಈ ಚರ್ಚಾಸ್ಪದವಾದ ವಿಷಯವನ್ನು ನಾರಾಯಣಪ್ಪನವರ ಮಿತ್ರರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತೇವೆ ' ಎಂಬ ದಾಗಿ ಮೊದಲು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಅದ್ಭುತರಾ ಮಾಯಣದ ದ್ವಿತೀಯ ಮುದ್ರಣದಲ್ಲಿ "ಇವರೇ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರಾಗಿ ದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು......ಇವರಷ್ಟು ಸಮರ್ಥರಾದ ಕವಿಗಳು ಈಗ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಇವರ ಪದಶಕ್ತಿಯು ಅದ್ಭುತವಾ ದುದು. ಗದ್ಯಗ್ರಂಥಗಳೇ ವಿರಳವಾಗಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಮಾಡಿದ ಇವರ ಉಪಕಾರವು ಕನ್ನಡ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಮರೆಯತಕ್ಕುದಾಗಿಲ್ಲ" ಎಂಬದಾಗಿ ಹೊಗಳಿದರು. ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಇಂಡಿಯನ್ ರಿವ್ಯೂ ಎಂಬ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟ ವಾದ ಒಂದು ಮನೋರಂಜಕವಾದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಲೇಖವು ಆ ಗ್ರಂಥದ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವಾಚಕರ ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ತಂದುದನ್ನು ಆಲೋಚಿ ಸಿದರೆ, ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧವು ಆಗಲೇ ಸಕಲರಿಗೂ ಆದರಣೀಯವಾಗುತ್ತ ಬರಹತ್ತಿತ್ತೆಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಕವಿಗಳೂ ಚಿತ್ರಕರೂ ಶಿಲ್ಪಿಗಳೂ ಇಹಲೋಕದಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ಏರಿದ ಅವರ ಕೃತಿಗಳ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಇತಿಹಾಸವು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಈ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವುಗಳು ಅರಸರ ಆಶ್ರಯ, ಹಣವಂತರ ಸಹಾಯ, ಸ್ವಮತಸ್ಥರ ಪಕ್ಷಪಾತಗಳ ಬಲದಿಂದ ಬಿರುಸುಗಳಂತೆ ಬೆಳಬೆಳಗಿ ಬಾನಿಗೆ ಏರಿ, ಏರಿದಹಾಗೆ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು, ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ಕಾಣದೆ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಒಂದೆರಡು ಮಾತ್ರವೇ (ಅಂಬಿ ಗನ ಪಟಿವಾತು, ಬಿಯದಂ ಬರೆದ ಕಬ್ಬ, ಕುಱುಂಬನ ಬಯಲ್ನುಡಿ) ಚಿರ

ಜೀವಿಗಳಾಗಿ ಬದುಕಿ ಲೋಕಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಬೆಳಕನ್ನು ಕೊಡುತ್ತವೆ. ಇಂಥ ಮಹಾವರಕವಿಗಳ ತಾರಾಮಂಡಲವನ್ನು ಮುಟ್ಟುವಷ್ಟು ಉನ್ನತವಾದ ಪ್ರತಿಭೆ, ಉದಾತ್ತವಾದ ವಿಚಾರಗಳು, ಉತ್ತಮವಾದ ವಿಷಯಜ್ಞಾನ ಇವು ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ಪನವರ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಕಡಮೆ. ಅವರು ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಗಳ ಗಂಧಗಾಳಿ ಸೋಂಕದ, ಕನ್ನಡ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಸುಳಿವು ಕಾಣದ, ಕನ್ನಡಪ್ರಾಂತದಿಂದ ಬಹು ದೂರವಾದ, ತುಳುನಾಡಿನ ಬಂಜರು ನೆಲದಲ್ಲಿ ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ಚಿಗುರಿದ ಗಂಧದ ಸಸಿಯಂತೆ ಇದ್ದು, ಬಲಿತು ಬೆಳೆಯುವ ಮೊದಲೇ ಬಿದ್ದುಹೋದರು. ಹೀಗಾದುದರಿಂದ ಅವರ ಅದ್ಭುತವಾದ ಪದಶಕ್ತಿ, ಅನ್ಯಾದೃಶವಾದ ವಾಕ್ಸರಣಿ, ಹೊಸತನ್ನು ಹಳೆಯದಾಗಿಯೂ, ಹಳೆಯದನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿಯೂ ಮಾಡುವ ಮಾಟಗಾರಿಕೆ, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಅಸಹ್ಯವಾಗದ ಶೃಂಗಾರ, ಕಲ್ಲೆದೆಯನ್ನು ಕರಗಿಸತಕ್ಕ ಕರುಣೆ—ಇವುಗಳ ನರುಗಂಪೇ ಮೂಗಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ರನ್ನಜನ್ನಾದಿಗಳ ಕವಿತಾಸೌಗಂಧವೂ ಶ್ರೀಯುತ ರವೀಂದ್ರನಾಥರ ಪುಷ್ಪಗಂಧವೂ ಈ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆಂದು ತೋರಿದರೂ, ೨೦೦ ವರ್ಷಗಳ ಈಚೆಯಿಂದ ಮುಳ್ಳುಪೊದೆಯಾಗಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಕನ್ನಡತೋಟವು ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧದಂತಹ ಒಂದು ಹೂವನ್ನಾದರೂ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟಿತೆಂಬದಕ್ಕೆ ನಾವು ಹೆಚ್ಚಳಪಡಬೇಕು.

ಗ್ರಂಥಕಾರರ ಆಯುಷ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಕಣ್ಣೆತ್ತಿನೋಡದ ಜನರು ಅವರ ಅವಸಾನಾನಂತರ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ಬರುವ ಅವರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಓದತೊಡಗುವ ಕಾರಣದಿಂದ ವಾಙ್ಮಯವು ಕ್ರಮೇಣ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣದಂತೆ ಮಾರ್ಪಡುವುದೆಂಬ ಹೇಳಿಕೆಗೆ ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧವು ಒಂದು ದೃಷ್ಟಾಂತವಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀಯುತ ಮುಳಿಯದ ತಿಮ್ಮಪ್ಪಯ್ಯನವರ "ಚಂದ್ರಾವಳಿ"ಯು ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧದ ಅಚ್ಚಿನಲ್ಲಿ ಎರಕಹೊಯ್ದ ಗ್ರಂಥ. ಆರ್. ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬರಾಯರ (Kamala's letters to her

husband) ಎಂಬುದರ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ ಗಂಡಹೆಂಡಿರು ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬೋಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೆಚ್ಚಿನ ಮಾತುಗಳು ಬಹುಶಃ ಮುದ್ದಣ ಮನೋರಮೆಯರ 'ಒಲ್ಮೆಯ ನುಡಿಗಳೇ.' ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧವು ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕದೆ ಹೋಗಿದ್ದರೆ, 'ಶ್ರೀನಿವಾಸನ' ನವಿಲ್ಗರಿಯ ಚಿತ್ರದ ಕಡ್ಡಿಯು ವೆಂಕಟಾಚಾರ್ಯರ ಕಾದಂಬರೀ ಭಾಷಾಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ತಿರುಗುತ್ತಿತ್ತೋ ಏನೋ ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು? ಇನ್ನೂ ಶ್ರೀಯುತ ಡಿ. ವಿ. ಗುಂಡಪ್ಪನವರ ಮುತ್ತುಗಳಂತಿರುವ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ರತ್ನಗಳಂತಿರುವ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಿನುಗುವ ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದ ಛಾಯೆಗಳು ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧವು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದುದರ 'ಪ್ರತಿಫಲವೊ' ಎಂಬ ಅನುಮಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವಿದ್ಯೆಯ ಹುಳಿಯಿಂದ ನಮ್ಮನಾಡಿನ ನಾಲಗೆಯು ಕನ್ನಡವನ್ನು 'ಸವಿದು ನೋಡದೆ' ಅದು ಹಾಳುಹೊಲಸು ಎಂದು ಹಳಿಯುತ್ತ ಬರುತ್ತಿದ್ದಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಸಾಹಿತ್ಯಪರಿಷತ್ತೂ ಕನ್ನಡ ಏಕೀಕರಣ ಮಂಡಳವೂ ಕನ್ನಡದ ವಿಜಯಧ್ವಜವನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದು ಶಂಖನಾದವನ್ನು ಮಾಡುವ ಮೊದಲೇ "ತಿರುಳ್ಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬಿಗುಪು ಇದೆ, ಇಂಪು ಇದೆ; ಧನಿ ಇದೆ, ಧಾಟಿ ಇದೆ; ಜೀವಾಳ ಇದೆ, ಜೀವಕಳೆ ಇದೆ. ನಾನು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ, ಕಂಡಿದ್ದೇನೆ—ಬೇಕಾದರೆ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ" ಎಂದು ತಾಯಿಯನ್ನು ಕಾಣದ ಗುಡ್ಡದಮರೆಯ ಕರುವಿನ ಕೂಗಿನಿಂದ ಕೂಗಿ ನಮ್ಮ ಕಿವಿಗಳನ್ನು ನಿಮಿರಿಸುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯವು ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣ ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧಗಳನ್ನು ವಿರಚಿಸಿದ ಕೈಲಾಸವಾಸಿ ನಂದಳಿಕೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ಪನವರ ಸೆರಗಿಗೆ ಬೀಳಲಿ!

ನಂದಳಿಕೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ಪನವರು ಯಶಸ್ವೀಶ್ವರರಾದರು. ಯಾವ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಪುರಸ್ಕಾರವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಹೆಸರನ್ನು ಆಗಾಗ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿದರೋ, "ತಿರುಳ್ಗನ್ನಡಿಗನಡಿದಾವರೆಯ ಬಂಡುಣಿಗಳಪ್ಪ" ಯಾವ "ಕನ್ನಡ ಕಬ್ಬಿಗರ ಮನೆಯೂಳಿಗದವ

ನೆಂದು'' ತೋರಿಸಿಕೊಂಡರೋ, “ ಜಗದಿ ಪುಟ್ಟಿದವರಿಗೆ ಮನದ ಬಯಕೆ ಪಿರಿದು'' ಆದುದರಿಂದ “ ಕನ್ನಡಿತಿಯೊರೆದ ನುಡಿಯೆಂದಿದಂ ಭಾವಿಸದೆ ಕನ್ನಡಿಗನೊರೆದ ನುಡಿಯೆಂದು ಸಂಭಾವಿಪುದೆಂದು'' ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ಯಾವ ವಿದ್ವಜ್ಜನರೊಂದಿಗೆ ಬೇಡಿಕೊಂಡರೋ, ಆ ಮೈಸೂರು ಕರ್ನಾಟಕಾಭಿಮಾನಿಗಳೇ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ಪನವರ ಯಶಸ್ಸಿನ ಸಮಾರಾಧನೆಯನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು, ಅವರ ವಿಷಯವಾದ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನೂ ಅವರ ಚಿತ್ರಸ್ಥಾಪನೆಯನ್ನೂ, ಅವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪದಕಗಳನ್ನೂ ಉಚಿತಗಳನ್ನೂ ಅಟ್ಟು ಅಳವಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ—ಅವರು ಜನಿಸಿದ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಜನಿಸಿ, ಅವರು ಇದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು, ಅವರು ಬರೆದ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಉತ್ಕರ್ಷಗೊಂಡ ನನ್ನಂಥವನು ಆ ಯಶಸ್ಸಿನ ಸಮಾರಾಧನೆಗಾಗಿ ಅವರ ಹೊರಗಿನ ಜೀವನಕ್ರಮವನ್ನೂ ಒಳಗಿನ ಅಂತರ್ಯಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ ತೆರೆದು ತೋರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕವಾದ ಅವರ ಚರ್ಯೆಚೇಷ್ಟೆಗಳನ್ನೂ ಸುಖದುಃಖದ ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನೂ ನಡೆನುಡಿಗಳನ್ನೂ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಬರೆದಿದ್ದರೆ ಈ ಲೇಖವು ಎಷ್ಟು ರುಚಿಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು ! ಆದರೆ ಮಾಡುವುದೇನು ? ನನ್ನಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದ ಸಂಗ್ರಹವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಬರೆಯುವ ಶಕ್ತಿಯೂ ಸಾಲದೆ, ಕೈ|| ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ಪನವರ ವಿಷಯವಾಗಿ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದಷ್ಟನ್ನು ಕಲಸಿ, ಈ ಗೊಡ್ಡು ಸಾರನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿತು.

ಸತ್ತವರ ಆತ್ಮವು ಸ್ಮರಿಸಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಇಳಿಯುತ್ತದೆಂಬ ಒಂದು ಹಿರಿಯರ ಹೇಳಿಕೆ ಇದೆ. ಸತ್ತವನ ಆತ್ಮವು ತಿರಿಗಿ ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಬೀಳಬಾರದೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಸತ್ತವನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವುದೇ ಕಡಿಮೆ. ಆತನು ಉಂಡಿದ್ದ ತಟ್ಟೆ, ಉಟ್ಟಿದ್ದ ಬಟ್ಟೆ, ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಕಡ್ಡಿ, ಬರೆದಿದ್ದ ಕಾಗದ ಮುಂತಾದುವನ್ನು ಅವನ ಹಿಂದೆಯೇ ದಾನಮಾಡಿಬಿಡುವುದು ರೂಢಿಯಾಗಿದೆ. ಮೃತನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಮಾತುಕಥೆಯನ್ನು ಆಡರು ;

ಆತನ ಹೆಸರನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಲೊಲ್ಲರು. ಮೃತನ ಹೆಸರುಳಿಯದಂತೆ ಮಾಡುವ ಈ ಪದ್ಧತಿಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿರುವ ಆಲಸ್ಯವೂ ಬಡತನವೂ ಸಂಪೂರ್ಣಮಾಡುತ್ತವೆ. ಇದರ ದೆಸೆಯಿಂದ ಮಹನೀಯರ ಚರಿತೆಗೆ ಬೇಕಾದ ಲೇಖನಸಾಮಗ್ರಿಗಳಿಗೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಅಭಾವವೆಂದು ವಿಷಾದಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಇನ್ನೊಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ, ಈ ಪದ್ಧತಿಯು ಅಷ್ಟೊಂದು ಹಾಳೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗದು. ಅದು ಅಸೂಯೆಯ ಬಾಯನ್ನು ಮುಚ್ಚುತ್ತದೆ; ಹಗೆಯ ಕೈಯನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಸದ್ಗತಿಯನ್ನು ಪಡೆದವರು ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯಾಕಾರ್ಯಗಳ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನೂ ಅವರ ವಿವಿಧ ಆಲೋಚನೆಗಳ ಪರಿಶೀಲನವನ್ನೂ ಅವರ ಉದ್ದೇಶಧ್ಯೇಯಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನೂ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ನಮಗೇನು ಅಧಿಕಾರ? ಅಧಿಕಾರವಿದ್ದರೂ ಆ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನಡಿಸುವಾಗ ಅಧಿಕಾರಿಯು ರಾಗದ್ವೇಷಗಳಿಂದ ಮೃತನ ಹೆಸರಿನ ಮೇಲೆ ಸಲ್ಲದ ಭೂಷಣೆಯೊ ಇಲ್ಲದ ದೂಷಣೆಯೊ ಬೀಳಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಗೆ ಹೇಳಬಹುದು? ಹೀಗಾದುದರಿಂದ ಕೈ|| ನಂದಳಿಕೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ಪನವರಲ್ಲಿ ನನಗಿದ್ದ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ಲೇಖದಲ್ಲಿ ಅವರ ಹೆಸರಿನ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ಪ್ರಮಾದವಶಾತ್ ಮಸಿಯು ಬಟ್ಟು ಬಿದ್ದಿದ್ದರೆ, ಅದನ್ನು ತೊಡೆದುಬಿಡಬೇಕಾಗಿ ವಾಚಕರೊಡನೆ ಬಿನ್ನಯಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಕ ವಿ ಯ ನೆ ನ ಪು.

(ಮ|| ಹುರುಳಿ ಭೀಮರಾಯರಿಂದ.)

ಈ ಕವಿಯ ಪರಿಚಯವು ನನಗೆ ಸುಮಾರು ೧೮೯೭ ನೆಯ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ಆಯಿತು. ಆಗ ಆತನು ಉಡುಪಿಯ ಮಿಷನ್ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನ ಕರ್ಣಾಟಕ ಪಂಡಿತನಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದನಷ್ಟೆ. ಆತನು ನಮ್ಮ ನೆರೆಯಲ್ಲಿದ್ದು, ನಮ್ಮ ಅಣ್ಣನ ಗುರುತಿನಮೇಲೆ, ಆಗಾಗ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುದೇ ಆತನ ಬಳಕೆಯೂ ಪರಿಚಯವೂ ನನಗೆ ಉಂಟಾಗಲು ಕಾರಣ.

ಕವಿಯ ಬಣ್ಣವು ಎಣ್ಣೆಗೆಂಪು, ದೇಹವು ಗಟ್ಟಿಮುಟ್ಟು, ಮಾತುಕತೆಗಳಲ್ಲಾತನು ಬಲುರಸಿಕನು, ಮಿತಭಾಷಿಯೂ ಅಹುದು. ಆತನಿಗೆ ಪಿತ್ರಾರ್ಜಿತವಾದ ಭೋಗಭಾಗ್ಯಗಳೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಇಪ್ಪತ್ತು ರೂಪಾಯಿನ ತಿಂಗಳ ಸಂಬಳದಿಂದಲೇ ಜೀವನವು ಸಾಗಬೇಕಿದ್ದಿತು.

ಕವಿಯು ಸಣ್ಣದೊಂದು ಗ್ರಂಥಭಾಂಡಾಗಾರವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಹಳಗನ್ನಡಗ್ರಂಥಗಳೇ ಬಹಳ. ಗದ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿ, "ಗುಲೇಬಕಾವಲಿ" "ಶೃಂಗಾರಶುಕಸಪ್ತತಿ" ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಕೆಲವು ಪುಸ್ತಕಗಳೂ ಇದ್ದುವು.

ಆಗ ದಿವಂಗತ ಬಿ. ವೆಂಕಟಾಚಾರ್ಯರ ಕೆಲಕೆಲವು "ನಾವೆಲ್ಲು" ಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದುವು. ಕವಿಯು ಅವುಗಳನ್ನು ಉಡುಪಿಯ ವಕೀಲರೊಬ್ಬರಿಂದ ಎರವಾಗಿ ತಂದು, ಆತ್ಯಾತುರದಿಂದ ಓದುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ಓದಿದುದರ ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿ, ಕವಿಯು "ಗೋದಾವರಿ" ಎಂಬ ಚಿಕ್ಕ "ನಾವೆಲ್ಲ"ನ್ನು "ಸುವಾಸಿನಿ"ಗೆ ಕಳುಹಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಅದು ಅಪೂರ್ಣವಾದುದರಿಂದ ಅದನ್ನು "ಪೂರ್ಣ" ಮಾಡಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಹಿಂದಿರುಗಿಸಲಾಯ್ತು. ಮುಂದೆ ಅದು ಕವಿಯ ಅನನುಕೂಲತೆಯಿಂದ "ಪೂರ್ಣ"

ವಾಗಿ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಕವಿಯ ಹೊಸಗನ್ನಡದ ಗದ್ಯಶೈಲಿಯ ರೀತಿಯನ್ನೇ, ಕತೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಬರೆಯುವ ಚಮತ್ಕಾರಬುದ್ಧಿಯನ್ನೇ, ಕರ್ಣಾಟಕವು ತಿಳಿಯದಂತಾಯಿತು.

ಕವಿಯು ಕ್ಷಣಕಾಲವನ್ನಾದರೂ ಹಾಳುಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾತಃಕಾಲ ಮೈಸೂರಿಂದ ಬರುತ್ತಿರುವ ತನ್ನ ಗ್ರಂಥಗಳ "ಪ್ರೂಫ" ನ್ನು ತಿದ್ದುವುದು; ಆಮೇಲೆ ಶಾಲೆಯ ಕೆಲಸ; ಸಂಜೆ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣದರ್ಶನವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಕೊಂಚ ಹೊತ್ತು ಪಿಟೀಲಿನ ಅಭ್ಯಾಸ; ರಾತ್ರಿ ೧೨ ಗಂಟೆಯವರೆಗೆ ಬರೆದೋದುವುದು.—ಇದು ಕವಿಯ ನಿತ್ಯಾಭ್ಯಾಸ.

ಕವಿಯ ತೀಕ್ಷ್ಣಬುದ್ಧಿಯು ಆತನ ಸಂಗೀತಾಭ್ಯಾಸದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತಿದೆ. ನಾಲ್ಕಾರು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಕಲಿಯಬಹುದಾದುದನ್ನು, ಒಂದೇ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ, ಈತನು ಲೀಲಾಜಾಲವಾಗಿ ಕಲಿತನೆಂದರೆ, ಈ ಬುದ್ಧಿಯೂ ದರೂ ಅದೆಷ್ಟು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿರಬೇಕು!

ಕವಿಗೆ ಯಕ್ಷಗಾನದ ಹುಚ್ಚು ಬಹಳ. ಪಟ್ಟಣದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತಿದ್ದ ಎಲ್ಲ "ದಶಾವತಾರದ ಆಟ" ಗಳನ್ನೂ ಆತನು ಬಿಡದೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು.

ಕವಿಗೆ ಚಿತ್ರಗಳಮೇಲೆಯೂ ತುಂಬ ಪ್ರೀತಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಎಲ್ಲರಂತೆ ಆತನಿಗೆ "ರವಿವರ್ಮನ ಚಿತ್ರ" (ಬಣ್ಣದಿಂದಕೂಡಿದವುಗಳು) ಗಳಂತಹವುಗಳಮೇಲೆ ಅಷ್ಟೊಂದು ಅಪೇಕ್ಷೆ ಇದ್ದಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಹೆಚ್ಚು ಬೆಲೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಬರೇ ಕಪ್ಪುಬಣ್ಣದ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನೇ ಆತನು ತರಿಸಿಟ್ಟುಕೊಂಡುದನ್ನು ನಾನು ನೋಡಿದ್ದೇನೆ.

"ಚಾವಡಿ ರಂಗಭಟ್ಟ" "ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿ" ಎಂಬೀ ಹೆಸರುಗಳು ಕವಿಯ ಬಾಯಿಂದ ಬರಲು ಏನಾದರೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಕಾರಣಗಳುಂಟೇ? ಎಂದು ಕವಿಯ ನಿಧನದ ಎಷ್ಟೋಕಾಲದ ಬಳಿಕ ಅವರ ಸಹೋದರರನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ್ದರಲ್ಲಿ—" ಕವಿ ಉಡುಪಿಯಲ್ಲಿ ಅಂಗಸಾಧನೆಯ ಉಪಾ

ಧ್ಯಾಯನಾಗಿದ್ದಾಗ ಒಂದು ಹೊಟೇಲಿನಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನೆಂದೂ, ಹೊಟೇಲಿನ ಯಜಮಾನನೊಬ್ಬ ಶಿವಳ್ಳಿಯ "ಭಟ್ಟ" ನೆಂದೂ, ಕವಿ ಬರೆದೋದುವುದಕ್ಕೆ ಆ ಹೊಟೇಲಿನ "ಚಾವಡಿ"ಯೇ ಸ್ಥಳವೆಂದೂ, ಭಟ್ಟನಿಗೆ "ಲಕ್ಷ್ಮೀ" ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮಗಳೊಬ್ಬಳಿದ್ದಳೆಂದೂ ಉತ್ತರ ದೊರಕಿದ್ದಿತು.

"ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧ" ವನ್ನು ಕವಿ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ, ಯಾವಾಗಲಾದರೂ, ಏತರ ಆಧಾರದಿಂದಲಾದರೂ ಬರೆದಿರಲಿ, ಸಂಸಾರಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ "ಮುದ್ದಣ-ಮನೋರಮೆ" ಯಾರೆಂದರೆ ಆ ಗಂಡ ಹೆಂಡಿರೇ—ಕವಿ ಮತ್ತು ಆತನ ಹೆಂಡತಿ. ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಹೊಸದರಲ್ಲಿ, ಮುಗ್ಧೆಯಾದ ಆ ಚಿಕ್ಕವಳನ್ನು, ಈ ಕವಿ ಬೇಕುಬೇಕೆಂದೇ ಕೆಣಕಿ, ರೇಗಿಸಿ, ಅಳಿಸಿ, ನಗಿಸಿದುದನ್ನು ನಾನು ಕಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಬಳಿಕ, ಕೊಂಚ ಕಾಲ ಕಳೆದಮೇಲೆ ಆಕೆಯೇ "ಮನೋರಮೆ" ಯಂತೆ, ಈ "ಮುದ್ದಣ" ನಿಗೆ ಉತ್ತರಕೊಡುವುದನ್ನೂ ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಇದನ್ನು ಕಂಡವನು "ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧ"ವನ್ನೇನೂ ಓದಬೇಕಿಲ್ಲ. "ಕವಿ" ಯಾರೆಂದು ವಿಚಾರಿಸುವುದಕ್ಕಾದರೂ "ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ"ನ ನೆಲೆಯೊಂದೇ ಸಾಕು.

ಕವಿಗೆ "ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಅಚ್ಚು"ಗೆ ಬೇಕಾದ ಧನಬಲವಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೆಸರನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ "ಹಳೆಯ ಕವಿಗಳದಲ್ಲ" ವೆಂದು ಎಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿರುಗುವುದೋ, ಮೂಲೆಗೆ ಬೀಳುವುದೋ ಎಂಬ ಭೀತಿಯೊಂದುಕಡೆ; ಹೊಸಕವಿಯಾದುದರಿಂದ, ತಪ್ಪೊಪ್ಪುಗಳೆಷ್ಟಿವೆಯೋ ಎಂಬ ಚಿತ್ತಚಾಂಚಲ್ಯವೊಂದು ಕಡೆ. ಈ ಮುಖ್ಯಕಾರಣಗಳಿಂದಲೇ ಕವಿ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯಗಳಿಗೆ ನಿಜವಾದ ಹೆಸರನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲವೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ.

ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಕವಿ.

(ಮ|| ಬಿ. ರಾಮರಾವ್, ಎಂ.ಎ., ಎಲ್‌ಎಲ್.ಬಿ. ಯವರಿಂದ)

ಶ್ರೀ|| ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಕವಿಯ ಹೆಸರು ಮೊತ್ತಮೊದಲು ನನ್ನ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದುದೂ ಆತನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಗೌರವಬುದ್ಧಿಯುಂಟಾದುದೂ, ನನಗೆ ಈಗ ಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಬರುವ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೯೧ನೇ ವರ್ಷದ ಅನಂತರವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರಥಮತಃ ಪ್ರಚುರಗೊಳಿಸಲಾದ ಅವರ 'ಕುಮಾರವಿಜಯ' ವೆಂಬ ಯಕ್ಷಗಾನ ಪ್ರಬಂಧವು ಆ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಉಡುಪಿಯ ಹಿಂದೂ ಮುದ್ರಾಕ್ಷರ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಮುದ್ರಣದ ಒಂದು ಪ್ರತಿಯು ಈಗಲೂ ನನ್ನಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಕಡೆಗೆ ಆಗ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ನಮ್ಮ ಲಕ್ಷ್ಯವು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಹಲವು ಕಾರಣಗಳಿದ್ದುವು. ನಮ್ಮ ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ, ನಮ್ಮ ಮಂಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಯಕ್ಷಗಾನದ ದಶಾವತಾರದ ಆಟಗಳು ಮತ್ತು *'ತಾಳಮದ್ದಳೆ'ಗಳು ಯಾವತ್ತು ಜಾತಿಗಳ ಜನರಿಗೆ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷ ಯುವಕವೃದ್ಧರೆಂಬ ಯಾವ ಭೇದವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಸಮಾನವಾಗಿ ಪ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದುವು. ಅಂದಿನಿಂದೀಚೆಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತು ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ ನಾಗರಿಕತೆಯೂ ಹೊಸ ಪದ್ಧತಿಯ ನಾಟಕಗಳೂ ಅಪಾರವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿರುವುವಾದರೂ, ಈ ಹೊತ್ತಿಗೂ ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆಯವರ ಯಕ್ಷಗಾನ ಪ್ರೇಮವು ಕಡಮೆಯಾಗಿ

---

* ಕ್ರಮವಾಗಿ ವೇಷಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ರಂಗಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಆಡುವುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ, ಮನೆಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ಅಥವಾ ದೊಡ್ಡ ಗುಂಪುಗಳಾಗಿ ಕುಳಿತು ತಾಳ ಮದ್ದಲೆಗಳೊಡನೆ ಭಾಗವತನಿಂದ ಹಾಡಿಸಿ, ತಿಳಿದವರು ಅರ್ಥ ಮಾತನಾಡುವ ಪದ್ಧತಿಯೂ ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾದ ಆಟವಾಡಲು ಬಾರದಿರುವ ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಮಾಡುವರು. ಇದಕ್ಕೆ 'ತಾಳಮದ್ದಲೆ' ಹಾಕುವುದೆಂದು ಸಂಕೇತನಾಮವು.

ರುವುದೆಂದು ನಾನು ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಲಾರೆನು. ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತವಾಗಿ ಆಲೋಚಿಸಿದೆವಾದರೆ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಆಕರ್ಷಕಶಕ್ತಿಯಿರುವುದೆಂದು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಒಪ್ಪಬೇಕಾಗುವುದು. ಅದಂತಿರಲಿ ; ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಕ್ಷಗಾನವೇ ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡ (Kanara) ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಕರ್ಣಾಟ ಪಾಂಡಿತ್ಯದ ಮತ್ತು ಗಾನದ ಆದರ್ಶವಾಗಿದ್ದಿತು. ದಶಾವತಾರದ ಆಟಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಯಾವುದಾದರೂ ನಾಟಕಗಳಿವೆಯೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯು ಕೂಡ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಶಃ ಯಾರಿಗೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ೧೮೯೩ ನೇ ಇಸವಿಗೆ ಮೊದಲು ನಾನು ಕನ್ನಡದ ಯಾವುದೊಂದು (ಅರ್ವಾಚೀನ ಪದ್ಧತಿಯ) ನಾಟಕವನ್ನು ನೋಡಿದಂತೆ ನೆನಪು ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾದುದರಿಂದ ಈಗಳಿನ ಚಿಕ್ಕವಯಸ್ಸಿನವರು ಎಲ್ಲೆಂದರಲ್ಲಿ ಬಾಯಿಗೆ ಬಂದ ನಾಟಕದ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತ ತಿರುಗುವಂತೆ ಯಕ್ಷಗಾನದ ಹಾಡುಗಳೇ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದುವು.

ಶ್ರೀ|| ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಕವಿಯ 'ಕುಮಾರವಿಜಯ' ವು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಸೆಳೆಯಿತೆಂದು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದೆನಲ್ಲವೆ ? ಇದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮೂರು ಕಾರಣಗಳಿದ್ದುವು. ಸಾಮಾನ್ಯತಃ ಯಕ್ಷಗಾನ ಪ್ರಸಂಗದ ಪುಸ್ತಕಗಳು 'ಬಜಾರೀ ನಾಟಕ' ದ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಹಾಗೆಯೇ, ಕೆಟ್ಟಕಾಗದದ ಮೇಲೆ ನೂರಾರು ತಪ್ಪುಗಳೊಡನೆ (ಆದರೆ 'ಪಂಡಿತರಿಂದ ಪರಿಷ್ಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು' ಎಂಬ ಮಾತು ರಕ್ಷಾಪತ್ರದ ಮೇಲೆ ಹಾಕಲು ಮರೆಯದೆ) ಕಣ್ಣುಬೇನೆ ತರತಕ್ಕ ಮೊಳೆಗಳಿಂದ ಅಚ್ಚುಹಾಕಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದುವು. ಅಂದವಾಗಿಯೂ ಶುದ್ಧವಾಗಿಯೂ ಒಳ್ಳೆಯ ಕಾಗದದ ಮೇಲೂ ಮುದ್ರಿತವಾದ ಯಕ್ಷಗಾನ ಪುಸ್ತಕಗಳೊಳಗೆ ನಾನೂ ನನ್ನ ಮಿತ್ರಮಂಡಲಿಯವರೂ ನೋಡಿದ ಮೊದಲನೆಯದು "ಕುಮಾರವಿಜಯ" ವೇ ಸರಿ. ಇದು ಮೊದಲನೆಯ ಕಾರಣವು. 'ಕುಮಾರವಿಜಯ' ದ

ಶೈಲಿಯು ಕೂಡ ಉದ್ಗ್ರಂಥಗಳ ಶೈಲಿಯೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ ಕಡಮೆಪ್ರತಿಯದೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದಾದರೂ, ಇತರ ಯಕ್ಷಗಾನ ಪುಸ್ತಕಗ ಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ 'ಕುಮಾರವಿಜಯ' ದಲ್ಲಿಯೂ ಹಾಗೆಯೇ (ಆದರೆ ಕಡಮೆ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ)* ಛಂದೋದೋಷಗಳು ಕಂಡುಬರುವುವಾದರೂ, ಒಟ್ಟಾರ, ಕುಮಾರವಿಜಯದ ಶೈಲಿಯು ಇತರ ಯಕ್ಷಗಾನಗಳಿಗಿಂತ ಎಷ್ಟೋ ಪ್ರೌಢವೂ ಪಾಮರರಿಗೆ ದುರವಗಾಹವೂ ಆಗಿದ್ದಿತು. ಆದರಲ್ಲಿ ‡ಶಬ್ದಾಲಂಕಾರಗಳೂ ಪ್ರಾಸಚಮತ್ಕಾರಗಳೂ ಬಹಳವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದುವು. ಹಾಡುಗಳ ಮಟ್ಟುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ನೂತನ ತೆಯು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ, ಪುಸ್ತಕವನ್ನೋದಿಯೇ ಕಂಡು ಕೊಳ್ಳಬೇಕಲ್ಲದೆ, ಉದಾಹರಣೆಗಳಿಂದ ವಿವರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಯಕ್ಷ ಗಾನ ಲೇಖಕರಲ್ಲಿ ಗೋಚರವಾಗುವ ಸಾಹಿತ್ಯಜ್ಞಾನಕ್ಕಿಂತ ಈ ಕವಿಯ ಪಾಂಡಿತ್ಯವು ಎಷ್ಟೋ ಅಧಿಕವಾಗಿದ್ದಿತೆಂಬುದೂ ಆತನು ಕೆಲಕೆಲವು ಮೇಲ್ತರಗತಿಯ †ಗ್ರಂಥಗಳ ಪರಿಚಯವುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದನೆಂಬುದೂ, ಆತ ನ 'ಕುಮಾರ ವಿಜಯ' ದ ವಾಚನದಿಂದಲೇ ನಮಗೆ ತಿಳಿದುಬಂದು, ಆಗ ತಾನೇ ವಾಙ್ಮಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪದಾರ್ಪಣ ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದ ನಮಗೆ

---

* ಉದಾ—ಆರನೆಯ ಗಣದಲ್ಲಿ ಜಗಣ ಅಥವಾ ನಗಣ ಮಾತ್ರ ಬಾರದಿರುವುದು, ಮತ್ತು ಎರಡನೆಯ ಪಾದದ ಅಂತ್ಯಾಕ್ಷರವನ್ನು ಕೆಲವು ಕಡೆ ಲಘುವಾಗಿ ಇಟ್ಟಿರುವುದು.

ಕಂ|| ವಿಹಗನ ಮೇಗಿಹನಾರ್ವೊಗ | ವಿಹ ಘನ ಮಹಿಮನ ಪಾರ್ವತಿ
ಕಂದನ ಶರಜನ ||

[ಕುಮಾರವಿಜಯ ಪುಟ ೨].

‡ ಕುಮಾರವಿಜಯದ ೨ ನೇ ಪುಟದ ಮೇಲಣ ವಾರ್ಧಿಕ ಭಾಮಿನಿ ಷಟ್ಪದಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿರಿ. ಪ್ರತಿ ಪುಟದಲ್ಲಿಂಬಂತೆ ಈತನ ಕುಶಲತೆಯು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ.

† ಕುಮಾರವಿಜಯದ ಮುಖಪೃಷ್ಠದಲ್ಲಿಯೇ "ಅಳಿಯುಲರಂ ಗಿಳಿಪಣ್ಣಿಂ" ಎಂಬ ಶಬರಶಂಕರವಿಲಾಸದೊಳಗಣ ಪದ್ಯವು ಸೂಚಕವಚನ (motto) ವಾಗಿ ಹಾಕಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಆತನ ಮತ್ತು ಆ ಪುಸ್ತಕದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಗೌರವವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದುದು ಎರಡನೆಯ ಕಾರಣವು. ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿಯು ಅಪ್ಪಟ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯೆಂಬ ಭಾವನೆಯು ಪ್ರಬಲವಾಗಿರುವುದು. ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸೇರಿದ ಶ್ರೀ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿಯ ದೇವಾಲಯವಿರುವ ಕುಮಾರಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ಹೆಂಗುಸರ ಬಳೆಗಳ ಶಬ್ದವು ಕೂಡ ಕೇಳಿಸಲಾಗದೆಂದೂ, ಅದಕ್ಕೆ ಏನೋ ತೀವ್ರವಾದ ಶಾಪವುಂಟೆಂದೂ ಹೇಳುವರು. ಇದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವೇನೋ ನನಗೆ ತಿಳಿಯದು. ದ್ರಾವಿಡದೇಶದಲ್ಲಿ ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿಗೆ ವಲ್ಲಿನಾಯಕಿ ದೇವಸೇನೆಯರೆಂಬ ಇಬ್ಬರು ಪತ್ನಿಯರಿರುವಂತೆ ಹೇಳುವರು. "ವಲ್ಲೀಪರಿಣಯ" ವೆಂಬ ನಾಟಕವು ತಮಿಳರಿಗೆ ಬಹು ಪ್ರಿಯವಾಗಿರುವುದು. ಸ್ಕಾಂದಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿಗೆ ಆಗಾಗ ವಿವಾಹವಾದ ವಿಷಯವು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ಶ್ರೀ|| ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಕವಿಯಾದರೂ ತನ್ನ ಕಥೆಯನ್ನು 'ಶಂಕರಸಂಹಿತೆ' ಯಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿರುವಂತೆ ಹೇಳಿರುವರು. ಆದರೇನು ? ಈ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರು ನೋಡುವರೇ ? ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇ ಸರಿಯಾದುದೆಂದು ಅವರ ಭಾವನೆ. ಹೀಗಾಗಿ, ಪದ್ಮಾಸುರನನ್ನು ಕೊಂದು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡಿ ದೇವೇಂದ್ರಕುಮಾರಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾದ ಕಥೆಯನ್ನು ಯಕ್ಷಗಾನರೂಪದಲ್ಲಿ ಓದಿ ನೋಡಿದ ಜನರ ಬಾಯಲ್ಲಿ 'ಇದೇನೋ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಾರದ ಕಥೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಕವಿಯು ಜನರನ್ನು ಮೋಸಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವನೆಂಬ ಒಂದು ವಿಧವಾದ ನಿಂದೆಯೂ * ಕೇಳಬರುತ್ತಲಿದ್ದಿತು. ಇದು ಮೂರನೆಯ ಕಾರಣವು. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಕವಿಯ ಹೆಸರು ನಮಗೆ ಸುಪರಿಚಿತ

* ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಆ ಪ್ರಸಂಗವು ಜನರ ಮೆಚ್ಚುಗೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ರಂಗಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೂ ಆಡಲ್ಪಡಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಕೆಲವರು ಹೇಳುವರು. ತಾಳಮದ್ದಳೆಯ ರೂಪವಾಗಿಯೂ ಅದನ್ನು ನಾನು ನೋಡಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದರ ಪ್ರೌಢಿಮೆಯಿಂದಲೂ ಹೀಗಾಗಲು ಒಂದು ಕಾರಣವಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ನಾನು ಊಹಿಸುವೆನು.

ವಾಗಿ, ಈತನು ಯಾರು ? ಈತನ ಕುಲಗೋತ್ರಗಳೇನು ? ಎಂಬೀ ಮುಂತಾದ ಸಮಾಚಾರಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಆತುರವು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಯಿತು, ಮತ್ತು ಕ್ಷಿಪ್ರದೊಳಗಾಗಿಯೇ, ಕವಿಯು ಕುಂದಾಪುರ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನ ವ್ಯಾಯಾಮೋಪಾಧ್ಯಾಯನೆಂದೂ ಅದೇ ಶಾಲೆಯ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರೂ, ಮರಾಠೀ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಕೆಲವು ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಪ್ರಸಿದ್ಧರೂ ಆಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ|| ಮಳಲಿಯ ಸುಬ್ಬರಾಯರೆಂಬವರು ಆತನ ಗುರುವೆಂದೂ, ನಮಗೆ ತಿಳಿದುಬಂದಿತು.

ಆದರೆ, ಪತ್ರಮುಖದಿಂದಲಾದರೂ ನೇರಾಗಿ ಕವಿಯ ಪರಿಚಯವಾಗಲು ಇನ್ನು ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳು ತಗುಲಿದುವು. ಬರೀ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಾದ ನಾವು, ಉಪಾಧ್ಯಾಯರೂ ಪಂಡಿತರೂ ಕವಿಯೂ ಆದ ಮಂಗಳೂರಿನಿಂದ ಸುಮಾರು ಅರುವತ್ತು ಮೈಲಿ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ, ಈವೊದಲು ಎಂದೂ ಕಂಡರಿಯದ, ಶ್ರೀ|| ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರೊಡನೆ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದು ತಾನೇ ಹೇಗೆ ? ಹೀಗಾಗಿ ಕೆಲವು ಕಾಲ ಸುಮ್ಮನಿರಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಬಳಿಕ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೯೭ನೇ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ನಾನು ಬಿ. ಎ. ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತೀರ್ಣನಾಗಿ ಒಡನೆಯೇ ಮದ್ರಾಸು ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಪಂಡಿತನಾಗಿ ನೇಮಕಪಟ್ಟೆನು. ಆಗ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಪ್ರಧಾನ ಭಾಷೆಯಾಗಿಯೂ ತೆಲುಗನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಭಾಷೆಯಾಗಿಯೂ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಎಂ. ಎ. ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಖಾಸಗಿಯಾಗಿ ಓದಿಕೊಂಡಿರುತ್ತ, ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿ ಒಂದಿಷ್ಟು ಪರಿಶ್ರಮವುಂಟಾದೊಡನೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಆಂಧ್ರ ಲೇಖಕರಾದ ವೀರೇಶಲಿಂಗಂ ಪಂತುಲುಯವರ ಗದ್ಯ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಓದತೊಡಗಿ, ಅವು ರಸಭರಿತವಾಗಿಯೂ ನೂತನವಾಗಿಯೂ ಕಂಡುಬಂದುದರಿಂದ ಆಗಲೇ ಅವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ಮಾಡಿದೆನು. ಮತ್ತು ಪ್ರಥಮತಃ " ಕಲಹಪ್ರಿಯಾಪ್ರಹಸನ " ವೆಂಬ ಚಿಕ್ಕದೊಂದು ಗದ್ಯ ಪ್ರಹಸನವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸಿದೆನು. ಬಳಿಕ ೧೮೯೮ರಲ್ಲಿ

ನಾನು ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಅಲ್ಲಿನ ಕ. ವಿ. ವ. ಸಂಘದವರು ಆ ಪ್ರಹಸನವನ್ನು ತಮ್ಮ "ವಾಗ್ಭೂಷಣ" ದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸಿ ಕೆಲವು ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ನನಗೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಇವುಗಳೊಳಗೆ ಒಂದು ಪ್ರತಿಯನ್ನು ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕವಿಯೂದ, ಆಗ ಉಡುಪಿಯ ಮಿಶ್ಯನ್ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಶ್ರೀ|| ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರಿಗೂ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟೆನು, ಮತ್ತು ಅವರಿಗೊಂದು ಕಾಗದವನ್ನು ಬರೆದು ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ಹಿಂದೆ ಉಡುಪಿಯ 'ಸುದರ್ಶನ' ವೆಂಬ ಮಾಸ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಿ, ಆ ಪತ್ರಿಕೆಯು ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಹೋದುದರಿಂದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯು ಏತತ್ಸಂಪಾದಕರೊಡನೆಯೇ ನಿಂತು ಹೋಗಿದ್ದ "ಏಕನಾಥಚರಿತ್ರ" ವೆಂಬ ಪುಸ್ತಕದ ಒಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವನ್ನು ಆ ಸಂಪಾದಕರಿಂದ ಪಡೆದು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದೆನು. ಇದೇ ಶ್ರೀ|| ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರಿಗೂ ನನಗೂ ಉಂಟಾದ ಪ್ರಥಮ ಪರಿಚಯ. ನನ್ನ ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಅವರು ಒಂದು ಕಾರ್ಡು (೯ ನೇ ಜುಲೈ ೧೮೯೮) ಬರೆದು 'ಪುಸ್ತಕಕ್ಕೆ ಭಾಷಾಂತರದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಮೆಚ್ಚುತ್ತೇನೆ. ವಸ್ತು (plot) ಪ್ರಶಸ್ತವಾದದ್ದೆಂದು ಹೊಗಳುವದಕ್ಕಾಗುವದಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಅನುಮತಿಯಂತೆ, ಹಿಂದೂ ಪ್ರೆಸ್ಸಿನಿಂದ ಏಕನಾಥನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕ್ಕೊಂಡು ಕಳುಹಿಸಿದ್ದೇನೆ. ...ಸ್ನೇಹಿತನ ಮೇಲೆ ತುಂಬಾ ವಿಶ್ವಾಸವಿಟ್ಟು ಆಗಾಗ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿರಬೇಕಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಬರೆದು, ಏಕನಾಥ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸುವಲ್ಲಿ ಅದರೊಳಗಿರುತ್ತಿದ್ದ ಶಬ್ದಗಳ ಮತ್ತು ಶಬ್ದರೂಪಗಳ ದೋಷಗಳನ್ನು ಕೂಡ ತಿದ್ದಿ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಇದರಿಂದ ಕವಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ನಾವು ತಿಳಿಯಬೇಕಾದ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳಿವೆ. ಮೊದಲನೆಯದು ಅವರ ರಸಿಕತೆ ಮತ್ತು ನೈತಿಕ ಧೈರ್ಯ. ವೀರೇಶಲಿಂಗ ಕವಿಯಂಥ ಪ್ರಥಮ ಶ್ರೇಣಿಗೆ ಸೇರಿದ ಕವಿಯ ಪುಸ್ತಕವು ತನಗೆ ಮೆಚ್ಚುಗೆಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲವೆಂದು

ಇಂಗ್ಲಿಷು ತಿಳಿಯದ ಬರೀ ಹಳ್ಳಿಗಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಕೂಡ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸಿಸಿರದ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರೊಬ್ಬರು ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಬರೆದು ತಿಳಿಸುವುದೊಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿಷಯವಲ್ಲ. ನನಗಾದರೂ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಸಮ್ಮತವೇ ಸರಿ. ಆ ಚಿಕ್ಕಪುಸ್ತಕವನ್ನು ನಾನು ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಕನ್ನಡಿಸಿದ್ದೆನೇ ವಿನಾ ಅದರ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಗಾಗಿ ಅಲ್ಲ. ಇನ್ನು ನನ್ನ ಅನುಮತಿಯೂ ಅಪೇಕ್ಷೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದಲೇ ಏಕನಾಥ ಚರಿತ್ರವನ್ನು ತಿದ್ದಿ ಕಳುಹಿಸಿದುದರಿಂದ ವ್ಯಾಕರಣ ಮರ್ಯಾದೆಗಳನ್ನು ಮೀರದೆ ಶುದ್ಧವಾದ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಆದರವಿದ್ದಿತೆಂಬುದನ್ನು ಊಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಮೊದಲನೆಯ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದ ಸ್ನೇಹ ಸೂಚನೆಯಿಂದ ಕನ್ನಡ ಲೇಖಕರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇವರಿಗಿರುತ್ತಿದ್ದ ವಾತ್ಸಲ್ಯವೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತಲಿದೆ.

ಈ ತರುವಾಯ ಶ್ರೀ|| ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಕವಿಗೂ ನನಗೂ ಆಗಾಗ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರವು ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇದ್ದಿತು. ಆದರೆ ೧೯೦೦ ರ ಪರ್ಯಂತ ನನಗೂ ಅವರಿಗೂ ನಡೆದ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಎಷ್ಟೋ ಕಾಗದಗಳು ಹುಡುಕಿದರೂ ಇದುವರೆಗೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳೊಳಗೆ ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸಲರ್ಹವಾದ ಅಂಶಗಳೆಷ್ಟೋ ಇರಬಹುದೆಂದು ನೆನಪು ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಮುಂದೆ ಎಂದಾದರೂ ಅವು ಸಿಕ್ಕಿದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅವನ್ನು ತಪ್ಪದೆ ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸಿ ನನ್ನ ಕನ್ನಡ ಬಂಧುಗಳ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿಡುವೆನು.

ಶ್ರೀ|| ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರು ಅಂಗಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ 'ತರಬೇಯತ್ತು' ಹೊಂದುವುದಕ್ಕಾಗಿ ೧೮೮೯ ರಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾಗ—ಆ ಶಾಲೆಯು ಈಗ ಇರುವಂತೆ ಸೈದಾಪೇಟೆಯಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ—ಮದ್ರಾಸಿನ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ಯಾನವನದಲ್ಲಿ (People's Park) ಆ ಶಿಕ್ಷಣವು ಕೊಡಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಆಗ ಕೇವಲ ತಾರುಣ್ಯದ ಭರದಲ್ಲಿದ್ದ ಈತನು

ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ (ಇಂಗ್ಲಿಷು ಬಾರದುದರಿಂದ ನಿರುಪಾಯವಾಗಿ) ತಮಿಳು ಭಾಷೆಯನ್ನು ಮಾತನಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಓದುವುದಕ್ಕೂ ಕಲಿತಿರ ಬೇಕೆಂದು ಊಹಿಸಲು ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಅರವ ಭಾಷೆಯ ಪರಿಚಯದಿಂದ ಕನ್ನಡವನ್ನೂ ಸ್ವಭಾಷೆಯಾದ ತುಳುವನ್ನೂ (ಪ್ರಾಯಶಃ ಒಂದಿಷ್ಟು ಮಲೆಯಾಳವನ್ನು ಕೂಡ) ಈ ಮೊದಲೇ ತಿಳಿದಿದ್ದ ಕುಶಾಗ್ರಬುದ್ಧಿಯ ಈ ತರುಣನಿಗೆ ದ್ರಾವಿಡ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಭಾಷೆಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಸಮೀಪ ಬಾಂಧವ್ಯವು ಗೋಚರಕ್ಕೆ ಬಂದಿರಬೇಕು. ಮತ್ತು ಮುಂದೆ ಈ ಭಾಷೆ ಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಶ್ರಮವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಹೋದಂತೆ ನೂತನವಾದ ರೀತಿಯಿಂದ ಒಂದು ವ್ಯಾಕರಣವನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕೆಂಬ ಕುತೂಹಲವೂ ಈತನಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಯಿತು. ಆಗ ಶ್ರೀ|| ಎಚ್. ನಾರಾಯಣರಾವ್ ಬಿ. ಎ., ಬಿ. ಎಲ್., * ಅವರು ಮದ್ರಾಸಿನಲ್ಲಿ ಹೈಕೋರ್ಟು ವಕೀಲರಾಗಿದ್ದು ಕನ್ನ ಡದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಶ್ರೀ|| ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರು ಅವರ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಅವರ ಪರಿ ಮುಖವಾಗಿಯೂ ನನ್ನ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೂ ದ್ರಾವಿಡವರ್ಗದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಷೆಗಳ ಶಬ್ದಗಳು ಶಬ್ದರೂಪಗಳು, ಸಾಹಿತ್ಯ, ವ್ಯಾಕರಣ, ನಿಘಂಟು ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಎಷ್ಟೋ ಸಮಾಚಾರ ಗಳನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರ ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣವು ೧೮೪೬

---

* ಈ ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯರು ಮಂಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸೇರಿದವರು. ಮೊದಲು ಮಡಿಕೆರೆಯಲ್ಲಿಯೂ ತರುವಾಯ ಮಂಗಳೂರು ಗೌ. ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿಯೂ ಆ ಬಳಿಕ ಮದ್ರಾಸು ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿಯೂ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರಾಗಿದ್ದು, ಬಿ. ಎಲ್. ಪ್ಯಾಸುಮಾಡಿ ಕೆಲವು ಕಾಲ ಮದ್ರಾಸಿನಲ್ಲಿ ವಕೀಲರಾಗಿದ್ದು, ಅದು ಸರಿಬೀಳದೆ, ಬೊಂಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವರ್ಷಕಾಲ ಪತ್ರಿಕಾ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರಿಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪಾಂಡಿತ್ಯವೂ ಕವಿತಾಶಕ್ತಿಯೂ ಇದ್ದಿತು. ಪುರಾತನ ವಸ್ತುಶೋಧನ ದಲ್ಲಿಯೂ ನಿಪುಣರಾಗಿದ್ದರು. ಈಗ ೨-೩ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಇವರು ಬೊಂಬಾಯಿ ಯಲ್ಲಿ ತೀರಿಕೊಂಡರು.

ರಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರೀರಾಮ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವು ೧೮೯೭ ರಲ್ಲಿಯೂ 'ಕರ್ಣಾಟಕ ಕಾವ್ಯಮಂಜರಿ' ೧೪ ನೇ ಮತ್ತು ೧೫ ನೇ ಪುಷ್ಪಗಳಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದುವು. ನಾನು ಸುಮಾರು ಆ ಮೊದಲ್ಗೊಂಡೇ ಪ್ರಥಮತಃ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ಮದ್ರಾಸು ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದೆ ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕನ್ನಡ ಪಂಡಿತನಾಗಿ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದೆನು. ಆಗ ಉಡುಪಿ ಕುಂದಾಪುರ ಪ್ರಾಂತದ ಎಷ್ಟೋ ತರುಣರು ನನ್ನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಾಗಿಯೂ ಆಪ್ತ ಮಿತ್ರರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದು ಬಿ. ಎ. ಕ್ಲಾಸಿನಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತೀರ್ಣರಾಗಿ ಈಗ ಉಚ್ಚಪದವಿಯಲ್ಲಿರುವರು. ಇವರುಗಳು ಹೈಸ್ಕೂಲು ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ|| ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಪ್ಪನವರಲ್ಲಿ ಓದಿದವರೂ ಅವರನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲವರೂ ಆಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವರ ರಸಿಕತೆ, ಕವಿತಾಶಕ್ತಿ, ಕುಶಲತೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಎಷ್ಟೋ ಸಮಾಚಾರಗಳನ್ನು ನನಗೆ ಹೇಳಿ ಅವರ ಪರಿಚಯವನ್ನೂ ಸ್ನೇಹವನ್ನೂ ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕೆಂಬ ನನ್ನ ಕುತೂಹಲವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೇ ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣಾದಿ ಗ್ರಂಥಗಳ ನಿಜವಾದ ಕವಿಯಾರೆಂಬುದನ್ನು ಪ್ರಥಮತಃ ನನಗೆ ತಿಳಿಯಪಡಿಸಿದವರು. ಹೀಗಾಗಿ ಆ ಕವಿಯಂತೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಮೊದಲನೆಯ ಸಂದರ್ಭ ದೊರೆತೊಡನೆ, ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ನನ್ನ "ಕಲಹಪ್ರಿಯಾ ಪ್ರಹಸನ"ದ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಿ ಅವರ ಮೈತ್ರಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದೆನು.

ನಮ್ಮ ಸ್ನೇಹವು ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಹೋದಂತೆ, ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣಾದಿ ಗ್ರಂಥಗಳ ಲೇಖಕನಾರೆಂಬುದನ್ನು ಅವರ ಬಾಯಿಂದಲೇ ತರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ನಾನು ಅವರಿಗೆ ಪುನಃ ಪುನಃ ಬರೆದು ಕೇಳುತ್ತಲಿದ್ದೆನು. ಅವರೂ ಪ್ರಯತ್ನ ಪುರಸ್ಸರವಾಗಿ ನನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರಕೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆಂಬ ಹಾಗೆ ನನಗೆ ತೋರಿತಾದರೂ,

ತಾನು ಅವುಗಳ ಕರ್ತೃವಲ್ಲವೆಂದು ಅವರು ಎಂದೂ ನನಗೆ ಬರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಕರ್ತೃವು ತಾನಲ್ಲವಾದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ "ಕಾವ್ಯಮಂಜರಿ" ಯವರಿಗೆ ಬರೆದಂತೆ ನನಗೂ ಅವರು ಬರೆದು ತಿಳಿಸಬಹುದಾಗಿದ್ದಿತಲ್ಲವೇ? ಅವರ ಈ ಅಪಲಾಪದಿಂದ ನನ್ನ ಆತುರವೂ ತೀವ್ರವಾಗತೊಡಗಿತು. ಆದರೂ, ಮುಂದೆ ಎಂದಾದರೊಂದು ದಿನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಂಡಾಗ ಕೇಳುವೆನೆಂದು ಸುಮ್ಮನಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಈ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದರ್ಶನ ಸಂದರ್ಭವು ಮುಂದೆ ಒಂದೆರಡು ವರ್ಷಕಾಲ ಒದಗಿ ಬರಲಿಲ್ಲ.

ಬಳಿಕ ೧೯೦೦ ನೇ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಎಂ. ಎ. ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಜಯವಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿದು ತಮ್ಮ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿ ಅವರು ನನಗೆ ಬರೆದ (೨೭-೨-೧೯೦೦) ಒಂದು ಕಾರ್ಡು ನನ್ನಲ್ಲಿದೆ. ಆಮೇಲೆ, ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಮುಂದಿನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದುದನ್ನು ಕಂಡು, ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯವೇ ಶರಣ್ಯವೆಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ, ಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ಮೈಸೂರು ಸೀಮೆಯ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ 'ನವುಕರಿ' ಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕೆಂಬ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಯಿತು. ಆದರೆ ಆಗಲೇ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಒಂದು ಸಾಂಸಾರಿಕ ತಾಪತ್ರಯದ ದೆಸೆಯಿಂದ ೧-೨ ತಿಂಗಳ ರಜ ಪಡೆದು ಮಂಗಳೂರು ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿತು. ನನ್ನ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಅರಿತ ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಕಾಲೇಜು ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ನನ್ನ ಅನಂತರ ನನ್ನ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ದೊರೆಯಿಸಿಕೊಡುವ ಭಾರವನ್ನು ನನ್ನ ಮೇಲೆಯೇ ಹೊರಿಸಿದ್ದರು. ಹೀಗಾದುದರಿಂದ, ಚೆನ್ನಾಗಿ ಆಲೋಚಿಸಿ, ನನ್ನ ತರುವಾಯ ನನ್ನ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬರಲು ಕವಿಶ್ರೇಷ್ಠರೂ ಆಪ್ತ ಮಿತ್ರರೂ ಸ್ವಪ್ರಾಂತೀಯರೂ ಆದ ಶ್ರೀ|| ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರಿಗಿಂತ ಅಧಿಕ ಅರ್ಹರಾದವರು ಬೇರೊಬ್ಬರಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಅವರಿಗೆ ಮದ್ರಾಸಿನಂತಹ ದೊಡ್ಡ ನಗರದಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿರಲು ಅವಕಾಶ

ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟದ್ದಾದರೆ ಅವರಿಂದ ಇತರೋಪ್ಯತಿಶಯವಾದ ಭಾಷಾಸೇವೆ ಯಾಗಲು ಅನುಕೂಲಿಸುವುದೆಂದೂ ಮಂದಟ್ಟಾಗಿ, ಒಡನೆಯೇ ಅವರಿಗೆ ಬರೆದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನೆಂದು ಕೇಳಿದೆನು. ಏಪ್ರಿಲ್ ೭ ನೇ ತಾರೀಖಿನಲ್ಲಿ ಅವರು ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವಾಗಿ ಬರೆದ ಕಾಗದದಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಗಣ ಮಾತುಗಳಿವೆ: "ಸೇವಕನ ಮೇಲೆ ಅಭಿಮಾನವಿಟ್ಟು ಬರೆದುಕಳುಹಿಸಿದ ಪತ್ರವು ಮೊನ್ನೆ ಕೈಸೇರಿದ್ದರೂ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಕೊಂಚ ಜಾಡ್ಯವಿದ್ದುದರಿಂದ ಒಡನೆಯೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ ಬರೆಯಲಾಗಲಿಲ್ಲ......ತಮ್ಮ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕೆಲವು ಕಾಲದೊಳಗಾಗಿ ಬಿಡುವುದರಲ್ಲಿದ್ದೇನೆಂದು ಬರೆಯುತ್ತೀರಿ. ಮತ್ತಾವ ವಿಶೇಷವಾದ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸುಮಾಡಿರುವಿರಿ ? ಒಂದು ವೇಳೆ ನಾನೂ ಅದನ್ನು ತಿಳಿದು ಸಂತೋಷಪಡಬಹುದೇ ? ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಸೇರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ತಮ್ಮಿಂದಾಗುವ ಸಾಹಾಯ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವಿರೆಂದು ಹೇಳುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ,......ನನಗೂ ೪೦ ರೂಪಾಯಿ ಸಿಕ್ಕಬಹುದೇ ? ಭಾಷಾಂತರವನ್ನು ಕಲಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬಾರದ ಕಾರಣ ನಾನು ಅಯೋಗ್ಯನೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಿರುವ ಸಂಗತಿಯಷ್ಟೆ ? ಆದುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ನಾನು ಬಂದರೆ ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಕೊನೆಹಾಯಿಸಲಿಕ್ಕೆ ನನ್ನಿಂದ ಸಾಗುವದೋ ? ಇಂಗ್ಲೀಷು ಬಾರದ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರತಿಬಂಧನಗಳಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ವಿಡ್ಯೂರವೇನಾದರೂ ಬಾರದೇ ? ಒಂದು ವೇಳೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರೆ ಬಡಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಬೀಡಾರಕ್ಕೆ ತಿಂಗಳಿಗೇನು ಬಾಡಿಗೆಯೋ ?...ಅಲ್ಲಿಯ ಕೆಲಸವೆಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ? ಬೇರೆ ಕರ್ಣಾಟ ಪಂಡಿತರಾರಾದರೂ ಇರುವರೊ ? ಇದ್ದರೆ ಅವರ ವಿದ್ಯಮಾನ ಹೇಗೆ ? ಈಗ ಅವರಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಸಂಬಳ ಸಲ್ಲುತ್ತೆ. ಇತ್ಯಾದಿಯನ್ನು ದಯವಿಟ್ಟು ಬರೆಯಿರಿ...ನನಗೆ ಮದ್ರಾಸಿಗೆ ಬರುವುದರಲ್ಲೇನೂ ಆಕ್ಷೇಪವಿಲ್ಲ. ಮೊದಲನೆಯದು ಸಂಬಳವು ೪೦ ಪೂರ್ಣ ಸಿಕ್ಕಬೇಕಾದುದು (ಏಕೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಬರುವ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ೨೫ ಕೊಡುತ್ತೇನೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ) ಮುಖ್ಯತಃ ನಾನೊಂದೂ ಅರಿಯೆ. ತಾವು ಹೇಳಿ

ದಂತೆ ನಡಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ಬಾ ಎಂದರೆ ಬರುತ್ತೇನೆ. ಬೇಡವೆಂದರೆ ಬಿಡು ತ್ತೇನೆ. ಇಷ್ಟೇ ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆ···ತಾವು ಎಂದು ಮೊದಲ್ಗೊಂಡು ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಬಿಡುವುದರಲ್ಲಿದ್ದೀರಿ ? ಎಂಬುದನ್ನು ಮೊದಲು ಸೂಚಿಸಿರಿ. ನನ್ನ ಆಲೋಚನೆಗೆ ಈ ರಜಾಮುಗಿದ ಕೆಲವು ದಿನದ ಮೇಲೆ ಬಿಟ್ಟರೆ ನಮಗಿಬ್ಬರಿಗೂ ನಷ್ಟವಾಗದೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ. '' ಈ ಕಾಗದದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿರುವ ' ಶರೀರಜಾಡ್ಯದ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಅವರಲ್ಲಿ ಆಗಲೇ ಕ್ಷಯರೋಗದ ಪೂರ್ವಚಿಹ್ನಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದುವೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಮಂಗಳೂರಿಗೆ ಹೋದಾಗ, ಶ್ರೀಯುತರಾದ ಪಂಜೆ ಮಂಗೇಶ ರಾಯರು ಉಳ್ಳಾಲ ಮಂಗೇಶರಾಯರು ಮುಂತಾದ ಭಾಷಾಭಿಮಾನಿ ಗಳಾದ ಬಂಧುಮಿತ್ರರುಗಳ ಮೂಲಕ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಬೋಳಾರ ವಿಟ್ಠಲ ರಾಯರ ಪರಿಚಯವುಂಟಾಗಿ ಭಾಷಾಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ನವೋ ತ್ಸಾಹದಿಂದ ತುಂಬಿತುಳುಕುತ್ತಿದ್ದ ನಾವು ನಾಲುವರೂ ಸೇರಿ ಒಡನೆಯೇ ಹೆಂಗುಸರಿಗೂ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ತಕ್ಕುದಾಗುವಂತೆ ' ಸುವಾಸಿನಿ ' ಯೆಂಬ ಮಾಸ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದೆವು. ಮ|| ವಿಟ್ಠಲ ರಾಯರು ಬೇಕಾದಂತೆ ಧನಬಲವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಪ್ರಕಾಶಕರಾ ಗಲು ಒಪ್ಪಿದರು. ನಾನು ವ್ಯಕ್ತ ಸಂಪಾದಕನಾಗಲು ಸಮ್ಮತಿಸಿದೆನು. ಶ್ರೀ|| ಮಂಗೇಶರಾಯರುಗಳಿಬ್ಬರೂ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಪಾದಕರೆಂಬಂತೆ ಯಾವತ್ತು ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಕೈಕೊಂಡರು. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಲೇಖಕರಾದ ಶ್ರೀ|| ಲಕ್ಷ್ಮೀ ನಾರಣಪ್ಪನವರನ್ನು ಬಿಡುವುದುಂಟೆ ? ಮ|| ಪಂಜೆ ಮಂಗೇಶರಾಯರಿಗೂ ಈ ಕವಿಯ ಪರಿಚಯವು ಪೂರ್ವದಿಂದಲೂ ಇದ್ದೇ ಇದ್ದಿತು. ಮತ್ತು ನಾನೂ ಅವರೂ ಕೂಡ ಶ್ರೀ|| ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರಿಗೆ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸುವಂತೆ ಬರೆದೆವು. ಪ್ರಾಯಶಃ ಮಂಗಳೂರು ಪ್ರಾಂತದ ಲೇಖ

ಕರು ತಮ್ಮ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ಶ್ರೀ|| ಮಂಗೇಶರಾಯರುಗಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿ, ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದೊಡನೆ ಅವು ನನಗೆ ಮದ್ರಾಸಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದುವು. ಶ್ರೀ|| ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರ ಲೇಖನಗಳು ಕೂಡ ನೇರಾಗಿ ನನ್ನ ಬಳಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆ ನೆನಪು ತೋರುವುದಿಲ್ಲ.

ಈ ಸಲವೇ ಕಾರಣಾಂತರಗಳಿಂದ ನಾನು ಉಡುಪಿಯವರೆಗೂ ಹೋಗಿ ಬರಬೇಕಾದ ಪ್ರಮೇಯವುಂಟಾಯಿತು. ನನ್ನ ಉದ್ದೇಶವು ಹೇಗಾದರೂ ಆಗಲಿ, ಇದರ ದೆಸೆಯಿಂದ ಇದುವರೆಗೆ ಪತ್ರಮುಖೇನ ಮಾತ್ರ ತಿಳಿದಿದ್ದ ಶ್ರೀ|| ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರನ್ನು ಕಣ್ಣಾರ ಕಾಣುವ ಭಾಗ್ಯವು ನನಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಮ|| ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರು ನಾನು ಇಳಿದಿದ್ದ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ನನ್ನನ್ನು ಕಂಡು ತುಂಬ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನೂ ಉಲ್ಲಾಸವನ್ನೂ ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿ, ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಮಾತನಾಡಿಸಿ ಹೊರಟುಹೋದರು. ನಾನು ಉಡುಪಿಯಲ್ಲಿದ್ದುದು ಬರೀ ಎರಡು ಮೂರು ದಿನ ಮಾತ್ರವಾದುದರಿಂದ ಪುನಃ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇದೇ ನಮ್ಮ ಮೊದಲನೆಯ ಮತ್ತು ಕೊನೆಯ ಸಂದರ್ಶನವೆಂದು ಆಗ ನಾನಾಗಲೀ ಅವರಾಗಲೀ ಕನಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ನೆನಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಎಷ್ಟೆಷ್ಟೋ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಮಾತನಾಡಿದೆವು. ಏನೇನೋ ಆಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದೆವು. ಯಾವ ಯಾವುವೋ ಏರ್ಪಾಡುಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದೆವು. ಆದರೆ ಅದೆಲ್ಲ ಬರೀ ಆಕಾಶನಗರ ನಿರ್ಮಾಣದಂತಾಯಿತು. ಎಂಟು ತಿಂಗಳೊಳಗೇ ಈ ಮಹಾಕವಿಯು ನಾಮಶೇಷನಾದನು !

ನನಗೆ ಶ್ರೀ|| ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರ ಸಂದರ್ಶನವಾದ ದಿನ ೨೦ ನೇ ಏಪ್ರಿಲ್ ಶುಕ್ರವಾರವೆಂದು ನನ್ನ ದಿನಚರಿ (ಡೈರಿ) ಯಿಂದ ತೋರಿಬರುತ್ತಿದೆ. ಆಗ ಇವರು ಒಂದಿಷ್ಟು ಅಸ್ವಸ್ಥರಾಗಿದ್ದಂತೆ ತೋರಿದರೆಂದು ನನ್ನ ಜ್ಞಾಪಕವು. 'ಕುಸ್ತಿ ಮಾಸ್ತರ' ನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ

ನಾನು—ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ನೀವು ಹೇಳುವುದು ನಿಜವೇ! ಲಾಭದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾಂಶ ಬಾರದಿದ್ದರೂ ಹೋಗಲಿ. ಅವುಗಳ ಕರ್ತೃವು ನೀವೆಂದಾದರೂ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದರೆ ನನಗೆಷ್ಟೋ ಸಂತೋಷವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ನೀವು ಒಂದೂ ಮಾತನಾಡಬೇಡಿ. "ಸುವಾಸಿನಿ" ಯಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ನಾನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸಿಬಿಡಲೇ?

ಕವಿ—ದಯವಿಟ್ಟು ಹಾಗೆ ಮಾಡಬೇಡಿರಿ. ಏನೋ ಆದುದು ಆಗಿಹೋಯಿತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಚಿಂತಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದುದಿನ ಇದರ ನಿಜಾಂಶವು ಪ್ರಕಟವಾಗಿಯೇ ಆಗುವುದು. ಒಂದುವೇಳೆ ಆಗದಿದ್ದರೂ, ಅದೇನು ದೊಡ್ಡಮಾತು? ಅಂಥ ನೂರಾರು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆಯಬಲ್ಲೆನು.

ನಾನು—ಅದು ನಿಜ. ಆದರೆ ಈ ರೀತಿ ನಿಮ್ಮ ಹೆಸರಡಗಿಸುವಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಉದ್ದೇಶವೇನಿದ್ದಿತು?

ಕವಿ—ಬೇರೆ ಏನೂ ಇಲ್ಲ. ಹೇಗಾದರೂ ಗ್ರಂಥವು ಮೂಲೆಗೆ ಬೀಳದೆ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಬರಲೆಂಬುದೇ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶ. ನಾನು ಬರೆದ ಪುಸ್ತಕನೆಂದು ನನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಈ ಹೊತ್ತಿಗೂ ಹೊರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮೈಸೂರು ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಲೇಖಕರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆದರವಿಲ್ಲ. ಈ ಗ್ರಂಥಗಳಿಗೆ ಮೈಸೂರಿನವರ ಮನ್ನಣೆ ದೊರೆತರೆ ಮುಂದೆ ನನ್ನ ಹೆಸರು ಹಾಕಿ ಇದೇ ರೀತಿ ಬರೆಯಬಹುದೆಂಬ ಆಶೆಯಿಂದ ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದೆನು.

ಶ್ರೀ|| ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಕವಿಗೂ ನನಗೂ ನಡೆದ ಸಂಭಾಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಬಾಯಿಂದ ಹೊರಟ ಮಾತುಗಳ ರೀತಿಯನ್ನೂ, ದರಿದ್ರ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ತೋರಿಸಿದ ನಿರಪೇಕ್ಷವಾದ ಭಾಷಾಭಿಮಾನವನ್ನೂ, ಮಾತಿಗೆ ತಪ್ಪಬಾರದೆಂಬ ದೃಢನಿಶ್ಚಯವನ್ನೂ, ಮುಂದೆ ನೂರಾರು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು

ಬರೆದು ತನಗೂ ತನ್ನ ಜಿಲ್ಲೆಗೂ ಕೀರ್ತಿ ತರುವೆನೆಂದು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ಅವರ ಆಶೋತ್ತರವನ್ನು ನೋಡಿ ನಾನು ಬೆರಗಾಗಿ ಹೋದೆನು. ಈಗಲೂ ಆ ಸಂಭಾಷಣೆಯೂ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ನಿಂತು ಮಾತನಾಡುತ್ತಲಿದ್ದ ಸ್ಥಳವೂ ಕಣ್ಣಮುಂದೆ ನಿಂತಿದ್ದಂತಿದೆ. ಅಕಟಾ! ಮುಂದಣ ಆರೆಂಟು ತಿಂಗಳೊಳಗಾಗಿಯೇ ಈ ಕವಿರತ್ನವನ್ನು ನಿರ್ಘೃಣನಾದ ಕಾಲನು ಒಯ್ಯುವನೆಂದು ಆಗ ಯಾರು ತಾನೇ ತಿಳಿದಿದ್ದರು? ಈಹೊತ್ತಿಗೂ ಇಂತಹ ಎಷ್ಟೋ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳು ದಾರಿದ್ರ್ಯಕ್ಕೀಡಾಗಿ ತಮ್ಮ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಲಾರದೆ ಅಕಾಲಮೃತ್ಯುವಿಗೆ ತುತ್ತಾಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನೂ, ಇದರ ದೆಸೆಯಿಂದ ಕನ್ನಡ ದೇಶವೂ ಭಾಷೆಯೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಬರಲವಕಾಶವಿಲ್ಲದೆ ಹಿಂದೆ ಬಿದ್ದಿರುವುದನ್ನೂ ನೋಡಿದ ದೇಶಾಭಿಮಾನಿಯಾದ ಯಾವ ಕನ್ನಡಿಗನ ಕಣ್ಣುಗಳು ತಾನೇ ನಿಮಿಷಕಾಲವಾದರೂ ನೀರು ತುಂಬಿ ಮಸುಳಿಸದೆ ಇರಲಾಪವು?

ಆ ಸಂಭಾಷಣದ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ, "ಸುವಾಸಿನಿ" ಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ|| ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರು ತುಂಬ ಸಂತೋಷವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿ ತಪ್ಪದೆ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸುವುದಾಗಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಕರವಾದ ವಾಗ್ದಾನಮಾಡಿದರು. ಅವರು ಮೊತ್ತಮೊದಲು 'ಗೋದಾವರಿ' ಎಂಬ ಕಲ್ಪನಾ ಪ್ರಬಂಧದ ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಇದು 'ನಾರಾಯಣರಾವ್ ಆಣಿ ಗೋದಾವರಿ' ಎಂಬ ಮರಾಟೀ ನಾವೆಲಿನ ಭಾಷಾಂತರವೋ ರೂಪಾಂತರವೋ ಆಗಿದ್ದಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ನಾವು 'ರಮಾಮಾಧವ' ಮುಂತಾದ ಒಂದೆರಡು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಹಾಕಲು ಕೈಕೊಂಡಿದ್ದುದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಒಡನೆಯೇ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರೆ ವಾಚಕರಿಗೆ ಬೇಸರಿಕೆಯಾಗಬಹುದೆಂಬ ಭಯದಿಂದ, ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಿದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, 'ರಮಾಮಾಧವ'ವು ಮುಗಿದೊಡನೆ ಅದನ್ನು ಪ್ರಚುರಗೊಳಿಸುವೆವೆಂದು ತಿಳಿಸಿ ಅದನ್ನು ಅವರಿಗೆ

ತಿರಿಗಿ ಕಳುಹಿಸಿ ಕೊಟ್ಟೆವು. ಈ ಪುಸ್ತಕವು ಆ ಬಳಿಕ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ನಮ್ಮ ಕೈಗೆ ಬರಲೇ ಇಲ್ಲ ; 'ಜೋಜೋ' ಎಂಬದರ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಅವರ ಒಂದೇ ಒಂದು ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಲೇಖನವು ಮಾತ್ರ 'ಚಕ್ರಧಾರಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿಂದ 'ಸುವಾಸಿನಿ' ಯ ಮೊದಲನೆಯ ಸಂಪುಟದ ಆರನೆಯ (ಡಿಸೆಂಬರು ೧೯೦೦) ಸಂಚಿಕೆಯ ೯೩-೯೪ನೇ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಚುರ ವಾಯಿತು. ಈ ಒಂದು ಲೇಖನದಿಂದಲೇ ಅವರ ಪ್ರತಿಭೆಯು ಎಷ್ಟು ಉಚ್ಚ ಪ್ರತಿಯದಾಗಿದ್ದಿತೆಂಬದನ್ನೂ, ಅವರು ಇನ್ನು ಕೆಲವುಕಾಲ ಬದು ಕಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅವರ ಕಯ್ಯಿಂದ ಎಂತಹ ಅಮೋಘವಾದ ಭಾಷಾಸೇವೆ ನಡೆಯುವಂತಿದ್ದಿತೆಂಬುದನ್ನೂ ವಾಚಕರು ಊಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರು ದೃಢಕಾಯರಾಗಿ ಕಾಣಿಸದಿದ್ದರೂ ಕೇವಲ ಅಶಕ್ತರಾಗಿಯೂ ಕಾಣುತ್ತಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಬಾರಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಜ್ವರವು ನಿಂತು ಪುನಃ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಉದ್ದೇಶವು ನೆರವೇರುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಜುಲೈಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಆ ತರುವಾಯ ಮದ್ರಾಸಿಗೆ ಹೊರಡಲು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು. ಬಳಿಕ ಜುಲೈ ತಿಂಗಳ ಮೊದಲನೆಯ ವಾರ ದಲ್ಲಿ ನಾನು ಮದ್ರಾಸಿಗೆ ಹೋಗಿ ನನ್ನ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದೆನು. ಸೆಪ್ಟೆಂಬರು ೮ ನೇ ತಾರೀಖಿನ ಕಾರ್ಡಿನಲ್ಲಿ ಅವರು ಹೀಗೆ ಬರೆದಿರುವರು : '...ಪುನಃ ಜ್ವರಕ್ಕಾರಂಭವಾಗಿದೆ. ಬರುವ ತಿಂಗಳ 'ಸುವಾಸಿನಿ' ಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಲೇಖವನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕೆಂದಿದ್ದೆ, ಆದರೆ ಅಸ್ವಸ್ಥದ ದೆಸೆ ಯಿಂದ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿರುತ್ತೇನೆ. ಒಂದುವೇಳೆ ನನ್ನನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಕಾಲೇಜಿ ನಲ್ಲಿ ನೇಮಿಸುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಜನವರಿ ಮೊದಲ್ಗೊಂಡು ನೇಮಿಸುವ ಏರ್ಪಾಡು ನೀವು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು. ನಾರಾಯಣರಾಯರಿಗೆ ಬೇರೆ ಒಂದು ಪತ್ರ ಬರಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ.'' ಆ ಬಳಿಕ ಎರಡು ದಿನದಲ್ಲಿಯೇ ಎಂದರೆ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರು ೧೦ ರಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಒಂದು ಕಾರ್ಡಿನಲ್ಲಿ 'ಮೊನ್ನಿನ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಬರೆ ದಂತೆ ಜ್ವರವು ಬರುತ್ತಿದೆ. ಬಹಳ ನಿತ್ರಾಣ. ಈಗ ರಜಾ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು

ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಇದ್ದೇನೆ. ಈಗ ಮದ್ರಾಸಿಗೆ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರಕ್ಕೂ ಅನುಕೂಲವಿಲ್ಲ. ಒಂದುವೇಳೆ ಜನವರಿ ಆರಂಭಕ್ಕಾಗಬಹುದು.'' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕೊನೆಗೆ '' ನನಗಿಲ್ಲಿ 23 ರೂಪಾಯಿ ಸಿಕ್ಕುತ್ತೆ. ಬರುವ ವರ್ಷ 25ಕ್ಕೆ ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ 25 ರೂಪಾಯಿ ಅಲ್ಲಿಯ 40 ಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅಧಿಕವಾದದ್ದೆಂದು ನಂಬುತ್ತೇನೆ···ನಾನು ಮದ್ರಾಸಿಗೆ ಹೋಗುವ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಇಂದಿನಿಂದ ಬಿಟ್ಟೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ನನ್ನನ್ನು ತಾವು ಮರೆಯದೆ ಇದ್ದರೆ ಸೈ. ಇದುವೆ ಪರಮಾನಂದವು '' ಎಂದು ಮುಗಿಸಿರುವರು. ಇದರಿಂದ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನ ಸ್ಥಿರತೆಯು ಆಗ ಕೆಟ್ಟಿದ್ದಿತೆಂದೂ ಮನಸ್ಸು ಆಶೆಭಯಗಳಿಂದ ತಲ್ಲಣಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತೆಂದೂ ಊಹಿಸಬಹುದು.

ಪುನಃ ಅಕ್ಟೋಬರು ೨ ನೇ ತಾರೀಖಿನ ಕಾರ್ಡಿನಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಬರೆದಿರುವರು. '···ಅಸ್ವಸ್ಥ ಏನೇನೂ ಗುಣಾಂಶವಿಲ್ಲ. ಪುನಃ 1 ತಿಂಗಳ ರಜೆಗೆ ಬರಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಜ್ವರ ಬಿಡುವದೇ ಇಲ್ಲ. ಬಹಳ ನಿಶ್ರಾಣ. ಹ್ಯಾಗೂ ಇರಲಿ. ಜೀವಯಿರುವವರೆಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಮರೆಯದೆ ಈ ಹಿಂದೆ ಅಭಿಮಾನವಿಟ್ಟು ನಡೆಸಿದಂತೆಯೇ ಮುಂದೂ ನಾನು ಬದುಕಿಕೊಂಡಿರುವವರೆಗೆ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಿರಬೇಕಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ. ನೋಡಿದವರು ಕ್ಷಯವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.'' ಈ ರೀತಿ ನನಗೂ ಅವರಿಗೂ ಅಪರೂಪವಾಗಿ ನಡು ನಡುವೆ ಕಾಗದಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದುವು. ಆದರೆ ಅವರ ಅಸ್ವಸ್ಥಕಾಲದಲ್ಲಿ ತೊಂದರೆಯಾಗಬಾರದೆಂಬುದರಿಂದಲೂ ನಾನೂ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಹೊರಟು ಹೋಗುವ ಸಿದ್ಧತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲಿದ್ದುದರಿಂದಲೂ ಬರೆಯುವುದನ್ನು ಬಹಳ ಕಡಮೆಮಾಡಿದ್ದೆನು. ಶ್ರೀ|| ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರು ಬರುವುದು ಬಾರದಿರುವುದು ಖಂಡಿತವಾಗುವವರೆಗೆ ನನ್ನ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೆರವರಿಂದ ಅರ್ಜಿಗಳನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದು ನಿಶ್ಚಯವಾದ ಬಳಿಕ ಒಡನೆಯೇ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತದಿಂದ ತಕ್ಕ ಯೋಗ್ಯತೆಯುಳ್ಳ ಒಬ್ಬರನ್ನು ಆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಮೈಸೂರಿಗೆ ಹೊರಟು ಡಿಸೆಂಬರು ೧೫ನೇ

ತಾರೀಖಿನ ದಿನ ಈಗ ಟ್ರೇನಿಂಗ್ ಕಾಲೇಜೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ನಾರ್ಮಲ್ ಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಲೆಕ್ಚರರು ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದೆನು.

ಮೈಸೂರಿಗೆ ಹೋದ ಕಿಂಚಿತ್ಕಾಲದೊಳಗಾಗಿ ಆ ಪಟ್ಟಣದ ಪ್ರಮುಖರಾದ ನಾಗರಿಕರನೇಕರ, ಹಾಗೂ, ಕವಿಗಳಾಗಿಯೂ ಲೇಖಕರಾಗಿಯೂ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿಯೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಎಷ್ಟೋ ಮಂದಿ ವಿದ್ವಾಂಸರುಗಳ ಸ್ನೇಹವಿಶ್ವಾಸಗಳು ನನಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದುವು. ಇವರೊಳಗೆ (ತದನಂತರ 'ಕಾವ್ಯಕಲಾನಿಧಿ' ಯೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟ) 'ಕರ್ಣಾಟಕ ಕಾವ್ಯಮಂಜರಿ' ಯೆಂಬ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯ ಮುಖ್ಯ ಸಂಪಾದಕರಾದ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಎಸ್. ಜಿ. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರವರು ಗಣ್ಯರಾದ ಒಬ್ಬರಾಗಿದ್ದರು. ಈ ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯರು ಆಗ ಮೈಸೂರು ಓರಿಯಂಟಲ್ ಲೈಬ್ರರಿಯಲ್ಲಿ ಲೈಬ್ರೆರಿಯನ್ ಉದ್ಯೋಗದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಅಗಾಧವಾದ ಪಾಂಡಿತ್ಯದೊಡನೆ ಸೌಜನ್ಯವೂ ಸರಳತೆಯೂ ಸತತೋದ್ಯೋಗ ಪ್ರೀತಿಯೂ, ನಿಸ್ಸೀಮವಾದ ಭಾಷಾಪ್ರೇಮವೂ ಮಾತ್ಸರ್ಯಕ್ಕೆಡೆಗುಡದ ಸರ್ವಸಮದೃಷ್ಟಿಯೂ ಇವರಲ್ಲಿ ನಿಸರ್ಗವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದುವು. ಆಗ ತಾನೇ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಂಬೆಗಾಲಿಡತೊಡಗಿದ್ದ ನನಗೆ ಇವರು ಹಲವು ವಿಧವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ನಾನು ಎಂದೂ ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಒಂದೆರಡು ಸಲ ಇವರನ್ನು ಕಂಡು ಮಾತನಾಡುವುದರೊಳಗಾಗಿ ಇವರಿಗೂ ನನಗೂ ಆಂತರಿಕವಾದ ಸ್ನೇಹವುಂಟಾಯಿತು. ಮತ್ತು ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರೇ ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣಾದಿ ಗ್ರಂಥಗಳ ಕವಿಯೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಅವರಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟೆನು. ಅವರು ಹೀಗೆಂದರು:—'ಈ ಸಂದೇಹವು ಮೊದಲಿಂದ ನಮಗೂ ಇದ್ದಿತು. ಕೇವಲ ಅರ್ವಾಚೀನವಾದ ಕೆಲಕೆಲವು ಪ್ರಯೋಗಗಳು ಆ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರೋಣವೂ, ಮೂಲಹಸ್ತಪ್ರತಿಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡುವಂತೆ ಬರೆದಾಗ ಕಳುಹಿಸದೆ ಅವರು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡುದೂ ನಿಮ್ಮ ಮಾತನ್ನು

ಒಂದು ವಿಧವಾಗಿ ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತವೆ. ನಿಮ್ಮ * ನಿಬಂಧದಲ್ಲಿಯೂ ನೀವು ಈ ಕುರಿತು ಬರೆದಿರುವುದನ್ನು ನಾನು ಓದಿರುವೆನು. ಮದ್ರಾಸಿನ ಶ್ರೀ|| ಎಚ್. ನಾರಾಯಣರಾಯರವರು (ಬಿ. ಎ., ಬಿ. ಎಲ್) ಕೂಡ ನಮಗೆ ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ಬರೆದಿದ್ದರು. ನಾವು ಶ್ರೀ|| ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರಿಗೆ ಒತ್ತಿ ಒತ್ತಿ ಬರೆದು ಕೇಳಿದರೂ, ಅವರು ಮಾತ್ರ ತಾವೇ ಕರ್ತೃವೆಂಬದನ್ನು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾದ ಬಳಿಕ ನಾವೇನು ಮಾಡುವಂತಿದೆ? ಈ ಮುಂದಾದರೂ ಅವರು ಒಪ್ಪಿ ನಮಗೆ ತಿಳಿಸಿದರೆ ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಅವರ ಹೆಸರು ಹಾಕುವೆವು.'' ಈ ಹಿಂದೆ ನನಗೂ ಕವಿಗೂ ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಡೆದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಯೇ ಇರುವೆನು. 'ಹೇಗಾದರೂ ಆಗಲಿ, ಪುನಃ

* ದೇಶಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸು ಎಂ. ಎ. ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಹೋಗತಕ್ಕವರು ಆಗಳಿನ ನಿಬಂಧನೆಗಳ ಮೇರೆಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಪರಿಶೋಧನ ದರ್ಶಕವಾದ ಒಂದು ನಿಬಂಧವನ್ನು ಯೂನಿವರ್ಸಿಟಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಮುಂದಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. 'ಅರ್ವಾಚೀನ ಕರ್ಣಾಟ ವಾಙ್ಮಯ' ವನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆದ ನನ್ನ ನಿಬಂಧದಲ್ಲಿ ಈ ಕವಿಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಾನು ಹೀಗೆ ಬರೆದಿದ್ದೆನು:—

Only a single book has been written in charming Halegannada and it represents the first literary forgery committed at the present day. Lakshminaranappa of Udipi wrote a prose version of the Sanskrit Adbhuta Ramayana and sent it to the Editors of the Kavya Manjari, representing it as an old work which he came across in his search for Kannada manuscipts. The work did not bear the name of its author, who only subscribed himself as a servant working in the house of Kannada poets. So ancient and masterly did the work appear to be, that even the able editors of that journal were completely taken in and it was published in that journal, the Editors commenting upon it as the only simple and eloquent Halegannada prose work found as yet.

ಕವಿಯನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಕವಾಗಿ ತೀರಿಸುವೆನು' ಎಂಬದಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಶ್ರೀ|| ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರವರಿಗೂ ತಿಳಿಸಿದೆನು. ಆದರೆ ಪುನಃ ಆ ಕವಿಯನ್ನು ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಸಂದರ್ಭವು ದೊರೆಯದೆ ಹೋಗಿ ಆ ವಿಷಯವು ಅಲ್ಲಿಗೇ ನಿಂತು ಹೋಯಿತು. ೧೯೦೫ನೇ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾದ 'ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧ'' ದ 'ಕವಿಚರಿತೆ ಮತ್ತು ಗ್ರಂಥವಿಮರ್ಶೆ' ಗೆ ಸಂಪಾದಕರು ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿವು ನನಗೂ ಶ್ರೀ|| ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರವರಿಗೂ ನಡೆದ ಸಂಭಾಷಣೆಯ ಫಲಿತಾಂಶವಾಗಿರುವುದು.

ಅದುವರೆಗೂ ನಾನು ಅವಿವಾಹಿತನಾಗಿಯೇ ಇದ್ದೆನು. ೧೯೦೧ ನೇ ಇಸವಿ ಫೆಬ್ರುವರಿ ೧೨ ನೇ ತಾರೀಖಿಗೆ ನನ್ನ ವಿವಾಹವು ಕುಂದಾಪುರದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವುದಾಗಿ ನಾನು ಮೈಸೂರು ನವುಕರಿಗೆ ಸೇರಿದ ತರುವಾಯ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ನನ್ನ ಇತರ ಸ್ನೇಹಿತರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಆಹ್ವಾನ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಹೋಗಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ ಶ್ರೀ|| ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರಿಗೂ ಹೋಗಿದ್ದಿತು. ಇವು ಜನವರಿ ತಿಂಗಳ ಕೊನೆಯ ಸುಮಾರಿಗೆ ಟಪ್ಪಾಲಿಗೆ ಬಿದ್ದುದರಿಂದ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ ಬರೆದರೆ ನನಗೆ ತಲುಪಲಾರದೆಂಬ ಸಂದೇಹದಿಂದ ಶ್ರೀ|| ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರು ಜನವರಿ ೨೧ನೇ ತಾರೀಖಿಗೆ ಕುಂದಾಪುರದ ವಿಳಾಸಕ್ಕೆ ನನಗೊಂದು ಕಾರ್ಡು * ಬರೆದರು. ಅದು ಫೆಬ್ರುವರಿ ೧೨ನೇ ತಾರೀಖಿನ ಪರ್ಯಂತ ಕುಂದಾಪುರದಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿದು, ಆ ದಿನವೇ ನನ್ನ ಕೈಗೆ ಮುಟ್ಟಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಬರೆದಿದ್ದಿತು. '...ದೇಹದಲ್ಲಿ ಕ್ಷೇಮವಿಲ್ಲ. ಕ್ಷಯರೋಗವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಎದ್ದು ಕೂತುಕೊಳ್ಳುವ ತ್ರಾಣವಿಲ್ಲ. ಮಲಮೂತ್ರ ಇದ್ದಲ್ಲಿಯೇ ಸರಿ. ಒಮ್ಮೆ

* ಈ ಕಾರ್ಡು ಮುಂದಿನ ಪುಟದೊಳಗೆ ಮೂಲರೂಪದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ವಾಚಕರು ನೋಡಬಹುದು.

ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರು ಮ|| ಬೆನಗಲ್ ರಾಮರಾಯರಿಗೆ ಬರೆದ ಕಾಗದ.

(ಇದರ ಅಚ್ಚನ್ನು ಮ|| ವೆ. ಭ. ಆಲೂರರವರು ದಯೆಯಿಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ.)

ತಮ್ಮ ದರ್ಶನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಬಹಳ ಉಪಕಾರವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಹೇಳಲು ಶಕ್ತನಲ್ಲ.'' ಕುಂದಾಪುರದಿಂದ ಉಡುಪಿಗೆ ಬರೀ ೧೫ ಮೈಲಿ ದೂರವಾದರೂ ಒಡನೆಯೇ ಹೋಗಿ ಶ್ರೀ|| ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರ ಅಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವುದು ಹೇಗೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದಲ್ಲದೆ ಆ ಕಾರ್ಡಿನೊಳಗಣ ಅವರ ಕೈ ಬರೆಹದ ಬಿಗಿಯನ್ನು ನೋಡಿದರೂ, ಅವರಿಗೆ ಅಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಮರಣ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬಹುದೆಂದು ಕೂಡ ನನಗೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ವಿವಾಹವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಬಳಿಕ ಹೋಗಿ ಬರುವೆನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದೆನು. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಎಂದರೆ ಫೆಬ್ರವರಿ ೧೬ ನೇ ತಾರೀಖು ಶನಿವಾರವೇ ಈ ಮಹಾಕವಿಯು ದಿವಂಗತನಾದನು ಮತ್ತು ನನ್ನ ಉದ್ದೇಶವು ನನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿದು ಹೋಗುವುದಾಯಿತು.

ಅವರ ಈ ಅಕಾಲಿಕವಾದ ಮರಣದಿಂದ ನನ್ನಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ನಿರುತ್ಸಾಹವೂ ವ್ಯಸನವೂ ಜುಗುಪ್ಸೆಯೂ ಉಂಟಾದುವು. ಎಷ್ಟೋ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಒಂದು ವಿಧವಾದ ಚಂಚಲಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಿತು. ಆ ಕಾರ್ಡಿನಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದ್ದ ಉತ್ಕಟವಾದ ಅವರ ದರ್ಶನಾಭಿಲಾಷೆಯು ಬರೀ ಉಪಚಾರದ ಮಾತಾಗಿರಬಹುದೇ ? ತಿರಿತಿರಿಗಿ ಆಲೋಚಿಸಿ ನೋಡಿದರೂ ಅಲ್ಲವೆಂದೇ ನನ್ನ ಮನೋದೇವತೆಯು ನನಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದೆ. ಅವರ ಆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಲ್ಲಿ ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಮಹತ್ತರವಾದ ಏನೋ ಉದ್ದೇಶವಿದ್ದಿತೆಂದು ನನಗೆ ಇಂದಿಗೂ ತೋರುತ್ತಲಿದೆ. ಮುಂದೆ ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಹೆಸರಿಂದ ನೂರಾರು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವೆನೆಂದು ಇವರು ಮಾಡಿದ ಆಶೆಯು ವ್ಯರ್ಥವಾಗುವುದೆಂದು ಮನಗೊಂಡು, ಯಾವುದೊಂದು ರೂಪದಿಂದಲಾದರೂ ತಾನೇ ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣಾದಿ ಗ್ರಂಥಗಳ ಕರ್ತೃವೆಂಬುದನ್ನು ನನ್ನ ಮೂಲಕ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ತಿಳಿಯಪಡಿಸಬೇಕೆಂಬ ಅಪೇಕ್ಷೆಯೋ ಅಲ್ಲ, ಅಚ್ಚಾದ ಮತ್ತು ಅಚ್ಚಾಗದಿರುವ ತನ್ನ

ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಮತ್ತು ಅಪೂರ್ಣವಾದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನೂ * ಮುಖ್ಯವಾದ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳನ್ನೂ ಭದ್ರತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನ ಕೈಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿಕೊಡಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶವೋ, ಅಥವಾ ಕೇವಲ ದರಿದ್ರ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಚಿಕ್ಕವಯಸ್ಸಿನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನೂ ಹಸುಗೂಸನ್ನೂ ನಿರಾಧಾರವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಬೇಕಾಗಿರುವ ಮನಸ್ಸಿನ ಕಳವಳವನ್ನು ನನಗೆ ತಿಳಿಸಿ, ಮಹಾಜನರಿಂದ ಏನಾದರೂ ಸಹಾಯವನ್ನು ನನ್ನ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಕೇಳಿಸುವ ಇಚ್ಛೆಯೋ ?—ಹೀಗೆ ಅಲ್ಲೋಲ ಕಲ್ಲೋಲವಾದ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗಣ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಅಭಿಲಾಷೆಯನ್ನು ನನಗೆ ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ಬರುವಂತೆ ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದ್ದರೇ ವಿನಾ ಆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯು ಬರೀ ಔಪಚಾರಿಕವಾಗಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಈ ಹೊತ್ತಿಗೂ ನನ್ನ ಭಾವನೆಯು. ಆದರೆ, ದುರದೃಷ್ಟವಶಾತ್ ಅವರ ಅಂತಿಮಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರ ರುಗ್ಣಶಯ್ಯೆಯ ಬಳಿ ಕುಳಿತು ಅವರ ಮನೋಗತವೇನೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನ ಕಳವಳವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ ಅವರು ಶಾಂತಚಿತ್ತರಾಗಿ ಸಾಯುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಅದೃಷ್ಟ ನನಗೆ ಲಭಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನನ್ನಿಂದ ಆಗ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾದ ಒಂದು ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಾನು ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟೆನು. ಅದುವರೆಗೆ ಖಾಸಗಿಯ ಮಾತು ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಾತ್ರ ಬಂದಿರುತ್ತಿದ್ದ ಈ ಕವಿಯ ' ಗುಪ್ತನಾಮ ' ದ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಸುವಾಸಿನಿಯ (ಪುಸ್ತಕ ೧, ಸಂಚಿಕೆ ೯) ಮಾರ್ಚಿ ತಿಂಗಳ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ' ಸ್ಫುಟವಿಷಯ ' ರೂಪವಾಗಿ ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸಿದೆನು.

ಉಡುಪಿಯ ಕ್ರಿಶ್ಚನ್ ಹಾಯ್‌ಸ್ಕೂಲ್ ಕರ್ಣಾಟಕ ಪಂಡಿತರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದ ರಾ|| ನಂದಳಿಕೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಯ್ಯನವರ ಅಕಾಲಿಕ ಮರಣದಿಂದ ಕರ್ಣಾಟಕ

*** ಕವಿಯ ಮರಣಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದ ಕೆಲವಲ್ಲದೆ ಉಳಿದ ಯಾವತ್ತು ಪುಸ್ತಕಗಳೂ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳೂ, ಅವುಗಳ ಬೆಲೆಯನ್ನರಿಯದ ಇವರ ಬಂಧುಗಳಿಂದ ನಾಶಗೊಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟುವೆಂದು ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ.**

ಭಾಷಾಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ಹಾನಿಯುಂಟಾಗಿದೆ. ರಾ|| ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಯ್ಯನವರು ಕಳೆದ ಒಂದು ವರ್ಷ ಮೊದಲ್ಗೊಂಡು ಅಸುಸ್ಥರಾಗಿಯೇ ಇದ್ದು, ಕಳೆದ (16 ನೆಯು ಫೆಬ್ರುವರಿ) ಶನಿವಾರ ದಿನ ಕ್ಷಯರೋಗದಿಂದ ಉಡುಪಿಯಲ್ಲಿಯೇ ತೀರಿಕೊಂಡರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಬುದ್ಧಿಬಲವೂ, ಗ್ರಹಣಶಕ್ತಿಯೂ ಕವಿತಾಚಮತ್ಕಾರವೂ ಇದ್ದುದಕ್ಕೆ ಇವರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರುಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಕರ್ಣಾಟಕ ಕಾವ್ಯಮಂಜರಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣ, ಶ್ರೀರಾಮ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ, ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳೇ ಸಾಕ್ಷ್ಯಗಳಾಗಿವೆ. ಸ್ವದೇಶವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಗೆ ಹೋಗದೆ ಇದ್ದರೂ, ಈ ಮಹನೀಯರು ತೆಲುಗು, ತಮಿಳು, ಮಲಿಯಾಳ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಮೊದಲಾದ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಉದ್ಯಮಬಲದಿಂದಲೇ ವಿಶೇಷವಾದ ವ್ಯವಸಾಯ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಇವರ ಮನಸ್ಸು ಸರ್ವದಾ ನೂತನ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಜ್ಞಾನಸಂಪಾದಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಮಗ್ನವಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಅಂದಿನಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೆ ಮಂಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೊಬ್ಬ ಉತ್ತಮ ಪ್ರತಿಯ ಕರ್ಣಾಟಕ ಕವಿಯೂ, ಲೇಖಕನೂ ಪಂಡಿತನೂ ಹುಟ್ಟಿದ್ದನೆಂದು ಅಭಿಮಾನ ಪಡುವುದಾದರೆ ರಾ|| ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಯ್ಯನವರ ಹೆಸರು ಬಿಟ್ಟರೆ ಬೇರೆ ಗತಿ ಇಲ್ಲ. ಇವರಿಗೆ ಕರ್ಣಾಟಕ ಭಾಷೆಯ ಉತ್ತರಾಭಿವೃದ್ಧಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಉತ್ಸಾಹಪೂರ್ವಕವಾದ ಪ್ರತ್ಯಾಶೆ ಇದ್ದಿತು. ಆದಿಯಿಂದಲೂ ಇವರಿಗೆ ಸುವಾಸಿನಿಯ ಮೇಲೆ ಬಲವಾದ ಮಮತೆ ಇತ್ತು, ಮತ್ತು ಇವರ ಅಸ್ವಸ್ಥದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಅಲ್ಲದೆ ಹೋದರೆ, ಸುವಾಸಿನಿಯ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಂಚಿಕೆಯೂ ಇವರ ಲೇಖಗಳಿಂದ ಮೆರೆಯಬೇಕಾಗಿತ್ತು. "ಜೋಜೋ" ಪದದ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು "ಚಕ್ರಧಾರಿ" ಎಂಬ ಅಭಿಧಾನದಿಂದ ಇವರು ಸುವಾಸಿನಿಗೆ ಬರೆದ ಒಂದೇ ಒಂದು ಲೇಖವು ಎಷ್ಟು ಮನೋಹರವೂ ಜ್ಞಾನಪೂರ್ಣವೂ ಆಗಿದೆಯೆಂದು ನಾವು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಹೇಳುವ ಅವಶ್ಯವಿಲ್ಲ. ಮೊದಲಿಂದಲೂ ಇವರಿಗೂ ನಮಗೂ ಸ್ನೇಹವಿದ್ದು ಆಗಿಂದಾಗ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರ ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು; ಸುವಾಸಿನಿಯ ಜನನವು ಈ ಸ್ನೇಹ ಪಾಶಗಳನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಕಟ್ಟಿತು. ಹೀಗಾದುದರಿಂದ ಕರ್ಣಾಟಕ ಭಾಷೆಗಾಗಿ ನಾವು ವ್ಯಸನಪಡುತ್ತಿರುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಅತ್ಯಂತ ಸನ್ಮಾನ್ಯರೂ ಪ್ರಿಯರೂ ಆದ ಮಿತ್ರರ ಮರಣವನ್ನು ಕುರಿತು ಸಹ ನಾವು ಬಹಳವಾಗಿ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರುವೆವು. ಕರ್ಣಾಟಕ ಭಾಷಾವತ್ಸಲರಾದ ಸರ್ವರೂ ಒಂದಾಗಿ ಸೇರಿ ಇವರ ಹೆಸರು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವಂತೆ ಮಾಡದಿರಲಾರರೆಂದು ದೃಢವಾಗಿ ನಂಬುವೆವು."

ಕವಿಯ ನಿಧನದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಕನ್ನಡದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮವುಳ್ಳ ಕೆಲಕೆಲವು ಭಾಷಾಭಕ್ತರು ಹಳಹಳಿಸಿದರಾದರೂ ಅವರ ಸ್ಮಾರಕದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯು ಮಾತ್ರ ಮಹಾಜನರಿಂದ ಲೆಕ್ಕಿಸಲ್ಪಟ್ಟಂತೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಇದು ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಯ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಕಂಡುಬರುವ ಉಪೇಕ್ಷೆಗೆ ಅನುರೂಪವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಆದರೆ ಕವಿಯ ಗುಣಪ್ರಶಂಸಾತ್ಮಕರೂಪವಾದ ಲೇಖಗಳು ಮಾತ್ರ ಆಗಳಿನ ಅನೇಕಾನೇಕ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಗಿಂದಾಗ ಪ್ರಚುರವಾಗುತ್ತಲೇ ಇದ್ದುವು.

ಕೆಲಕೆಲವು ತೊಂದರೆಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದ ಮೈಸೂರಿನ ನನ್ನ ವಾಸವು ನಾನು ಮೊದಲು ಊಹಿಸಿದ್ದಷ್ಟು ಸುಖಕರವಾಗಲೀ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಕರವಾಗಲೀ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಆ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿದ್ದ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆರು ತಿಂಗಳಿಗೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ರಜಾಪಡೆದು ದೂರದೇಶದಲ್ಲಿರಬೇಕಾಯಿತು. ೧೯೦೭ನೇ ಅಕ್ಟೋಬರು ತಿಂಗಳಿಂದ ಮೈಸೂರಿನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟು ಬೊಂಬಾಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡೆನು. ನಾನು ' ಸುವಾಸಿನಿ ' ಯ ಸಂಪಾದಕನಾಗಿರುವುದು ಬೊಂಬಾಯಿಯ ನನ್ನ ಮೇಲಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲದೆ ಹೋದುದರಿಂದ ಮೈಸೂರಿನೊಂದಿಗೆ ' ಸುವಾಸಿನಿ ' ಯ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಬೇಕಾಯಿತು. ಮಹಾಜನರುಗಳ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವು ಕಡಮೆಯಾದುದರಿಂದ ಆ ಪತ್ರಿಕೆಯೂ ಕ್ಷಿಪ್ರದೊಳಗಾಗಿ ನಿಂತು ಹೋಯಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ೧೯೧೦ನೇ ಏಪ್ರಿಲ್‌ನಲ್ಲಿ ವರ್ಗಹೊಂದಿ ಪುನಃ ಮದ್ರಾಸಿಗೆ ಬರುವವರೆಗೂ ಶ್ರೀ|| ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಹೋಯಿತು. ಮದ್ರಾಸಿಗೆ ಬಂದ ಬಳಿಕ ನನ್ನ ಸಮೀಪದ ಬಂಧುಗಳೂ ಹೈಕೋರ್ಟು ವಕೀಲರೂ ಕವಿಯ ಶಿಷ್ಯಕೋಟಿಗೆ ಸೇರಿದವರೂ ಆದ ಶ್ರೀ|| ಗುಲವಾಡಿ ಅಣ್ಣಾಜಿರಾವ್ ಎಂ. ಎ., ಬಿ. ಎಲ್. ಮೂಲಕ ಕವಿಯ ಚರಿತ್ರೆಯ ಮತ್ತು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನ

ಪಟ್ಟೆನು. ಆದರೂ ನನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಯಶಸ್ಸು ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಕವಿಯ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳೊಳಗೆ ಬಂದೆರಡು ಮಾತ್ರ ಶ್ರೀ|| ಅಣ್ಣಾಜಿರಾಯರ ಮೂಲಕ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಶ್ರೀ|| ಎಚ್. ಚೆನ್ನಕೇಶವಯ್ಯಂಗಾರ್ಯರವರ ವಶಕ್ಕೆ ಹೋದಂತೆ ತಿಳಿದುಬಂದಿತು. ಶ್ರೀ|| ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ಯರಿಗೂ ನನಗೂ ಆಗ ಅಷ್ಟೊಂದು ಪರಿಚಯವಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಈ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ನೋಡುವ ಭಾಗ್ಯವು ಕೂಡ ನನಗೆ ಎರಡು ಮೂರು ವರ್ಷಗಳಷ್ಟು ಈಚೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು.

೧೯೨೩ ನೇ ಇಸವಿಯ ಆದಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಾನು ಮಂಗಳೂರಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಾಗ ಭಾಷಾಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರುಗಳೂ ನಾನೂ ಖಾಸಗಿಯಾಗಿ ಸಭೆ ಸೇರಿ, ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲೊಂದು 'ಜಿಲ್ಲಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನ' ವನ್ನು ನೆರೆಯಿಸಬೇಕೆಂದೂ, ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಂಘವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆಂದೂ, ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕವಿಗಳ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನೂ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಏರ್ಪಾಟುಮಾಡಬೇಕೆಂದೂ, ಶ್ರೀ|| ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಕವಿಯ ಹೆಸರನ್ನು ಶಾಶ್ವತಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಸ್ಮಾರಕವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದೂ ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿದೆವು ; ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಸಿದ್ಧತೆಯೂ ಉತ್ಸಾಹದೊಡನೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಮಹಾಪ್ರವಾಹ ರೂಪವಾದ ದೈವಿಕಾಪತ್ತಿಯಿಂದ ಆ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ನೆರೆಯಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ ; ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಮರುವರ್ಷ ಎಂದರೆ ೧೯೨೪ರಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಕೈಕೊಳ್ಳುವುದರೊಳಗಾಗಿ ಮರಳಿಯೂ ಅದೇ ಸಂಕಷ್ಟವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಉದ್ದೇಶವು ನಿಂತೇ ಹೋಗುವುದಾಯಿತು; ಮತ್ತು ಯಾವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಈಡೇರಿಸುವುದು ಮಂಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯವರ ಆದ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದ್ದಿತೋ ಅದನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿಯು ಬೆಂಗಳೂರು ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಕಾಲೇಜಿನ ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಂಘದವರಿಗೆ, ಮೈಸೂರು ಸೀಮೆಯ ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡ ಬಂಧುಗಳಿಗೆ, ದೊರೆಯುವುದಾಯಿತು.

ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧಾದಿ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಾತನು ಶ್ರೀ|| ಲಕ್ಷ್ಮೀ ನಾರಾಯಣ ಕವಿಯೇ ಎಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಈ ಉಪನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಪುನಃ ಹೇಳಿರುವೆನಾದರೂ ಅದನ್ನು ಅಂತರ್ಬಾಹ್ಯ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಋಜುಪಡಿಸುವುದು ನನ್ನ ಈ ಲೇಖನಕ್ಕೆ ಹೊರಗಾದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಹಲವು ವಿಧವಾದ ಆಧಾರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ವಿದ್ವನ್ಮಣಿಗಳು ಆ ಕೆಲಸ ವನ್ನು ಈ ಮೊದಲೇ ಮಾಡಿರುವರು ; ಈಗಲೂ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇರುವರು. ತಥಾಪಿ, ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಮೇರೆಗೆ ಹೇಳಬಹುದಾದ ಈ ಕೆಳಗಣ ಕೆಲಕೆಲವು ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಅರಿಕೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವೆನು.

(i) ಕವಿಯು ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಹೆಸರಿಂದ ಪ್ರಚುರಗೊಳಿಸಿರುವ ಯಕ್ಷ ಗಾನ, ರತ್ನಾವತೀ ಕಲ್ಯಾಣ, ಮತ್ತು ಕುಮಾರವಿಜಯಗಳ ಮೂಲಕ ಕಂಡುಬರುವ ಆತನ ಅದ್ಭುತವಾದ ಪ್ರತಿಭೆ.

(ii) ಕವಿಗೆ ಮುದ್ದಣ (ಮುತ್ತಣ್ಣ) ನೆಂಬುದಾಗಿ ಮನೆಯ ಹೆಸರೂ ; ಆತನ ತಾಯಿಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ (ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿ) ನೆಂದೂ ಪತ್ನಿಗೆ ಕಮಲಮ್ಮ (ಮನೋರಮೆ) ಎಂದೂ ಹೆಸರು ಇರುವ ವಿಷಯ.

(iii) ಆತನ ಗುರುಗಳಾದ ಶ್ರೀ|| ಮಳಲಿಯ ಸುಬ್ಬರಾಯರ ಮತ್ತು ಸರ್ವದಾ ಆತನ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿದ್ದ ಮಿತ್ರರಾದ ಶ್ರೀ|| ಪಂಡಿತ ಐರೋಡಿ ಶಿವರಾಮಯ್ಯನಂಥವರ ಲೇಖನಗಳೂ ಹೇಳಿಕೆಗಳೂ ; ಆತನು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಣ್ಣಾರ ಕಂಡವರಾಗಿದ್ದು ಈಗ ಉನ್ನತಪದವಿ ಗಳಲ್ಲಿರುವ ಆತನ ನೂರಾರುಮಂದಿ ಶಿಷ್ಯರುಗಳ ಹೇಳಿಕೆ ; ಆತನೊಂದಿಗೆ ಆಗಿಂದಾಗ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಆತನ ವಿಶ್ವಾಸಪಾತ್ರ ರಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ|| ಎಚ್. ನಾರಾಯಣರಾಯರೊಂದಿಗೂ ನನ್ನೊಂದಿಗೂ ಆತನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರೋಣ ; ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆ ಯಲ್ಲಿಯ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೂ ಆತನು ಅವುಗಳ ಲೇಖಕನೆಂಬುದಾಗಿ ಇರುವ ಸಕಾರಣವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

(iv) ಆತನ ಸ್ವಂತ ಕೈ ಬರೆಹದ ಪ್ರತಿಗಳೇ ವಿನಾ ಬೇರೆ ಹಸ್ತ ಪ್ರತಿಗಳು ಸಿಕ್ಕದಿರೋಣ ; ಆ ಗ್ರಂಥಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಅದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದಿರೋಣ; ಆ ಕೈ ಬರೆಹದ ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಆತನೇ ಹೊಡೆದು ಹೊಡೆದು ತಿದ್ದಿ ಪುನಃ ಬರೆದಿರೋಣ.

(v) ಆತನ ಕೈ ಬರೆಹದಲ್ಲಿಯೇ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯ ಮುಖಪತ್ರದಲ್ಲಿ " ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣಮೆಂಬೀ ನುಡಿಗಬ್ಬಂ ನಂದಳಿಕೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣನಿಂ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದು. ೧೮೯೪ " ಎಂಬುದಾಗಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿದ್ದು, ಅದರ ಅಡಿಗೆ ಆತನ ಕೈಬರೆಹದಲ್ಲಿಯೇ "N. Lakshminarayana-iah" ಎಂಬದಾಗಿ ದಸ್ಕತೂ, "Gymnastic Instructor, High School, Kundapur" ಎಂಬ ಲಿಖಿತವೂ ಇರೋಣ.

(vi) ಆತನ ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣದ (ಶ್ರೀ|| ಚೆನ್ನಕೇಶವಯ್ಯಂಗಾರ್‍ಯರವರೊಡನೆ ಇರುವ) ಹಸ್ತ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ೧೧ ರಿಂದ ೧೫ ರ ಪರ್‍ಯಂತದ ಆಶ್ವಾಸಗಳು ಕೇವಲ ಬೇರೆಯಾಗಿವೆ. ಇವು ' ಕಾವ್ಯಮಂಜರಿ ' ಯವರಿಂದ ಪ್ರಚುರಗೊಳಿಸಲಾದ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಹಸ್ತ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಆಶ್ವಾಸಗಳಿವೆ.

(vii) ಆತನು ತನ್ನ ಹೆಸರು ಅಡಗಿಸಿದುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಕೊಟ್ಟ ಕಾರಣವು ಸಾಧಾರವಾದುದೆಂದು ಜನರು ತಿಳಿಯಲು ಅವಕಾಶವಿರೋಣ.

ಇಷ್ಟು ಕಾರಣಗಳು ಯಾವ ವಿಚಾರಪರನಿಗಾದರೂ ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣವಾಗದೆ ಹೋಗಲಾರವು ಎಂದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು. ' ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಕವಿಯು ತನಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಯಾವುವೋ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಕೈಬರೆಹದಿಂದ ಬರೆದು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೊಂಚ ತಿದ್ದಿ, ತಾನೇ ಕರ್ತೃವೆಂದು ಧೈರ್‍ಯವಾಗಿ ಹೇಳಲು ಅಂಜಿ ಈ ರೀತಿ ವರ್ತಿಸಿದನೆಂದು ನಾವು ಏತಕ್ಕೆ ತಿಳಿಯಬಾರದು ? ಅರ್ವಾಚೀನ ಕವಿಗಳೊಳಗೆ ಇಷ್ಟು ಉದ್ದಾಮವಾದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆಯತಕ್ಕವರು ಯಾರಿದ್ದಾರೆ ? '—

ಎಂಬುದಾಗಿ ಪಂಡಿತರೊಬ್ಬರು ಒಂದುಬಾರಿ ನನ್ನೊಡನೆ ವಾದವನ್ನು ಹೂಡಿದ್ದರು. ಈ ವಾದಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನವು ಇಷ್ಟೇ:—ಶ್ರೀ|| ಲಕ್ಷ್ಮೀ ನಾರಣಪ್ಪನವರು ಬರೀ ಹಳ್ಳಿಯ ಹೆಡ್ಡನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಒಳ್ಳೆಯ ಕುಶಲ ಲೇಖಕ ರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಬರೆಯತಕ್ಕಷ್ಟು ಶಕ್ತಿಯು ಖಂಡಿತ ವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದಿತು. ಅವರು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೇ ಪ್ರತಿ ನಿತ್ಯವೂ ನೋಡಿದ್ದ, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದ ಅವರ ಮಿತ್ರರೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಗಳೂ ಇಂದಿಗೂ ಜೀವಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಪುರಾತನ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ತನ್ನ ವೆಂದು ಆರೋಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸುಲಭವಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಎಲ್ಲಾದರೂ ಅದರ ಇತರ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಸಿಕ್ಕಬಹುದೆಂಬ ಭಯವು ಇದ್ದೇ ಇರುವುದು. ಇನ್ನು ಅರ್ವಾಚೀನರು ಪ್ರಾಚೀನ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಪ್ರತಿಭೆ ಯನ್ನು ಪಡೆಯಲಾರರೆಂಬ ತರ್ಕವೇ ಅಸಾಧುವಾದುದು; ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಪಂ ಚದ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಆಧಾರವೂ ಸಿಕ್ಕುವುದಿಲ್ಲ. ಕಾಳಿದಾಸ, ಷೇಕ್ ಸ್ಪಿಯರ್, ಪಂಪ, ರನ್ನ ಮೊದಲಾದ ಮಹಾಕವಿಗಳು ಕೂಡ ಅವರವರು ಜೀವಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅರ್ವಾಚೀನರಾಗಿಯೇ ಇದ್ದರಲ್ಲವೇ? ಕಾಲದೇವಿಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನವರನ್ನು ಮೀರಿಸತಕ್ಕ ಇನ್ನೂ ಎಂತೆಂ ತಹ ರತ್ನಗಳಿರುವುವೋ ಹೇಳುವವರು ಯಾರು?

ನಂದಳಿಕೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರು.

(ಮ|| ಮುಳಿಲಿ ಸುಬ್ಬರಾಯರಿಂದ.)

ನಂದಳಿಕೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರ ಕೃತಿಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ಕಾವ್ಯರಸಜ್ಞರಾದ ಪಂಡಿತರನೇಕರು ವಿಮರ್ಶಪೂರ್ವಕವಾದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನು ಬೇರೆಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವುದರಿಂದ ತದ್ವಿಷಯಪ್ರಸ್ತಾಪವನ್ನುಳಿದು, ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಮೈತ್ರಿಯನಂತರದ ಅವರ ಸಾರಾಂಶವಾದ ಜೀವನಚರಿತ್ರ ವಿದ್ಯಾಸಂಗ್ರಹದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ನನ್ನ ಅನುಭವದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಂಕೋಚರೀತ್ಯಾ ಬರೆಯುವೆನು.—

ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರು ಉಡುಪಿಯ ಬೋರ್ಡ್‌ಶಾಲೆಯ ವ್ಯಾಯಾಮೋಪಾಧ್ಯಾಯರಾಗಿ ಬಂದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಇವರಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾವ್ಯಪರಿಶ್ರಮವು ನಂದಳಿಕೆಯ ಮೂಲಪಾಠಶಾಲೆ (Primary School) ಯಲ್ಲಿ ಕಲಿತ ಕಾವ್ಯಪುಂಜ, ಮತ್ತು ಹಳ್ಳಿಯೂರುಗಳಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿರುವ ಯಕ್ಷಗಾನ ಕೃತಿಗಳ ಅರ್ಥಪ್ರವಚನ ಇಷ್ಟರಮಟ್ಟಿನದೇ. ಇದೇ ಉಡುಪಿ ಶಾಲೆಯಲ್ಲೇ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಮೈತ್ರಿಯಾರಂಭವು. ಕೆಲವು ಯಕ್ಷಗಾನಕೃತಿಗಳನ್ನೂ ಮರಾಟಿ ನಾಟಕಗಳನ್ನೂ ನಾನು ರಚಿಸಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನು ಇವರು ಕೇಳಿದ್ದರಂತೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನೂತನವಾಗಿ ರಚಿಸಿದ ಯಕ್ಷಗಾನ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಇದ್ದರೆ ತಮಗೆ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗಿ ಅವರು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದರು. ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧದಲ್ಲಿಯ ವೀರಮಣಿಕಾಳಗ, ಭಾರತದಲ್ಲಿಯ ಕಚೋಪಾಖ್ಯಾನ, ದೇವಯಾನಿಸ್ವಯಂವರ, ಶಕುಂತಲಾಸ್ವಯಂವರ ಮೊದಲಾದ ನೂತನ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ಕೊಂಡುಹೋಗಿ ಓದಿನೋಡಿದರು. 'ತಮಗೂ ಯಕ್ಷಗಾನ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕೆಂಬ ಕುತೂಹಲವಿದೆ, ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಹೊಸ ಕಥಾನಕಗಳಿದ್ದರೆ ತಿಳಿಸಬೇಕು.'—ಎನಲು, ಸಂಸ್ಕೃತ ರತ್ನಾವಲೀನಾಟಕದ ಕಥಾನಕವನ್ನು ಹೇಳಿ ಬರೆಸಿದೆನು. ಇದನ್ನು 'ರತ್ನಾವತೀ ಕಲ್ಯಾಣ' ವೆಂಬ ಹೆಸರಿಂದೊಂದು ಯಕ್ಷಗಾನ

ಪ್ರಸಂಗವಾಗಿ ಬರೆಯತೊಡಗಿದರು. ಆದರೆ, 'ರಾಗ-ತಾಳ-ಧಾಟಿಗಳನ್ನು ಎಂದರೆ ಅವನ್ನು ಹಾಡುವ ಬಗೆಯನ್ನು ನಾನರಿಯೆ ; ಇತರ ಪ್ರಸಂಗಗಳ ಧಾಟಿಗಳನ್ನನುಸರಿಸಿ ಬರೆಯುವೆನು. ಇದಕ್ಕಾದರೂ ತಮ್ಮ ಸಹಾಯವು ಆಗತ್ಯವಿದೆ' ಎಂದರು. ಸಂಸ್ಕೃತಜ್ಞಾನವು ಬಹಳ ಕೊಂಚವಾದುದರಿಂದ ನಾಂದೀಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಒಂದೆರಡು ಬಾರಿ ಬರೆದರೂ ಸರಿಯಾಗದುದರಿಂದ ನಾನೇ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟೆನು. ಮುಂದಿನ ಕಥಾಸರಣಿಯನ್ನೂ ಇತರ ಧಾಟಿಗಳನ್ನನುಸರಿಸಿ ಪದ್ಯಗಳನ್ನೂ ರಚಿಸಿ ಆಗಾಗ ಬರೆದಂಶವನ್ನು ವಿಮರ್ಶೆಗೊಳಿಸಿ ಹೇಗೋ ಅದನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸಿದರು.

ಅದಾದಮೇಲೆ ಸ್ಕಾಂದಪುರಾಣದಲ್ಲಿನ ಷಣ್ಮುಖಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು "ಕುಮಾರವಿಜಯ" ಎಂಬ ಹೆಸರಿಂದ ಬರೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಇದನ್ನು ಬರೆಯುವಾಗ ಶಾಲೆಯ ಮೇಲ್ದರ್ಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಹಿಂದಿನ ವರ್ಷಗಳ ಮೆಟ್ರಿಕ್ಯುಲೆಶನ್ ಪರೀಕ್ಷೆಯ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನೂ ನಿತ್ಯವೂ ಶಾಲೆಯ ಅವಕಾಶಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನೂ ಓದುತ್ತಿದ್ದ ಅಭ್ಯಾಸಬಲದಿಂದ ಪರಿಪಕ್ವವಾದ ಶಾಬ್ದಿಕಜ್ಞಾನದಿಂದ ಈ ಎರಡನೆಯ ಕೃತಿಯು ಮೊದಲಿನದಕ್ಕಿಂತ ಉತ್ತಮರಚನೆಯುಳ್ಳದೂ ಇವರ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿನ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣಾದಿ ಪದ್ಯಗಳ ಹೊಸಧಾಟಿಗಳ ಸಮಾವೇಶದಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸೊಗಸುಳ್ಳದೂ ಆಯಿತು. ಇವೆರಡನ್ನೂ ಛಾಪಿಸಿದರು. ರತ್ನಾವತೀ ಕಲ್ಯಾಣವು ಕೆಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ರಂಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ನಟಿಸಲಾಯಿತು. ಕುಮಾರವಿಜಯವಾದರೊ ನೂತನ ಧಾಟಿಗಳಿದ್ದುದರಿಂದ ಹಾಡುವವರಿಗೆ ದುಸ್ಸಾಧ್ಯವೂ ನಟವರ್ಗಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬಿರುಸೂ ತೋರಿ ರಂಗಭೂಮಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲೇ ಇಲ್ಲ. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನಾನು ಕುಂದಾಪುರ ಶಾಲೆಗೆ ವರ್ಗಪಟ್ಟುದರಿಂದುಂಟಾದ ಮಿತ್ರವಿಯೋಗವು ಇಬ್ಬರಿಗೂ ದುಸ್ಸಹವಾದರೂ ನಮ್ಮೊಳಗೆ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರವು ನಡೆಯುತ್ತಲಿತ್ತು.

ಮಿತ್ರರೊಡನೆ ಮಾತಾಡುವಲ್ಲಿ ದೈನ್ಯಭಾವವೂ ಮಂದಸ್ಮಿತ ಮಧುರಭಾಷಣವೂ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತಸ್ಥಿತವಾದ ಕವಿಕಲ್ಪನೋದ್ಗಾರಗಳೂ ಹಾಸ್ಯೋತ್ಪಾದಕ ಪ್ರಣಯ ವಿನೋದೋಕ್ತಿಗಳೂ ತುಂಬಿದ್ದುದರಿಂದ ಇವರೊಡನೆ ಬರೇ ಭಾಷಣವಾದರೂ ಪ್ರಿಯವಾಗಿತ್ತು.

ದೈವವಶಾತ್ ಕೆಲವು ತಿಂಗಳಲ್ಲೇ ಕುಂದಾಪುರಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಯಾಮೋಪಾಧ್ಯಾಯಸ್ಥಾನವು ಖಾಲಿಬಿತ್ತು. ಆದಕ್ಕಿವರು ಮಾಡಿದ ಅರ್ಜಿಯು ಫಲಪ್ರದವಾಗಿ ಕುಂದಾಪುರ ಶಾಲೆಗೆ ವರ್ಗಹೊಂದಿದುದರಿಂದ ಪುನಃ ನಮ್ಮ ಸಮ್ಮೇಲನವಾಯಿತು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇವರಲ್ಲಿದ್ದ ಯಕ್ಷಗಾನಕೃತಿಗಳ ಅಭಿರುಚಿಯು ಕುಂದಿ ಅಡಗಿಹೋಗಿತ್ತು. ಗದ್ಯಪದ್ಯರಚನೆಯ ಲವಲವಿಕೆಯು ಇವರುಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಕ್ಕಿಬರುತ್ತಲಿತ್ತು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನನ್ನಲ್ಲಿದ್ದ ಪುಸ್ತಕಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಇವರು ಆತುರಪಟ್ಟು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಎರಡು ಮೂರು ವರ್ಷದಿಂದ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾವ್ಯಮಂಜರಿ ಆಫೀಸಿನ ಮಾಸಿಕ ಪತ್ರಗಳಿಗೆ ಚಂದಾದಾರನಾಗಿದ್ದು ತರಿಸಿದ್ದ ಮಾಸಿಕ ಸಂಚಿಕೆಗಳು-ಕನ್ನಡ ಕಾದಂಬರಿಗಳು-ನಾಟಕ ಪುಸ್ತಕಗಳು-ಅಪೂರ್ವ ಸಂಸ್ಕೃತ ಗ್ರಂಥಗಳು-ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣ ಮುಂತಾದ ಹಳಗನ್ನಡ ವ್ಯಾಕರಣಗಳು-ಹಲಧರ ಮುಂತಾದ ನಿಘಂಟುಗಳು ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ವಿವಿಧಪುಸ್ತಕಗಳ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನೊಂದೊಂದಾಗಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಅವಕಾಶಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕಿಟ್ಟಲ್ ಡಿಕ್ಷನೆರಿ ಎಂಬ ನಿಘಂಟಿನ ಸಹಾಯದಿಂದ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಇವರಿಗೆ ಹಳಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅತಿಶಯಪ್ರೀತಿ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣ-ಕಬ್ಬಿಗರ ಕೈಪಿಡಿ-ಹಳಗನ್ನಡ ವ್ಯಾಕರಣಸೂತ್ರಗಳು-ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಓದುತ್ತ ಹಳಗನ್ನಡ-ಅಪಭ್ರಂಶಪದಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಹಾಕಿ ಗುರುತುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳು

ವುದು ಇವರ ನಿತ್ಯನಿಯಮವು ; ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣ ಮುಂತಾದ ವ್ಯಾಕರಣಗಳು ನಿತ್ಯದ ಪಾರಾಯಣಪುಸ್ತಕಗಳು ; ನಿರಂತರವಾದ ಅಭ್ಯಾಸವು ಔಪಾಸನೆಯು ; ಹಳಗನ್ನಡಭಾಷಾವಾಗ್ದೇವಿಯೇ ಇಷ್ಟದೇವತೆ, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಾಸಕ್ತಿಯೇ ದೃಢಭಕ್ತಿ; ಇವರ ಇಂತಹ ಏಕಾಗ್ರವಾದ ತಪಸ್ಸಾಧನೆಗೆ ಸಂತುಷ್ಟಳಾದ ಈ ದೇವತೆಯು ಪ್ರಸನ್ನಚಿತ್ತಳಾಗಿ ಹಳಗನ್ನಡದ ನೂತನ ಭಾಷಾಶೈಲಿಯನ್ನು ವರಪ್ರದಾನವಾಗಿತ್ತಳೊ-ಎಂಬಂತೆ ಇವರ ನೂತನಕವಿತಾಪಾಂಡಿತ್ಯವು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಂಡಿತು. ಯತ್ಕಿಂಚಿತ್ ಪರಶಿಕ್ಷಣಯುತವಾದ ಬರೇ ಪುಸ್ತಕಾಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಜ್ಞಾನಸಂಪತ್ತನ್ನು ಸ್ವಾರ್ಜಿತವಾಗಿ ಗಳಿಸಿ ಲೋಕಮಾನ್ಯವಾದ ಗ್ರಂಥರಚನಾಶಕ್ತಿಯುಂಟಾಗುವುದಾದರೆ ಅನೇಕರು ಮಹಾಕವಿಗಳಾಗಬಹುದಿತ್ತಲ್ಲವೇ ? ಹಾಗಾದರೆ ಇವರಿಗಿದೆಂತು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು ? '' ಶೈಲೇ ಶೈಲೇ ನ ಮಾಣಿಕ್ಯಂ '' ಎಂಬಂತೆ, ಇವರ ಗ್ರಂಥರಚನೌತ್ಸುಕ್ಯ-ನಿರಂತರವಾದ ಅಭ್ಯಾಸ-ದೃಢೈಕನಿಷ್ಠೆ-ಏಕಾಗ್ರವಾದ ಚಿತ್ತಸ್ಥೈರ್ಯ-ಶೀಘ್ರಗ್ರಹಣಧಾರಣಶಕ್ತಿ-ಮನೋನಿರ್ಧಾರ-ಈ ಎಲ್ಲಾ ಗುಣಗಳಿಗಾಧಾರಭೂತವಾದ ಪೂರ್ವವಾಸನೋದ್ದೀಪಿತವಾದ ಅಭಿನವಕಲ್ಪನಾಸಾಮರ್ಥ್ಯ (Originality) ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳೇ ಇವರ ಔನ್ನತ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣೀಭೂತಗಳಾಗಿರಬೇಕು.

ಕ್ರಮೇಣ ಇವರಿಗೆ ಹಳಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಗದ್ಯಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬೇಕೆಂಬ ಕುತೂಹಲ ಉಂಟಾಗಿ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿಲ್ಲದ ನೂತನ ಗ್ರಂಥವಾದ ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣದ ಕಥೆಯನ್ನು ಬರೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ ನಾಗರಿ ಲಿಪಿಯನ್ನೋದಲು ಬಾರದೆ ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯ ಅನ್ವಯಜ್ಞಾನವು ಇಲ್ಲದುದರಿಂದ ಮೂಲಗ್ರಂಥವನ್ನೋದಿ ಕನ್ನಡಿಸಿ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿ ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದಂತೆ ದಿನಂಪ್ರತಿಯಲ್ಲೂ ಒಂದೆರಡು ಅಧ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಓದಿ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸಿ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಬರೆದುಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಹಳಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಬರೆದು ತೋರಿಸುವ ಪರಿಪಾಟು ನಡೆಯು

ತ್ತಿತ್ತು. ಮೊದಲುಮೊದಲು ಇವರ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಂತೆ ಅದನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಕಡೆಕಡೆಗೆ ಅಂಥ ಸೂಚನೆಗೆಡೆಗಾಣದಷ್ಟು ಅವರ ಗ್ರಂಥರಚನೆಯು ಬಿರುಸಾಗುತ್ತ ಬಂತು. ಇವರ ಅಸಾಧಾರಣ ರಚನಾಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಬೆರಗುಗೊಂಡು ಇವರ ನಿತ್ಯದ ಕೃತಿರಚನೆಯನ್ನು ನೋಡುವ ತವಕವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಬಂತು. ನನ್ನಲ್ಲಿ ಕುತೂಹಲವು ಹೆಚ್ಚುವಷ್ಟಕ್ಕೆ ಇವರ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯು ಇಮ್ಮಡಿ ಮುಮ್ಮಡಿ ವೃದ್ಧಿಂಗತವಾಗುತ್ತ ಬಂತು. ಇದೇ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮುಂದರಿಸಿ ಕೆಲವು ತಿಂಗಳೊಳಗೆ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಮುಗಿಸಿದರು. ಈ ಕೃತಿಯ ವಿಷಯ ನನ್ನ ಅಭಿಮತವನ್ನು ಕೇಳಿದರು. 'ಬಹಳ ಚೆಲೋದಿದೆ; ಛಾಪೆಯಾದರೆ ಯೂನಿವರ್ಸಿಟಿ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಿಗೆ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕವಾಗತಕ್ಕುದಾಗಿದೆ.' ಎಂದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಹೇಳಿದೆನು. ಇದಕ್ಕಿವರು 'ಛಾಪಿಸುವ ಯೋಗ್ಯತೆ ನನಗಿಲ್ಲ; ಎರಡು ಯಕ್ಷಗಾನಕೃತಿಗಳನ್ನು ಛಾಪಿಸಿ ನಷ್ಟಹೊಂದಿದೆನು. ಛಾಪಿಸಿದರೂ ಖರ್ಚಾಗುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ? ಕನ್ನಡಜಿಲ್ಲೆಯವರ ಕಾವ್ಯವೆಂದರೆ ಮಾನ್ಯವಾಗುವುದು ಪ್ರಯಾಸ' ಎಂದರು. 'ಹಾಗಾದರೆ—ಕುದುರೆ ಲಾಯದಲ್ಲೇ ಮುಪ್ಪು—ಎಂಬಂತೆ ನಿರುಪಯೋಗವಾಗುವುದಲ್ಲ! ಆದರೆ ಇದು ಛಾಪೆಯಾಗುವದಕ್ಕೆ ಒಂದುಪಾಯವಿದೆ. ಗ್ರಂಥಕಾರರ ನಾಮನಿರ್ದೇಶಪಡಿಸದೆ ಹಳೆಯ ಪುಸ್ತಕಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಒಂದು ಓಲೆಯಪುಸ್ತಕದಿಂದೆತ್ತಿ ಬರೆದದ್ದು, ಯೋಗ್ಯವೆಂತ ಕಂಡರೆ ಛಾಪಿಸಬಹುದಾಗಿ ಮೈಸೂರಿನ ಕಾವ್ಯಮಂಜರಿ ಆಫೀಸಿಗೆ ಕಳುಹಿಸುವ; ನಾನು ಎರಡುಮೂರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಅದರ ಚಂದಾದಾರನಿದ್ದೇನೆ' ಎನಲು, ಒಪ್ಪಿ ಹಾಗೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವು ನಮ್ಮ ಕೋರಿಕೆಯಂತೆ ಸಫಲವಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲೇ "ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣ" ವು ಕಾವ್ಯಮಂಜರಿಯ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಚಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಾಗಿ ಬರಲಾರಂಭಿಸಿತು.

ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣವನ್ನು ಮುಗಿಸಿದಮೇಲೆ ಇನ್ನೊಂದಪೂರ್ವ ಗ್ರಂಥವಾದ ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧವನ್ನು ಬರೆಯುವ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿ

ಸಲು, ಅದನ್ನೊದಲಾರಂಭಿಸಿ ಪ್ರಥಮದ ಮೂರುನಾಲ್ಕಧ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸಿ ಬರೆಯುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ರಾಮನ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕದ ಕಥೆಯೂ ಲಂಕೆಯಿಂದಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಪುನರಾಗಮನದ ಕಥಾಭಾಗವೂ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ವಾರ್ಧಕಷಟ್ಪದಿಗಳಾಗಿ ಪದ್ಯಕಾವ್ಯವಾಗಿ ಬರೆಯಬೇಕೆಂಬ ಆತುರ ಉಂಟಾಗಿ ವಾರ್ಧಕಷಟ್ಪದಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಬರೆದರು. ಈ ಕಾವ್ಯವು ಅಭಿನವ ಉಪಮಾನ ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷಾದ್ಯಲಂಕಾರ-ವಿಚಿತ್ರವರ್ಣನಾದಿಗಳಿಂದ ಜೈಮಿನಿಭಾರತದ ಸಾಮ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿತು. ಇದನ್ನು ಮುಗಿಸಿದಮೇಲೆ ಪೂರ್ವಕ್ರಮದಲ್ಲೇ ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧವನ್ನು ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲುಪಕ್ರಮಿಸಿ ಸುಮಾರು ಮುಗಿಸುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಉಡುಪಿ ಮಿಷನ್ ಶಾಲೆಗೆ ವರ್ಗಪಟ್ಟರು. ಈ ಗ್ರಂಥತ್ರಯವು ನನ್ನ ಸಮಕ್ಷವೇ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟವುಗಳು. ಇವೆರಡು ಮೂಲಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಟೀಕಿಸಿ ಬರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷಾಜ್ಞಾನವೂ ಕೊಂಚ ಮಟ್ಟಿಗಾಯಿತು. ಗ್ರಂಥಕರ್ತರ ಹುಸಿ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ರಚಿಸಿದ ಈ ಕೃತಿಗಳೂ ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಅಚ್ಚಾದುವು.

ಹಳ್ಳಿಪಳ್ಳಿಯ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದು ಅಕ್ಷರವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವ ಅನುಕೂಲ್ಯವಿಲ್ಲದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಗರಡಿಸಾಧಕವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಪ್ರಪಂಚವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಆರೇಳು ವರ್ಷಗಳ ಪರಿಮಿತಿಯೊಳಗೆ ಸ್ವಪ್ರಯತ್ನಾಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಕವಿತಾಭಿಜ್ಞತೆಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಮಹಾಕಾವ್ಯರಚನಾಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ತನ್ನ ನೂತನವಿದ್ಯಾಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಸ್ವಕಲ್ಪಿತ ಭಾಷಾಶೈಲಿಯಿಂದ ಗ್ರಂಥತ್ರಯರಚನಾಮೂಲಕ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿ ಪಂಡಿತರಿಂದ ಮಹಾಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಗಣ್ಯನಾಗಿ ಲೋಕಮಾನ್ಯನಪ್ಪಂತೆ ಮಾಡಿದ ವಿಧಾತನು ಇವರ ಆಯುಃಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ವರ್ಧಿಸಿಬರೆಯುವಲ್ಲಿ ಏತಕ್ಕೆ ಕಶೀಶಿಮಾಡಿದನೊ! —ಎಂಬೀದೈವಲೀಲೆಯ ಕಾರಣವನ್ನು ಶೋಧಿಸಲೆಂತು ಶಕ್ಯವು ? ಇವರು

ಪುರಾಕೃತ ಕರ್ಮಸೂತ್ರಬದ್ಧರಾಗಿ ಅನತಿಕ್ರಮ್ಯವಾದ ಕಾಲಗತಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ಅಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾಲನ ತುತ್ತಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗತರಾಗಲು, ಅದು ಇವರ ಬಂಧುಬಾಂಧವವರ್ಗಕ್ಕೂ ಆಪ್ತಮಿತ್ರಮಂಡಲಿಗೂ ಎಷ್ಟೋ ವಿಷಾದೋತ್ಪಾದಕವು ಎಂಬ ವಿಷಯವು—ಕಲ್ಪನಾತೀತವಿರುವುದು !

ಮುದ್ದಣ್ಣ

ನಡುವಗಲ ನೇಸರಿನ ದಳ್ಳಿಸುವ ಕಾಯ್ಪಿನಿಂ
ಕಡುನೊಂದು ನೀರಡಸಿ ಬಾಯಾರಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರ
ನಡಿಗಡಿಗೆ ಬಿಡುಬಿಡುತ ಬಸವಳಿದು ಬಲಗುಂದಿ ಕಾಲ್ಗೆಟ್ಟು ಪೋಪೆಡೆಯೊಳು ||
ಸಿಡುಮರನನೊಂದನಾನೆದುರಿನೊಳ್ ಕಾಣುತ್ತೆ
ಕಡುಸಂತಸಂದಾಳ್ದು ಮೆಲ್ಲನಡೆಯೊಳದರ ನೆಳ
ಲಡಿಯ ನುಣ್ಮಳಲೊಟ್ಟಿಲಂ ಪೊರ್ದಿ ದಣಿವಾರಿಸಲ್ಕೆಂದು ಕುಳಿತೆನಲ್ಲಿ ||೧||

ಕುಳಿತಿರಲ್ ನಾನಿಂತು ನರುದಂಬುಲಂಮೆಲ್ದು
ಬಳಿಯೊಳಿಪ್ಪೆಳವೆಣ್ಣ ಸುಯ್ಯೆಲರನನುಕರಿಸಿ
ಯೆಳೆಗಾಳಿ ತನಿಗಂಪುವೆರಸು ಪರಿದಾಡಲಾನದರಡಿಯನರಿಯಲೆಳ್ದು ||
ಅಳಿವಿಂಡು ಮೊರೆಯುತ್ತ ಪೋಪುದಂ ಕಂಡು ಬೆಂ
ಬಳಿವಿಡಿದು ನಾಲ್ವೆಜ್ಜೆ ಮುಂಬರಿಯಲೊಡನೆ ಕ
ಣ್ಣಾಳತೆಯೊಳ್ ಬಂದುದೊಂದುಪವನಂ ತವಕದಿಂ ನೋಡಲದನೊಳಸಾರ್ದೆನು ||೨||

ಬೆರಗಾದೆನಳ್ಕಿದೆಂ ಮಿಡುಕಿದೆಂ ಮಮ್ಮಲಂ
ಮರುಗಿದೆಂ ಸುರಿಸಿದೆಂ ಕಂಬನಿಯನಾತೋಂಟ
ದಿರವನೀಕ್ಷಿಸುತೆ ಹಾ ದೈವ! ಹಾ ದೈವ! ಹಾ ದೈವ! ಎಂದೊದರಿಯಳುತೆ ||
ಮುರುಟಿಹುದು ಪೂಬಳ್ಳಿ, ಸುರುಟಿಹುದು ಪಣ್ಮರಂ
ಬರಿದಿಹುದು ನೀರ್ಗೊಳಂ, ಜರಿದಿಹುದು ಬಳ್ಳಿವನೆ,
ಹರಹರಾ! ಪಣ್ಣಿಲ್ಲ, ಕಾಯಿಲ್ಲ, ಪೂವಿಲ್ಲ, ನನೆಯಿಲ್ಲ, ತಳಿರಿಲ್ಲಲಾ! ||೩||

ಇರಲಿಂತು ತೋಂಟದೊಳ್ ತೆಂಕಣದ ನೆಲದುದಿಯೊ
ಳರೆವಿರಿದ ಪೂಗಳಿಂದೊಡಲಿಚನ ಪುಣ್ಬುಗಳ
ಸಿರಿದಾದ ಮನೆಯಂತೆ ಕಣ್ಗಡ್ಡಮಾಗೆ ಮಾಮರನೊಂದು ಬೆಳೆದುದದರ ||
ಅರಳುಗಳ ಪೊಸಗಂಪಿಗವ್ವಳಿಸಿ ಗಾವರಿಪ
ದುರುದುಂಬಿದುಂಬಿಗಳ ಝುಣ್ಝಾರಮನಾಲಿಸಲ್
ಸಿರಿದಾಯಸಂ ಜಾರಿ ಮನದಳಲ್ ಮರೆಯಾಗಿ ನಲವಾಂತು ನಿಂತೆನಲ್ಲಿ ||೪||

ನಿರುಕಿಸುತೆ ನಿಂತಿರಲ್ ಪಾಳ್ನೆಲದೊಳಲರಿಡಿದು
ನೆರೆಮೆರೆವಲಂಪಿನಿಂ ಪೊರೆದು ಕಂಗೊಳಿಪ ಮಾ
ಮರದಿರವಿದೆಂತೆಂದು ಬಗೆಯೊಳಚ್ಚರಿಗವಿಯೆ ಚೆಂದಳಿರ್ಗೊಂಗಲಲ್ಲಿ ||
ಕಿರುಮೆಯ್ಯ ಕೆಂಗಣ್ಣಲರ್ವಕ್ಕಿಯೊಂದು ಮೈ
ಮರೆದು ಕಡುದುಗುಡದಿಂ ಶ್ರೀರಾಮ ! ಎಂದುಲಿಯು
ಲರಚಣದೊಳಾತೋಂಟದೆಡೆಯೆಡೆಯ ಗಿಡುಬಳ್ಳಿ ತಳಿರಿಡಿದು ಕಡುಯೆಸೆದುದು ||೫||

ಎಳೆಗಾಳಿ ತೀಡಿದುದು ನಲ್ಪೊಗರ ಕಿರಿವುಲ್ಲು
ಬೆಳೆದುದಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬಗೆಬಗೆಯ ಬಣ್ಣದಿಂ ಕಳ
ಕಳಿಪ ಪೊಸಗಂಪುಗುವ ಪೂಗಳಿಂದೆಳೆವಳ್ಳಿಗಳ್ ಸೊಗಯಿಸಿದುವು ||
ತಿಳಿನೀರಿನಿಂ ಕೊಳಂ ತೀವಿದತ್ತೆಳೆಅಂಚೆ
ಗಳ ಹಿಂಡು ಓಲಾಡಿ ನಲಿದತ್ತು ಕೋಗಿಲೆಗೆ
ಕಳರುತಿಯೆ ಆರು ನೀಂ ಪೇಳೆನಲ್, " ಮುದ್ದಣ್ಣಾ, ಮುದ್ದಣ್ಣಾ " ಯೆಂದುಲಿದುದು ||

ರಾ. ಸು. ಸಾಲಿ, ಬಿ.ಎ.

ಎರಡನೆಯ ಭಾಗ

ಗ್ರಂಥಗಳ ವಿಮರ್ಶೆ

ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣ.

(ಮ|| ಯು. ಮಂಗೇಶರಾವ್ ಬಿ. ಎ., ಎಲ್. ಟಿ., ಯವರಿಂದ)

ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣವು ಕವಿವರ್ಯ ನಂದಳಿಕೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರ ಮೂರು ಗ್ರಂಥಗಳೊಳಗೆ ಪ್ರಥಮಪ್ರಯತ್ನವೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧದ ವಚನಮಾಧುರ್ಯವೂ ರಾಮಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕದ ಅರ್ಥಗಾಂಭೀರ್ಯವೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಕಾಣವಾದರೂ ಪದಲಾಲಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಭಾಷಾಸರಲತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಇದು ಅವಕ್ಕೆ ಕಡಿಮೆಯಲ್ಲ. ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧದಲ್ಲಿ ಪೌರಾಣಿಕನಾಗಿಯೂ ರಾಮಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಕಕವಿಯಾಗಿಯೂ ವಹಿಸಿದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕೇವಲ ಅನುವಾದವಾದ ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಕೈಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ ಸಂಸ್ಕೃತಮೂಲಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಅನುಸರಿಸಿದರೂ ಸಮಯೋಚಿತವಾದ ವರ್ಣನೆಗಳಿಂದ ಪುರಾಣದ ಛಾಂದಸಿಕೆಯನ್ನು ತೊಲಗಿಸಿ ಅದನ್ನು ಒಂದು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ವಚನಕಾವ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿರುವನು.

ಸಂಸ್ಕೃತ ಮೂಲಗ್ರಂಥವು ಪುರಾಣರೂಪವಾಗಿದೆ. ಶ್ರೋತೃಗಳಿಗೆ ಮತಾಭಿಮಾನವೂ ದೈವಭಕ್ತಿಯೂ ಅಧಿಕವಾಗುವಂತೆ ನೀತಿಬೋಧಕವಾದ ಒಂದು ಸತ್ಕಥೆಯನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವುದೇ ಪುರಾಣದ ಮುಖ್ಯೋದ್ದೇಶವಾದಾಗ, ಸತ್ಕಾವ್ಯವು ಈ ಉದ್ದೇಶದೊಂದಿಗೆ ವಾಚಕರ ಮನೋರಂಜನವನ್ನು ಮಾಡುವ ಧ್ಯೇಯವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ, ಪುರಾಣವು ತತ್ವೋಪದೇಶದ ಕಡೆಗೆ ಅಧಿಕಾಸಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರುವಾಗ ಕಾವ್ಯವು ರಸನಿರೂಪಣದ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯಕೊಡುವುದು ಸಹಜವಾಗಿದೆ. ಮೂಲಗ್ರಂಥದ ರಾಮನು ಹನುಮಂತನಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿದ ಸಾಂಖ್ಯಯೋಗ, ಭಕ್ತಿಯೋಗ ಮುಂತಾದ ಪುರಾಣೋಚಿತವಾದ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಕಾವ್ಯಯೋಗ್ಯವಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಋಷ್ಯಾಶ್ರಮ, ಶ್ರೀಮತೀಸೌಂದರ್ಯ, ರಾಮವನವಾಸ, ಸೀತಾವಿಯೋಗ ಮೊದಲಾದುವುಗಳನ್ನು ಸಮಯ

ವರಿತು ಕಥೆಯೊಂದಿಗೆ ಹೆಣೆದು ಕವಿ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಸುಶ್ರಾವ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿರುವನು.

ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣವು ಒಂದು ಶಾಕ್ತೇಯ ಪುರಾಣವಾದುದರಿಂದ ಇದರಲ್ಲಿ ರಾಮನಿಗಿಂತಲೂ ಸೀತೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ದಶಕಂಠರಾವಣನನ್ನು ಜಯಿಸಿದ ರಾಮನಿಗೆ ಸಹಸ್ರಕಂಠರಾವಣನೊಡನೆ ಯುದ್ಧವು ಕಠಿನವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದಾಗ ಸೀತೆ ಅದ್ಭುತರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿ ಆ ದೈತ್ಯನನ್ನು ಸಂಹಾರಮಾಡಿದುದನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣನಾಮವು ಸಾರ್ಥಕವಾಯಿತು. ಈ ಪುರಾಣಭಾಗವು ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕದ ಶತಕೋಟಿರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯಪ್ರದವಾದುದೆಂದು ಹೇಳಿ ಮೂಲಕವಿ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವಾಗ ಅನುವಾದಕನು ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕದಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿದ ಪಂಚವಿಂಶತಿಸಾಹಸ್ರರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ—' ಧರೆಯಂ ಪೊರ್ದೆ ಸ್ವಾರಸ್ಯಂ ಗುಂದಿದ ಸ್ವರ್ಧುನೀಜಲಲೇಶಂಗಳ ತೆರದೆ ಸೀತಾಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ ಮಾಧುರ್ಯಂ ಸಂಪೂರ್ಣಂ ಕಾಣಿಸದು ' ಎಂಬ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಕಾಣಿಸಿ ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣದ ಶ್ರೇಷ್ಠತ್ವವನ್ನೇ ಸಮರ್ಥಿಸಿರುವನು.

ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಇತರ ರಾಮಾಯಣಗಳ ಕಥಾಸರಣಿಯಿಲ್ಲವಾಗಿ ಅದರ ಕ್ರಮವು ಬಹಳ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವುದು. ಪ್ರಾರಂಭದ ಪೀಠಿಕಾರೂಪದ ಎಂಟು ಆಶ್ವಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಸೀತಾರಾಮರ ಅವತಾರ ಕಾರಣಗಳೂ ರಾಮಾಯಣದ ಕಥಾಕ್ರಮವೂ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಶ್ರೀಮತೀಸ್ವಯಂವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾರದಪರ್ವತರನ್ನು ವಂಚಿಸಿ ವಿಷ್ಣು ಶ್ರೀಮತಿಯನ್ನು ಕೊಂಡೊಯ್ದುದರಿಂದ ಕುಪಿತರಾದ ಋಷಿಗಳಿಬ್ಬರೂ, ನಾರಾಯಣನು ಯಾವ ನರರೂಪದಿಂದ ತಮ್ಮನ್ನು ವಂಚಿಸಿದನೋ ಅದೇ ರೂಪದಿಂದ ಅಂಬರೀಷನ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಶ್ರೀಮತಿಯೂ ಭೂಮಿಯಲ್ಲವತರಿಸಿ ಜನಕರಾಜನಲ್ಲಿ ಸೇರಬೇಕೆಂದೂ ತಮ್ಮನ್ನು ವಂಚಿಸಿ ಶ್ರೀಮ

ತಿಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡುಹೋದ ಹಾಗೆಯೇ ಒಬ್ಬ ರಾಕ್ಷಸನು ಆತನ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಕದ್ದುಯ್ಯಬೇಕೆಂದೂ ಶಪಿಸಿ ರಾಮಾಯಣದ ಕಥಾಕ್ರಮ ವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು. ಅಂತೆಯೇ ಭಗವದ್ಧ್ಯಾನಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಸಾಮಿಪ್ಯಪದವಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಕೌಶಿಕನ ಉತ್ಸವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಿರಿಯ ಪಡಿಯರತಿಯರಿಂದ ಮಾನಭಂಗವಡೆದ ನಾರದನ ಶಾಪದಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮಂದೋದರಿಯ ಮಗಳಾಗಿ, ಪಡೆದ ತಾಯಿಂದ ದೂರವಾಗಿ, ಜನಕರಾಜನಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯಾಗಿರುವಂತೆಯೂ ನಿಶ್ಚಯವಾಯಿತು. ಪೀಠಿಕಾನಂತರ ಕಥಾಪ್ರವೇಶವೇ ಸಹಜವಾಗಿದ್ದಾಗ ನಾರದನ ಗಾನವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕಥನವು ಅಪ್ರಕೃತವಾದರೂ ಚಮತ್ಕಾರವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಮನೋರಂಜಕವಾಗಿಯೇ ಇದೆಯೆನ್ನಬಹುದು. ತದನಂತರ ಸೀತಾಕಲ್ಯಾಣ, ರಾಮಪಿತೃವಾಕ್ಯಪರಿಪಾಲನ, ಸೀತಾಪಹರಣ, ಸುಗ್ರೀವಸಖ್ಯ, ರಾವಣಸಂಹಾರಗಳನ್ನು ಒಂದೆರಡು ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿ (ಮೂಲಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸುಗ್ರೀವ ಸಖ್ಯದ ಮೊದಲು ಹನೂಮಂತನಿಗೆ ರಾಮನು ದಿವ್ಯರೂಪವನ್ನು ತೋರಿದಾಗ ಮಾಡಿದ ತತ್ತ್ವೋಪದೇಶವು ಐದಾರು ಆಶ್ವಾಸಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ.) ಕವಿ ಉತ್ತರರಾಮಚರಿತ್ರೆಯನ್ನುಪಕ್ರಮಿಸುವನು. ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿದ ಋಷಿಗಳು ರಾಮನ ಸಾಹಸಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊಗಳಿದಾಗ ಸೀತೆ ಅವನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿ ಸಹಸ್ರಕಂಠರಾವಣನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಲು, ರಾಮನು ವೀರಾವೇಶದಿಂದ ಆತನನ್ನು ಜಯಿಸುವೆನೆಂದು ಸೇನಾಸಮೇತನಾಗಿ ಹೋಗಿ ಆತನೊಡನೆ ಘೋರಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಿ ತಾನೇ ಸೋತುಹೋಗಲಾಗಿ, ಸೀತೆ ಕರಾಳರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿ ಸಹಸ್ರಕಂಠನ ರುಂಡಗಳನ್ನು ಚೆಂಡಾಡಿ ರಾಮನಿಂದಲೂ ಸಮಸ್ತದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ ಕೊಂಡಾಡಿಸಿಕೊಂಡುದೇ ಮುಂದಿನ ಕಥಾಸಾರಾಂಶವಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಕವಿ ಈ ಪುರಾಣಕಥೆಯನ್ನು ಹಳಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆದರೂ ಪ್ರಾಚೀನಕವಿಗಳ ದೀರ್ಘವಾಕ್ಯಪದ್ಧತಿಯನ್ನನುಸರಿಸದೆ ತಿರುಳ್ಗನ್ನಡದ

ಬಿರುನುಡಿಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಹೊಸ ಬೆಡಗಿನ ವಾಕ್ಯಸರಣಿಯಿಂದ ವಾಚಕರ ಚಿತ್ತವನ್ನಾಕರ್ಷಿಸುವನು. ಪದಗಳ ನುಣ್ಪು ನುಡಿಗಳ ಬಿಣ್ಪು ಮಾತಿನ ಇಂಪೂ ರಸದ ಪೆಂಪೂ ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ದೊರೆಯುವುದರಿಂದ ಅವಕ್ಕೆ ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಉದ್ಯೋಗವು ಸಮಗ್ರ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿಡುವಷ್ಟೇ ಪ್ರಯಾಸಕರವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸೀತು. ಆದರೂ ದಿಙ್ಮಾತ್ರವಾಗಿ ಕೆಲವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡುವೆನು.

*'ಬರೆಯಬಾರದ ತಿದ್ದಬಾರದ ಕಡೆದರೆ | ದೊರೆಯಬಾರದ ರೂಪಿನಭವ'ನನ್ನು—

"ಕಾಲ್ಗಳಿಲ್ಲದೆಯುಂ ಪರಿದಪಂ; ಕೆಯ್ಗಳಿಲ್ಲದೆಯುಂ ಪಿಡಿದಪಂ; ಕಣ್ಗಳಿಲ್ಲದೆಯುಂ ಕಂಡಪಂ; ಕಿವಿಗಳಿಲ್ಲದೆಯುಂ ಕೇಳ್ದಪಂ; ಅಂತಾತಂ ವಿಶ್ವಮೆಲ್ಲಮಂ ತಿಳಿದೊಡಂ ವಿಶ್ವಮೆಂತುಮವನನಱಿಯದು."

ಎಂದು ದೇವರನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸದೆ ಬಣ್ಣಿಸಿದ ಬಿನ್ನಣದ ನುಡಿ ಯಾರ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಸೂರೆಗೊಳ್ಳದು?

ಬಾಲೆಯಾದ ಸೀತೆಗೆ ದಶಕಂಠಸಹಸ್ರಕಂಠರ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನರುಹಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಅವರನ್ನು ಹಿರಿದಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿ ಕೊನೆಗೆ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ—

"ಪೆಣ್ಣೆ! ಆಯಿರ್ವರ ಪೆಸರನೆ ಕೇಳ್ದೊಡಂ ರೋಮಾಂಚಂ ಪುಟ್ಟುಗುಂ. ಅವರೊಳಂ ಪಿರಿಯನಿಂ ಪಿರಿದು. ಎಂತವರ ಪುಟ್ಟೊ; ಪುಟ್ಟಿಗೆಂತೆಂತು ಪೆಸರೊ; ಪೆಸರ್ಗೆಂತೆಂತು ಮೊಗಂಗಳೊ; ಮೊಗಂಗಳ್ಗೆಂತೆಂತು ಮೆಯ್ಯೊ; ಮೆಯ್ಗೆಂತೆಂತು ಬಲವೊ; ಬಲಕ್ಕೆಂತೆಂತು ಬೀರವೊ; ಮೇಣಾಬೀರಕ್ಕಿನ್ನೆಂತೆಂತು ಪೆಂಪೊ ಕಾಣೆಂ, ಕೇಳೆಂ ಶಿವಶಿವಾ!"

ಎಂದು ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳು 'ಈಗಳುಮೆನ್ನ ಮನದೊಳ್ತಗುಳ್ದಿರ್ಕುಂ' ಎಂದು ಸೀತೆ ಹೇಳಿದುದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನು? ಅಂತಹ ಮಾತುಗಳು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ನಾಟಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ರಾಮನ ನರಸೇನೆ ಯುದ್ಧರಂಗದಿಂದ ಮುರಿದೋಡಿದುದನ್ನು—

---

* ಭರತೇಶವೈಭವ.

"ಕೆಲರ್ಗೆ ಮನಂ ಮುಂಬರಿಯದು ; ಕೆಲರ್ಗೆ ಮನಂ ಮುಂಬರಿದೊಡಂ ಕಾಲ್ಪರಿಯದು ; ಕೆಲರ್ಗೆ ಮನದೊಡನೆ ಪಜ್ಜೆಯುಂ ಪಜ್ಜೆಗೆಟ್ಟುದು ; ಕೆಲರ್ ಬರುತೆ ಬರುತೆ ಕೈಮುಗಿದರ್; ಕೆಲರ್ ಬೆಂಗೊಟ್ಟರ್ ; ಕೆಲರ್ ಕಾಲ್ಗೆ ಬುದ್ಧಿಯೊರೆದರ್. ಇಂತಾದೊಡಂ ಕೆಲರ್ ದಿಟಮನಂಗೆಯ್ದು ಪಗೆಗಳಂ ಪೊಯ್ಯಲ್ ಪೋದರ್. ಇವರೊಳಮಾಜಿಗೆ ಬರ್ಪನಿತರೊಳ್ ದಿಟ್ಟತನಕಟ್ಟುಡಿದು ತನ್ನಿಂ ತಾನೆ ಕೆಲರ ಕೈದುಗಳ್ ಜಗುಳ್ದುವು. ಕೆಲರ್ ಮಱವಟ್ಟುಪೋದರ್............ಬಯಲ್ನುಡಿಯನೇಂ ? ನರಸೇನೆಯುಂ ಸಂಪೂರ್ಣಂ ಸೋಲ್ತುದು."

ಎಂದು ಕವಿ ಆಡಿದ ನುಡಿಗಳು ಯುದ್ಧವು ಅಸಮಬಲವಾದಾಗ ಬಲಗುಂದಿದ ಸೇನೆ ಎದೆಯುಳಿದು ಮಾಡುವ ಯುದ್ಧಕ್ರಮವನ್ನು ಸರಸವಾಗಿ ತಿಳಿಸುವುವು.

ರಾಮನು ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ಮೂರ್ಛೆಹೋದಾಗ ರಕ್ಕಸರನ್ನು ಕೊಂದು ತಮ್ಮನ್ನು ಕಾಪಾಡಬೇಕೆಂದು ತಪಸ್ವಿಗಳು ಸೀತೆಯನ್ನು ಬೇಡುತ್ತಿದ್ದಹಾಗೆ

"ತಿರ್ದಿದ ಕೂಂದಲ್ ನಿಗುರ್ದು ಕೆದರ್ದಿರೆ; ಪೆಱ್ನೊಸಲ್ ಪೆನೊರ್ಸಲಾಗಿರೆ; ಎಸಳ್ಗಣ್ ಗುಳಿಗಣ್ಣಾಗೆ ; ನಗೆಮೊಗಂ ಉರಿಮೊಗಮಾಗೆ ; ಸುಲಿಪಲ್ ನಿಡುಮಲ್ಲಾಗೆ ; ತಳಿರ್ನಾಲಗೆ ಜೋಲ್ನಾಲಗೆಯಾಗೆ ಸೀತೆ ಕರಾಳಮುಖಿಯಾದಳ್. ಕರ್ಕಶಮಾದ ನಾಲ್ದೋಳುಂ ಕಲ್ಲಿರ್ದೆಯುಂ ಬಲ್ದೊಡೆಗಳುಂ ಮೊಗಕ್ಕೆ ತಕ್ಕುವಾದುವು. ಗಳದ ರುಂಡಮಾಲೆಯುಂ ಕೆಯ್ಯ ಎಲ್ವುದೊಡವಂ ದಿಟ್ಟಿಸಲ್ತೀರದು. ಇಂತು ಲೋಕೋತ್ತರ ಸುಂದರಿಯಪ್ಪ ಸೀತೆಯೊಡನೆ ಅದ್ಭುತರೂಪದಿಂ ಮಾಕಾಳಿಯಾಗಿ ದಿಮ್ಮನೆ ತಿರೆಗೆ ಧುಮ್ಮಿಕ್ಕುತೆ, ಕೋರೆವಲ್ಗಳ್ ಮಿನುಗೆ, ತುಟಿಯುಲುಗೆ, ನಾಲಗೆನೀಡೆ ಕಣ್ಪಾಪೆ ಜ್ಯಾಟಳದಂತೆ ಸುತ್ತೆ, ಸೂಲಂ ಕಡುಗಂ ತಲೆಯೋಡು ಇಂತಿವುಗಳಂ ಪಿಡಿದು ಪಕ್ಕಿವೇಗದಿಂ ರಕ್ಕಸನೆಡೆಗೆ ಸಾರ್ತಂದಳ್."

ಎಂದಾಡಿದ ಕವಿಯ ನುಡಿಗಳು ಸೀತೆಯ ಕರಾಳರೂಪವನ್ನು ವಾಚಕರ ಚಿತ್ತಭಿತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಒತ್ತಿ ಬರೆಯದಿರಲಾರವು.

ವಿಷಯ ಪರಿಪೋಷಕವಾದ ವರ್ಣನಾಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕವಿ ವಿಚಿತ್ರಕಲ್ಪನೆಗಳಿಗೆ ಮನಗೊಡದೆ ವಸ್ತುಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನೇ ಪರಿಗಣಿಸಿ ಜಾತ್ಯಲಂಕಾರದಿಂದ ಮನೋಜ್ಞವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿ ವಿಷಯಪರಿಜ್ಞಾನವನ್ನು

ವಾಚಕರಿಗೆ ನೇರವಾಗುಂಟುಮಾಡುವನು. ಅತಿಶಯೋಕ್ತ್ಯುತ್ಪ್ರೇಕ್ಷಾದ್ಯಲಂಕಾರಗಳನ್ನರ್ಪಿಸದೆ ಮೃದುಮಧುರವಾದ ವಚನಗಳಿಂದಲೇ ಕವಿತಾವನಿತೆಯನ್ನೊಲಿಸಬಹುದೆಂದು ಈ ಕವಿಯ ವರ್ಣನಾಕ್ರಮದಿಂದ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ತಮಸಾನದೀತೀರದಲ್ಲಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಋಷ್ಯಾಶ್ರಮವಿದ್ದಿತೆಂದೆಂದಷ್ಟೆ ಹೇಳದೆ ಆ ವನಪ್ರದೇಶವು ಮುನಿಜನವಾಸಕ್ಕೆಷ್ಟು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದ್ದಿತೆಂಬುದನ್ನು ವಾಚಕರು ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಮರಬಳ್ಳಿಗಳನ್ನೂ ತಾವರೆಗೊಳಗಳನ್ನೂ ಇಂಪಾಗಿ ಹಾಡುವ ಹಕ್ಕಿಗಳನ್ನೂ ಬಣ್ಣಿಸಿದ ಬಳಿಕ—

"ಆರೆಬರ್ ಒಂದೆಡೆಯೊಳ್ ಪೞವಾತಂ ನುಡಿಯುತೆ ಜನ್ನದಾರವಂ ಪೊಸೆಯುತ್ತಿರ್ಪರ್; ಕೆಲರ್ ಗರವಟದ ಸನ್ನೆಯುಮನಣಿಗೆಯ್ಯುತ್ತಿರ್ಪರ್; ಕೆಲರ್ ಸಂದಿಗ್ಧವೇದವಾಕ್ಯಂಗಳಂ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಿರ್ಪರ್; ವಟುಗಳೊಳರೆಬರ್ ಪೆಱತೊಂದೆಡೆಯೊಳ್ ಫಲಸಮಿತ್ಕುಶಂಗಳಂ ಕೊಯ್ಯುತ್ತಿರ್ಪರ್; ಆರೆಬರ್ ನಾರುಡೆಯಂ ನೀರೊಳೊಗೆಯುತ್ತಿರ್ಪರ್;....ಕೆಲಬರ್ ಹದಿಬದೆಯರ ನೆಗೞ್ತೆಯಂ, ಕೆಲರ್ ಪುಣ್ಯಕಥಾವಿಶೇಷಂಗಳಂ ಬೆಸಗೊಳುತ್ತಿರ್ಪರ್; ಪೂಗಿಡುಗಳ ಪಾತಿಗಳ್ಗೆ ನೀರೆಱೆಯುತ್ತಿರ್ಪರ್ ಕೆಲರ್."

ಎಂದು ಕವಿ ಬರೆದ ಆ ಮುನಿಗಳ ದಿನಚಾರಿತ್ರ್ಯದ ನಿಜಚಿತ್ರವನ್ನು ಕಂಡ ಸಂಸಾರಸಂಕಷ್ಟಸಂತಪ್ತರಾದ ವಾಚಕರ ಹೃದಯವು ಆ ಪ್ರಶಾಂತ ಪ್ರದೇಶದ ಸುಖಜೀವನದ ಸವಿಯಿಂದ ತಂಪಾಗದಿರದು.

ಶ್ರೀಮತೀ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಕವಿ ತನ್ನ ಕಲಾಕೌಶಲವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿರುವನು. ಸ್ವಯಂವರಮಂಟಪಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಡುವ ಶ್ರೀಮತಿಯನ್ನು ಮೂಲಕವಿಯು ಛಾಂದಸಿಕೆಯ ಒಂದೆರಡು ಮಾತುಗಳಿಂದ ಬಣ್ಣಿಸಿದುದನ್ನೊಪ್ಪದೆ ನಾರದ ಪರ್ವತೇಶ್ವರರ ಮೋಹಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಶನಸುಖವನ್ನಿತ್ತ ಶ್ರೀಮತಿಯನ್ನು—

"ಪಱವೆಯಂತೆ ಕರ್ಪಿಡಿದ ಮುಂಗುರುಳುಂ, ಪಾವಿನ ಪೆಡೆಯಂತೆ ಸರಿಗೊಂಡ ಜಡೆಯುಂ, ಚಂದಿರನಂತೆ ಸಂತಸಮಂ ಪುಟ್ಟಿಪ ಮೊಗಮುಂ, ಕಾಮನ ಸಿಂಗಾಡಿಯಂತೆ ಬಾಗಿರ್ಪ ಪುರ್ಬುಂ, ನೀರ್ವೂವೆಸಱಂತೆ ನೀಲಮಪ್ಪ ಕಣ್ಣುಂ,.......ಕನ್ನಡಿಯಂತೆ

ಪೊಳೆವ ಕೆಕ್ಕೆಯುಂ, ಬೆಳ್ದಿಂಗಳಂತೆ ಪಸರಿಪ ನಗೆಯುಂ........ಒಂದಱಿವೋಲೊಂದ ಲ್ಕಿಜವಮಂ ಪುಟ್ಟಿಪುವು."

ಎಂದು ಮನೋಹರವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿ ಮುನಿಗಳ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಸೂರೆಗೊಳ್ಳುವ ಸೌಂದರ್ಯಾತಿಶಯವು ಆ ಕನ್ಯಾಮಣಿಯಲ್ಲಿದ್ದಿತೆಂಬುದನ್ನು ವಾಚಕರಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಿರುವನು.

ರಾಮನಿಗೆ ವನವಾಸವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲು ಆತನು ಮನಗುಂದದೆ ಗೋದಾವರೀ ತೀರದಲ್ಲಿ—

"ಕಾಡೇ ನಾಡಾಗೆ, ಎಲೆವನೆಯರಮನೆಯಾಗೆ ಸಂತಸದೊಳಿರ್ದಂ. ಲಕ್ಷ್ಮಣನಣ್ಣನನಯ್ಯನಂತೆ ಸೀತೆಯಂ ಮಾತೆಯಂತೆ ಭಾವಿಸಿ ನಿಚ್ಚಂ ಸೇವಿಸುತಿರ್ಪಂ. ಸೀತೆಯುಂ ಪತಿಯೆ ಗತಿಯೆಂದು ಬಗೆದಾವಗಂ ಪೂಜಿಸುತಿರ್ಪಳ್........ರಾಘವನೋರೊರ್ವಳ ಮಡದಿಗೆ ವನದಿರವಂ ಬಿತ್ತರಿಪಂ; ಕಣ್ಣೆದಿರೊಳ್ ಬರ್ಪ ಬಗೆಬಗೆಯ ಮಿಗಂಗಳಂ ಬಣ್ಣಿಪಂ; ಪಲವಣ್ಣದ ಪಕ್ಕಿಗಳಂ ತೋಱಿಪಂ; ಪೂವಳ್ಳಿಗಳ ಪೆಸರನೊರೆವಂ; ಸೀತೆ ಪತಿ ಬೇಂಟೆಯಾಡಿ ಬರೆ ಕೆಯ್ಯ ಬಿಲ್ಲಂ ಕೊಂಡಿಟ್ಟು ಆಸನಮನಿತ್ತು ಪಚರಿಸುವಳ್. ಮೇಣ್ ಲಕ್ಷ್ಮಣಂ ಪಣ್ಗಳಂ ತಿಱಿತಂದು ಇವರ್ಗುಮರ್ಪಿಸಿ ತಾನಿರುಳೊಳವರ್ಗೆ ಕಾವಲಾಗಿರ್ಪಂ."

ಎಂದು ಚಿತ್ರಿಸಿ ಧೀರನಾದವನು ಎಂತಹ ಕಷ್ಟಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸುಖವಾಗಿ ಸಂತುಷ್ಟಿಯಿಂದಿರಬಹುದೆಂದು ಕವಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೋಧಿಸಿರುವನು.

ಕವಿಯ ವರ್ಣನಾಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಕಲಾಕೌಶಲವನ್ನೂ ಎಷ್ಟು ಬಣ್ಣಿಸಿದರೂ ಸ್ವಲ್ಪವೇ ಸರಿ. ಆದರೆ ಅತಿವಿಸ್ತರಕ್ಕೆ ಯತ್ನಿಸದೆ ಷೋಡಶ ಕಲೆಗಳಂತಿರುವ ಷೋಡಶಾಶ್ವಾಸಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಇಷ್ಟದೇವತೆಯಾದ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನ ಲೀಲಾನಾಟಕವನ್ನು ತ್ವರೆಗಟ್ಟಿ "ಪದ್ಯಂ ವಧ್ಯಂ, ಗದ್ಯಂ ಹೃದ್ಯಂ" ಎಂಬ ತನ್ನ ತತ್ವವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿ ಕರ್ಣಾಟಕ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಒಂದು ನವಪಥವನ್ನು ತೋರಿರುವನೆಂದು ಹೇಳಿ ಈ ಪ್ರಶಂಸೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮುಗಿಸುವೆನು.

ಶ್ರೀ ರಾ ಮ ಪ ಟ್ಟಾ ಭಿ ಷೇ ಕ

(ಮ|| ರಾ|| ಪಂಡಿತ ಮಹಾದೇವ ಪ್ರಭಾಕರ ಪೂಜಾರರವರಿಂದ)

ಯಾತಾ ಯಾಂತಿ ಚ ಯಾತಾರಃ ಲೋಕಾಃ ಶೋಕಾಧಿಕಾ ಭುವಿ |
ಕಾವ್ಯಸಮ್ಬಂಧಿನೀ ಕೀರ್ತಿಃ ಸ್ಥಾಯಿನೀ ನಿರಪಾಯಿನೀ ||

ಈ ಸಂಸಾರಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಸುಖದುಃಖರೂಪವಾದ ಅಲೆಗಳ ಹೊಡೆತದಿಂದ ದಿಗ್‌ಭ್ರಮೆ ಹೊಂದಿ ಯಾವ ಉದ್ದೇಶ್ಯವನ್ನೂ ಕೊನೆಗಾಣಿಸದೆ ಲೋಕಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸುವವರೇ ಬಹುಜನರು. ವಕ್ತಾರನು ದಶಸಹಸ್ರಕ್ಕೊಬ್ಬನಾಗುವನೆಂದೂ, ದಾತಾರನು ಲಕ್ಷಕ್ಕಾದರೂ ಒಬ್ಬನಾಗುವನೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂದೂ ಬಲ್ಲವರು ಹೇಳುವುದುಂಟು. ಆದರೆ ಕವಿಯು ಕೋಟಿಗೊಬ್ಬನೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಕವಿಯು ಲೋಕದಮೇಲೆ ಮಾಡುವ ಉಪಕಾರವು ಅಪಾರವಾದುದರಿಂದ ಆತನ ಕೀರ್ತಿಯು ಶಾಶ್ವತಿಕವಾಗಿ ಬೆಳಗಬೇಕಾಗಿದ್ದರೂ ಕೆಲವು ಕವಿಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಈ ಯೋಗವು ವಿಲಂಬದಿಂದ ಬರುವುದುಂಟು. ಅದಕ್ಕೆ ಕವಿಕೃತಿಯ ನ್ಯೂನತೆಯು ಕಾರಣವಾಗಿರದೆ ಹಲವೆಡೆ ಜನತೆಯ ಅಸಹೃದಯತೆಯೇ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತಿರುವುದು.

ಶ್ರೀರಾಮಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಬರೆದ ಕವಿಯು ಕನ್ನಡಭಾಷೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವಿಲ್ಲದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಕಾಲೋಚಿತ ಗ್ರಂಥರಚನೆಯಿಂದ ಹೆಣಗಾಡಿದವರಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯನು. ಈಚೆಗೆ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಈ ಕವಿಗೂ, ಈತನ ಗ್ರಂಥಗಳಿಗೂ ಬೆಲೆ ಬಂದಿರುವುದು ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿ ಸಹೃದಯತೆಯುಂಟಾದುದನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವುದು.

ಈ ಕವಿಯ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಪಾಠಕರು ಈ ಮೊದಲು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವರು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆತನ ಕಾವ್ಯಗಳ ಪರಾಮರ್ಶವು ಅಪ್ರಸ್ತುತ

ವಾಗಲಾರದೆಂದು ನಂಬಿ ಆತನ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲೊಂದಾದ ಶ್ರೀರಾಮಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವೆಂಬ ಕಾವ್ಯದ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಯತ್ನವು ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಕವಿಯು ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲುಮಾಡುವಾಗ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯವು ಜನದ ಆದರಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರವಾದೀತೋ ಇಲ್ಲವೋ, ಬಲ್ಲವರು ಅದನ್ನು ಮೆಚ್ಚುವರೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬಿವೇ ಮೊದಲಾದ ಸಂದೇಹವು ತನ್ನನ್ನು ಬಾಧಿಸಿದರೂ ಆ ಸಂದೇಹವನ್ನು ಬದಿಗಿಡುವನು. ಹಲವುಜನ ಮಹಾಕವಿಗಳು ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವಾಗ ನಿನ್ನ ಕಾವ್ಯದಿಂದೇನು ಪ್ರಯೋಜನ? ಎಂಬಾಕ್ಷೇಪಣೆಗೆ ಆತನು ಅವಕಾಶವನ್ನೇ ಈಯನು. ತಿರುಗಿ—

ಮೊದಲ ಕವೀಂದ್ರರೊಲ್ದೊರೆದ ಸತ್ಕೃತಿಸಂಚಯಮಿಾಧರಿತ್ರಿಯೊ |
ಳ್ಪುದಿದಿರೆ ನೋಡಿ ತುಷ್ಟಿವಡಲೊಲ್ಲದೆ ಕಟ್ಟಿಗರೇಕೆ ಕಬ್ಬಮಂ ||
ಗದಿಪರೊ ಬೇರೆನುತ್ತೆ ನುಡಿವಟ್ಕಿಜಕಾರನವಂಗೆ ಪುತ್ರಸಂ |
ಪದದೊದವೇಕೆ ಬೇರೆ ಪರಪುತ್ರರನೀಕ್ಷಿಪ ತುಷ್ಟಿ ಸಾಲದೇ ||
(ರಾಜಶೇ. ವಿ. ೧-೩೫)

ಈಮೇರೆಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡುವನು.

ಕವಿಗಳೇನೋ ಹೀಗೆ ಕಾವ್ಯರಚನೆಗೆ ಮುಂದುವರಿವರಾದರೂ ಓದುವವರು ವಿವೇಚನೆಮಾಡಬೇಡವೇ? ಕಾವ್ಯನೆಂದು ಹೆಸರಿದ್ದಮಾತ್ರದಿಂದ ಯಾವುದೊಂದು ಓದುವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕುದೇ ತಗದುದೇ ಎಂದು ನೋಡಬೇಕಲ್ಲವೇ? ಹೀಗೆ ನೋಡಹೋದರೆ 'ಶ್ರೀರಾಮಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ' ಎಂಬ ಕಾವ್ಯವೊಂದಿರುವುದೆಂಬುದೇ ಹಲವರಿಗೆ ತಿಳಿಯದಿರುವಾಗ ಆ ಕಾವ್ಯವು ಓದಲು ತಕ್ಕುದೆಂದೂ ವಿಮರ್ಶಿಸಲು ಅರ್ಹವೆಂದೂ ನೀವು ಹೇಳುವುದು ಸರಿಯೇ? ಆದಿಕವಿಯೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಪಂಪನ ಜೋಡುಕಾವ್ಯಗಳಿಗೆ ಇದೇನು ಜೋಡಿಯೇ? ಆರಾತೀಯ ಕವಿಗಳಾರೂ ಒಡೆಯಲಾರದ ವಾಗ್ದೇವಿಯ ಭಂಡಾರದ ಮುದ್ರೆಯನ್ನೇ ಒಡೆದು "ಫಣಿಪತಿಯು

ಫಣಾರತ್ನಮುಮಂ, ರನ್ನನ ಕೃತಿರತ್ನಮುಮಂ ಪರೀಕ್ಷಿಪಂಗೆಂಟೆರ್ದೆಯೇ'' ಎಂದು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದ ಪರೀಕ್ಷೆಯುಕೂಡ ಅಪಮಾನಕರವೆಂದು ಹೆಮ್ಮೆ ಬಡುವ ರನ್ನಕವಿಯ ಕೃತಿಗಿದು ಎಣೆಯೇ? ಅಗ್ಗಳನೇಮಿಚಂದ್ರರ ಸರಸ ಕಾವ್ಯಗಳಿಗಿದು ಸಾಟಿಯೇ? ಬೇಡ; ಅರ್ವಾಚೀನ ಕವಿಗಳಾದ ಷಡಕ್ಷರಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶರ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನಾದರೂ ಇದು ಹೋಲುವುದೇ ಎಂದು ಹಲವರು ಸಂದೇಹಪಡಬಹುದು.

ಯಾವುದೊಂದು ಕಾವ್ಯದ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವಾಗ ನಾವು ಅದು ಹುಟ್ಟಿದ ಕಾಲಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನೋಡಬೇಕು; ಬಳಿಕ ಕಾವ್ಯದ ವಿಷಯ, ಕವಿತ್ವಶಕ್ತಿ, ರಸಾಲಂಕಾರಾದಿ ಆಸ್ವಾದ್ಯವಿಷಯಗಳು ಇವುಗಳನ್ನು ನೋಡಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವುದಾದರೆ 'ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ' ಕಾವ್ಯವು ಆದರಣೀಯವಾಗುವುದೆಂದು ಹೇಳಲು ಯಾವ ಸಂಶಯವೂ ಇಲ್ಲ. ಮೊದಲು ಈ ಕಾವ್ಯವು ಹುಟ್ಟಿದ ಕಾಲಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡುವ. ಈ ಕಾವ್ಯವು ಹುಟ್ಟಿ ಇನ್ನೂ ಅರ್ಧಶತಮಾನವುಕೂಡ ಆಗಿಲ್ಲ. ಸುಮಾರು ಐವತ್ತುವರ್ಷಗಳಾಚೆಯ ಕಾಲವು ಕನ್ನಡಭಾಷೆಗೆ ಕತ್ತಲೆ ಮುಸುಕಿದ ಕಾಲವು. ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯವಾದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ಭಾಷೆಗೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವು. ಕನ್ನಡವನ್ನು ಕೇಳುವವರೇ ಇಲ್ಲ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಉದ್ದಾಮ ಕವಿಗಳ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳು ರಾಶಿರಾಶಿಯಾಗಿ ಇದ್ದರೂ ಓದುವವರೇ ಇಲ್ಲ. ಜೈಮಿನಿಭಾರತ, (ಗದುಗಿನ) ವೀರನಾರಾಯಣಭಾರತ, ರಾಜಶೇಖರವಿಲಾಸ ಇವುಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಲಿ ತಿಳಿಯದಿರಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಕ್ಕೊಬ್ಬರು, ಲಕ್ಷಕ್ಕೊಬ್ಬರು ಓದುವವರು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಅಚ್ಚುಹಾಕಿ ಬಯಲಿಗೆ ತರುವ ಪ್ರಯತ್ನವು ಅದೇ ಆಗ ಆರಂಭವಾಗಿತ್ತು. ಅನ್ಯಭಾಷಾಭ್ಯಾಸಂಗಿಗಳಾದ ಜನರಿಗೆ ಹೊಸತರದ ಕಾವ್ಯಗಳು ಬೇಕು; ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಆ ತರದ ಕಾವ್ಯಗಳು ವಿರಲ. ಇಂತಹ

ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಈ ಕವಿಯು ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಜನರ ಉದಾಸೀನಭಾವ ವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿ ಪ್ರಾಚೀನಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರದಿಂದ ಹೊಸತರದ ಎರಡು ಗದ್ಯಕಾವ್ಯಗಳನ್ನೂ ಒಂದು ಪದ್ಯಕಾವ್ಯವನ್ನೂ ಬರೆದನು.* ಗದ್ಯಗ್ರಂಥರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಕವಿಯು ಸಂಸ್ಕೃತಕ್ಕೆ ಬಾಣಭಟ್ಟನಾದಂತೆ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ 'ಗದ್ಯವಿಧಾತ' ನಾದನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯ ಪದ್ಯಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಥಾ ಪ್ರಧಾನವಾದ ವಸ್ತುಕ ಪ್ರಬಂಧಗಳೇ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಇರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಈ ಕವಿಯು ವರ್ಣನಾಪ್ರಧಾನವಾದ ವರ್ಣಕಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ರಚಿಸ ಬೇಕೆಂದು ಆ ಸಂಸ್ಕೃತದ 'ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧ' ಪುರಾಣದ ಆರಂಭದ ಭಾಗವನ್ನು ಮೂಲವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಈ 'ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ' ಪ್ರಬಂಧ ವನ್ನು ರಚಿಸಿದನು. ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಥೆಯು ಬಹುಸ್ವಲ್ಪ; ಶ್ರೀರಾಮನು ರಾವಣವಧಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಪಕ ವಿಮಾನದಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಲಂಕೆಯಿಂದ ಹೊರಟವನು ಭರತನನ್ನು ಕಾಣುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮೊದಲು ನಂದಿಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಬಂದು ಬಳಿಕ ಆತನೊಡನೆ ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಬಂದು ಸುಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಾಭಿಷಿಕ್ತನಾದನೆಂಬುದೇ ಇದರ ಕಥಾಸಾರವು. ನಮ್ಮವರು ಮೂಲ ವಿಲ್ಲದ ಕಟ್ಟುಕಬ್ಬಗಳನ್ನು ಮೆಚ್ಚರು; ಆದುದರಿಂದ ಮೂಲವನ್ನಿಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತಲ್ಲದೆ ಕವಿಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರಗ್ರಂಥರಚನಾಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ ವೆಂಬ ಆಕ್ಷೇಪಣೆಗೆ ಸರ್ವಥಾ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಮುಂದೆ ತೋರಿ ಸುವ ಸುರಸಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

ಪರಭಾಷೆಗೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವು ಬಂದುದನ್ನೂ, ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳ ನ್ನೋದುವ ಪಾರಂಪರ್ಯವು ಜನರಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಿಹೋದುದರಿಂದ ಓದಿದರೂ ಕೂಡ ಅವು ತಿಳಿಯದಂತಾಗಿರುವುದನ್ನೂ, ಜೈನ ಪುರಾಣಗಳ ಇಲ್ಲವೆ ಹಿಂದುಪುರಾಣಗಳ ತೆರದಲ್ಲಿ ಕಥಾಪ್ರಧಾನವಾಗಿರುವ ಕಾವ್ಯಗಳಿಗಿಂತ

* ಶ್ರೀರಾಮಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವೂ, ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧವೂ, ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣವೂ ಏಕಕರ್ತೃಕಗಳೆಂಬುದನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹೀಗೆ ಬರೆದಿದೆ.

ಭಾವಪ್ರಚುರ ವರ್ಣನಾಪ್ರಧಾನ ಕಾವ್ಯಗಳು ಹೊಸತರದ ಅಭಿರುಚಿಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗುವುವೆಂಬುದನ್ನೂ ಕವಿಯು ಆಲೋಚಿಸಿದನು. ಇದಲ್ಲದೆ ತತ್ಕಾಲೀನ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನದ ಅಭಿರುಚಿಯನ್ನು ಅನುಲಕ್ಷಿಸುವುದೂ ಕವಿಗೆ ಆವಶ್ಯಕವಾಯಿತು. ಸಾಮಾನ್ಯಜನವು ಶಬ್ದಚಿತ್ರತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಮೆಚ್ಚುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಶಬ್ದಾಲಂಕಾರಗಳನ್ನು ದೂರಕ್ಕಿರಿಸುವುದು ಕವಿಗೆ ಅಭಿಮತವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಎಲ್ಲ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನ (ಆದಿ)ಕವಿಗಳ ಕಾವ್ಯಗಳು ರಸಭಾವಪ್ರಧಾನವಾಗಿರುವುವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೃತ್ರಿಮವಾದ ಶಬ್ದಚಮತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವು ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಶಬ್ದಾಲಂಕಾರಗಳು ರಸಭಾವಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಅರ್ಥಾಲಂಕಾರಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಕೆಳಗಿನ ತರಗತಿಯವೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಕಾವ್ಯಫಲವು ಆನಂದಾನುಭವವೇ ಎಂದಿರುವಾಗ ರಸಭಾವಗಳಿಂದ ಸಹೃದಯರಿಗಾಗುವ ಆನಂದದ ಪರಿಮಿತಿಯನ್ನೂ ಅದು ನಿಲ್ಲುವ (ಸ್ಥಾಯಿತ್ವದ) ಕಾಲದ ಅವಧಿಯನ್ನೂ ನೋಡಿದರೆ ಅರ್ಥಾಲಂಕಾರಗಳಿಂದ ಆಗುವ ಆನಂದವು ಕೂಡ ಅಲ್ಪಪ್ರಮಾಣವಾದುದೆಂದೂ ಅದು ನಿಲ್ಲುವ ಕಾಲಾವಧಿಯೂ ಅಲ್ಪವೆಂದೂ ಸಹಜವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವುದು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಕರ್ಣಾನಂದವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ಉಂಟುಮಾಡುವ ಶಬ್ದಾಲಂಕಾರಗಳಿಂದ ಕಾವ್ಯಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವು ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸಹಜವಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಾವ್ಯ ವಾಙ್ಮಯದಲ್ಲಿಯೂ, ಅದನ್ನೇ ಮಾದರಿಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹೊರಟ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯವಾಙ್ಮಯದಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ಲೇಷಮೂಲಕ-ಅಲಂಕಾರಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸುವುದು ವಾಡಿಕೆಯಾಯಿತು. ಮತ್ತು ಜನರಲ್ಲಿಯೂ ಅಂತಹ ಅಲಂಕಾರಗಳಿಂದ ಕೃತ್ರಿಮವಾದ, ಅಲ್ಪಕಾಲಾವಧಿಕವಾದ ಆನಂದದಿಂದಲೇ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವ ಒಲವು ಉಂಟಾಯಿತು.* “ ಭಿನ್ನ

---

* ರಸಂ ರಸಜ್ಞಾಃ ಕಲಯಂತಿ ಕಾವ್ಯೇ ಪರೇ ಪದಾರ್ಥಾನಪರೇ ಪದಾನಿ |
ವಸ್ತ್ರಂ ಕುವಿಂದಾ ವಣಿಜೋ ವಿಭೂಷಾಂ ರೂಪಂ ಯುವಾನಶ್ಚ ಯಥಾ ಯುವತ್ಯಾಂ ||

ರುಚಿರ್ಹಿ ಲೋಕಃ''. ಈ ಒಲವು ಬಳೆಬಳೆದು ಕೊನೆಗೆ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಗೂಢಾರ್ಥಪದ್ಯಗಳು, ಕೂಟಶ್ಲೋಕಗಳು, ಯಮಕಗಳು ಸೇರತೊಡಗಿದುವು. ಕನ್ನಡಿಗರು ಪ್ರಾಸಾನುಪ್ರಾಸಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮೆಚ್ಚುವರು. ಕಾವ್ಯಭಾಷೆಗೆ ಅವು ಆವಶ್ಯಕವೆಂದು ಅವರು ಭಾವಿಸುವರು. ಪ್ರಾಸಾನುಪ್ರಾಸಗಳು ವಾಗ್ದೇವಿಯ ಮಾಂಗಲ್ಯದ ತೊಡವೆಂದು ಅವರ ಭಾವನೆ. ಇನ್ನು ರಮಣೀಯಾರ್ಥವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವಾಗ ಶಬ್ದಚಮತ್ಕಾರವೂ ಸೇರಿದರೆ ಸುಗಂಧಪುಷ್ಪಕ್ಕೆ ವರ್ಣವೈಚಿತ್ರ್ಯವೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಮೋಹಕವಾಗುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪುವರು. ಆದರೆ ನೀರಸವಾದ ರಚನೆಯು ಎಷ್ಟು ಶಬ್ದಚಮತ್ಕಾರವುಳ್ಳುದಾದರೂ ವರ್ಣೋಜ್ವಲತೆಯುಳ್ಳ ನಿರ್ಗಂಧಕಿಂಶುಕಕುಸುಮದಂತೆ ಸೊಗಸನ್ನುಂಟುಮಾಡಲಾರದು. ಆದರೂ ಕನ್ನಡಿಗರು ಕೇವಲ ಕರ್ಣಾನಂದವನ್ನು ಕೊಡುವ ಅನುಪ್ರಾಸವನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಿದುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ೨೦, ೨೫ ಅಕ್ಷರಗಳ ಅಂತರದಿಂದ ಪದ್ಯಗಳ ಪ್ರತಿಪಾದದ ದ್ವಿತೀಯಾಕ್ಷರ (ಪ್ರಾಸ) ಸಾಮ್ಯದಿಂದಲೂ ಕರ್ಣಾನಂದವಾಗುವುದೆಂದು ಹೇಳುವಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಶಬ್ದಚಮತ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ತಮಗಿರುವ ಆಗ್ರಹದ ಒಲವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ ಬಂದಿರುವರು.

ಶಬ್ದಾಲಂಕಾರಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವು ಬಂದಕಾಲವು ಜನಾಂಗದ ಬುದ್ಧಿಮಾಂದ್ಯದ—ಪ್ರತಿಭಾಶಕ್ತಿಯ ಹ್ರಾಸದ—ಕಾಲವೆಂದು ಬಲ್ಲವರು ಹೇಳುವುದುಂಟು. ಪ್ರಾಚೀನಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಚಮತ್ಕಾರಪ್ರಧಾನರಚನೆಯು ಪ್ರಾಯಃ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲವಾದರೂ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಸವು ಕನ್ನಡಕವಿತೆಯನ್ನು ಆದಿಕಾಲದಿಂದಲೂ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿದೆ. ಶಬ್ದ ಚಮತ್ಕಾರಪ್ರಾಧಾನ್ಯವು ಬುದ್ಧಿಮಾಂದ್ಯಸೂಚಕವಾಗಿರಲಿ, ಇಲ್ಲವೆ ಅದು ಕವಿಯ ರಚನಾಕೌಶಲದ್ಯೋತಕವಾಗಿರಲಿ ಅದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸುವುದು ಬೇಡ ; ಆದರೆ ಜನರಲ್ಲಿ ಆಕಡೆಗೆ ಒಲವು ಇದ್ದುದರಿಂದ ಪ್ರಕೃತಕವಿಯು ಶಬ್ದಚಮತ್ಕಾರದ ಕಡೆಗೂ ಗಮನಕೊಡಬೇಕಾಗಿ ಬಂತೆಂಬುದನ್ನು ಮಾತ್ರ

ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು ಭಾರತೀಯರು ಇಹದಲ್ಲಿಯೂ ಪರವನ್ನು ನೋಡುವವರು ; ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿಯೂ ಪಾರಮಾರ್ಥವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವವರು; ಅವರಿಗೆ ಆಮುಷ್ಮಿಕದ ಮುಂದೆ ಐಹಿಕವು ಎಷ್ಟು ಸೊಗಸಾಗಿದ್ದರೂ ಪ್ರಿಯವಾಗದು. 'ಭಕ್ತಿ ವೈರಾಗ್ಯಸತ್ಕಥೆ' (ಪೀ. ಸಂ. ೮) 'ಗಳನ್ನು ಅವರು ಬಯಸುವರು. ಈ ಎಲ್ಲ ವಿಚಾರಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕವಿಯು-

ಯತಿಗಣಾಶ್ರಯವೆನಿಸಿ ಶಬ್ದಾರ್ಥಭಾವದಿಂ
ದತಿರಸಾಲಂಕಾರವೊಪ್ಪೆ ಜೀವಾಕ್ಷರಸು
ಗತಿಗಿಕ್ಕೆಯಾಗಿ ನವಪದಪುಂಜರಂಜಿತಮನೋಜ್ಞವೆನೆ ಕೈವಲ್ಯದ ||
ನುತಸುಕೃತಪದ್ಯಾವಳಿಯಿ ಇದೆನಿಸುತ್ತ ವಸು
ಮತಿಗೆ ವಿಬುಧರ್ಕಳಿಂ ಸಂಭಾವ್ಯಮಾಗೆ ಭಾ
ರತಿಯೊಲಿದಜಸ್ರವೆನಗಿಷ್ಟಾರ್ಥವಿತ್ತು ತಾನಿರ್ಕೆ ಮಜ್ಜಿಹ್ವಾಗ್ರದಿ ||

ಪೀ. ಸಂ. ೬.

ಎಂದು ತನ್ನ ಕವಿತೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳಿರುವನು.

ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥ, ಭಾವ, ರಸಗಳ ಜತೆಗೆ ಶಬ್ದ, ಜೀವಾಕ್ಷರ (ಪ್ರಾಸ) ಇವುಗಳೂ ತನ್ನ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಇಂಬುವಡೆದಿರುವುವೆಂದು ಹೇಳುವನು. ಅನುಪ್ರಾಸಯಮಕಾದಿ ಶಬ್ದಾಲಂಕಾರಗಳು ಇದ್ದ ಕೂಡಲೆ ಅವು ಕವಿಯ ಇಲ್ಲವೆ ಜನಾಂಗದ ಬುದ್ಧಿಮಾಂದ್ಯವನ್ನೇ ಸೂಚಿಸುವುದೆಂದು ಹೇಗೆ ಹೇಳುವುದು ? ಏಕೆಂದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತಕಾವ್ಯ ವಾಙ್ಮಯವು ಉತ್ಕರ್ಷಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾಲಿದಾಸ ಭವಭೂತಿ ಮೊದಲಾದವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಶಬ್ದಾಲಂಕಾರಗಳ ಸಮಾವೇಶವು ಅವರ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವಂತಿಲ್ಲ. ಕಾಲಿದಾಸನ ರಘುವಂಶಕಾವ್ಯದ ಒಂದು ಸರ್ಗವೇ (೯) ಯಮಕವುಳ್ಳದಾಗಿದೆ. ಹಲವು ಜನ ಮಹಾಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯಗಳ ಒಂದೊಂದು ಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ಖಡ್ಗ ಗೋಮೂತ್ರ ಮುರಜ ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಚಮತ್ಕಾರದ ಬಂಧಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿರುವರು. ಹೀಗೆ ಶಬ್ದಚಮತ್ಕಾರವು ಶಿಷ್ಟಸಮ್ಮತವಾದುದರಿಂದ ಈ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ

ಮಂದಾಧಿಕಾರಿರಂಜನಾರ್ಥವಾಗಿ ಕೇವಲ ಶಬ್ದಚಮತ್ಕಾರವುಳ್ಳ ಪದ್ಯಗಳೂ, ಕವಿಯ ರಚನಾಪ್ರೌಢಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುವ ಅರ್ಥಸ್ವಾರಸ್ಯ ಸಹಿತ ಶಬ್ದಚಮತ್ಕಾರವುಳ್ಳ ಪದ್ಯಗಳೂ ಕಂಡುಬರುವುವು.

ಕನ್ನಡಕವಿಗಳು ಕಾವ್ಯಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಪೀಠಿಕಾಸಂಧಿಯೊಂದನ್ನು ಬೇರೆಯಾಗಿ ಬರೆವ ವಾಡಿಕೆಯುಂಟು. ಅದರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಜ್ಜನಸ್ತುತಿ ದುರ್ಜನದೂಷಣೆ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬರುವುವು. ಆದಿಕವಿ ಪಂಪನನ್ನು ಮಾದರಿಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡ ಕನ್ನಡಕವಿಗಳ ಈ ದಾರಿಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವಂತೆ 'ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ' ಕಾವ್ಯದ ಪೀಠಿಕಾಸಂಧಿಯ ರೀತಿಯು ಬೇರೆಯಾಗಿರುವುದು. "ಗೀರ್ವಾಣಕವಿಗಳಂತೆ ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವಹ ಕೃತಿಗೆ ಕೈಗೊಟ್ಟಳೆಂದೆನ್ನ ನಗೆಗೀಡುಮಾಡದೆ ಮನ್ನಿಪುದು" ಎಂದು ಕವಿಯು ತನ್ನ ಅಸಮರ್ಥತೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುವುದು. ಮತ್ತು—

ಅಂಬಿಗನ ಪೞವಾತನೋದಿದೊಡೆ ಬೞಿಕ ಬಿಯ
ದಂ ಬರೆದ ಶಬ್ದಮಂ ಪಠಿಸಿದೊಡೆ ಬಳ್ಕೞವೆ ಕು
ಱುಂಬನ ಬಯಲ್ನುಡಿಯನಱಿತೊಡೆ ಸುಪಾಂಡಿತ್ಯಮಿಂತೆನಲ್ಕೆನ್ನ ಕಾವ್ಯಂ ||
ಱಂಬಾಗದು (ಪೀ. ಸಂ. ೫)

ಅಂಬಿಗನ (ವ್ಯಾಸನ) ಪಳವಾತನ್ನು (ಭಾರತವನ್ನು) ಪಠಿಸಿದರೂ, ಬಿಯದನ (ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ) ಕಾವ್ಯ (ರಾಮಾಯಣ) ವನ್ನು ಓದಿದರೂ, ಕುರುಂಬನ (ಕಾಲಿದಾಸನ) ಬಯಲುನುಡಿಯನ್ನು (ಕಾವ್ಯವನ್ನು) ಭಾವಿಸಿದರೂ ಸುಪಾಂಡಿತ್ಯವು ಬಾರದಿರುವಾಗ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯವು ಒಳ್ಳೆಯದಾಗದೆಂದು ಒಪ್ಪಿ ಸ್ವಾಹಂಕಾರಖಂಡನೆಮಾಡಿಕೊಂಡುದು ಕಂಡುಬರುವುದು.

ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯು ಬಿರುಸಾದುದೆಂದು ಕೆಲವರು, ಕನ್ನಡಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಪರಿಚಿತಶಬ್ದಗಳು ಬರುವುವೆಂದು ಕೆಲವರು, ಹೀಗೆ ಹಲವರು ಹಲವು ವಿಧವಾಗಿ ಆಕ್ಷೇಪಿಸುವರು. ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯು ಬಿರುಸೆನಿಸುವುದು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ದೋಷವೋ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಕರ್ಣಕುಹರದಲ್ಲಿ ಅದು ಸೇರುವು

ದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ತಮ್ಮ ದೋಷವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರು ಆಲೋಚಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅಪರಿಚಿತಶಬ್ದಗಳೆಂದು ಹೇಳುವಾಗ ಅಪರಿಚಿತವಾಗಿರುವುದು ಶಬ್ದದೋಷವೋ ಅವುಗಳ ಪರಿಚಯಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದಿರುವುದು ತಮ್ಮ ದೋಷವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರು ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ. ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಆಕ್ಷೇಪಣೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರಕೊಡುವವನಾಗಿ ಕವಿಯು ತನ್ನ ಕನ್ನಡಕವಿತೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳುವನು :—

ಮೃದುಪದಾನ್ವಿತೆ ಮಂದಗತಿ ಮಂಜುಭಾಷೆ ಭಾ
ಸ್ವದಮಲಿನಸಂಧಿಶೋಭಿತೆ ವರ್ಣಯುಕ್ತೆ ಷ
ಟ್ಪದವೇಣಿ ನವರಸಭರಿತೆ ಸಚ್ಚರಿತೆ ಸುನಯನಾತಿಕಠಿನಸ್ವಭಾವೆ ‖
(ಪೀ. ಸಂ. ೬)

ನಾಂದೀಸಂಧಿಯೂ, ಪೀಠಿಕಾಸಂಧಿಯೂ ಮುಗಿದ ತರುವಾಯ ಮೂರನೆಯ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯದ ಮುಖ್ಯಭಾಗವು ಆರಂಭವಾಗುವುದು. ಒಟ್ಟಿಗೆ ಐದುಸಂಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಸುಮಾರು ೨೫೦ ಪದ್ಯಗಳು. ಈ ಕಾವ್ಯದ ಕಥೆಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧದ ಆರಂಭದ ನಾಲ್ಕು ಅಧ್ಯಾಯಗಳೇ ಮೂಲವು. ಕಥೆಯನ್ನು ಆದಿಶೇಷನು ವಾತ್ಸ್ಯಾಯನಮುನಿಗೆ ನಿರೂಪಿಸುವನು. ಇದೊಂದು ಖಂಡಕಾವ್ಯವು.* ಆದರೂ ಮಹಾಕಾವ್ಯದಂತೆ ಕೆಲವು ವರ್ಣನೆಗಳನ್ನೂ ರಸಭಾವಗಳನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಿರುವುದು.

ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಮುಖ್ಯವಾದ ರಸವಿಲ್ಲ. ಕಥಾವಸ್ತುವು ಇತಿಹಾಸರೂಪವಾಗಿರುವುದರಿಂದ† ಆರಂಭದಿಂದ ಕೊನೆಯವರೆಗೆ ಅನುಸ್ಯೂತವಾದ ಒಂದು ರಸವು ಇರುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಭರತನಲ್ಲಿರುವ ಅನ್ಯಾದೃಶವಾದ ಭ್ರಾತೃಭಕ್ತಿ, ಪ್ರಜೆಗಳು ದೇವತೆಗಳು ಮುನಿಗಳು

---

* ಖಂಡಕಾವ್ಯಂ ಭವೇತ್ಕಾವ್ಯಸ್ಯೈಕದೇಶಾನುಸಾರಿ ಚ ‖ ಯಥಾ ಮೇಘದೂತಾದಿ. (ಸಾ. ದ. ೫೬೬).

† ರಾಮಚಂದ್ರನ ಪಟ್ಟದ ವಿಶೇಷದಿತಿಹಾಸಮಂ ವಾತ್ಸ್ಯಾಯನಂಗೊರೆದಂ
(ಸಂ. ೩. ಸೂಚನೆ)

ಕಥಾಸುಧೆಯನೀಂಟುಗೆ ಭಕ್ತವೃಂದಂ (ಪೀ. ಸಂ. ೧೦)

ಇವರಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರೀರಾಮಭಕ್ತಿ ಮೊದಲಾದ ಭಾವಗಳೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಆಸ್ವಾದ್ಯವಾಗಿರುವುವು. ಕವಿಯು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಭಾವಕ್ಕೇ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿರುವುದನ್ನು "ರಾಮನಾಮಾಮೃತದ ಬಿಂದಿಗೆಯಿದೆನೆ" (ಪೀ. ಸಂ. ೬) "ಭಕ್ತಿವೈರಾಗ್ಯ ಸತ್ಕಥೆಗಳೆಸೆಯೆ" (ಪೀ. ಸಂ. ೮) ಎಂದು ಕಂಠೋಕ್ತವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವನು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅಂಗಭೂತವಾಗಿ ರಸಗಳು ಬಂದಿವೆ. ವಾತ್ಸಲ್ಯರಸವು ಕೌಸಲ್ಯಾರಾಮರ ದರ್ಶನಾವಸರದಲ್ಲಿ ಅನುಭೂತವಾಗುವುದು. ಆದರೂ ಇದು *ಭಾವಪ್ರಧಾನಕಾವ್ಯವು. ಇದರೊಳಗಿನ ರಸಭಾವಗಳು, ವರ್ಣನಾಚಮತ್ಕಾರಗಳು, ಶಬ್ದಸೌಂದರ್ಯ ಮೊದಲಾದುವುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಕೆಲವು ಸ್ಥಲಗಳನ್ನು ಮುಂದೆ ಅವತರಿಸುವೆವು.

ನಂದಿಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಈರೇಳುವರುಷ ಪಾದುಕೆಯ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ರಾಮಾಗಮನ ನಿರೀಕ್ಷೆಯಿಂದ ಇದ್ದ ಭರತನು ರಾಘವನ ಪೊತ್ತನೀಕ್ಷಿಸಿ ಕಾಣದಿರಲು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಾನೆ†—

ತಪ್ಪಲೊಳ್ ಕಲ್ಲರಳೆ ಗಿರಿಯುರುಳೆ ತಿರೆ ಪೊರಳೆ
ತೆಪ್ಪ ಬಾನೊಳ್ ಪಾಱೆ ಕಡಲಾಱೆ ನಿಲಲಾಱೆ
ಬಪ್ಪೆನೀಪೊೞ್ತಿಗೆಲೆ ಭರತ ನೆಲೆಯುೞಿತು ಸಲೆ ಸಂತಸದೆ ಪೋಪುದೆಂದು ||
ಒಪ್ಪುವಂತೆನ್ನ ಕೈದಟ್ಟ ಪುರಕಟ್ಟ ತೆರ
ಳಿಪ್ಪ ರಾಮಂ ಬಾರದಿಹ ಕಾರಣಂ ತೋಱ
ದಿಪ್ಪುದಿನ್ನುಂ ಕಾಣೆ ತನ್ನಾಣೆಗಿನ್ನೂಣೆಯುಂ ತರ್ಪನೆಂತೊ ತಿಳಿಯೆಂ ||

(೩. ೪೬)

ಅನುಪ್ರಾಸದಿಂದ ಬಂದಿರುವ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು.

ಇದೇ ಮೊದಲಾದ ೧೫-೧೭ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಭರತನಲ್ಲಿರುವ ಭ್ರಾತೃವಿಷಯಕವಾದ ಸ್ಥಾಯಿಯಾದ ಭಕ್ತಿಭಾವವೂ, ಅದನ್ನು ಪುಷ್ಟಿಗೊಳಿ

---

* ಸಂಚಾರಿಣಃ ಪ್ರಧಾನಾನಿ ದೇವಾದಿವಿಷಯಾ ರತಿಃ |
ಉದ್ಬುದ್ಧಮಾತ್ರಃ ಸ್ಥಾಯೀ ಚ ಭಾವ ಇತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ || ಸಾ. ದ.

† ರಾಮಭಕ್ತಿರೂಪವಾದ ಭಾವದ ಚಿಂತಾಖ್ಯ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಭಾವವು.

ಸುವ ತದನುಗುಣವಾದ ದರ್ಶನೌತ್ಸುಕ್ಯ, ಚಿಂತೆ, ಶೋಕ ಮೊದಲಾದ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಭಾವಗಳೂ ಸಹೃದಯಪರಿತೋಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುವು.

ಸೀತಾದೇವಿಯನ್ನು ಕುರಿತು—

ತಂಬೆಲರ್ ಸೋಂಕೆ ಬಳ್ಕುವ ಲತಾಂಗಮದಿರ್ಚಿ
ಲಂ ಬೇಱ್ ತಡೆದುಂಟೆ ಬಗ್ಗದೊವಲಂ ಕಂಡೊ
ಡಂ ಬೆರ್ಚುವೆರಳೆಗಣ್ ಪರಿವ ಪೆರ್ಬುಲಿನೋಟಮಂ ಸಹಿಸಲುಂಟೆ ವನದಿ |
ತುಂಬಿಯುಲಿಗಳ್ಕುವತಸೀಕುಸುಮಕರ್ಣಮೆಂ
ಡಿಂಬಕ್ಕೆ ಸಿಂಹಗರ್ಜನೆಗೆ ಬಿದುಗಲ್ಕಿಲದೊ
ಳಂ ಬಾಡುತಿರ್ಪ ತಳಿರಡಿ ನಡೆಯೆ ಕಾಪಥದೊಳೆಂತಪ್ಪುದವನಿಸುತೆಗೆ ||

(೩. ೫೩)

ಇಲ್ಲಿ ಭರತಗತ ಸೀತಾಲಂಬನಕವಾದ ಭಕ್ತಿಭಾವವೂ, ಅದನ್ನು ಪುಷ್ಟಿಗೊಳಿಸುವ ಚಿಂತಾರೂಪ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಭಾವವೂ ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಸ್ವಾರಸ್ಯವು ಬಹು ಚಮತ್ಕಾರವಾಗಿದೆ. ಲತಾಂಗ, ಎರಳೆಗಣ್ಣು ಮೊದಲಾದ ಉಪಮೆಗಳು ಎಲರಿಗೆ ಬಳ್ಕುವುದು ಬಗ್ಗದೊವಲಿಗೆ ಬೆದರುವುದು ಮೊದಲಾದ ಅರ್ಥಗಳ ಪುಷ್ಟಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಔಚಿತ್ಯವನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಿವೆಯೆಂಬುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು.

ಮಾರುತಿಯು ಮುಂದೆ ಬಂದು ಹಿಂದೆ ಶ್ರೀರಾಮನು ಬರುವನೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಿದೊಡನೆ ನಿರಾಶನಾಗಿದ್ದ ಭರತನಿಗೆ ಉಂಟಾದ ಸಂಭ್ರಮಭಾವವನ್ನು ನೋಡಿರಿ :—

ಅಟವಿಯಿಂ ಪೊರಟಿಹರೆ ಬಹರೆ ದಾರಿಯೊಳೇಂ ಪೊ
ರಟುದಿಲ್ಲವೇ ರಾಮನೊಳ್ಳಿತಾಗಿಹನೆ ಪ
ರ್ಯಟನದಿಂ ಬಾಡಿಹರೆ ಬರುತಮಿರ್ಪರೆ ಬಹರೆ ಬಂದರೇ ಪೇಳೆಂದನು ||

(೪. ೩)

ಪಡೆದನಂ ಕಂಡಂತೆ ಭರತನೂ, ಒಂದೂರ್ಗೆ ಪೋದೊಡೆಯನಂ ಕಂಡಂತೆ ನೀ[illegible]ಯರೂ ಅಲರುವೊಡೆಯನಂ ಕಂಡಂತೆ ದ್ವಿಜರೂ ದಿಗ್ವಿಜಯಮಂ ಮಾಡಿ ಬರ್ಪ ಅರಸನಂ ಕಂಡಂತೆ ಮಿಕ್ಕುಳಿದವರೂ ಕಂಡರೂ

(ಸಂ. ೪. ಪ. ೬೫ ಉಲ್ಲೇಖಾಲಂಕಾರ) “ ಪಿಂದೆ ಬಲ್ನೋಂಪಿಯೆಸಗಿ ಮುದ್ದುಕಂದನಂ ಪಡೆದೆ ಗಡ! ಈ ಮೈಯೊಳೇಂ ಪಾಪಮೆಸಗಿದೆನೋ ಕೈಗಮರ್ದ ಮಣಿಯುಡುಗಿದಂತೆ ಅಣುಗಂ ಮಾಯವಾದಂ, ಎಂದಿಗೆ ಮಗುಳ್ದು ರಾಮನಂ ಕಂಡು ಎನ್ನ ಕಣ್ಜಕ್ಕವಕ್ಕಿ ಆನಂದಿಪುದೋ ಎನುತೆ” (ಸಂ. ೫. ಪ. ೨) “ ಎಳಗಂದಿಹಸು ಕಣ್ಮರೆಯ ಕಱುವನಾರಯ್ವಂತೆ ಹಂಬಲಿಸುತಿರ್ದ” ಕೌಸಲ್ಯೆ ತನ್ನನ್ನು “ ಕವಿದು ರಿಂಗಣಗುಣಿದು ಸುೞಿದಾಡಿ ತಾಯೆಡೆಗೆ ಜವದಿಂ ಮರಳ್ವ ಕಱುವಂತೆ ಸಂತಸದೆ ಬಂದ” ಮಗನನ್ನು ಹೇಗೆ ಕಂಡಳೆಂಬುದನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಪಾಠಕರು ತವಕಪಡಬಹುದು.

ರಾಮಾಗಮನವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಂಭ್ರಮಗೊಳ್ಳುವ ಕೌಸಲ್ಯೆಯ ಸ್ಥಿತಿ :—

ಮುಗಿದರಳೆ ನೋಲ್ಪ ಕಣ್ಗಳ ಬಿಗಿ ಸಡಿಲ್ದ ಪು
ರ್ವುಗಳ ಚಿಮುರೊಡೆದು ನೆಱೆದುಬ್ಬುವಾನನದ ಪೊ
ದರ್ಗೆಗೊಂಡ ಜಡೆಯ ತೊಡವಿಲಿಕೆಡಂಕೆಯ ಕುಗ್ಗಿ ನೀರವೊೞ್ದಪ್ಪ ಗಳದ ||
ಸುಗಿದೊಗೆದ ಮೆಯ್ಯ ನಿರ್ತರಗೊಂಡು ಭಾವಿಸುವ
ಬಗೆಯ ನಿಜಮಾತೆಯುಂ ರಾಘವಂ ರಾಹು ಕೈ
ದೆಗೆದ ಶಶಿಯಂತೆಸೆವ ರಾಮನಂ ಕುಶಲಿಯುಂ ಕಂಡರೋರೊರ್ವರಾಗ ||
೫. ೧೯.

ದೃಷ್ಟಿ ಮೊಗ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ವಾತ್ಸಲ್ಯದ ಕುರುಹುಗಳು, ಶರೀರಕಾರ್ಶ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಕೌಸಲ್ಯೆಯ ಸ್ಥಿತಿಯು ಬಹು ನಯವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಅವರಿರ್ವರ ಸ್ಥಿತಿ :—

ಸೆಱೆಗೊರಲ್ ನಡುಕಂ ನಿಮಿರ್ಗೊದಲೆಱೆಮನಂ
ಕಿಱುಚಿಮುರ್ಗಡದ ಕಂಬನಿ ಬನ್ನದಲ್ಪಿವು ಬೇ
ಸಱದಲ್ಪಿವು ಮೋಹಮೊಗದೊಳ್ಪ ಮೈವೆಳ್ಪ ತಲೆದೋರ್ದುದಿರ್ವರೊಳೊರ್ಮೆಯೆ ||
ಪಿರಿದೆನೆ ಪರಸ್ಪರ ಮುಖಾವಲೋಕನದಿನೀ
ತಱಿದೊಳನ್ಯೋನ್ಯದರ್ಶನಸುಖಂ ನಾಡೆ ದಾ
ಶರಥಿಕೌಸಲ್ಯೆಯರ ದರ್ಶನದ ಸುಖದಂತವೋಲಾದುದೆಣೆಗಾಣದೆ || ೫. ೨೦.

ಬಹುಕಾಲಾಂತರಿತವಾದ ಕೌಸಲ್ಯಾರಾಮರ ಪರಸ್ಪರ ದರ್ಶನ ಸುಖವು ನಿರುಪಮವೆಂಬುದು ಪುನರುಕ್ತವೇ ಸರಿ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಕವಿಯು "ಗಗನಂ ಗಗನಾಕಾರಂ ಸಾಗರಃ ಸಾಗರೋಪಮಃ" ಎಂಬಂತೆ ಅನನ್ವಯಾಲಂಕಾರದಿಂದ ಅನ್ಯೋನ್ಯದರ್ಶನಸುಖಂ ದಾಶರಥಿ ಕೌಸಲ್ಯೆಯರ ದರ್ಶನದ ಸುಖದಂತೆವೋಲಾದುದೆಂದು ಹೇಳಿರುತ್ತಾನೆ.

ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಮತ್ಕಾರಜನಕವಾದ ವರ್ಣನೆಗಳೂ ಹಲವು ಉಂಟು. ಓದುತ್ತ ನಡೆದಂತೆ ಯಾವಭಾಗವೂ ಅಸ್ವರಸವಾಗಿಲ್ಲವಾದರೂ ಸಮುದ್ರವರ್ಣನೆ, ಲಂಕೆಯಿಂದ ಪುಷ್ಪಕದಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಬರುವಾಗ ರಾಮಚಂದ್ರನು ಸೀತಾದೇವಿಗೆ ಪೂರ್ವಾನುಭೂತಸ್ಥಲಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುವುದು, ರಾಮನು ನಿಯತಕಾಲಕ್ಕೆ ಬಾರದಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಭರತನು ಶೋಕಿಸುವುದು, ನಂದಿಗ್ರಾಮಪ್ರವೇಶಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪುರಜನರ ದರ್ಶನ ಸಂಭ್ರಮ, ರಾಮನು ತಾಯಂದಿರನ್ನು ಕಾಣುವುದು, ಪಟ್ಟಾಭಿಷಿಕ್ತನಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಬೇರೆಬೇರೆ ಸ್ತುತಿಸುವುದು ಮೊದಲಾದ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ಪ್ರತಿಭಾವಿಕಾಸವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವುದು. ಈ ವರ್ಣನೆಗಳೆಲ್ಲ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದುವು, ಅನ್ಯಚ್ಛಾಯಾನುವರ್ತಿಗಳಲ್ಲ. ಲಂಕೆಯಿಂದ ಹೊರಟ ಶ್ರೀರಾಮಾದಿಗಳು ಮೊದಲು ತೆಂಕಣ ಕಡಲನ್ನು ನೋಡುವರು. ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಕಡಲ ವರ್ಣನೆಯು ಬಹಳ ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿದೆ. ಈ ಲಘುಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಇಪ್ಪತ್ತು ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ ಸಮುದ್ರವರ್ಣನೆಯು ಜಡವಾಗಿ ತೋರುವುದಾದರೂ ವರ್ಣನಾವೈಚಿತ್ರ್ಯವನ್ನು ನೋಡುವಾಗ ಪಾಠಕರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತೆಂಬ ವಿಚಾರವೇ ಬಾರದು. ಮಡಿಮಡಿದು ಬರ್ಪ ತೆರೆಗಳು (ಶ್ಲ. ೧೪) ತಡಿವೊಡೆದು ಮರಳಿ ಪೋಪ ತೆರೆಗಳು (ಶ್ಲ. ೧೬) ಭೋರ್ಗರೆವ ತೆರೆಗಳು (ಶ್ಲ. ೧೭-೨೨) ಬಹುಚಮತ್ಕಾರಕಾರಿಯಾಗಿವೆ. ಇತರ ಕವಿಗಳ ವರ್ಣನಾರೀತಿಗಳಲ್ಲದೆ ಹಲವು ಹೊಸರೀತಿಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಅಂತಹ ಎರಡು ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ.—

ಶರಧಿಯು ಭವಶರಧಿಯನ್ನು ಪೋಲ್ತುದು :—

ಅಡಿಗಡಿಗೆ ಬರ್ಪ ಬಲ್ದೆರೆಗಳೇ ರೋಗಂಗ
ಳೊಡನೇೞ್ವ ಕಲ್ಲೋಲಮಾಲೆಯೆ ಬೆದರ್ಕೆ ಸಂ
ಗಡಿಸಿರ್ಪ ಸುೞಿಗಳೇ ರಾಗಂಗಳೇೞ್ೞಿಯೆ ಪಿರಿತನಂ ಬಡತನ ವಲಂ ॥
ಬಡಬಾನಲಂ ಚಿಂತೆ ದುಃಖಮೆ ಪೊನಲ್ ಬಾೞ್ಕೆ
ಗಡ! ಗುಳ್ಳೆ ಬೆಳ್ನೊರೆಯೆ ಸಂತಸಂ ಸುಖಮೆ ಮೇಲ್
ಸಿಡಿವ ಸೀರ್ಪನಿಯೆನಲ್ ಶರಧಿ ಭವಶರಧಿಯಂ ಪೋಲ್ತೆಸೆದುದಚ್ಚರಿಯೆನೆ ॥
೧. ೨೮ ॥

ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿರುವ ನೀರಿನ ಪರ್ಯಾಯಶಬ್ದಗಳ ಅರ್ಥಾಂತರವನ್ನ ವಲಂಬಿಸಿ—

ಸುರರಿಗಮೃತಂ ಬೇಕೆ? ಮನಮುಂಟೆ ಕಾಲಕಂ
ಧರಗೆ ವಿಷದೊಳ್? ಬಾಲಚಂದ್ರಂಗೆ ಪಯಮಿಹುದೆ?
ಶರಮುಂಟೆ ವೀರರ್ಗೆ? ಕೀಲಾಲಮಸುರರ್ಗೆ ದೊರೆತುದೇ? ಲಾವಣ್ಯಮಂ ॥
ಸ್ಮರನಿಚ್ಛಿಪನೆ? ಕುಶಮನಱಸುವರೆ ಯಮಿಗಳ್? ಘು
ನರಸಮಂ ಕೊಂಡರೆ ರಸಜ್ಞರುಂಟಿನ್ನುಮಾ
ದರದೆ ತಾನೀವೆನೆಂದೊರೆವಂತೆ ಮೊಱೆವಂ ತಱತಱದಿಂದಬ್ಧಿರಾಜಂ ॥೧ ೨೯॥

ರನ್ನನು—

ಒಳಪೊಕ್ಕು ನೋಡೆ ಭಾರತ
ದೊಳಗಣ ಕಥೆಯೆಲ್ಲಮಾಗದಾಯುದ್ಧದೊಳಂ ।
ತೊಳಕೊಂಡತ್ತೆನೆ ಸಿಂಹಾ
ವಳೋಕನಕ್ರಮದಿನಱಿಪಿದಂ ಕವಿರನ್ನಂ ॥

ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವನು. ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಕಾಶಯಾನದಿಂದ ಮರಳಿ ಬರುವಾಗ ವಿಹಂಗಾವಲೋಕನಕ್ರಮದಿಂದ ಸಂಪಾತಿಯ ಕಥೆ ವಾಲಿಯ ಕಥೆ ಮೊದಲಾದ ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾಕಾಂಡ ಸುಂದರಕಾಂಡ ಅರಣ್ಯಕಾಂಡಗಳ ಕಥಾಭಾಗಗಳೆಲ್ಲ ಸೂಚಿತವಾಗಿರುವುವು. ಇತರ ಕಥಾಭಾಗವೂ ಬೇರೆ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ* ಬರುವುದರಿಂದ ಪೂರ್ಣರಾಮಾಯಣ ಕಥೆಯು ಇದರಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿರುವುದೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

*** ಕೌಸಲ್ಯಾ ಕೈಕೆಯಿಯಾ ದರ್ಶನಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ.**

ಸುಗ್ರೀವನ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ದಾಟಿ ಮುಂದೆ ಬರಲು ಜಟಾಯು ರಾವಣರ ಕಾಳೆಗದ ಕಣವನ್ನು ಕಂಡು ಸೀತಾದೇವಿಯು—

ವರ್ಮದಿಂ ಖಳನನಡ್ಡೈಸಲ್ ಜಟಾಯು ನಿಜ
ಮರ್ಮಮಂ ಪೇೞ್ದೞಿದನೆನಲಿತ್ತಲಿಡೆ ಸತ್ಯ
ಧರ್ಮಕಿನ್ನಕಟಕಟ ಖಳರಂತರಂಗಮಂ ಬಲ್ಲರಾರಿಳೆಯೊಳಿನ್ನ ॥
ಕರ್ಮಪಾಕದೊಳಸುರನುಯ್ದಡಂ ಕಾವೆನಂ
ದೊರ್ಮನದೊಳೊದವಿದಾಪದ್ಬಾಂಧವಂಗೆ ಸಾ
ಸಿರ್ಮೆ ನೆನೆನೆನೆದೊಡಂ ತೀರದಹಹಾ! ಪರಹಿತೇಚ್ಛುಕರ ಜಸಮದೆಂತೊ ॥
೩. ೪೦॥

ಜಟಾಯುವಿಗೆ ಸೀತಾದೇವಿಯು ಮಾಡುವ ಧನ್ಯವಾದವು ಪಾಠಕರನ್ನು ಗದ್ಗದಿತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದು. ಮುಂದೆ ಪಂಚವಟಿಗೆ ಬರಲು ಶ್ರೀರಾಮನು ಸೀತೆಗೆ—

ಅಂಬುಜಾನನೆ ದನುಜೆ ಕಾಡಿದೆಡೆ ನೋಡಿತ್ತ
ಲಂಬಿಂ ಸಹೋದರಂ ಮಾನಗಳೆದಿರ್ಪ ತಾ
ಣಂ ಬವರಮುಖದಿ ಖಳರೞಿದ ನೆಲೆ ಪೊಮ್ಮೃಗಂ ನಲಿದುದಿಲ್ಲಿತ್ತಲೆಂದು ॥
೩. ೪೧॥

ಈಮೇರೆಗೆ ತೋರಿಸುತ್ತ ತಾವು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಚಿರಪರಿಚಿತವಾದ ಎಲೆವನೆಯನ್ನೂ ಅದರ ಸಮೀಪದ ದೃಶ್ಯವನ್ನೂ ತೋರುವನಾಗಿ—

ಅರಗಿಳಿಯನುೞಿದ ಪಂಜರದಂತೆ ಜೀವನಂ
ತೊಱೆದ ತನುವಂತೆ ಖಗಣೇಶನಡಗಿರ್ದ ಕಾ
ಱರುಳಿನಾಗಸದಂತೆ ತೋರ್ಪುದೆಲೆವನೆಯುಂದಿನೆಡೆಯು ನೋಡಬ್ಜಾನನೆ ॥
ಪರೆದು ಕೀೞ್ಮೃಗಗೊಂಡು ಮಾಧವೀಲತೆಯ ಮಾ
ಮರನೊಳೊಪ್ಪಂ ಬಿಟ್ಟುದಿತ್ತಿತ್ತ ಬಾಡಿದುದು
ಕುರುವಕಂ ನೋಡೆಂದು ತೋಱ್ ಬೞಿಕಾರಥಂ ಪಱಿದುದುತ್ತರಕೆ ಜವದಿ ॥
೩. ೪೨॥

ಈ ವರ್ಣನಾಭಾಗವನ್ನು ಓದುವಾಗ ಪಾಠಕರಿಗೆ ರಘುವಂಶದ ಹದಿಮೂರನೆಯ ಸರ್ಗದ ನೆನಪಾಗದಿರದು. ಅಲ್ಲಿಯೂ

" ವೈದೇಹಿ ಪಶ್ಯಾಮಲಯಾದ್ವಿಭಕ್ತಂ ಮತ್ಸೇತುನಾ ಫೇನಿಲಮಂಬುರಾಶಿಂ "
ಮೊದಲಾಗಿ ೧೫–೧೬ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ಕಾಲಿದಾಸನು ಸಮುದ್ರವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದುದು ಕಂಡುಬರುವುದು. ಇದರಿಂದ, ತಕ್ಕವಸ್ತು ದೊರೆತಾಗ ಕವಿಗಳು ತಮಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಾಗುವವರೆಗೂ ವರ್ಣಿಸದೆ ಬಿಡರೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕಾಗುವುದು. ಕವಿಯು ಸಂಸ್ಕೃತ ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧವನ್ನು ಮೂಲವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಗ್ರಂಥರಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನೆಂದು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದೆ. ಮಾದರಿಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತರಾಮಾಶ್ವಮೇಧದ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುವೆವು. ಅದರಿಂದ ಕವಿಗೆ ಮೂಲದಿಂದ ಏನಾದರೂ ಸಹಾಯವಾಗಿದೆಯೇ ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡಲನುಕೂಲವಾಗುವುದು.

ಸೀತಾಯೈ ದರ್ಶಯನ್ ಮಾರ್ಗೇ ತೀರ್ಥಾನ್ಯಾಶ್ರಮವಂತಿ ಚ |
ಮುನೀಂಶ್ಚ ಮುನಿಪುತ್ರಾಂಶ್ಚ ಮುನಿಪತ್ನೀಃ ಪತಿವ್ರತಾಃ ||
ಯತ್ರ ಯತ್ರ ಕೃತೋ ವಾಸಃ ಪೂರ್ವಂ ರಾಮೇಣ ಧೀಮತಾ |
ತಾನ್ ಸರ್ವಾನ್ ದರ್ಶಯಾಮಾಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣೇನ ಸಮನ್ವಿತಃ |
ಇತ್ಯೇವಂ ದರ್ಶಯನ್ ತಸ್ಯೈ ರಾಮೋದ್ರಾಕ್ಷೀತ್ ಸ್ವಕಾಂ ಪುರೀಂ ||
(ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧ ಅಧ್ಯಾಯ ೧, ಶ್ಲೋಕ ೨೪-೨೬)

ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಈ ಸ್ವಲ್ಪಭಾಗವನ್ನು ಕವಿಯು ಎಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಸ್ತರಿಸಿರುವನೆಂಬುದನ್ನು ಈ ಕಾವ್ಯವನ್ನೋದಿ ಮನಗಾಣಬಹುದು.

ಕವಿಯ ವರ್ಣನಾಚಾತುರ್ಯವನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸುವ ಒಂದೆರಡು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಈ ಭಾಗವನ್ನು ಮುಗಿಸುವೆವು.

ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕದಿನದ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ " ಕಾ ಕಾ " (ಸಲಹು ಸಲಹು) ಎಂದು ಕೂಗುವ ಕಾಗೆ—

ಪಗೆಯುವಂ ದ್ರೋಹಚಿಂತಕನೆಂದೆಣಿಸದೆ ಮುಱೆ
ವುಗಲೆನ್ನನಿರದೆ ಕಾದವನೆಂದು ರಾಮನಂ
ಪೊಗೞಿ ಕಾ ಕಾ ಯೆಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡಪುದೆನಲ್ ಕಾಗೆ ಕೂಗಿದುದಾಗಳೆ ||
ಸ. ೪೬||

ಸಂಸ್ಕೃತಶ್ಲೋಕಗಳ ಭಾವವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೊಳೆವಂತೆ ಹೇಗೆ ರಚನೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಕವಿಯು ಒಂದೆರಡು ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿರುವನು. ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ಸಂಸ್ಕೃತಶ್ಲೋಕವೊಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದು :—

ಪರಿಪತತಿ ಪಯೋನಿಧೌ ಪತಂಗಃ
ಸರಸಿರುಹಾಮುದರೇಷು ಮತ್ತಭೃಂಗಃ |
ಉಪವನತರುಕೋಟರೇ ವಿಹಂಗಃ
ಯುವತಿಜನೇಷು ಶನೈಃ ಶನೈರನಂಗಃ ||

ಪ್ರಕೃತಕವಿಯ ಪದ್ಯವು :—

ಭೃಂಗಾಳಿ ಕಮಲಸಂಕುಲಮನಾಕಾಶಮುಂ
ತಿಂಗದಿರನವನೀರುಹಂಗಳಾಶ್ರಯಮುಂ ವಿ
ಹಂಗಸಂದೋಹಮಬ್ಜಾಂಬಕೀವೃಂದಮನನಂಗಂ ಪ್ರವೇಶಿಸಲ್ಕೆ ||
ಪಿಂಗಿ ಪಡುಗಡಲೊಳದ್ದಂ ಪೋದನತ್ತಲ್ ಪ
ತಂಗನಾಗಳ್ ಸಂಜೆವೆಣ್ಣು ಮಿಂದುಟ್ಟ ಪೊಸ
ರಂಗು ಸೀರೆಯ ಸೆಱಗಿನಂತೆ ಸಂಧ್ಯಾರಾಗಮೆಸೆದುದಂತಾದೆಸೆಯೊಳು ||

ಶ. ೩೨||

ಸಂಕ್ಷೇಪರಾಮಾಯಣವೆಂದು ರಾಮಾಯಣದ ಕಥೆಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೇಳುವ "ಆದೌ ರಾಮತಪೋವನಾದಿಗಮನಂ...ಏತದ್ಧಿ ರಾಮಾಯಣಂ" ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಹಲವರು ಕೇಳಿರಬಹುದು.

ಕೌಸಲ್ಯಾದರ್ಶನಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಮನು ಆಕೆಯ ಅಡಿದಾವರೆಗೆರಗುವುದನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ—

ಕಿತ್ತಡಿಯ ಜನ್ನಮುಂ ಕಾದು ಪೆಣ್ಗೊಂದಡಿಯ
ನೊತ್ತ ಕಲ್ಲಂ ಹರನ ಬಿಲ್ಮುಱಿದು ಭಾರ್ಗವನ
ನೊತ್ತಟ್ಟಿಗುಱಿದಯ್ಯನಾಣೆಯುಂ ಬಿಡದಡವಿಯುಂ ಸಾರ್ದು ಕೀಶರ್ಕಳ ||
ಮೊತ್ತಮುಂ ಪೊರೆದು ಕಡಲಂ ಕಟ್ಟಿ ದಾನವರ
ನೆತ್ತರಂ ಚೆಲ್ಲಿ ತಿರೆವೊಱೆಯುಱಿಸಿದ ಜಸವಂ
ಪೊತ್ತ ಭಾರಕೆ ಸಿರಂ ಬಾಗಿತನೆ ಮಾತೆಯಡಿಗೆಱಗಿದಂ ಶ್ರೀರಾಮನು ||

ಶ. ೨೧.

ರಾಮಾಯಣದ ಮುಖ್ಯ ಕಥಾಭಾಗಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಳಿರುವನು.

ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಪಮೆ, ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷೆ, ಅರ್ಥಾಂತರನ್ಯಾಸ ಮೊದಲಾದ ಅಲಂಕಾರಗಳು ಸಮಯೋಚಿತವಾಗಿ ಬಂದಿರುವುವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ.

ನಂದಿಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ನೆರೆದ ಜನರೆದುರಿನಲ್ಲಿ ರಾಮನು ಗೋಚರವಾದುದು ರಾಮಚಂದ್ರನೆಂಬ ಚಂದ್ರನ ಉದಯವಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳುವಾಗ ಚಂದ್ರೋದಯಕಾಲದ ಕಡಲುಕ್ಕು ಮೊದಲಾದ ಇತರ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಈ ಮೇರೆಗೆ ರೂಪಕದಿಂದ ಹೇಳುವನು :—

ಉರ್ಬೆ ನೆಱೆ ಜನರ ಸಂತಸಗಡಲ್ ನಗೆ ಜೊನ್ನ
ಪರ್ಬೆ ಬಾಲರ ಸುಮಂತ್ರಾದಿನಾಯಕರಬಿಳ್
ಮರ್ಬಱೆಯೆ ನೀಱೆಯರ ಕಣ್ವಕ್ಕಿ ನಲಿಯಲ್ ಭರತನ ಬಗೆನೈದಿಲರಳೆ ||
ಒರ್ಬಗೆ ಬೆಮರ್ವನಿಯನಿಬರೊಳೆತ್ತಂ ತೋದರ್
ಪರ್ಬೆ ಮೈನವಿರಗೆಯದೊಪ್ಪಿರಲೊಸಗೆಗಮ್ಮೈ
ಲರ್ಬಡದೆ ತೀಡಲಾದುದು ರಾಮಚಂದ್ರೋದಯಂ ಬುಧರ ಬಾಯ್ಸವಿಗೆನೆ ||

೪. ೨೪

ಸಾವಯವರೂಪಕಾಲಂಕಾರದ ಈ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಬೇರೆಬೇರೆ ಜನರಿಗೆ ಹೇಗೆ ಹರ್ಷವಾಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದು ಆ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಬಹು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿರುವುದು. ಕಾವ್ಯಪಠನಫಲಗಳಲ್ಲಿ ನೀತಿಯೂ ಒಂದೆಂಬುದನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪುವರು. ರಾಮಾಯಣವು ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿ ನೀತಿಗೆ ಆದರ್ಶವಾಗಿರುವುದು ; ಅದರಲ್ಲಿ ಪುತ್ರಧರ್ಮ, ಪತ್ನೀಧರ್ಮ, ಭ್ರಾತೃಧರ್ಮ ಮೊದಲಾದುವುಗಳ ಅತ್ಯುಚ್ಚ ಸ್ವರೂಪಗಳು ಕಂಡುಬರುವುವು. ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾಮಾಯಣದೊಳಗಿನ ಬೇರೆ ನೀತಿಗಳಿಗಿಂತ ರಾಮಭರತರ ಸೌಭ್ರಾತ್ರವನ್ನು ಕವಿಯು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವನು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಕಾಲದ ಕುಭ್ರಾತೃಭಾವವನ್ನು ಪೂರ್ಣ

ವಾಗಿ ಹಳಿದು ಭ್ರಾತೃಭಾವವು ಹೇಗಿರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ವಿಶದವಾಗಿ ತೋರ್ಪಡಿಸಿರುವನು. ಇದಲ್ಲದೆ "ಅಹಹ! ಪರಹಿತೇಚ್ಛುಕರ ಜಸಮದೆಂತೋ" "ಚಿತ್ರಮಲ್ತೆ ಧಾರ್ಮಿಕರ ಚರಿತಂ" ಮೊದಲಾದ ವಾಕ್ಯಗಳು ನೀತಿಪರಿಪೋಷಕವಾಗಿ ಬೇರೆಬೇರೆ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವುವು. ವನದಿಂದ ಮರಳಿ ಬಂದ ರಾಮನು ತಾಯಂದಿರನ್ನು ಕಾಣುವ ಸಂಧರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾಮಚರಿತದಲ್ಲಿರುವ ನೀತಿಯ ಉಚ್ಚಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ರಾಮನು ಮೊದಲು ಕೈಕೆಯಿ ಸುಮಿತ್ರೆಯರನ್ನು ಕಂಡು ಬಳಿಕ ಕೌಸಲ್ಯೆಯ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವನು. ಇದಲ್ಲವೇ ಸ್ವಭಾವದ ಉದಾತ್ತತೆಯು! ಹೀಗೆಯೇ ರಾಮಾಯಣಕ್ಕನುರೂಪವಾಗಿ ನೀತಿಗೆ ಆದರ್ಶಗಳಾಗುವಂತೆ ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣಾದಿಗಳ ಸ್ವಭಾವಗಳನ್ನೂ ಕವಿಯು ಚಿತ್ರಿಸಿರುವನು.

ಶಬ್ದಚಮತ್ಕಾರದಿಂದ ತೃಪ್ತಿಬಡುವ ಮಂದಾಧಿಕಾರಿಗಳ ರಂಜನಾರ್ಥವಾಗಿ ರಚಿತವಾದ ಪದ್ಯಗಳೂ ಕೆಲವು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುವು. ಈ ಮೊದಲು ಉದಾಹರಿಸಿದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಪ್ರಾಸವು ಇರುವುದು. ಪೀಠಿಕಾಸಂಧಿಯ ಮೊದಲನೆಯ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಾರ್ಧವೇ ಅರ್ಥಭೇದದಿಂದ ಉತ್ತರಾರ್ಧವಾಗಿದೆ. ಐದನೆಯ ಸಂಧಿಯ ಎಂಬತ್ತೊಂದನೆಯ ಪದ್ಯವೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಇದೇ ತೆರದಲ್ಲಿದೆ. ಗೃಹೀತಮುಕ್ತರೀತಿಯ ಶಬ್ದರಚನೆಯನ್ನು

ಅತಿತನೂರುಹಬಲಂ ಬಲವೈರಿಸುತನೆವು
ಪಿತಗೆ ಮಿತ್ರಂ ಮಿತ್ರಸೂತಸುತನೂದ್ಭವಂ
ಚತುರಂ ವಿಹಂಗರಾಜಂ ರಾಜರಾಜಸಖಸದೃಕ್ತನಪ್ರತಿಮನು ॥ ೩. ೩೫

ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು. ಅನುಪ್ರಾಸದ ಅಂದವು ಕೆಳಗಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದು.

ತೊಟ್ಟಿಲೊಳ್ ಪುಟ್ಟಿಮಗು ಪಟ್ಟಿರಲ್ ಮುಟ್ಟಿ ಮೈ
ನಿಟ್ಟಿಸುತ ಮೊಟ್ಟರೆಂದೊಟ್ಟಿಗನನಿಟ್ಟವನ
ಬಿಟ್ಟು ಪಣೆಗಿಟ್ಟು ಪೊಂಬೊಟ್ಟನೆದೆಗಟ್ಟಿಯಾದಿಟ್ಟ ಬಿಚ್ಚಟ್ಟಮೊಲಿಗೆ ॥

ತೊಟ್ಟುಡಿಗೆ ಪಟ್ಟೆ ನೆಱೆದುಟ್ಟುಕೊಂಡಟ್ಟಜದ
ಪಟ್ಟಣಿಗರಿಟ್ಟೆಡೆಯ ಬಟ್ಟೆಯಂ ಮೆಟ್ಟಿ ಬರೆ
ದಿಟ್ಟಗೆಡೆಗೊಟ್ಟು ಪಿಂದಟ್ಟೊರ್ವೇಳಟ್ಟಸದಿ ಕೆಟ್ಟುಪೋಱಮಟ್ಟಳಾಗ ॥
೪. ೯

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನೋಡಲು ಕಾವ್ಯವು ಸಣ್ಣದಾಗಿದ್ದರೂ ಯಾವ ಭಾಗವೂ ವಿರಸವೆನಿಸದಂತೆ ತಕ್ಕ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಿಂದ ರಚಿಸಿದುದು ಕವಿಯ ಕೌಶಲವನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸುವುದು.

ಈ ಕಾವ್ಯದ ಕೊನೆಯ ಭಾಗವು ಇದಕ್ಕೆ ಪುರಾಣಗಳಿಗಿರುವ ಗೌರವವನ್ನೂ, ತತ್ವಜ್ಞಾನಪ್ರತಿಪಾದಕಗ್ರಂಥಗಳ ಗೌರವವನ್ನೂ ತಂದು ಕೊಟ್ಟಿರುವುದು. ಕವಿಯು ಅದ್ವೈತಸಂಪ್ರದಾಯದವನಾಗಿ ಶಿವಪಾರಮ್ಯವನ್ನು* ಹೇಳುವವನಾಗಿ ಇದ್ದರೂ ಗ್ರಂಥವು ರಾಮಚರಿತಪ್ರತಿಪಾದಕವಾದುದರಿಂದ ಶ್ರೀರಾಮಭಕ್ತಿಭಾವವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರಿಪೋಷಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿರುವನು.

ದಟ್ಟಡಿಯ ಸೋಂಕಿನಿಂ ಕಲ್ಗಳೆನಿತೆನಿತೊ ಕಡಿ
ದಿಟ್ಟಗೆಡೆಗೊಂಡು ಕಾಱ್ಮಗಗಳೆನಿತೊ ಮ್ಮ
ಮುಟ್ಟಲರ್ ಸೋಂಕೆ ಭೂಜಂಗಳೆನಿತೆನಿತೊ ಪಾವನಮಾದುವಾರಾಮನಿಂ ॥
೩. ೫೪

ಎಂದು ಭರತನು ರಾಮಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುವನು. ದೇವತೆಗಳೂ, ಬ್ರಹ್ಮನೂ, ಮುನಿಗಳೂ ಪಟ್ಟಾಭಿಷಿಕ್ತನಾಗಿದ್ದ ರಾಮನನ್ನು ಹಲವು ಬಗೆಗಳಿಂದ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿರುವರು. ಈಶ್ವರನು ಕೂಡ "ನಿನ್ನ ನರನಟನೆಯಿಂದ ಧರೆಗೆ ಮಂಗಳಮಾಯ್ತು ನಿನ್ನವತರಣೆ ಪೊಸತಾದುದೆಂದು" ಅಭಿವಂದಿಸುವನು.

---

*(೧) ಶಿವನೊಳಂ ತನ್ನೊಳಂ ಭೇದಮೇಂ ತಿಲಮಾತ್ರಮಿಲ್ಲೆಂಬ ಬಿರುದನುಮೊಱಲ್ದು ಸಾರ್ಥಕಮುಂ ನೆಗಳ್ಚುವಂತೆ ॥ ೫. ೬೨.

(೨) ಇಂದುಶೇಖರನ ಕೃಪೆ ಮೊದಲೊಳೆಮ್ಮೊಳ್ (ರಾಮಚಂದ್ರನಲ್ಲಿ) ಆಯ್ತು ೫. ೯೨.

(೩) ಗ್ರಂಥಾರಂಭದಲ್ಲಿರುವ ಸ್ತುತಿ.

ಮುನೀಂದ್ರರು ಮಾಡುವ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಉಪನಿಷತ್ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾದ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವು ತುಂಬಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಐದನೆಯ ಸಂಧಿಯ ಕೊನೆಕೊನೆಗೆ ಒಂದು ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ (೬೯) ವೇದಾಂತಮತಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಯೋಗ (ಸಾಧನಯೋಗ) ವನ್ನೂ ಇನ್ನೊಂದು ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ (೭೦) ಸೇಶ್ವರಸಾಂಖ್ಯವಿಚಾರವನ್ನೂ ಹೇಳುವನು.

ಪಟ್ಟಾಭಿಷಿಕ್ತನಾದ ರಾಮನನ್ನು ಮುನೀಂದ್ರರು ಸ್ತುತಿಸುವಾಗ ಬಂದಿರುವ ವೇದಾಂತಪರವಾದ ಗೂಢಾರ್ಥಪದ್ಯವೊಂದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸುವೆವು :—

ಒಂದನೆಡೆಗೆಯ್ದಿಱುಭಾವಮಂ ತೊಱೆದು ಮೂ
ಱಂದದಿಂ ಪದೆದು ನಾಲ್ಕಱೊಳೈದನಳವಡಿಸಿ
ಸಂದಾಱನೊದೆದು ಸದೆದೇೞನೆಂಟುಮನಿಕ್ಕಿ ಹೃದಯಮರ್ಮಾಂಬರದೊಳು ||
ನಿಂದಿರಿಸಿ ಬಿಂದುರೂಪಮನೊಱಲ್ದೊಂಬತ್ತ
ಱಂದಱಿಗಿ ನುತಿಸಿದನಂತಚಿತ್ಸ್ವಘನನಿಂ
ತಂದಮಂದಾನಂದದಿಂದೊಂದಿದಮಲಗುಣಸಾಂದ್ರರ್ ಮುನೀಂದ್ರರಂದು ||

೫. ೬೯

ಮುಂದಿನ ಸ್ತೋತ್ರಪದ್ಯಗಳು ಉಪನಿಷದ್ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಬಹುವಾಗಿ ಸೂಚಿಸುವುವು. ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ಕೆಲವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದೆ. ವಿಶ್ವವಿಸ್ತರಣಾದಿಹೇತು (ಪ. ೬೫)—"ಯತೋವಾ ಇಮಾನಿ ಭೂತಾನಿ ಜಾಯಂತೇ"; ಸತ್ಸ್ವರೂಪ—"ಸದೇವ ಸೋಮ್ಯೇದಮಗ್ರ ಆಸೀತ್"; ಚರಾಚರದ ಚೈತನ್ಯಾತ್ಮ (೬೬)—"ಏಕೋ ದೇವಃ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಗೂಢಃ"; ನಿಗಮಯೋನಿ (೬೬)—"ಯಸ್ಯ ನಿಶ್ವಸಿತಂ ವೇದಾಃ"; ಜಲರುಹಭವಾಂಡ ಸರ್ವಸ್ವಮಂ ಪೇರೊಡಲೊಳೊಳಕೊಂಡು ವಿಶ್ವತೋಮೂರ್ತಿಯೆನಿಸಿ (೬೬)—"ವಿಶ್ವಸ್ಯೈಕಂ ಪರಿವೇಷ್ಟಿತಾರಮೀಶಂ ವಿಶ್ವತಶ್ಚಕ್ಷುರುತ ವಿಶ್ವತೋಮುಖಃ"; ಅಣೋರಣೀಯನುಂ ಮಹತೋಮಹೀಯನುಂ (೬೭)—ಅಣೋರಣೀಯಾನ್ ಮಹತೋ ಮಹೀಯಾನ್"

ಜೀವಯೋನಿವ್ರಜಮಂ ಮಾಯಾಬೀಜದೋಜೆಯಿಂ ಸೃಜಿಸಿಂ (೭೮)—" ಇಂದ್ರೋ ಮಾಯಾಭಿಃ ಪುರುರೂಪ ಈಯತೆ"; ಅವನಕಲಂಕತೇಜೋರಾಜಿಯಿಂ ಪೊದಳ್ದೀವಿಧುವಿಭಾಕರರ್ ಬೆಳಗುವರ್ (೭೯)—" ತಮೇವಭಾಂತಮನುಭಾತಿ ಸರ್ವಂ" ಇತ್ಯಾದಿ.

ಈವರೆಗೆ ಉದಾಹರಿಸಿದ ಅವತರಣಿಗಳಿಂದ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಕಾವ್ಯವು ಎಂತಹದಿರುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಪಾಠಕರು ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಸುಲಭತೆಯಿರುವಂತೆ ಕ್ಲಿಷ್ಟತೆಯೂ ಇರುವುದು. ಶಬ್ದಚಮತ್ಕಾರಗಳಿರುವಂತೆ ಅರ್ಥಚಮತ್ಕಾರಗಳೂ ಕಂಡುಬರುವುವು. ಸರಸಸಲ್ಲಾಪಗಳಿರುವಂತೆ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವೂ ತುಂಬಿರುವುವು. ನೀತಿಯಿರುವಂತೆ ವ್ಯವಹಾರವೂ ಕಂಗೊಳಿಸುವುದು. ಯಾವ ಭಾಗವನ್ನು ನೋಡಿದರೂ ಒಂದೊಂದು ಚಮತ್ಕಾರದಿಂದ ಕೂಡಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಕವಿಯ ರಚನಾಕೌಶಲವನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸುವುದು.

ಸಂಸ್ಕೃತಗ್ರಂಥದ ಅವಲಂಬನದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಕನ್ನಡಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಲಕ್ಕಿಂತ ಸರಸವಾದ ಗ್ರಂಥವೆಂದರೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶನ ಜೈಮಿನಿ ಭಾರತವೊಂದೇ ಎಂಬ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯುಂಟು. ಆದರೆ ಈ ಕವಿಯ ಶ್ರೀರಾಮ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವನ್ನೂ ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧವನ್ನೂ ಕಾವ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದಲ್ಲಿ ಇವು ಸಂಸ್ಕೃತರಾಮಾಶ್ವಮೇಧವನ್ನು ಮೀರಿರುವುವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಉತ್ತಮವಾದ ಕಾವ್ಯಗಳ ಸ್ವಾರಸ್ಯವನ್ನು ಸಹೃದಯರು ಆಮೂಲಾಗ್ರವಾಗಿ ಅವನ್ನು ಓದಿ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಲ್ಲದೆ ಹೇಳಿ ತಿಳುಹಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಈವರೆಗೆ ಉದಾಹೃತವಾದ ಭಾಗಗಳು ಕಾವ್ಯದೊಳಗಿನ ಉಚಿತಸ್ಥಲಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಲೀಪುಲಾಕನ್ಯಾಯದಂತೆ ತೋರಿಸುವುವೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯಲಾಗದು.

ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನೇಮಿಚಂದ್ರನು

ಕಡುಕಂಪಂ ಪಿಡಿಕೆಯ್ಸಲಕ್ಕುಮೆ ಬಟಿಲ್ದ್ಧೃತಂದ ತಂಗಾಳಿಯಂ
ಪಿಡಿಯಲ್ ಬರ್ಕುಮೆ ತೃಷ್ಣೆಗೊರ್ಕುಡಿತೆಯಿಂ ಕೊಂಡಚ್ಚವೆಳ್ದಿಂಗಳಂ
ಕುಡಿಯಲ್ ಬರ್ಕುಮೆ ಕೊರ್ವಿತಂದು........................
ನುಡಿಯಲ್ ಬರ್ಕುಮೆ ಬಾರದಿಂತುಟಿ ವಲಂ ಕಾವ್ಯಾಮೃತಾಸ್ವಾದನಂ ||
(ಅರ್ಧನೇಮಿ ಸಂ. ೧. ೯೧)

ಎಂದು ಹೇಳುವಂತೆ ಕಾವ್ಯಾಮೃತಾಸ್ವಾದವು ಸ್ವಸಂವೇದ್ಯವಲ್ಲದೆ ಇತರರು ಹೇಳಿ ತಿಳಿಸತಕ್ಕುದಲ್ಲವೆಂದೂ, ಇದು ಬದಿಗೆ ಉಳಿದುಹೋಗಿರುವ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕಕಾವ್ಯದ ಕಡೆಗೆ ಪಾಠಕರ ಲಕ್ಷ್ಯವು ಹತ್ತಲೆಂದು ಮಾಡಿದ ಅಲ್ಪಪ್ರಯತ್ನವೆಂದೂ ಹೇಳಿ ನೀರಸವಾಗಿ ಬಳೆದಿರುವ ಈ ಲೇಖವನ್ನು ಭರತನ ರಾಮಧ್ಯಾನಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಹೇಳಿ ಮುಗಿಸುವೆನು.

ರಾಮ ಜಯರಾಮ ದಶರಥರಾಮ ಕೋದಂಡ
ರಾಮ ಸೀತಾರಾಮ ಪಟ್ಟಾಭಿರಾಮ ರಘು
ರಾಮ ಕೋಸಲರಾಮ ನಿತ್ಯಾತ್ಮರಾಮ ಮೋಹನರಾಮ ಮಿತ್ರರಾಮ ||
ರಾಮ ಕೌಶಿಕರಾಮ ಸಾನಂದರಾಮ ಶಿವ
ರಾಮ ಕೌಸ್ತುಭರಾಮ ಕಲ್ಯಾಣರಾಮ ಶ್ರೀ
ರಾಮ ಸುಂದರರಾಮ ಸುಕುಮಾರರಾಮ ಶಾಂತಾರಾಮ ಭದ್ರರಾಮ ||
(ಸಂ. ೯. ಪ. ೬೨)

ಶ್ರೀಮಾತೃಚರಣಾರವಿಂದಾರ್ಪಿತಂ.

ಶ್ರೀ

ಶ್ರೀರಾಮಾಶ್ವಮೇಧ.

(ಮ|| ಎಂ. ವೆಂಕಟೇಶಯ್ಯಂಗಾರ್, ಎಂ.ಎ. ಇವರಿಂದ)

ಮುದ್ದಣ ಕವಿಯ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಮೆಚ್ಚಿಗೆಯಾಗುವ ಕಾವ್ಯವೆಂದರೆ ಶ್ರೀರಾಮಾಶ್ವಮೇಧಕಾವ್ಯವೆಂದು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಹೇಳ ಬಹುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೆಂದು ಈ ಉಪನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ವಿಶದವಾಗುವುದು. ಕಾವ್ಯವು ಸರ್ವಸಮ್ಮತವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಕಾರಣ ಅದು ಗದ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿರುವುದು ; ಗದ್ಯವಾದರೂ ಸತ್ವವಿಲ್ಲದ ಶೈಲಿಗೆ ಬೀಳದೆ ಭಾವಗರ್ಭಿತವಾದ ಸುಂದರವಾದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ರಚಿತ ವಾಗಿರುವುದು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಪಾಮರರಿಗೆ ರಂಜಕವಾಗಿರುವಂತೆ, ಹಳಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಪಂಡಿತರಿಗೂ ಈ ಕಾವ್ಯವು ಮೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಕತೆಯನ್ನು ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿಯೂ, ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸೌಂದರ್ಯ ವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೂ, ಜೀವನದ ತತ್ವವನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸುವುದರ ಲ್ಲಿಯೂ, ಪಾಠಕರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾ ಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಕವಿಗೆ ಇರುವ ಅಸದೃಶವಾದ ಶಕ್ತಿಯು ಇಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಪರಿಪಾಕವನ್ನು ಹೊಂದುವುದು ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಮುಖ್ಯವಾದ ಕಾರಣ. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಈ ಕಾವ್ಯವು ಬಹುವಿಧವಾದ ಪಾಠಕ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಾಗಿ ಈತನ ಇತರ ಕಾವ್ಯಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಕನ್ನಡಸಾಹಿತ್ಯದ ಒಂದೆರಡು ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊರತು ಇತರ ಎಲ್ಲ ಕಾವ್ಯಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪಾಠಕರ ಆದರಣೆಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಇದೆ.

ಕತೆ ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ಮುದ್ದಣನಿಗೆ ಇರುವ ನೈಪುಣ್ಯವು ಅವನ ಕತೆಯ ಆರಂಭದ ದೃಶ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಚೆನ್ನಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು. ಈ ನೈಪುಣ್ಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವುದಲ್ಲದೆ ಈ ದೃಶ್ಯವು ವಿಷಯವನ್ನು ಸುಂದ

ರವಾಗಿ ಆರಂಭಿಸುವ ಕಾರಣದಿಂದ ಅದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಕೊಡುತ್ತೇವೆ. ಮಳೆಗಾಲ ಬಂತು. ಕಾಲಪುರುಷನು ಗುಣವಿಹೀನನಾಗಿ ನಿಸ್ತೇಜನಾಗಿ ಜಡನಾಗಿರುವನು. ನವಿಲು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಮೈಯುಬ್ಬಿ ಕುಣಿಯುತ್ತಿದೆ. ಚಾತಕವು ಬಾಯ್ಬಿಟ್ಟು ಮಳೆಯ ಹನಿಗೆ ಕಾದಿದೆ. ಕೆಂಪೇರಿದ ಕಣ್ಣಿನ ಕೋಗಿಲೆಯು ಮಾವಿನಮರದ ಸೆಳೆಗೊಂಬಿನಲ್ಲಿ ಮೂಗನಂತಿದೆ. ಈರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ವರ್ಷಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಿವಸ

"ಬೈಗುಂಬೊೞ್ತಿನೊಳೆಂದಿನಂತಿರೋಲಗಂ ಪರಿಯೆ ಕಬ್ಬಿಗರ ಬಲ್ಲಹಂ ಮುದ್ದಣನರಮನೆಯಿಂ ಪೊಱಮಟ್ಟು ನೆರೆವೀದಿವಿಡಿದು ಪೊರೆವೀಡಿಂಗೈತರ್ಪುದುಮಾತನ ಮಡದಿ ಮನೋರಮೆ ದೂರದೆ ಕಂಡೆೞ್ದು ಇದಿರ್ವಂದು ಕಾಲ್ಗೆ ನೀರಂ ನೀಡಿ ಮತ್ತಂ ಕೈವಿಡಿದೊಳಚೌಕಿಗುಯ್ದು ಮಣೆಯಿತ್ತು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಒಡನೆಯೆ ತನಿವಣ್ಣಂ ತಿನಲಿತ್ತು ಕೆನೆವಾಲಂ ಕುಡಿವೊಡಿತ್ತು ಉಪಚರಿಸುತಿರ್ದಳ್"

ಎಂದು ಕವಿಯು ಕತೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವನು. ಈ ಆರಂಭದ ಚಿತ್ರದ ಸೊಗಸನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ ಹೇಳಬೇಕಾದದ್ದಿಲ್ಲ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯ ವರ್ಣನೆ ಸೇರಿದೆ. ಒಂದು ಆಸ್ಥಾನವೂ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಒಡ್ಡೋಲಗವೂ ಸೂಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಭಾವಿತನಾಗಿರುವ ಕವಿಯ ಪರಿಚಯವನ್ನು ನಾವು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ. ಅವನ ಸಂಸಾರದ ಭವ್ಯಸುಖದ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ನೋಡುತ್ತೇವೆ. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಕವಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮರ್ಯಾದೆಯೂ ಅವನ ಪತ್ನಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಗೌರವವಿಶ್ವಾಸಗಳೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನು ಮಾನ್ಯನಾದ ಕವಿ; ಈಕೆ ಸಂಪ್ರದಾಯವಂತೆಯಾದ ಪತಿಪರಾಯಣೆಯಾದ ಅವನ ಗೃಹಲಕ್ಷ್ಮಿ. ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಯಾವುದೋ ಸುಂದರವಾದ ಸನ್ನಿವೇಶವು ಇಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮೆದುರಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ನಮಗೆ ಭಾವ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯ ವಿಷಯವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಸೂಚಿಸಿ ಕವಿಯು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.—

" ಈವುಪಚಾರದಿನಾತನ ಪಸಿವುಂ ಬೞಲ್ಕೆಯುಂ ಮುಡಿಯೆ ಕೆಳದಿ ನೞಿದಂ ಬುಲವಮಂ ಸವಿಯಲ್ಕೆಂದು ಮಡಿದೀಯುತುದಿರೆ ಇಂತು ಸುಖಸಲ್ಲಾಪಂಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರ್ದರ್.

ಆದೆಂತೆನೆ :—

ಮನೋರಮೆ—(ಮೆಲ್ಲುಡಿಯಿಂ) ನೋೞ್ಪುದೀಪಗಳ್ಗೆಂತೊ ಪಿರಿಯವು ಪಗಲುಮಿರುಳುಂ ಸುರಿವ ಬಲ್ಸೋನೆಯು ಜನುಂಗಿನತ್ತಣಿನೆನ್ನ ಬಗೆಯುಂ ಬೇಸತ್ತುದು ಅಂತದಱಿನೇನಾನುಮೊಂದು ನಲ್ಗತೆಯುಂ ಪೇೞಿ!

ಮುದ್ದಣಂ—ಪ್ರಾಣೇಶ್ವರೀ! ತಡೆಯೇಂ! ಇನಿತೊಂದು ಬಯಕೆ ತಲೆದೋಱಿ ಆವ ಗಹನಂ? ಆದೊಡಮಾವ ನಲ್ಗತೆಯುಂ ಪೇೞ್ವೆಂ. ಏಂ ಭೋಜಪ್ರಬಂಧಂ? ವಿಕ್ರಮವಿಜಯಂ? ಮಹಾವೀರಚರಿತಂ?

ಮನೋರಮೆ—ಇಸ್ಸಿ! ಇವರೊಳೆನಗಱ್ಕೆಱಿಲ್ಲಂ; ಉೞಿದೊಡಮುೞಿದೊಡಂ ಬಟ್ಟೆದೋಱಿಪ ರಸಭರಿತಂ ಚರಿತಮ್ಮೆಸೆ.

ಮುದ್ದಣಂ—ನಿನಗಾವ ರಸದೊಳಿಷ್ಟಂ? ಶೃಂಗಾರರಸದೊಳೇ? ವೀರರಸದೊಳೇ? ಹಾಸ್ಯರಸದೊಳೇ?

ಮನೋರಮೆ—ಆವ ರಸದೊಳೆಂದೊಡೇಂ? ನವರಸದೊಳಂ.

ಮುದ್ದಣಂ—ಅಂತಿರೆ ಮತ್ತಮಾ ಕತೆಯಾವುದು?

ಮನೋರಮೆ—ರಾಮಾಯಣದೊಳೇನಾನುಮೊಂದು.

ಈ ಕವಿಗೆ ರಾಮಾಯಣದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಪಕ್ಷಪಾತ. ಇವನ ಮುಖ್ಯವಾದ ಮೂರು ಕಾವ್ಯಗಳೂ ರಾಮಾಯಣದಿಂದ ಉದ್ಧರಿಸಿದ ಆಖ್ಯಾನಗಳು. ಕವಿಯು ಜನಾಂಗದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯೆಂದು ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದು ವಾಡಿಕೆ. ಮುದ್ದಣನ ಈ ಪಕ್ಷಪಾತಕ್ಕೆ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಈ ಸೂತ್ರವು ಸುಲಭವಾಗಿ ಅನ್ವಯಿಸುವುದು. ನಮ್ಮ ಜನಾಂಗದ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಆಳವಾಗಿ ಊರಿರುವ ಪುಣ್ಯಕಥೆಯೆಂದರೆ ರಾಮಾಯಣವೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಇದರಿಂದಲೇ ನಮಗೆ ಈ ಕಾವ್ಯದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆದರವು ಮೊದಲಲ್ಲೇ ತಲೆದೋರುವುದು. ಅಲ್ಲದೆ ನಮಗೆ ಸಹಾಯವಾಗಿ ಮನೋರಮೆ ನಿಂತಿದಾಳೆ. ನಮಗೂ ಎಲ್ಲ ರಸಗಳಲ್ಲೂ ಇಷ್ಟ. ನಮಗೆ ಬೇಕಾದದ್ದನ್ನು ಮನೋರಮೆ ಕೇಳಿರುವಳು. ಇನ್ನು ಮುಂದೆಯೂ ಕತೆಯು

ಸಾಮಾನ್ಯರಾದ ನಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕುದಾಗಿರುವಂತೆ ಅವಳು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಕಾವಲಿರುತ್ತಾಳೆ. ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಭಾಗವನ್ನು ಹೇಳುವುದೆಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ಚರ್ಚೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಮನೋರಮೆಯು ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧದ ಕತೆಯನ್ನು ಕೇಳಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುವಳು. ಮುದ್ದಣನು ಆಗಲಿ, ಯಾವ ಧಾಟಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಿ? ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲೆ? ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲೆ? ಎನಲು ಮನೋರಮೆಯು—"ಪದ್ಯಂ ವಧ್ಯಂ; ಗದ್ಯಂ ಹೃದ್ಯಂ; ಹೃದ್ಯಮಪ್ಪ ಗದ್ಯದೊಳೆ ಪೇೞ್ವುದು" ಎಂದು ಉತ್ತರ ಕೊಡುವಳು. ಮುದ್ದಣನು ಸರಸಿ; ಇನ್ನೂ ಚಿಕ್ಕವಯಸ್ಸೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಹೆಂಡತಿಯೊಡನೆ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಾಸ್ಯಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಮುದ್ದಣಂ—"(ನಸುನಗೆಯಿಂ) ಆದಂತಿರ್ಕೆ. ಇಂತಪ್ಪ ನಲ್ಗತೆಯಂ ಬಿತ್ತರಿಸಿದೊಡೆ ಅರಮನೆಯೊಳ್ ರನ್ನಗಡಗವಂ ಪೊನ್ನಕಂಠಿಕೆಯಂ ಮೆಚ್ಚನೀವರ್ ನೀನೀವುದೇಂ?

ಮನೋರಮೆ—ಪೆಱತೇಂ ಎನ್ನನೇ ನಾನೀವೆಂ"

ಮುದ್ದಣನು ಕವಿಯಾದರೂ ಪ್ರಪಂಚಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದವನಲ್ಲ. "ಅಱಿಯಾ ಮುನ್ನಮೆ ನಿನ್ನ ತಾಯ್ತಂದೆವಿರೆನಗಿತ್ತರೆಂಬುದಂ?" ಎನ್ನುವನು. ಅದಕ್ಕೆ ಮನೋರಮೆಯು ಅರಮನೆಯುವರು ಕಾವ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿದಮೇಲಲ್ಲವೆ ಬಿರುದನ್ನು ಕೊಡುವುದು. ತಾನೂ ಕತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಚೆನ್ನಾಗಿದ್ದರೆ ಬಲ್ಲಂತೆ ಸನ್ಮಾನಿಸುವುದಾಗಿ ಹೇಳುವಳು.

ಮುದ್ದಣಂ—"ಒಳ್ಳಿತೊಳ್ಳಿತು! ಕತೆಯನಾಲಿಸಿ ಬೞಿಕ್ಕವಿನಾಯೆನೋಂದೊಡೆ ಬಿಡೆ ನೋೞ್ಪೆಂ.

ಮನೋರಮೆ—"ಆನುಂ ನೋೞ್ಪೆಂ ಕತೆಯು ಪುರುಳೆಂತಿರ್ಕುವೆಂದು"

ಹೀಗೆ ಒಪ್ಪಂದವಾದಮೇಲೆ ಕವಿಯು ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವನು. "ಸ್ವಸ್ತಿಶ್ರೀಮತ್ಸುರಾಸುರೇಂದ್ರನರೇಂದ್ರ ಮುನೀಂದ್ರ ಫಣೀಂದ್ರ ಮಣಿಮಕುಟತಟಘಟಿತ"—ಈ ಮಾತಿನ ಆಡಂಬರವನ್ನು ಕೇಳಿ ಮನೋರಮೆಯು "ಓ ಓ! ತಡೆ! ತಡೆ! ವಸುಧೆಗೊಡೆಯನಪ್ಪ ರಾಮಚಂದ್ರನ

ಕತೆಯಂ ಪೇೞ್ವೆನೆ ಬಸದಿಗೊಡೆಯರಪ್ಪ ಸುರೇಂದ್ರರ ಚರಿತೆಯಂ ಪೇೞ್ವೆದೇಂ? ಸಾಲ್ಗುಂ, ಸಾಲ್ಗುಂ. ಇಂತೆರ್ದೆಗೊಳ್ವ ಕತೆಗೆಂತುಡುಗೊಱೆಯಂಗೆಯ್ವೆನೋ!'' ಎಂದು ಹೇಳುವಳು. ಮುದ್ದಣನು ರಾಮಚಂದ್ರನ ಕತೆಯನ್ನು ಹೇಳುವ "ಸಕ್ಕದದೊಂದು ಚಲ್ವು ಇದು'' ಎಂದು ಹೇಳುವನು. ಕೇವಲ ಪಾಂಡಿತ್ಯಪ್ರದರ್ಶಕವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತಭೂಯಿಷ್ಠವಾದ ಕನ್ನಡದ ಶೈಲಿಯು ನಮ್ಮ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸದಲ್ಲ. ಈಗಣ ಜನರಿಗೆ ಅಂಥ ಶೈಲಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಬೇಸರ ಎಂಬುದು ಸರ್ವವಿದಿತವಾಗಿದೆ. ನಾವು ಯಾರಾದರೂ ಹೇಳುವಂತೆ ಮನೋರಮೆಯು "ಲೇಸು, ಲೇಸು! ನೀರಿೞಿಯದ ಗಂಟಲೊಳ್ ಕಡುಬಂ ತುಱುಕಿದಂತಾಯ್ತು; ಕನ್ನಡದ ಸೊಗಸನಱಿಯಲಾರ್ತೆನಿಲ್ಲೆನಗೆ ಸಕ್ಕದದ ಸೊಗಸಂ ಪೇೞ್ವುದು ಗಡ!'' ಎಂದು ಹೇಳುವಳು.

ಮುದ್ದಣಂ—ಅಪ್ಪೊಡಿನ್ನೆಂತೊ ಒರೆವೆಂ.

ಮನೋರಮೆ—ತಿರುಳ್ಗನ್ನಡದ ಬೆಳ್ನುಡಿಯೊಳೆ ಪುರುಳೊಂದೆ ಪೇೞ್ವುದು; "ಕನ್ನಡಂ ಕತ್ತುರಿ" ಯಲ್ತೆ.

ಮುದ್ದಣಂ—ಅಪ್ಪುದಪ್ಪುದು. ಆದೊಡಂ ಸಕ್ಕದವೊಂದೆ ರನ್ನವಣಿಯಂ ಪೊನ್ನಿಂ ಬಿಗಿದಂತೆಸೆಗುಂ; ಅದಱಿಂ ಕರ್ಪೂರಣಿಸರದೊಳ್ ಚೆಂಬವಳವುಂ ಕೋದಂತಿರೆ, ರಸವೊಸರೆ, ಲಕ್ಕಣಂ ಪಿಕ್ಕಿರೆ, ಎಡೆಯೆಡೆಯೊಳ್ ಸಕ್ಕದದ ನಲ್ನುಡಿ ಮೆಱೆಯೆ ತಿರುಳ್ಗನ್ನಡದೊಳೆ ಕತೆಯನುಸಿರ್ವೆಂ"

ಎಂದು ಮಾತುಕೊಡುವನು.

ಕತೆಯ ಈ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಕವಿಯು ಸೌಂದರ್ಯದ ವರ್ಣನೆಯಿಂದ ಪಾಠಕರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ರಂಜಿಸಿ ತನ್ನ ಸಂಸಾರದ ಸುಖದ ದಿಗ್ದರ್ಶನದಿಂದ ಪಾಠಕರಿಗೆ ನೆಮ್ಮದಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಮನೋರಮೆಯ ಮೂಲಕ ಪಾಠಕರ ಇಷ್ಟವನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಸಂಗಮಾಡಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಾಸ್ಯದಿಂದ ಉಲ್ಲಾಸವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಒಂದೆರಡು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಕಾವ್ಯವು ಹೇಗಿರಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸಿ

ಸಂಸ್ಕೃತದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವಜ್ಞತೆಯನ್ನು ತೋರದೆ ಸುಂದರವಾದ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸುವುದೆಂಬ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿರುವನು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಎಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೆರವೇರಿಸುವನೆಂಬುದು ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಓದಿದವರಿಗೆ ತಿಳಿಯುವುದು.

ಇನ್ನುಮುಂದೆ ಮುದ್ದಣಮನೋರಮೆಯರ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಸರಸ ಸಲ್ಲಾಪಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹೇಳುತ್ತೇವೆ. ಈ ಮಧ್ಯೆ ಕವಿಯ ಪ್ರಕೃತಿಸೌಂದರ್ಯದ ವರ್ಣನೆಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುವಂತೆ ಒಂದು ಕಾವ್ಯಭಾಗವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ವಸಂತಋತು ಆರಂಭವಾಗಲು ರಾಮದೇವರು ಯಜ್ಞಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಆರಂಭಿಸಿದರೆಂಬ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕವಿಯು ವಸಂತಋತುವನ್ನು ಹೀಗೆಂದು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ.

"ಮಾಮರನೆಳದಳಿರ ರಸಮಂ ಪಿಱಿದು ಕಳಕಂಠನ ಕಂಠನಾಳಕ್ಕೆಱಿದುಬ್ಬಸಮಂ ಕಳೆದು ಕಲನಾದಮಂ ಪೆರ್ಚಿಸಿಯುಂ, ಅರನೇಱಿಲ ದೋರೆವಣ್ಣಂ ತೇದು ನಕ್ಕಿಸುತರಗಿಳಿಯ ನಾಲಗೆಯಂ ತೆಳ್ಪನಾಗಿಸಿ ತೊದಳ್ನುಡಿಯಂ ತಿರ್ದಿಯುಂ, ಪುಷ್ಪಧೂಳಿಯಂ ಲಿಪ್ತಂ ಬಱಿದದಿಮುರ್ಕೆತ್ತಿಯ ಸುರಯಿಯ ಪೊಸಬಂಡನೊಡಲ್ಗಿತ್ತುಮಱಿದುಂಬಿಗಳ್ಗೆ ಸಂಪಿಗೆಯತ್ತಣಿನೊದವಿದ ಶಿರೋಭ್ರಮಣಮನಱಿಯಿಸಿಯುಂ, ಬಸಂತಂ ಬೆಜ್ಜನೆನೆ ಮೈದೋಱಿಲೊಡಂ; ಅಂದು ಕೋಡುಕೋಡಿಂದೋಡಿ ಮಲಯಮಂ ಮಱಿಗೊಂಡ ಪವನನೀಗಳತ್ತಣಿಂ ಪೊಱಮಟ್ಟು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆಡೆಯೆಡೆಯ ಬನಬನಮಂ ಪುಗುತಂದು ಹೊಂಚಿ ಮುಂಚಿ ಕೆಳೆಯಂಗೆ ನೆರವಾದನೆನೆ ದಕ್ಷಿಣಾನಿಲಂ ಮಂದಂ ಮಂದಂ ವಹಿಸುತ್ತಿರ್ಕುಂ; ಫಲವೃಕ್ಷಂಗಳೆಲ್ಲಂ ಕಾಯ್ಕುಸುಗಾಯ್ ಪಣ್ ದೋರೆವಣ್ ತನಿವಣ್ಗಳಿಂದೆಸೆಯೆಯುಂ, ಪೂವಳ್ಳಿಗಳ್ ನನೆ ಕೊನೆಮುಗುಳರೆಮುಗುಳ್ ಬಿರಿಮುಗುಳುಳ್ಪಲರ್ ಪೊಸಮಲರ್ಗಳಿಂದೆ ಸೊಗಯಿಸೆಯುಂ, ಮನೋಹರಮಾಯ್ತು ಪೊಸಸುಗ್ಗಿ; ಬಿರಯಿಗಳೆರ್ದೆವಡಿ ಬಿಜ್ರನೆ ಬಿರಿಯೆ, ವಿಟವಿತಾನಕ್ಕೆ ಪೊಸಬೇಟದ ಸೊಂಪು ನೆರೆಯೆ, ಕುಲಟಾಂಗನೆಯರ್ಗೆ ಜವ್ವನದೇಱ್ಗೆ ಮೆಱೆಯೆ, ಕಾವನೆತ್ತಂ ಮೈದೋಱದೆ ಸಂಚರಿಸಲ್ತೊಡಂಗಿದಂ; ರಾಘವನ ಪ್ರತಾಪದಂತಿರೆ ನೇಸಱ ಕಾಯ್ಪುಂ ಪೆರ್ಚಿದುದು; ಪುರಲಕ್ಷ್ಮಿಯೊಡನೆ ವನಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಕೆಳೆತನಂ ಪಿರಿದಾಯ್ತು."

ಈ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ಊಹೆಯು ಅವನ ವಸ್ತುವಿಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ವಿಲಕ್ಷಣವಾದ ಕಳೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದೆ. ಮರಿದುಂಬಿಗಳು ತಿಳಿಯದೆ ಸಂಪಿ

ಗೆಯ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ಶಿರೋಭ್ರಮಣ ಉಂಟಾಗಿ ತೊಂದರೆಪಡುತ್ತಿವೆ ಯಂತೆ. ವಸಂತನು ಬಂದು ಅವಕ್ಕೆ ಪುಷ್ಪಧೂಳಿಯನ್ನು ಲೇಪಿಸಿ ಅದಿ ಮೂರ್ತ್ತಿ ಸುರಗಿ, ಪುಷ್ಪಗಳ ಹೊಸರಸವನ್ನು ಸೇವಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟು ಆ ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ನಿವಾರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾನಂತೆ. ಇರುವುದನ್ನು ತಿಳಿಯು ವುದು ವಸ್ತುವಿಜ್ಞಾನ. ವಿಜ್ಞಾನಾಂಶವನ್ನು ಪರೋಕ್ಷಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ಕಂಡಂತೆ ಅನುಭವಿಸುವುದು ಪ್ರತಿಭೆ. ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ ಮುಂದೆ ಬಂದ ವಿಜ್ಞಾನಾಂಶಕ್ಕೆ ಆತ್ಮೀಯವಾದ ಒಂದು ವಿಲಾಸವನ್ನು ಆರೋ ಪಿಸಿ ಅದರ ಅಂದವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು ಊಹೆ. ಈ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಮೂರು ರೀತಿಯ ಶಕ್ತಿಯೂ ಉಜ್ವಲವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ದಕ್ಷಿಣಾನಿಲನ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ನೋಡಿ. ಆ ವರ್ಣನೆಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ "ಮಂದಂಮಂದಂ ವಹಿಸುತಿರ್ಕುಂ" ಎಂದು ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ತೆಂಗಾಳಿಯ ಧೀರಗಮನವು ರೂಪುಗೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ. ಕಾವ್ಯಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಸುಳಿದಾಡಿರುವ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕಕಡೆ ಬಂದಿರಬೇ ಕಾದ ಈ ಪದಸಂಯೋಜನದಿಂದ ತೋರಿಬರುವ ಭಾವನಾಪ್ರಪಂಚದ ವಿಸ್ತಾರವೆಂಥದೆಂದು ಊಹಿಸಿ. ಇದಿಷ್ಟರ ಜತೆಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಜೋಡಿಸಿರುವ ಮಾತುಗಳ ಸೊಗಸನ್ನೂ ಔಚಿತ್ಯವನ್ನೂ ನೋಡಿ. ಬಿರಿಯೆ, ನೆರೆಯೆ, ಮೆರೆಯೆ ಎಂದು ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವ್ಯಕ್ತಮಧುರವಾಗಿ ಸೇರಿಬರುವ ಅಂತ್ಯ ಪ್ರಾಸದ ಸೊಗಸನ್ನು ನೋಡಿ. ಇನ್ನು ಈ ವರ್ಣನೆಯು ಉತ್ತಮ ಕವಿ ತೆಯ ಸರ್ವಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಸಂಪನ್ನವಾಗಿ ಕವಿಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುತ್ತ ಮವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕುದಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಮತ್ತೆ ಹೇಳ ಬೇಕಾದದ್ದಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸೌಂದರ್ಯದ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಕವಿಯು ಯಾವ ಸೌಲಭ್ಯವನ್ನೂ ಕೌಶಲವನ್ನೂ ತೋರಿಸುವನೋ ಮನುಷ್ಯಸ್ವಭಾವ ನಿರೂಪಣದಲ್ಲಿಯೂ ಅದೇ ಸೌಲಭ್ಯವನ್ನೂ ಕೌಶಲವನ್ನೂ ತೋರಿಸು

ವನು. ಸೀತಾದೇವಿಯು ಒಂದುಸಲ ಕನ್ನೆವಾಡದ ನೆಲೆವನೆಯ ಮೊಗಸಾಲೆಯಲ್ಲಿ ತೂಗುಮಂಚದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಕೆಳದಿಯಾದ ಚಂದ್ರಮತಿಯೊಡನೆ ಇರುತ್ತಿರಲು ಎದುರಿಗೆ ಒಂದು ಗುಬ್ಬಚ್ಚಿಯು ತನ್ನ ಎಳೆಯಮರಿಗೆ ಗುಟುಕನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅದನ್ನು ರೆಕ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಮುದ್ದಿಸಿದುದನ್ನು ನೋಡಿ ಮಕ್ಕಳ ಬಯಕೆಯಿಂದ ಹೀಗೆಂದಳಂತೆ.

“ಮಿತ್ರೆ ನೋಡೆ! ನೋಡೆ! ನೀಡುಂ ನೀಡದ ಪಕ್ಕಿಯುಮೆನ್ನಂ ಬಂಜೆಯೆನುತೇಡಿಪಂತೆನ್ನಿದಿರೊಳ್ ಪಿಳ್ಳೆಯಂ ಮುದ್ದುಗೆಯ್ಗುಂ. ಇಂತಿರ್ಪನಿವನ್ನೊಲ್ಲೆನೀಯೆಡೆಯಂ. ಎತ್ತಾನುಂ ಪೆಱತೊಂದೆಡೆಗೆ ಪೋಪಂ. ಅಲಸುವೆನೀ ನೋಟಕ್ಕೆ. ಓ! ಈ ಪಕ್ಷಿಯನೊಂದನೆ ಪಗೆವನೇತರ್ಕೆಯೊ ನಿರ್ನೆರಂ! ಎನ್ನನ್ನರ್ಗೆ ಲೋಕಮೆ ಪಗೆ! ಪಲಮಾತಿನೇನಕ್ಕುಂ. ನಿಕ್ಕುವಂ ಮಕ್ಕಳಂ ಪಡೆದೋವಲ್ಕಂ ನೋಂತೆನಿಲ್ಲಕ್ಕುಂ. ಎಳವರಯದೊಳ್ ನಲ್ಗೂಸಂ ಪೆತ್ತು ಬಾಲಕೇಳಿಯಂ ಕಣ್ದಣಿಯೆ ಕಂಡು ಸಂಸಾರದ ಸಾರಮಿದೆನುತೆ ಸಂತಸಂಬಡುವ ಪೆಣ್ಗಳೆ ಧನ್ಯರಲ್ತೆ! “ಬಂದಳಿವಳ್! ಬಂಜೆ! ಕಂದನಂ ಪಿಡಿಯಲ್ಕೀಯದಿರ್! ಬಡವಕ್ಕುಂ! ಕಿಟ್ಟವಿಡದಿರ್! ಕಂದಿ ಬಸವಱಿಗುಂ; ನೋಡವಿಡದಿರ್! ಕಣ್ ಕೊಂಕುಗುಂ; ನುಡಿಯಿಸಲೆಡೆಗುಡದಿರ್! ನುಡಿಯೊಗ್ಗುಗುಂ” ಎಂಬ ನಾಡ ಪೆಣ್ಗಳ ಬಿಱುನುಡಿಗೆ ತಡೆದುಂ ಬಾಳ್ವ ವಂಧ್ಯೆಯರ ಜೀವನ್ಮೃತೆಯರ್ ವಲಂ. ಸಖೀ! ಮಾಂಜದುಸಿರ್; ಕುಲಮಂ ವರ್ಧಿಪ ಕಂದನಂ ಪಡೆದು ತೊರೆದ ಮೊಲೆಯೂಡಿ ತೊಟ್ಟಿಲೊಳಿಟ್ಟು ಪಾಡಿ ತೂಗಿ ಕೂಸು ನಿದ್ದೆವೋಪುದಂ ತಾನು ಮರೆಗಱಿಗೆ ಕೆಲದೊಳ್ ಮಂಡಿಸಿ ಬಾಲಲೀಲೆಯಂ ನೆನೆನೆನೆದು ಮತ್ತಂ ಕುವರನೆಚ್ಚೆತ್ತನಾಗೆ ಪಿಡಿದೆತ್ತಿ ಮುಂಡಾಡಿಯುಂ ಮುದ್ದಿಸಿಯುಂ ತೊದಳ್ನುಡಿಯೊಳ್ ನುಡಿಸಿಯುಂ ಕಿಱುನಗೆಯೊಳ್ ನಗಿಸಿಯುಂ ಪೊಸಬಿನದದಿನಾಡಿಸಿಯುಂ ಮನದ ಬೇಸಱಂ ಕಳೆವೊಂದು ಸ್ಮೈಪೆನ್ನೊಳೆಂದಿಂಗಾದಪುದೋ!”

ಮುದ್ದಣನಿಗೆ ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಬರೆಯುವಾಗ್ಗೆ ಪ್ರಾಯಶಃ ಮಕ್ಕಳಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಈಗ ಹತ್ತುವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಒಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಊಹಿಸಿ ಹೇಳಿದೆನು.|| ಈ ಗ್ರಂಥಕರ್ತನ ಚರಿತೆಯು ಈಚೆಗೆ ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ. ಅದನ್ನು ನೋಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಊಹೆಯು ಸರಿಯಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ತೋರುವುದು. ಮುದ್ದಣನೂ ಮನೋರಮೆಯೂ ಆಡುವ ಮಾತು ಗಂಡಹೆಂಡಿರು ಹೊಸಸಂಸಾರದ ರಾಗರಸಭರಿತವಾದ ಪ್ರಣಯ

ದಲ್ಲಿ ಆಡುವ ಮಾತುಗಳು. ಕವಿಯು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿ ಕರೆಯುವ ಸೊಗಸಿನಿಂದಲೇ ಇದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದು.—ರಮಣೀ, ಪ್ರಾಣೇಶ್ವರಿ, ಎನ್ನರಸಿ, ಕೇಳೆಲೆ ಬಾಲೆ, ಬಾಲೇಂದುಫಾಲೆ, ಪೆಣ್ಮಣಿ ಕೇಳ, ಪ್ರಾಣನಾಯಿಕೆ, ದೇವೀ, ಎನ್ನ ರನ್ನಗೈಪಿಡಿ, ಮೋಹನಾಂಗಿ, ಎನ್ನ ನಿಚ್ಚದ ಪೂಜೆಯ ಕಟ್ಟುಜ್ಜಿನ ಪ್ರಾಣಲಿಂಗಮೆ, ಒಚ್ಚೇರಗಣ್ಣ ಪೆಣ್ಣೆ, ಎನ್ನ ಕೈಮುರ್ಚಿನ ಗೆಡೆಯಾಟದ ಮುತ್ತಿನ ಸೆಂಡೆ, ಎನ್ನ ಚೆನ್ನ ಪೊನ್ನರಸಿ, ಎನ್ನ ಸಿಂಗರದ ಸಿರಿಯೆ. ಇವನಿಗೆ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಏನೆಂದು ಕರೆಯುವುದೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯೋಚನೆಯಿಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಕೆಲವುಕಾಲ ಕಳೆದಮೇಲಾದರೂ ಪತ್ನಿಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಈ ಉತ್ಸಾಹವಿರುವುದು ಅಪೂರ್ವ. ಈತನು ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಹತ್ತು ಹೆಸರಿನಿಂದ ಸಂಬೋಧಿಸುವಂತೆಯೇ ಆಕೆಯು ಯುವತಿಗೆ ಸಹಜವಾದ ಒಂದು ನಾಚಿಕೆಯಿಂದಲೂ ಇವನ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಕಡಮೆಯಲ್ಲದ ತನ್ನ ಒಂದು ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಂತೆಯೂ, ಇವನನ್ನು ಒಂದೊಂದೇ ಮಾತಿನಿಂದ—ರಮಣ, ಎನ್ನೊಡೆಯ, ನಲ್ಲ, ಅಣ್ಮ, ಎನ್ನರಸ, ಎಂದು ಸಂಬೋಧಿಸುವಳು. ಅಲ್ಲದೆ ಮುಂದೆ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಕವಿಗೆ ಊಟದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಉಜ್ವಲವಾದ ಉತ್ಸಾಹ. ಮಕ್ಕಳಾದವರಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಈ ಉತ್ಸಾಹವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಮನೋರಮೆಯೂ ಹೊತ್ತು ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಬೇಸರಪಡುತ್ತಾ ಕವಿಯು ಒಂದೊಡನೆ ಕತೆ ಹೇಳೆಂದು ಕೇಳುವುದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸಕ್ಕಿಂತ ದೊಡ್ಡದಾದ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಸಾಕುವುದೆಂಬ ಕೆಲಸವನ್ನು ಇನ್ನೂ ಕೈಗೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುವುದು. ಸೀತೆಯು ಪಕ್ಷಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ತನ್ನ ಬಂಜೆತನವನ್ನು ನಿಂದಿಸಿಕೊಂಡಳೆಂಬ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕವಿಯು ಎಂದಾದರೂ ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯು ಹೇಗೆ ಎಣಿಸುವಳೋ ಎಂದು ತನಗೆ ತೋರಿದ ಭಾವವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿರಬಹುದು. ಇದರಂತೆಯೇ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದವರು ಮಕ್ಕಳು ಇರುವವರ ಸುಖವನ್ನು ಹೇಗೆ ನೆನೆಯುವರೆಂಬುದೂ ಈ

ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ. ಆ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಇದೇ ಆತ್ಮೀಯತೆಯು ಕಂಡುಬರುವುದು.

ಕವಿಯು ಕತೆ ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ಅತಿಶಯವಾದ ಕೌಶಲವನ್ನು ತೋರಿಸಿರುವನೆಂದೂ ಮನೋರಮೆಯಿಂದ ಪಾಠಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ರೂಪುಗೊಟ್ಟಿರುವನೆಂದೂ ಹೇಳಿದೆ. ಇದು ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಅನೇಕಕಡೆ ಕಂಡುಬರುವುದು. ಶ್ರೀರಾಮನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಾಡಿಗೆ ಒಯ್ದು ಅಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಬರುವಂತೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನಿತ್ತು ಕಳುಹಿಸಲಾಗಿ ಆತನು ಅತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಉತ್ತರಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹೊರಟನು. ಇಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸುವುದೇ ಬಿಡುವುದೇ ಎಂದು ನಾಲ್ಕೈದು ಪುಟದಷ್ಟು ಚರ್ಚೆ ಇದೆ. ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಖೇದವನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ. ಸೀತಾದೇವಿಯ ಪ್ರಯಾಣಸನ್ನಾಹದ ವಿವರವಾದ ವರ್ಣನೆ, ಗಂಗಾನದಿಯ ದೀರ್ಘವಾದ ವರ್ಣನೆ, ಗಾಳಿ, ನದಿ, ಕಾಡು, ಇವುಗಳ ಸರ್ವಲಕ್ಷಣಸಮನ್ವಿತವಾದ ಸುಂದರವಾದ ವರ್ಣನೆಗಳು ಇವೆ. ಇದಾದಮೇಲೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು "ನಟ್ಟಡವಿಯಂ ಪೊಕ್ಕು ಕಟ್ಟಕಡೆಯೊಳ್ ಅಣ್ಣನ ಕಟ್ಟಾಣತಿಯನೊರೆದು ಭೂಮಿಜೆಯ ನುಳಿಸಿ ಪೋದಂ" ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕವಿಯು "ಶ್ರೀ ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧದೊಳ್ ಸೀತಾಪರಿತ್ಯಾಗಮೆಂಬ ಪಂಚಮಾಶ್ವಾಸಂ ಸಂಪೂರ್ಣಂ" ಎಂದು ಆಶ್ವಾಸವನ್ನು ಮುಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪಾಠಕರಿಗೆ ಕಾಡಿನ ಸೊಗಸೂ ಗಂಗಾನದಿಯ ನೀರಿನಲ್ಲಿಯ ಸುಳಿಯ ಚೆಂದವೂ ಬೇಕಾಗಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಸೀತೆಯ ಪಾಡು ಏನಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬೇಕಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕವಿಯು ಇದನ್ನು ಬಲ್ಲನು. ಆದುದರಿಂದ ಕವಿಯು ಕಾಡಿಗೂ ಸುಳಿಗೂ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟ ವಿಷಯವನ್ನು ಒಂದು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಮುಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಈ ಸಂದರ್ಭದ ದುಃಖವು ನೂರುಮಡಿ ಗುಣಿತವಾಗುವುದು. ಇದಲ್ಲದೆ ವರ್ಣನೆಯ ವಿಸ್ತಾರದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಪರಿಣಾಮವು ಪಾಠಕರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ

ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಸೀತೆಯು ತಪೋವನವನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಹೊರಟಿದ್ದಳು. ಇಲ್ಲಿ ಸುಂದರವಾದ ವನವಿದೆ, ಪಾವನೆಯಾದ ಗಂಗೆ ಇದ್ದಾಳೆ. ಆದರೆ ಸೀತೆಗೆ ಆ ಬಯಕೆಯ ಸುಖವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಈ ಎಲ್ಲ ಸೌಂದರ್ಯದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಇರಬಹುದಾದ ಉತ್ಸಾಹಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಪಾಠಕರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿರಕ್ತಿಯುಂಟಾಗುವುದು. ಕತೆ ಕೇಳುವವರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ವೀಣೆಯಂತೆ ಕೈಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅದರಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟಬಂದ ಭಾವಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಉಂಟುಮಾಡುವದು ಕವಿತಾಶಕ್ತಿಯ ಪೂರ್ಣಾವೇಶಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯ. ಈ ಕವಿಯು ಪಾಠಕರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹೀಗೆ ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋದನು ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಮನೋರಮೆಯು ಕಂಬನಿಗರೆದು

"ಆಃ! ಎನ್ನೊಡೆಯ! ನೀನುಮೆಂತು ಕಲ್ಮನನಾದಯ್. ಒರ್ಽಡವೆಯೆ ದೇವಿಯಂ ಕಾರಡವಿಯೊಳುೞಿದು ಲಕ್ಷ್ಮಣಂ ಪೋದನೆಂಬೊಡೆ ಮೃದುನಂಗಮಾದೊಡಮೆಂತು ಮನಮಾದುದೋ! ಮೇಣೆಂತು ದೇವಿಯಗೇ ಕಾವಲಿರದೆ ಪೋದನೋ! ತೊಱೆದು ಪೋಪನ್ನಂ ಸೀತೆಯೇನೆಂದು ಮಱುಗಿದಳೋ! ಅಕ್ಕಟಾ! ಪೆಣ್ಗೊಳೊಂದು ಬಾೞ್ತೆ ಬಾೞ್ತೆಯೆ!"

ಎನ್ನುವಳು. ನಮಗೂ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಚಿಮ್ಮಿರುವ ಅಶ್ರುಬಿಂದುವನ್ನು ಒರಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಅವಕಾಶ ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ. ಈ ಅವಕಾಶದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಕವಿಯು ವರ್ಣಿಸುವ ಮೊದಲೇ ಸೀತೆಯ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಭಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಂಡು ಮತ್ತಷ್ಟು ಕುಗ್ಗುತ್ತೇವೆ. ಮನೋರಮೆಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಂತೆ ಅವನು ಆ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಆರಂಭಿಸುವ ವೇಳೆಗೆ ಆ ಖೇದದ ಬಹುಭಾಗವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ ಮುಗಿಸಿ ನೊಂದರೂ ಸ್ತಿಮಿತವಾಗಿರುವ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಕವಿಯ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಕೇಳಲು ಸಿದ್ಧರಾಗುತ್ತೇವೆ. ಇದೆಲ್ಲ ಮುದ್ದಣನ ಕತೆ ಹೇಳುವ ನೈಪುಣ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸುವುದು.

ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಮಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಮಾತನಾಡಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ತೋರಿಬರುವುದು. ತಾನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವೆನೆಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಹೇಳುವ ಮೊದಲು ದೇವಿಯು ಸಂದರ್ಭವನ್ನರಿಯದೆ ಮೈದುನನನ್ನು ಕುರಿತು "ಕಂದ, ಈ ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಮವೆಲ್ಲಿಯದು ! ನೀನು ದಾರಿ ತಪ್ಪಿದೆ'' ಎಂದು ಹೇಳುವಳು. ತಾನು ಮಾಡ ಬಂದಿರುವ ಕೆಲಸದ ಧ್ಯಾನದಿಂದ ಖಿನ್ನನಾಗಿರುವ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅತ್ತಿಗೆಯ ಈ ಪ್ರೇಮಪೂರಿತವಾದ ಸಂಬೋಧನೆಯನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ ಒಡನೆ ಅವಳ ಕಾಲಿಗೆ ಬಿದ್ದು ನನ್ನನ್ನು "ಕಂದ'' ಎಂದು ಕರೆಯಬೇಡಿ, ''ಹಗೆ'' ಎಂದು ಎಣಿಸಿ ; ಎಂದು ತಾನು ಮಾಡ ಬಂದಿರುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ದೇವಿಯು ಮೈಮರೆತು ಮತ್ತೆ ಅರಿದು ಬಹುವಿಧವಾಗಿ ಹಂಬಲಿಸಿ ಕೊನೆಗೆ ತನ್ನ ತಾಯ ತಾಳ್ಮೆಗೆ ಎಣೆಯಾದ ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದ ಆ ತಾಯ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದ ಪ್ರೇಮದಿಂದ

ಕಂದ, ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ಅಣ್ಣನು ಕೇಳಿದರೆ "ನಿನ್ನಾಣತಿಗಬಲೆ ಮಱುಗದಳಿಲ್ಲ. ಮಾರ್ನುಡಿದಳಿಲ್ಲ. ಮುನಿಸಾಂತಳಿಲ್ಲ. ಬೆರ್ಚಿದಳಿಲ್ಲ. ಕೋಟ್ಕೈದಿಗೊಂಡಳಿಲ್ಲ. ದೂಱಿದಳಿಲ್ಲ. ನೀನೇ ಗತಿಯೆಂದು ನಿನ್ನಡಿಯಂ ನೆನೆಯುತ್ತ ಕಡೆಪೊೞ್ತಂ ಪಾರುತಿರ್ಪಳೆಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಯ್"

ಎಂದು ಹೇಳುವಳು.

ಈ ಮಾತು ದೇವಿಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಉಚಿತವಾದುದು ! ಹೀಗೆಯೇ ಊರ್ಮಿಳೆ ಮೊದಲಾದವರಿಗೆ ಏನು ಹೇಳುವುದೆಂದೂ ತಾನು ಇನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗದ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳನ್ನು ತನ್ನ ದಾಸಿಯರಿಗೆ ಓರಗಿತ್ತಿಯರಿಗೆ ಯಾವಯಾವುದನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಲೋಕಮಾತೆಯು ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ಕವಿಯು ವರ್ಣಿಸಿರುವುದೂ ಸಂದರ್ಭೋಚಿತವಾಗಿ ಹೃದಯದ್ರಾವಕವಾಗಿ ಇವೆ. ಇದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಓದಿಯೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಸೀತೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿರುವುದರಿಂದ ರಾಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಮಗುಂಟಾಗಿರುವ ಅಸಂತುಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕವಿಯು ಇಷ್ಟರಲ್ಲೇ ಮನೋರಮೆಯ ಬಾಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿ ಮುಂದಣ ಕತೆಗೆ ಪಾಠಕರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹೀಗೆ ಸರಿಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು.

ಮುದ್ದಣಂ—ಎನ್ನ ಕೊಂಡಾಟದ ಬಾಳ್ವೆಣವೆ! ಇಂತು ಘೋಷಾತಿ ಪ್ರಾಚೇತಸನೊಲ್ಮೆಗಾಪಿಂ ಪುಣ್ಯಾಶ್ರಮದೊಳಿರ್ಪಿನಮಿತ್ತಲ್ ಸಾಕೇತನಗರದೊಳ್ ಸೀತಾರಾಮಂ ತನ್ನ ಬಿರ್ದಿನ............

ಮನೋ—ನಲ್ಲ! ಏ ಮಾತೊ? ಸೀತೆಯನಂತುೞಿದುಮೇತಱ ಸೀತಾರಾಮಂ ಪೋ! ಮಾಣ್! ಅವಂಗಿನ್ನೆತ್ತಣ ಸೀತೆ? ಅಪ್ಪೊಡಿನ್ನಾಕಲ್ಲೆರ್ದೆಯಂ ರಾಮನೋ ಭೀಮನೋ? ಏನ್.

ಮುದ್ದಣಂ—ಎನ್ನ ಕೈಗಳಸವೆ! ಇಂತುಮೆಂಬರೆ! ಶ್ರೀರಾಮಂ ಕಲ್ಲೆರ್ದೆಯನೆ! ಆಃ! ಬೞಿಕ್ಕಮಾತನ ಪ್ರಳಾಪಮಂ ನೀಂ ಕೇಳ್ದುದಿಲ್ಲಂ.

ಮನೋ—ಏಂ ತಾನೆ ತಲೆವೊಯ್ದುಂ ಮಱುಗಿದನೆ?

ಮುದ್ದಣಂ—ರಾಮಂ ತಲೆವೊಯ್ದನೇಂ? ತಾಂ ಯಶೋಧನನಪ್ಪಿನಂ ಲೋಕಾಪವಾದ ಭೀತಿಗಡವಿಗಟ್ಟಿದರಸಿಯೊಳೇಂ ಪಗೆಯೆ?

ಮನೋ—ಪಗೆಯೇಂ ನಗೆಯೇಂ? ಬಡವೆಯೊರ್ವಳ್ ಕಾಡಿಂಗಾದಳ್ಕೆಸೆ.

ಮುದ್ದಣಂ—ಇಂತಿದನೆ ನೆನೆನೆನೆದೞುಂಬಂ ಪಲುಂಬಿದಂ.

ಮನೋ—ಏಂ ತನಗೆ ಪೆಱರ್ ಪೆಂಡಿರಿಲ್ಲೆಂದೆಯೆ?

ಮುದ್ದಣಂ—ಪರಿಹಾಸಂ ಸಾಲ್ಗುಂ ಕೇಳ್; ಏಗಳ್ ಲಕ್ಷ್ಮಣಂ ಸೀತೆಯಂ ಕೊಂಡೊಯ್ದನೆಂಬ ವಾರ್ತೆ ಕೇಳಿಸಿದುದಾಗಳೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂ ರಾಘವನಂ ಮನವೊಳಗೊಳಗೆ ಬೆಂದು ಬೇಗುದಿಯೊಳಿರ್ದತ್ತು.

ಸೀತೆಯು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಸೇರಿದಳೆಂದು ಕವಿಯು ಈ ಮೊದಲೇ ತಿಳಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಹೆಜ್ಜೆಹೆಜ್ಜೆಗೂ ಕತೆಹೇಳುವಲ್ಲಿ ಕವಿಯು ಪಾಠಕರ ಮನಸ್ಸಿನ ಯಾವ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಉಂಟುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೆಂದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದು ಆಯಾರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳುವನು.

ಈ ಕಾವ್ಯದ ಪ್ರಕೃತಿಸೌಂದರ್ಯದ ವರ್ಣನೆಯ ಸೊಗಸನ್ನು ತೋರುವಂತೆ ಈ ಮೊದಲೇ ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಬಹು ಸುಂದರವಾದ ಮತ್ತೊಂದು ವರ್ಣನೆಯ ವಿಮರ್ಶೆಯಿಂದ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸಬಹುದು. ಶತ್ರುಘ್ನನು ಸೇನಾಸಮೇತನಾಗಿ ಯಜ್ಞಾಶ್ವದ ಹಿಂದೆ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡುತ್ತಿರಲು ಮುಂದೆ ಒಂದು ನೀಲ ಪರ್ವತವು ಕಂಡಿತೆಂದು ಕವಿ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಗಾರನು ಚಿತ್ರಬರೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವನೋ ಆ ಉಪಾಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕವಿಯೂ ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವನು. ಈ ಪರ್ವತದ ವರ್ಣನೆಯುದ್ದಕ್ಕೂ ನೀಲಿಮೆಯ ಸಂಕೇತವು ಮತ್ತೆಮತ್ತೆ ಮೈದೋರುತ್ತದೆ. ಕತ್ತಲೆಯ ವೃಂದ; ನೆರೆದ ನೀರ್ವೊಟ್ಟಣ; ಮಾಕಾಳಿಯ ಎಡಮೊಲೆ; ಕರ್ಮಣಿಯ ಪಾಸರೆ; ಚಂಡಿಕೆ; ಮಹಿಷಾಸುರ; ಸಿಂಧುರಂಗಮಂಡಲ; ಬಾಣಸಿನ ಆವಿಗೆ; ಪುರುಷೋತ್ತಮನ ನಿಡುವಣೆ; ಪೊಂಬಾಳೆಯ ತೋಟ; ಈ ನೀಲಿಮೆಯ ಚಿತ್ರದ ಒಟ್ಟಿನ ಬಣ್ಣ; ಈ ಒಟ್ಟಿನ ಬಣ್ಣದ ಮೇಲೆ ಒಂದೆರಡು ಬೇರೆಯ ಬಣ್ಣಗಳು. ಮಹಿಷಾಸುರನ ದಂಡೆಗರುಳು, ಅಚ್ಚವಳಕಿನ ಗಂಡಶೈಲ; ತನಿಗೆಂಡದಂತಿರುವ ರಂಗಮಾಣಿಕ; ಮೂರುಕಡೆಯಿಂದ ಪುರುಷೋತ್ತಮನ ಹಣೆಯ ತ್ರಿಪುಂಡ್ರದಂತೆ ಹರಿದುಬರುವ ಬೇರೆಬೇರೆ ಬಣ್ಣದ ನೀರಿನ ಧಾರೆ; ಸ್ಪರ್ಶಶಿಲೆ; ಆ ಒಟ್ಟು ಬಣ್ಣದ ಮೇಲೆ ಈ ಬಣ್ಣಗಳು ಅಂದವಾಗಿ ಲೇಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಚಿತ್ರವು ಸುಂದರವಾಗಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಪರ್ವತವನ್ನು ಅದರ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ವರ್ಣಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಕಂಡುಬರಬಹುದು; ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಪರ್ವತವು ಪಾವನವೂ ಪುಣ್ಯಾಶ್ರಯವೂ ಎಂಬ ಒಂದು ಧ್ವನಿಯೂ ಇದೆ. ಮಾಕಾಳಿ; ಮಹಿಷಾಸುರನನ್ನು ಕಡಿಯಹೋದ ಚಂಡಿಕೆ; ದಿನವೂ ಬರುತ್ತಿರುವ ಯಾತ್ರಿಕರು; ಪುರುಷೋತ್ತಮನ ನೀಳವಾದ ಹಣೆ. ಒಟ್ಟಿನ ಚಿತ್ರವು ಸುಂದರ

ವಾಗುವುದಲ್ಲದೆ ಆದರ ಒಂದೊಂದು ಭಾಗವೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗುವಂತೆ ಕರ್ಮಣಿಯ ಪಾಸರೆಯನ್ನೂ ಪರ್ವತದ ತಳ್ಪಲನ್ನೂ ಗಂಡಶೈಲವನ್ನೂ, ರಂಗುಮಾಣಿಕದ ಅಗೆಚ್ಚೆಯನ್ನೂ, ನೀರಿನ ಧಾರೆಯನ್ನೂ, ಕವಿಯು ವಿವರವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವನು. ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ತಕ್ಕ ಮಾತು ; ಮಾತಿನ ಸೇರಿಗೆ ಯಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣಮಾತು ದೊಡ್ಡಮಾತು ಸೇರಿದ ಮಾತುಗಳ ಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತ ವಾದ ವ್ಯೂಹರಚನೆಯಿಂದ ವಾಕ್ಯದ ಶಬ್ದವು ಮೃದುವಾಗಿ ಕೊನೆಯಾ ಗುವುದು. ಈ ವರ್ಣನೆಯ ಚಿತ್ರಕಾರ್ಯವು ಅಜಾಂತದ ಚಿತ್ರಗಳ ಕೌಶ ಲವನ್ನೂ ಇದರ ಶಬ್ದದ ಸೌಂದರ್ಯವು ಶಾಸ್ತ್ರಾನುಗುಣವಾಗಿ ಮೃದಂ ಗದಲ್ಲಿ ನುಡಿಸಬಹುದಾದ ಒಂದು ಆವರ್ತದ ನಾದತರಂಗದ ಸೌಂದರ್ಯ ವನ್ನೂ ಹೋಲುವುದು. ಈ ವರ್ಣನೆಯು ಭಾವನೆಯಲ್ಲಿಯೂ, ಊಹೆ ಯಲ್ಲಿಯೂ, ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಹಿತ್ಯಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಎಲ್ಲೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿರುವುದು.

ಈ ಕವಿಯು ಉಳಿದ ರಸಗಳನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಂ ತಯೇ ಹಾಸ್ಯವನ್ನೂ ಪಡೆದಿದ್ದನೆಂದೂ ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತೋರು ತ್ತದೆ. ಸತಿಪತಿಯರ ಆರಂಭಸಂಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಇದು ಕಾಣುವುದು. ಇದ ರಂತೆ ಇನ್ನೆರಡು ಸಂವಾದಗಳಲ್ಲಿ ಈ ರಸವು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಉಕ್ಕಿಬರು ವುದು. ಈ ಸಂವಾದಗಳಿಂದ ಈ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಒಂದು ಅಪೂರ್ವವಾದ ಸೊಗಸು ಬಂದಿರುವುದರಿಂದ ಇವುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉದ್ಧರಿಸಿದೆ. ಕಥೆ ಹೇಳುತ್ತಾ ಮುದ್ದಣನು ಮನೋರಮೆಯನ್ನು ಒಂದುಸಲ 'ದೇವೀ' ಎಂದು ಸಂಬೋಧಿಸುವನು. ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಕತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದು ಕವಿ ಯೊಡನೆ ಎರಡು ಮಾತನಾಡೋಣವೆಂದು ಆಕೆಯು ಯಾವ ದೇವಿ, ಶ್ರೀ ದೇವಿಯೇ, ಭೂದೇವಿಯೇ ಎಂದು ಸಂಭಾಷಣೆಯನ್ನು ಮೊದಲು ಮಾಡು ವಳು. ಆಮೇಲೆ ಮಾತು ಹೀಗೆ ನಡೆಯುವುದು.—

ಮು—ರತಿದೇವಿ.

ಮ—ಅಂತಪ್ಪೊಡೆ ನೀಂ ಕಾಮದೇವಂ.

ಮು—ಅಕ್ಕೆ ದೇವಿಯೊಂದು ಹಸಾದಂ.

ಮ—ಎಲೆ ಮದನ ಮೋಹನರಾಜ! ಅಂತಿರ್ಪೊಡೆ ನೀಂ ಪೇೞ್ದ ರತಿಯನೆ ಬಣ್ಣಿಸಿ ಪೊಗೞ್ ನೋೞ್ಪಂ.

ಮು—ಓ! ಏತೞ ಮಾತೊ! ಎನ್ನಳವೆ?

ಮ—ಆಃ! ರತಿಯಂ ಬಣ್ಣಿಸಲ್ಕೆ ಸಲ್ಲದ ನೀನೇತರ ಕಾಮದೇವಂ?

ಮು—ಅಂತಪ್ಪೊಡೆ ಸಲ್ವೆಂ ಸಲ್ವೆಂ; ಕಾಮದೇವನೆಂಬೊಂದು ಬಿರುದಂ ಪಡೆದುಮಾೞ್ಪೆನೆ? ತಗಲ್ವಿರಿರ್ಕೆ. ಇದೆ ಇದೆ ತೊಡಂಗಿದೆಂ. ಅಸಿದೊಡಲ ಪೂಗಣ್ಣ ಪೆಣ್; ಸಸಿಮೊಗದ ಕಿಸುವಾಯ ಪುಸಿನಡುವಿನರಸಿ; ಮಿಡಿಮೊಲೆಯ ಪಿಡಿನಡೆಯ ಬಿಡು ಜಡೆಯ ನೀೞ್; ಚೆಟ್ಟು.

ಮ—(ಅರೆನೋಟದಿಂ) ಆಃ! ಕಬ್ಬಿಗರ್ಗೆ ನೀಂ ಕಲ್ಲಾಯ್ತನಕ್ಕುಂ. ಎಂದು ಕಾಣದರೊಂದು ಪಾಂಗಿನಿಂ ಪೇೞ್ದ ಪೊಚ್ಚರದ ನಿನ್ನೀ ಬಣ್ಣನೆಯ ನುಡಿಗೇ ನೆಂಬೆನೊ! ಒಡಲಸಿದೇಂ? ಮೊಗದೊಳೇತೞ ಸಸಿ? ಕಣ್ಗಳೇತೞ ಪೂ? ನಡುವಿನೊಳೇಂ ಪುಸಿ? ಎಂದು ಬಾಯಂ ಕಿಸಿದಳ್. ಜಡೆಯಂ ಬಿದಿರ್ಚಲ್ಕೇಂ ದೆವ್ವಮಾಳ್ದದೆ? ಪೋ, ನೀಂ ಕಾಮನಲ್ತು ಭೀಮಂ.

ಮು—(ಕಿಱುನಗೆಯಿಂ) ಎನ್ನ ಕುಲದೇವಿ! ಇನಿತೊಂದು ಮುನಿಸೇಂ. ಎನ್ನ ನಗೆಯಿನಿಂತಾಯ್ತಕ್ಕುಂ; ಸೈರಿಸು! ಸೈರಿಸು! ನುಡಿನಿಱುಗೆಯಂ ಬೆದಂಕಿ ಪಾರದಂತುಂ ಇದರ್ಗಂತೆ ಬಣ್ಣಿಪೊಂದು ಜಾಣ್ಮೆ ದೊರೆಕೊಳ್ವಂತುಂ ಬಾಸೆವೆಣ್ಣೊಂದೊಲ್ಮೆ ದಾಳ್ದು ವಾಕ್ಸಿದ್ಧಿಯಂ ಪಡೆದು ನಿನ್ನಂ ಎನ್ನ ಜನ್ನದಾರದಾಣೆ! ರತಿಯಿಂ ನೂರ್ಮಡಿ ಮಿಗಿಲೆನಿಸಿ ಬಣ್ಣಿಪೆಂ—ಸುವ್ವಿ! ಸುವ್ವಿ! ನಾಲ್ಮೊಗನಗ್ಗಿಟ್ಟಿಕೆಯೊಳೊಗೆದ ಒಳ್ನಗೆಯ ಮುದ್ದುಗುವರಿ! ಸುವ್ವಿ! ಸುವ್ವಿ! ಬೀಣೆ ಹೊತ್ತಗೆಗಳಂ ಪೊತ್ತ್ಕೈಯ ಚೆಲ್ವೆ! ಸುವ್ವಿ! ಸುವ್ವಿ! ಬಾಣಿ. ಎನ್ನೀ ಮಡದಿರನ್ನೆಯಂ ರತಿಗೆಣೆಯೆಂದು ಪೊಗೞ್ದು ಪಾಡುವೊಂದು ಜಾಣ್ಮೆಯ ಪೊರ್ದುಗೆಯ ನುಡಿಬಿನ್ನಣಮನೆನಗೆ ಕರುಣಿಸೌ! ನಿನಗೆಱಗುವೆಂ. ಸುವ್ವಿ! ಸುವ್ವಿ! ಆ! ಆ! ಆ! ಆ! ಆ!!!

ಮ—ನೀಂ ಗೈದ ಸರಸತಿಯ ಪೊಗೞ್ಕೆಯ ತುತ್ತತುದಿಯ "ಆ! ಆ!!" ಏಂ?

ಮು—ಅಂತದು ಪಾಡಿನ ಜೋಡಿನ ದಾಟಿಯ್ಕೈಸೆ.

ಮ—ಆಯ್ತಾಯ್ತು ಚೆಲ್ವು. ಏಂ ನಿನ್ನಂ ಸರಸತಿಯೊಲ್ದಳ್?

ಮು—ಎಂತೆಂತೊ ಪಾಡಿ ಬೇಡಿ ಒಲ್ಮೆವಡೆದೆಂ. ಈಗಳೆನಸುಂ ತಡಂಬಡದೆ ಬಣ್ಣಿಸಿ ನಿನತೊಂದೊಲ್ಮೆವಡೆದಪೆಂ ಕೇಳ್! ಮಾಕಾಳಿಯ ಮೈಪೊಗರ್ಗೆ........

ಮ—ನಿನ್ನ ರತಿಯಂ ಬಣ್ಣಿಪೊಂದು ಸಂಧಿಯೊಳ್ ಮಾಕಾಳಿಯೊಳೇಂ ಕಜ್ಜಂ?

ಮು—ಆ!! ಎಡಗೇಡಿಯನೆ ಮಱೆತೆಂ; ಆತನಂ ಬಲಂಗೊಳದಿರ್ಪನಂ ಮೊತ್ತಮೊದಲಿನೊಳ್ ನಿತುಂ ವಿಘ್ನಂ. ಓ ಓ! ಒರ್ಪನೆಯ ಬಿಂಕಣಿಗಿವಿಯ ಮೂಗೊಂಕು ಮೂಗಿನ ಪೇರೊಡಲ ಇಲಿದೇರ ಬೆನಕ! ಇದೆ ಮಣಿವೆಂ. ಈ ರಮಣೀಯಮಪ್ಪ ರತಿ ದೇವಿಯಂ ಬಣ್ಣಿಪೊಂದು ಕವನದ ಕಜ್ಜದುಜ್ಜುಗದನಿತೊಂದು ಪೊೞ್ತನೀಮಾೞ್ಕೆ ಯೊಳಮೆಡರ್ ಬಾರದಂತು ಕಾವುದು. ಇನಿತೊಂದು ಮೇಲನೊಡರ್ಚದೆಯಪ್ಪೊಡೆ ಆ ಬಣ್ಣನೆಯ ಪೊಗೞ್ಕೆಯ ಪಾಡಿಂಗೊಲ್ವಿನ್ನೀ ಮಡದಿ ಕೂರ್ಮೆಯಿನೆನಗೆ ತಿನವಡಿಸುವಾ ಪಸುಗೆಯ ಚಕ್ಕುಲಿಯಂ ಗಾರಿಗೆಯಂ ಪುರಿಗಡಲೆಯನವಲಂ ಕರ್ಬಂ ತೆಂಗಾಯಂ ನಿನಗಂ ಪಾಲಿತ್ತು ಮೊದಲೊಳರ್ಪಿಸುವೆಂ.

ಮ—ನಿನ್ನ ಬೆನಕಂ ಒರ್ಪನೆವಾಯೊಳೆಂತುಣ್ಗುಂ.

ಮು—ಏಂ ರಮಣಿ ದೇವರುಣ್ಬರೆ? ಉಣ್ಬೊಡಂತೆಂಬೆನೆ?

ಮ—ಮೋಣೊರ್ವನೆ ತಿನಲ್ ಬಗೆವಾ!

ಮು—ನೀನೀವುದೇಂ ದಿಟಂ.

ಮ—ಎತ್ತಾನುಮಿತ್ತೊಡೇಂ ಗೆಯ್ವೆಯ್.

ಮು—ಇಸ್ಸಿ! ಅನಿತ್ತು ಭಕ್ಷ್ಯಮನೊರ್ವನೆ ನುಂಗಲಾಂ—ತಾವೆ(?)ಚಕ್ಕುಲಿ ಗಾರಿಗೆಗಳ್ ಕಾಮದೇವಂಗೆ; ಅವಲುಂ ಪುರಿಗಡಲೆಯುಂ ಮುದ್ದಣಂಗೆ; ಕಬ್ಬು ಕಬ್ಬಿಗಂಗೆ ; ತೆಂಗಾಯೆನಗ್ಗೈಸೆ.

ಮ—ನೀಂ ಜಾಣಂ. ನಿನ್ನ ರತಿದೇವಿಗೇಂ?

ಮು—ತಾನೆ ಒಲ್ದೀವ ದೇವಿಗಾವುದಱೊಳಾಸೆಯೊ?

ಮ—ಅಂತಿರೆಯುಂ ಮನೋರಮಗೇಂ?

ಮು—ಓವೊ! ರತಿಯಂ ಬಣ್ಣಿಪೊಂದು ಬೆಸನದೊಳ್ ಮನೋರಮೆಯುಂ ಮಱೆದುೞಿದಂ; ಅಕ್ಕೆ! ಕಬ್ಬಿನ ಸಿವುರುಂ ಮುಗ್ಗಿದ ಗಾರಿಗೆಪುಡಿಯುಂ ಮನೋರಮೆಗಕ್ಕೆ.

ಮ—ನೀಂ ಬಲ್ಗಡಸುಗಾಱಂ ಸಾಜಂ; ಇರ್ಕೆ; ನೀಂ ಮನದೊಳೆ ಮಂಡಿಗೆಯ ನುಂಡಂತಾಯ್ತು. ಈಗಳಿಂ ಕೇಳ್ವಂ ರತಿಯ ಪೊಸಬಣ್ಣನೆಯಂ.

ಹೀಗೆ ಇನ್ನೆರಡು ಮಾತನಾಡಿ ಕವಿಯು ಕತೆಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ಆರಂಭಿಸುವನು.

ಹಾಸ್ಯರಸಯುಕ್ತವಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಸಂವಾದವನ್ನು ಮನೋರಮೆಯೇ ಆರಂಭಮಾಡುವಳು. ಶತ್ರುಘ್ನನು ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಒಬ್ಬ ತಪ

ಸ್ವಿಯ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಆತನು ಶತ್ರುಘ್ನನನ್ನೂ ಸೈನ್ಯವನ್ನೂ ಮನ್ನಿಸಿ ಮೃಷ್ಟಾನ್ನಭೋಜನದಿಂದ ತಣಿಸಿ ಸತ್ಕರಿಸಿದನೆಂದು ಕವಿಯು ಹೇಳುವನು.

ಮ—ಎನಗಿದಚ್ಚರಿ ಎಂತುಟಾತರ್ಗಂ ?

ಮು—ಮುನಿಗಳೊಂದು ಜಪದ ತಪದ ಮಂತ್ರದ ಬಲ್ಮೆಯೇಂ ಕಿಱಿದೆ ? ಬೇಡಿದ ಪುರುಳನುಱದಿಂ ತಂದೀಗುಂ.

* * * *

ಮ—ಓ! ಇನಿತೊಂದು ಜಪದ ಬಲ್ಮೆ ನೆರಮಿರ್ಪನಂ ಪೆಱತೊಂದಱ ಗೊಡವೆಯಿಲ್ಲದಿರ್ಕುಂ ತಾಪಸರ್.

ಮು—ಅಪ್ಪುದಪ್ಪುದು. ತಪ್ಪೇಂ ?

ಮ—ಅದಂತಿರ್ಕೆ. ನಿನ್ನನ್ನರಪ್ಪ ಕಬ್ಬಿಗರ್ ಮನೆವಾೞ್ತೆಯೊಳಿನಿಸೊಂದುಂ ಗೊಡವೆಗೊಳ್ಳದೆ ಕೆಮ್ಮಕೆಮ್ಮನೆ ಪಾೞ್ಗತೆಯ ಕಬ್ಬದೊಳೇವೊೞ್ತುಂ ಬೆಮೆಗೊಂಡಿರ್ಪರಲೇ. ಅವರ್ಗೇಂ ಬಟ್ಟೆಯೊ ? ಉಣಲೇಂ ತಿನಲೇಂ ? ಅಂತಿರೊಂದು ಜಪಮಂ ಪಿರಿಯದವಸಿಗಳತ್ತಣಿನುಪದೇಶಂಗೊಂಡೊಡಾಗದೆ ?

ಮು—(ಮುಗುಳ್ನಗೆಯಿಂ) ಏಂ ಎಮ್ಮವರೊಂದಿರಿವಿಗೆ ನಗುವಾ ? ಆಃ ! ಎಮ್ಮನ್ನರಪ್ಪ ಕಬ್ಬಿಗರ್ಗೇಂ ಕೊರತೆಯೋ ! ತಾನೆ ಬಯಸಿದೊಡಮೆಯನಾಗಳೀ ತಂದೀವ ಮಂತ್ರದ ಜಪದೊಂದು ನೆರಂ ತಮ್ಮೊಳೊಂದಿರದೊಡಲ್ತೆ ಕಾಡಜೋಗಿಗಳತ್ತಣಿನುಪದೇಶಂ. ನಾಡಂ ಕಾಡಂ, ಕಾಡಂ ಬೀಡಂ ಗೆಯ್ವೊಂದು ಪೆರ್ಮೆಯ ಬಲ್ಮೆಯ ಕಬ್ಬಿಗರೇಂ ಕಕ್ಕುಲಿತೆಯ ಮುದುದವಸಿಗಳತ್ತಣಿಂ ಪಿರಿಯರಾಗರೆ ? ನುಡಿವರೇನದುವೆ ಪುರುಳ್. ಪಿಡಿವರೇನದುವೆ ತಿರುಳ್. ಪಲವೇಂ ಕೆಲವೇಂ ? ತಮ್ಮೊಂದೆ ನುಡಿಯ ಬಲ್ಪಿಂ ಮೂಜಗಮುಮನಱಿಯಿಸುವ ಪೊಗೞ್ವ ಕೊಳ್ವಾಳ್ವ ತಾಳ್ವ ತೂಳ್ವ ಪೂೞ್ವ ಪೇೞ್ವ ಬಾೞ್ವ ಸಿಂಗರದ ಬಣ್ಣಗಬ್ಬಿಗರೆಮ್ಮತೆಱನನಿನ್ನುಂ ನೀನಱಿಯಯ್.

ಮ—(ಬಿಸವಂದಂಗೊಂಡು) ನಿಮ್ಮವರ್ಗಮಂತಿರೆ ಮಂತ್ರಂ ಸಿದ್ಧವರ್ಕುಮೆ?

ಮು—ತಡೆಯೇನಳ್ಕೇಂ ?

ಮ—ನಿನ್ನೊಳಮೊಳವೆ ?

ಮು—ಎನ್ನೊಳಿಂತಿದು ಪಾಸುವೊಕ್ಕು.

ಮನೋ—ಆಃ! ನೀನುಂ ಬಲ್ಮೆಮೆಗಾಱಂ. ನಿನಗಾರತ್ತಣಿನೆಂದುಪದೇಶಮಾಯ್ತು ?

ಮು—ಗುರುವತ್ತಣಿನಂದೆಳವೆಯೊಳೆ.

ಮನೋ—ಎನ್ನಱಿಯ! ಅದಾವುದೊ ಮಂತ್ರಮೆನ್ನೊಳುಸಿರ?

ಮು—ಆಃ! ಆಃ! ಒಳ್ಳಿತೊಳ್ಳಿತು!! ಮಂತ್ರಂಗಡ! ತನಗೊರೆವುದು ಗಡ! ಛಿಃ! ಛಿಃ! ಪೆಣ್ಗಳ್ಗೀಮಂತ್ರೋಪದೇಶಂ ಸಲ್ವುದೆ?

ಮನೋ—ಆನಱಿಯೆನೆ! ನಿನ್ನತ್ತಣಿನುಪದೇಶಂಬೇಡುವೆನೆ! ನೀನಾಗಳೆಂದ ಮಂತ್ರಂಗಳೊಳಾವುದದಱ ಪೆಸರೇನೆಂದೆ ಕೇಳ್ದಂ.

ಮುದ್ದ—ಆಗಳೆಂದ ಮುನಿಗಳ ಮಂತ್ರಂಗಳೊಳಲ್ತು. ಎಮ್ಮ ಮಂತ್ರಂಗಳ ಬಗೆ ಬೇಱೆ, ಮೂಱಿಡಕ್ಕರದ ಮಂತ್ರಂಗಳೆಮಗಕ್ಕುಮೆ! ಎಮ್ಮ ತಂತು ಕಿಱಿದಲ್ತು ಬಲ್ಪಿರಿದು. ಒಂದಕ್ಕರಮಲ್ತೆರಡಲ್ತು ಮೂಱಲ್ತು, ನಾಲ್ಕೈದಲ್ತು, ಆಱುಮಲ್ತು. ಏೞಕ್ಕರದ ಬೀಜಮಂತ್ರಂ. ಅಂತದಱಿಂ ಸರ್ವಮಂತ್ರಂಗಳ್ಗೆ ತಲೆಯೊಳಿರ್ದು ಮೇಲೆನಿಪ್ಪ ಸಪ್ತಾಕ್ಷರೀಮಂತ್ರಮೆಂದು ಪೆಸರ್.

ಮನೋ—ಹಾಹಾ! ಆಮಂತ್ರಕ್ಕಭಿಮಾನಿದೇವತೆಯಾವುದು? ಮುನ್ನಮಾರಿಂದಂ ಜಪಿಸಿ ಸಿದ್ಧಿಗಂಡರ್?

ಮು—ಪೋಪೋ! ಇಂತಿವಱಿಂ ಕೊಂಡೇಂ ಕಜ್ಜಂ?

ಮನೋ—ಇರ್ಕೆ, ಕೇಳ್ವೆಂ.

ಮು—ಅಂತಾದೊಡೆ ಕೇಳ್ ಪೇೞ್ವೆಂ. ಇಂತೇರ್ಪಟ್ಟ ಮಂತ್ರದಧಿದೇವತೆ ಜ್ಯೇಷ್ಠೆ. ಮುನ್ನಮೀಶ್ವರಂ ತನ್ನೊಂದು ಲೀಲೆಯೊಳ್ ಜಪಿಸಿ ಸಿದ್ಧಿಗೊಂಡನಂತದಱಿನಾತನೆ ಋಷಿ.

ಮ—ಓ ಓ! ಇಂತುಟೆ ಮಂತ್ರದೊಂದು ಮ್ಕೈಮೆ! ಎಲೆ ರಮಣ! ನಿನ್ನಡಿಗಳ್ಗೆಱಗುವೆಂ. ಎನ್ನತಿನಿತೊಂದು ಬಿನ್ನಪಂ. ಅಂತು ಸಂದ ಸಿದ್ಧಿಯ ಮಂತ್ರಮಾವುದೊ ಕೊಮರ್ಯಯಂ ತಿಳಿಯೆ ಪೇೞ್.

ಮು—ಆಗಳೇ ಪೇೞ್ದೆನಲ್ತೆ ಸಪ್ತಾಕ್ಷರೀಮಂತ್ರಮೆಂದು.

ಮ—ಅಂತು ಪೆಸರನಲ್ತು ಮೂಲಮನೆ ಕುಱಿತೆನ್ನೊಳಾಡಿ ತೋಱು.

ಮು—ಅಬ್ಬಾ! ಪೆಣ್ಣೇಂ ಗಡಸುಗಾರ್ತಿಯೊ! ಆಗಳ್ ಪೆಸರೇನೆಂದಳ್; ಈಗಳ್ ಮೂಲಮಂ ಕೇಳ್ವಳ್. ಇನ್ನೇವಳೋ? ಮೂಱೆೞೆಯ ಜನ್ನದಾರದಾಣೆ! ಉತ್ತರಿಗೆಯಾಣೆ! ಆಗದಾಗದು. ಕೇಳ್ವುದರ್ಕೆ ಪೇೞ್ವುದರ್ಕೆ ನಿಮಗಧಿಕಾರಮಿರದು. ಕಣ್ಗೆ ಕಾಲ್ಗೆ ಕೇಡು!

ಎಂದು ಮತ್ತಷ್ಟು ಚರ್ಚೆ ಮಾಡಿ "ನೀಡುಂ ಭಾವಿಸಿ"

ಮು—ಎಲೆ ಪೆಣ್ಣೆ! ನೀನಾರೊಳಮೆಂದೆಂದಿಂಗಮುಸಿರಲ್ಬಾರದು. ಜೋಕೆ!

ಮ—ಎಂದುಮೆಂತುಮುಸಿರನಾಡೆಂ.

ಮು—ಅಂತಾದೊಡಿಂತಿದು ಕೇಳ್. ಭ........ವ........ಪೆಱರ್ಗೊಳಾಡೆನೆಂಬ ನಂಬುಗೆಯಂ ಪೊಯ್.

ಮ—ಇದೆ, ಪಿಡಿ ನಂಬುಗೆಯಂ ನಿನ್ನಾಣೆ, ಕುಲದೈವದಾಣೆ, ಎಂದುಂ ಪೆಱವರೊಳೊರೆಯೆಂ.

ಮು—ಉಂ! ಭವ........ತಿ........ಭಿ........ಪೆಣ್ಗಳಂ ನಂಬಲಾಗದೆಂಬರ್ ಬಲ್ಲರ್. ನೀನೆಂತೊ ಮಱವೆಯೊಳ್ ಪೆಱರೊಡನುಸಿರ್ದ ಗುಟ್ಟುಂ ಬಟ್ಟೊಡೆಮ್ಮನ್ನರ ಬಾೞ್ ಪಾೞಕ್ಕುಂ.

ಮ—ಆನೇಂ ಮೋಡೆಯೇ! ಪೋ! ತನ್ನಾಣೆ ಕಣ್ಣಾಣೆ ಕೇಳ್ವಂ.

ಮು—(ಎಕ್ಕಟಿಯೊಳ್) "ಭವತಿ ಭಿಕ್ಷಾಂ ದೇಹಿ" ಎಂಬುದಿದುವೆ ಕಬ್ಬಿಗರ್ಗೆ ಸಿದ್ಧಿಸಿದ ಪೆರ್ಮೆಯ ಸಪ್ತಾಕ್ಷರೀಮಂತ್ರಂ. ಆರೊಳಾನುಮುಸಿರದಿರ್.

ಮ—(ಅರೆಮುನಿಸಿಂ) ಪೋ ಮಾಣೆಲೆ ರಮಣ! ನಿನ್ನ ನುಡಿಯಂ ಸಾಜಂ ನಿಕ್ಕುವಮೆಂದೇ ಬಗೆದೆಂ. ಈಕೆಱಿನ ಮಾಟದ ಕವಡುನುಡಿಯ ಕೊಂಕೆಂಬುದನಱಿಯದಾದೆಂ. ನೀಂ ಕಬ್ಬಿಗನೋ ಸಬ್ಬವಕಾಱನೊ? ನಿನ್ನೀ ಕಬ್ಬದ ಸೊಗಸೆಮ್ಮನ್ನರಪ್ಪ ಜಾಣೆಲಿವೆಣ್ಗಳೆ ಕೊಂಡಾಡುವರಲ್ಲದೆ ಬಲ್ಲರೇನೊಲ್ವರೆ?

ಮು—ಸಾಲ್ಗುಮೀ ಪರಿಹಾಸಂ. ಮುಂಗತೆಯಂ ಕೇಳ್.

ಮುದ್ದಣಮನೋರಮೆಯರ ಸಂವಾದವನ್ನು ನೋಡಿದವರಿಗೆ ಇದರಂಥ ಇನ್ನೆಷ್ಟು ಸಂವಾದವನ್ನಾದರೂ ಓದಬಹುದೆಂದು ಎನ್ನಿಸುವುದು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ಕಾವ್ಯದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಮನೋರಮೆಯು ಸೂಚಿಸುವಳಾದ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ಈ ಕವಿಯ ಜತೆಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಮಾಡಿರುವ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಸಂತೋಷವಾಗಿ ಮುಗಿಸುವುದೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೂ ಈಗ ಈ ಕಾವ್ಯದ ಉಪಸಂಹಾರದ ಸಂಭಾಷಣವನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ರಾಮನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹೋದನೆಂದು ಕವಿಯು ಹೇಳಲು ಮನೋರಮೆಯು "ಓ! ರಾಮನೊಳ್ಳಿದನಕ್ಕೆ! ಸೊಗಂ ಬಾೞ್ಗೆ! ರಾಮಂಗೆ ಗೆಲವಕ್ಕೆ! ರಾಮನಂ ಕೊಂಡಾಡುಗೆ!" ಎಂದು ಹಲವು ವಿಧವಾಗಿ ಹರಸುವಳು. ಮುದ್ದಣನು "ನೀನು ಹರಸುವ ಹರಕೆ ಬಹಳ ಸೊಗಸು" ಎಂದು "ಇನ್ನೆತ್ತಂ ನಿರಾ

ಮಯಂ, ನಿರಾಕುಳಂ; ಸುಭಿಕ್ಷಂ; ಶಾಂತಿ·····'' ಎಂದು ಹೇಳತೊಡಗುವನು.

ಮನೋರಮೆ ಏನೆಲೆ ರಮಣ! ಇಂದಿದೇನೆತ್ತಣ ಶಾಂತಿಗಳ್? ಅಂತಪ್ಪೊಡೆ ನೀಂ ಪೇಳ್ವ ನಲ್ಗತೆ ಮುಗಿಯುವಂದುದು.

ಮುದ್ದ—ಉಂ! ಎಂತೆಂತೊ ರಗಳೆಯ ಪಾಟ್ಗತೆ ಕಡೆಗಂಡುದು.

ಮನೋ—ಚಿಃ! ಶ್ರೀರಾಮಪುಣ್ಯಚರಿತಮಂ ಪಾಟ್ಗತೆಯೆಂದು ಇೞಿಕೆಯ್ದು ತೆಗಳ್ವೆ!

ಮುದ್ದ—ಶ್ರೀರಾಮಚರಿತಮನಿೞಿಸಿ ಕುಱಿಸಿ ನುಡಿದೆನಿಲ್ಲಂ. ಪುರುಳಿಲ್ಲದ ಸಲ್ಲದ ಪೊಲ್ಲದೆನ್ನ ಬಱುವಣ್ಣನೆಯ ಬೇಸಱಿಕೆಯ ಪಾಟ್ಗಬ್ಬಮಂ ಪೊಳ್ಳೆಂದೆ ನುಡಿದೆಂ.

ಮನೋ—(ಸವಿನಯಂ) ತಮ್ಮೊಡಮೆಯಂ ತಾಮೆ ಪೊಗೞ್ವರೆ ಬಲ್ಲರ್? ಅಲ್ಲದಂದು ನವರಸದ ತನಿರಸಮೊಱೆವ ಬಣ್ಣಗಬ್ಬಮಂ ಪೊಳ್ಳೆಂದೊರೆವ ನಿನಗಮೇಂ ನಿರಹಂಕೃತಿಯೊ ನಿನ್ನ ಜಾಣ್ಮೆಯೊಳ್.

ಮುದ್ದ—ಏನೆನ್ನ ಕಬ್ಬಂ ನಿನಗೆ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯಾಯ್ತೆ?

ಮನೋ—ಎನಗೊರ್ವಳ್ಗೆಂದೊಡೇಂ. ನಾಡೊಳೆಲ್ಲರ್ಗಂ.

ಮುದ್ದ—(ನಕ್ಕು) ಎನ್ನೊಳೊಂದಭಿಮಾನದಿನಿಂತುಸಿರ್ವೆಯಕ್ಕುಂ.

ಮನೋ—ಎನ್ನ ಮುದ್ದಿನರಸ! ಅಂತಲ್ತು; ನಿನ್ನ ಪೆಸರೆಂತಂತು ಕಬ್ಬಮುಂ ಮುದ್ದುಮುದ್ದಾಯ್ತು ಜಗಕೆ.

ಮುದ್ದ—ಇಂತೀ ನುಡಿಯನೆನ್ನಂ ನೀನೇಱಿಪಂತಿರ್ಕುಗೆಂ.

ಮನೋ—ಉಃ! ಉಃ! ಗುಣದೊಳ್ ಪುರುಡುಂಟೆ? ಸಾಜಂ. ನಿನ್ನೀ ಜಾಣ್ಮೆಯ ಬಣ್ಣನೆಯ ನಲ್ಗತೆ ಕೇಳ್ವರನೆಂತಪ್ಪರುಮಂ ಬಗೆಯನಿರ್ಕೆಱಿಗೊಳ್ಗುಂ. ನಾಡ ಮಾತೇಕೆ! ಎನಗೆಂತೋ ಮೇಣುಂ ಮೇಣ್ ಕೇಳ್ವೆನೆಂಬೊಂದಾಸೆ ಪುಟ್ಟುಗುಂ.

ಮುದ್ದ—ಎನ್ನಾಣೆ!

ಮನೋ—ನಿನ್ನಾಣೆ! ಕಡೆಯೇಂ? ಕಮ್ಮಲರ್ ಮಗಮಗಿಸದೇಂ ಪೋಕುಂ!

ಮುದ್ದ—ಮುತ್ತಬ್ಬೆಯಾಣೆ!

ಮನೋ—ಮುತ್ತಬ್ಬೆಯಾಣೆ! ಇಸ್ಸಿ! ಪುಸಿಯನೇವೊೞ್ತಿಂಗಮುಸಿರೆಂ. ಈವಗೆಯ ನುಡಿಗಬ್ಬಂ ಮುಂತಿಲ್ಲ ಪಿಂತಿಲ್ಲಮೆಂದಾಯ್ತು.

ಮುದ್ದ—ಎಂತುಂ ನಿನಗೆ ಸೊಗಸಾಯ್ತಲೇ! ಇದುವೆ ಪರಮಾನಂದಮೆನಗೆ.

ಮನೋ—ಬಿನ್ನಣದ ಬಣ್ಣಣೆಯ ನುಡಿಯಲ್ತು ; ಬಲ್ಲೊಗಸು ಬಲ್ಲೊಗಸು ನೀನೆಂದ ಕತೆ.

ಮುದ್ದ—ಅಂತಪ್ಪೊಡೆ ತಾಱಲಿ ನೀನೆಂದ ಮೆಚ್ಚಿನುಡುಗೊಱೆಯಂ.

ಮನೋ—(ಕಣ್ಬೆಗಡು ಗೊಂಡಂತೆ ನಟಿಸಿ) ಇನ್ನೇಂ ಜಾಣನೋ ! ನೀನಱಿಯದರಂತೆ ವಿಜ್ಞನಿದರ್ಶಮೆನ್ನಿಂದೆನ್ನಂ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ದಿಟ್ಟಂ. ನಿನಗೇನೆಂಬೆನೇನೆಂಬೆನೊ ! ನಿನ್ನಾ ಬಣ್ಣವಾತಿಗೆ ಮಾಱುವೋದೆಂ (ಎಂದು ವಿಚಾರದಿಂ) ಆಯ್ತಾಯ್ತು, ಪೇೞ್ದ ಕತೆಗೆ ಮಂಗಳಮಂ ಮಾಡು ; ಮೆಚ್ಚುಗಿಚ್ಚು ಬೞಿಕ್ಕಮಲ್ತೆ.

ಮುದ್ದ—ಬಱಿದೆ ಮಂಗಳಮಕ್ಕುಮೆ ! ಹೋಳಿಗೆ ತುಪ್ಪಮಂ ತಿನಮಡಿಸವೇಡಾ !

ಮನೋ—ಹೋಳಿಗೆ ತುಪ್ಪಕ್ಕಿಂದೇಂ ನಿನಗೆ ಶೋಭನಮೆ ?

ಮುದ್ದ—ಇಂದೆನಗೆಂದೊಡೇಂ ? ಎನಗಂ ನಿನಗಂ.

ಮನೋ—ಪೋ ಸಾಲ್ಗು ವೀ ಬಣ್ಣದ ಕೊಂಕುನುಡಿ. ರಾಘವನ ಯಜ್ಞಮೆಂತು ಪರಿಸಮಾಪ್ತಿಯಾಯ್ತು ಪೇೞ್ ".

ಹೀಗೆ ಮನೋರಮೆಯ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಂತೆ ಕವಿಯು ಯಜ್ಞವು ಸಾಂಗವಾಗಿ ನಡೆದ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳಿ "ಮಂಗಳಂ ಶುಭಂ ಭದ್ರಂ ಕಲ್ಯಾಣಂ" ಎಂದು ಮಂಗಳವನ್ನು ಹೇಳುವನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮನೋರಮೆಯು ಎದ್ದು ಹೋಗುವಳು. ಮುದ್ದಣನು ಅವಳನ್ನು ತಡೆದು

"ಬಲ್ಸಡಕುಗಾರ್ತಿ ಕಣಾ ! ಮುದ್ದಣನುಮಂ ಟಕ್ಕಿಪ ಪೆಂಡಿರೊಳರೆ ? ಕೊಂಕುನುಡಿಯೊಂದು ನೆವದಿಂ ಬಿಂಕದಿನಿದಿರ್ಗಡಾಯ್ತೆ ! ಮೆಚ್ಚನಿತ್ತಲ್ಲದೆ ಪೋಪೊಡೇಂ ಬಿಡುವೆನೆ !

ಮನೋ—ಕತೆಗೆ ಮಂಗಳಮಂ ಮಾಡದೆ ಬಱಿದೆ ಉಡುಗೊಱೆತುಡುಗೊಱೆಯೆಂದೊಡೇಂ ?

ಮುದ್ದ—ಕತೆಗೆ ಮಂಗಳಮನಾಗಳೆ ಪೇೞ್ದೆನುೞಿದೆನಿಲ್ಲ. ಈಗಳುೞಿದುದೊಂದೆ ನಿನ್ನುಡುಗೊಱೆ.

ಮನೋ—ಉಡುಗೊಱೆಯ ಕಾಟಕ್ಕೆನ್ನತ್ತ ಪೋಪೆಂ? ನೀನೇಂ ಬೇಡುವಯ್?

ಮುದ್ದ—(ಪುಸಿಮುನಿಸಿಂ) ಬೇಡುವೊಡೇಂ ತಿರಿಕನೇ ? ಮನೆಗೆ ಬಂದೆನೆ ? ಮೆಚ್ಚಿತ್ತೊಡದನೆ ಕೈಕೊಳ್ವೆಂ

ಮನೋ—ಆನೆಂತುಂ ಪರಾಧೀನೆ. ಮೇಣೆನಗೊಡಮೆಯಾವುದು ? ಎನನೀವೆನೆಂತೀವೆಂ ?

ಮುದ್ದ—ಏನೊ! ಎಂತೊ! ಆಂ ಮೆಚ್ಚುವಂತುಂ, ಕತೆಯ ಪುರುಳೊಳ್ಗೇ ಮಂತುಂ ಸಾಲ್ವರ್ ತಲೆದೂಗುವಂತುಂ ಉಡುಗೊಱೆಗೆಯ್ದಿಡಾಯ್ತು.

ಮನೋ—ಅಂತಪ್ಪುದಂತಿದು............ನಿನ್ನೀಕಬ್ಬಮನೋದುವ ಜಾಣರೇ ಮಗೆಯುಡುಗೊಱೆಯನೀಯೆಂಬರಾಮಗೆಯು ಮೆಚ್ಚನೀವೆಂ.

ಎಂದು ಉಡುಗೊಱೆಯನ್ನು ಕೊಡುವಳು. ಉಡುಗೊರೆ ಯಾವುದೆಂದು ಕವಿ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಯಃ ಅದು ಏನೆಂದು ನಾವು ಊಹಿಸಬಹುದು. ಅವಳು ಸೀತೆಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದಾಯಿತೆಂಬ ಸಂತೋಷದಿಂದ ತುಂಬಿ ತುಳುಕುತ್ತಿದ್ದ ತನ್ನ ಆನಂದವನ್ನೂ ಇಂಥ ಒಳ್ಳೆಯ ಕತೆಯನ್ನು ಇಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೇಳಿದ "ಕಬ್ಬಿಗರ ಬಲ್ಲಹ" ಮುದ್ದಣನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಉಂಟಾಗಿದ್ದ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯನ್ನೂ ತನ್ನ 'ನಿತ್ಯದ ಪೂಜೆಯ ಕಟ್ಟಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಣಲಿಂಗ' ವಾದ ಪತಿದೈವದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತನಗಿದ್ದ ಭಕ್ತಿಪ್ರೀತಿಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುವಂತೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದಲೂ ಸ್ವಲ್ಪ ನಾಚಿಕೆಯಿಂದಲೂ ಒಂದು ಮುತ್ತನ್ನು ಕೊಟ್ಟಳೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಸತಿಪತಿಗಳ ಈ ಸಂಭಾಷಣೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿರುವ ನಮಗೆ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕವಿಗೆ ಬರಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಇನ್ನು ಯಾವ ಮರ್ಯಾದೆಗಿಂತಲೂ ಇದು ಅವನಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಮರ್ಯಾದೆಯೆಂದು ಒಪ್ಪಬೇಕು. ಕವಿಯೂ ಹಾಗೆಯೇ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಮುದ್ದಣನಿಗೆ ಇನ್ನು ಯಾವ ಸೌಭಾಗ್ಯವೂ ಸಂಪತ್ತೂ ಇದ್ದರೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ದೇವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಲವಾದ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಸಾರದ ಶಾಂತಿಸೌಖ್ಯಗಳ ಅತುಲವಾದ ಸಂಪತ್ತು ಲಭಿಸಿತ್ತೆಂದು ನಾವು ಸಂತೋಷಪಡಬೇಕು.

ಮೇಲೆ ಉದ್ಧರಿಸಿರುವ ಕಾವ್ಯಭಾಗಗಳಿಂದ ಮುದ್ದಣ ಕವಿಯ ಕವಿತಾಶಕ್ತಿಯ ಸಮಗ್ರತೆಯು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರಬೇಕು. ಇವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಈ ಕಾವ್ಯದಿಂದ ಇಂಥ ಇನ್ನಷ್ಟು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಬಹುದು. ಕವಿತೆಯ ಆತ್ಮವಾದ ಭಾವದಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಅದರ ದೇಹವಾದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಈತನಿಗೆ ಸಮಗ್ರಕೌಶಲವುಂಟೆಂದು ಮೇಲೆ

ಸೂಚಿಸಿದೆ. ಈ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಓದುತ್ತಿದ್ದರೆ ಮುದ್ದಣ ಕವಿಯು, ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಪ್ರಪಂಚದ ಇನ್ನು ಯಾವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಾದರೂ ಕವಿಗೋಷ್ಠಿಯ ಅಗ್ರಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರಿಯೆಂದು ಪಾಠಕರಿಗೆ ತೋರುವುದು. ಪ್ರಕೃತಿಸೌಂದರ್ಯದ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಈತನು ಕಾಳಿದಾಸ ಷೇಕ್ಸ್ಪಿಯರರಿಗಿಂತ ಬಹಳ ಕಡಿಮೆಯಾದವನಲ್ಲ. ಪುರಾಣ ಪಾತ್ರಗಳ ಸ್ವಭಾವನಿರೂಪಣದಲ್ಲಿ ಈತನಿಗೆ ಶ್ಲಾಘನೀಯವಾದ ಔಚಿತ್ಯ ಜ್ಞಾನವಿದೆ. ಇವನ ಕನ್ನಡದ ಶೈಲಿಯ ಸೊಗಸು ರಸ್ಕಿನ್ ಡಿಕ್ವಿನ್ಸಿಗಳ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಶೈಲಿಯ ಸೊಗಸಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಕವಿಯನ್ನು ಪಡೆದದ್ದು ಕರ್ಣಾಟಕದ ಸೌಭಾಗ್ಯ. ಇಂಥ ಕವಿಯನ್ನು ಅಷ್ಟು ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಳೆದುಕೊಂಡುದು ಕನ್ನಡಿಗರೆಲ್ಲರ ದುರ್ದೈವ. ಇಂಥ ಕವಿಯು ಜೀವಂತನಾಗಿದ್ದಾಗ ಅವನನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಕಾಣದೆ ಅವನ ಯೋಗ್ಯತೆ ಏನೆಂದು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲಾರದೆ ಇದ್ದದ್ದು ಕರ್ಣಾಟಕರ ಅನಭಿಜ್ಞತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಮುದ್ದಣ ಕವಿಯು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಎಲ್ಲೋ ಒಂದು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ದಿನಗಳನ್ನು ಕಳೆದು ದಿವಂಗತನಾದನು. ಆದರೆ ಆತನ ಕಾವ್ಯದ ಸೌಂದರ್ಯ ಸೌರಭ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಅವನ ಆತ್ಮವು ಎಷ್ಟು ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಉತ್ತೀರ್ಣವಾಗಿ ಅವನ ಜನರ ಇನ್ನೆಂತಹ ಪೂಜೆಗೆ ಅರ್ಹವಾಗಿತ್ತೆಂದು ನಮಗೆ ತಿಳಿಯುವುದು. ಮುದ್ದಣ ಕವಿಯ ಜೀವನಚರಿತೆಯನ್ನೂ ಅವನ ಕಾವ್ಯವನ್ನೂ ಕುರಿತು ಯೋಚಿಸುವವರಿಗೆ ನಮ್ಮ ಜನಾಂಗದ ಉತ್ತಮ ಜೀವನವೆಲ್ಲದರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಂತೆ ತೋರುವ ಈತನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವರ್ಡ್ಸ್ವರ್ತ್ ಎಂಬ ಆಂಗ್ಲೇಯ ಕವಿಯು ಮಿಲ್ಟನ್ ಮಹಾಕವಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳನ್ನು

> Poet! thou shouldst be living at this hour:
> *India* hath need of thee:

ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಹೇಳೋಣವೆಂದು ತೋರುವುದು.

ಈ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಇನ್ನೂ ಒಂದೆರಡು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈಗಾಗಲೇ ದೀರ್ಘವಾಗಿರುವ ಈ ಉಪನ್ಯಾಸವನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ದೀರ್ಘವಾಗಿ ಮಾಡುವುದು ನಮಗೆ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಕಾವ್ಯದ ರುಚಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಆ ವಿಷಯಗಳ ಚರ್ಚೆಯು ಆವಶ್ಯಕವಲ್ಲ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಈ ಪ್ರಶಂಸೆಯನ್ನು ಓದುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಜನರಿಗೆ ಶ್ರೀರಾಮಾಶ್ವಮೇಧ ಕಾವ್ಯದ ವಿಷಯದಲ್ಲೂ ಅದರ ಕರ್ತೃವಾದ ಮುದ್ದಣಕವಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲೂ ಆದರ ಉಂಟಾಗಿ ಮುದ್ದಣ ಕವಿಯು ನಿಖಿಲ ಕರ್ಣಾಟಕಕ್ಕೆ ಮಾಡಿರುವ ಪರಮೋಪಕಾರದ ಸ್ಮರಣೆಯು ನಮ್ಮ ಜನರಲ್ಲಿ ವಾಡಿಕೆಯಾಗಲೆಂದು ನಾವು ಹಾರೈಸುತ್ತೇವೆ. ಈ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಯಾರೇ ಆಗಲಿ ಮತ್ತೆಮತ್ತೆ ಓದಿದಹಾಗೆ ಅದರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹಫಿಸ್ ಕವಿಯು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳುವರು.—

Song such as this hath need of no man's praise
Beauty like this can be concealed from none
Why should I hold a candle to the rays of such a sun?

ಅ ನು ಬಂ ಧ

೧. ಜೋ ಜೋ.

(ನಂದಳಿಕೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರು “ ಸುವಾಸಿನೀ ” ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಒಂದು ಲೇಖನ.)

ಹೆಂಗುಸರು ತಮ್ಮ ಕಿರುಗೂಸುಗಳನ್ನು ತೊಟ್ಟಿಲಲ್ಲಿಟ್ಟು ತೂಗುವರು. ತೂಗುವಂದು ಒಲಿದು ಹಾಡುವರು. ಆಗಳಾ ಕೂಸು ಹಾಡಿನ ಇಂಚರಕ್ಕೆ ಪರವಶವಾಗಿ ಪ್ರೇಂಖಣದ ಯಾತಾಯಾತಕ್ಕೆ ಮೈಮರೆದು ನಿದ್ರಿಸುವುದು. ಇದಕ್ಕೆಯೆ ಹಾಡಿ ತೂಗುವರು. ಹಾಡು ನಾಡಿಗೊಂದು ಬಗೆಯಾಗಿರುವುದು.

ಅದೆಲ್ಲವಂತಿರಲಿ. ನಮ್ಮವರು ಈ ಬಗೆಯ ಹಾಡಿಗೆ ‘ ಜೋಗುಳ ’ ವೆಂಬರು. ಕೆಲವರು ‘ ಜೋಗಳ ’ ವೆಂದೂ ಹೇಳುವರು. ಇಂತಹ ಜೋಗುಳದಲ್ಲಿ ಹಾಡಿನ ನುಡಿಗಳ ಎಡೆಯೆಡೆಗೊಂದು ‘ ಜೋ ’ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಇರುವುದು. ಕಡೆಗದು ಹಾಡಿನ ಕಡೆಗಾದರೂ ಬರುವುದು. ಮತ್ತಾ ಶಬ್ದವು ಒಮ್ಮೆ ದ್ವಿರುಕ್ತವಾಗಿಯೂ ಉಂಟು. ಎಂತೂ ‘ ಜೋ ’ ಶಬ್ದವಿಲ್ಲದ ಜೋಗುಳವಿಲ್ಲ. ಇದು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ. ಬೇಕಾದರೆ ಕರ್ಣಾಟಕ ಕವಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ.

ಜೋ ಸಕಲತತ್ತ್ವಮಯೆ ಜೋ |
ಜೋ ಸತ್ತ್ವಾದಿಗುಣರಹಿತೆ ಜೋ ನಿರ್ಮಲೆ ಜೋ |
ಜೋ ಜೋ ಶಂಕರನರ್ಧಮಂ ಕವರ್ದುಕೊಳ್ವತ್ಯಂತರೂಪಾನ್ವಿತೇ ||

ಎಂದು ಹರಿಹರನೂ,

......................ಅಚ್ಯುತ ಜೋ ಮಹಾತ್ಮ ಜೋ |
ಸದಮಲಬೋಧ ಜೋ ಪರಮ ಜೋ ಹರಿ ಜೋ ಎನುತಂ ಲತಾಂಗಿಯರ್ ||

ಎಂದು ರುದ್ರನೂ,

..ಜನೋ |
ತ್ತುಂಗವಂದಿತ ಜೋ ಜಗನ್ನುತ ಜೋ ಜಯೋನ್ನತ ಜೋ ಎನು |
ತ್ತಂಗನಾದನಮೆಯ್ದೆ ಪಾಡುತೆ ಜೋಗುಳಂ ಮಿಗೆ ಪಾಡಿದರ್ ||

ಜಂಗಮಪ್ರಿಯ ಜೋ ಜಗನ್ಮಯ ಜೋ ಜಿತಸ್ಮರ ಜೋ ಎನು |
ತ್ತಂಗನಾಮಣಿ ಜೋಗುಳಂಗಳ ಪಾಡಿ ತೂಗಿದಳಲ್ಕಱಿಂ ||

ಎಂದು ಷಡಕ್ಷರದೇವನೂ,

ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವರು. ಇವರ ಮಾತೂ ಸಾಲದೆ ಹೋದರೆ, ಕೂಸನ್ನು ಹಾಡಿ ತೂಗುವ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಿಯತಮೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ. ಆಗಳಾದರೂ ಒಪ್ಪದಿರಲಾರಿರಿ.

ಇಂತೀ ಸ್ವಾಪಗೀತಕ್ಕೆ ನಾವು ಜೋಗುಳವೆಂಬುದೇಕೆ ? ಮತ್ತು ಜೋ ಜೋ ಎಂಬುದರ ಅರ್ಥವೇನು ? ಮೊದಲಿಗೆ ಜೋ ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವೇನಿರುವುದೆಂದು ನೋಡಿ ತರುವಾಯ ಜೋಗುಳಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಕೈಯಿಡುವೆನು.

ಜೋ ಎಂಬುದು ಬರಿದೊಂದು ಅರ್ಥವಿಲ್ಲದ ನುಡಿಯೆಂದು ಹಲವರೆನ್ನುವರು. ತೋರಮಟ್ಟಿನಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ನನಗೂ ಹಾಗೇ ತೋರುವುದು.

ನಂಟು ಗೊತ್ತಾದೊಡನೆಯೇ ಇದ್ದ ಹುರುಳೆಲ್ಲ ಬಯಲಿಗೆ ಬಂದು ಬಿಡುವುದರಿಂದ, ಈ ಜೋ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಶಬ್ದಗಳೊಡನೆತ್ತಲಾದರೂ ನಂಟಿರುವುದೋ ಎಂದು ಕನ್ನಡನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವನ್ನು ನೋಡಿದೆನು. ಆದರೇನು ? ನೋಡಿದರೆ ಒಂದೇ ಒಂದಾದರೂ ಅದರ ನಂಟುತನವನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ನನ್ನಾಸೆ ಬಯಲಾದುದನ್ನು ಕಂಡು, ಕನ್ನಡ ನುಡಿಗಳ ಗೊಡವೆ ಬಿಟ್ಟು, ಕನ್ನಡದೊಡಹುಟ್ಟುಗಳಾದ ಬೇರೆಮಾತುಗಳನ್ನಾದರೂ ಕೇಳಿ ನೋಡುವೆನೆಂದು ಎಣಿಸಿದೆನು.

ತೌಳವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ' ಜೋಕುಳು ' ಎಂಬೊಂದು ನುಡಿಯಿರುವುದು. ಈ ನುಡಿಯನ್ನು ಮರಕುಳು, ಕರೆಕುಳು, ಕೈಕುಳು ಮುಂತಹ ನುಡಿಗಳೊಡನಿಟ್ಟು ನೋಡಿದರೆ, ನುಡಿಯ ಕಡೆಯ ' ಕುಳು ' ಎಂಬುದು ಒಂದು ಪ್ರತ್ಯಯವಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ಎಣಿಸಿದೆನು. ('' ಕುಳು '' ಎನ

ಉತ್ವಗಳಿಗೆ ಸ್ವರಭಾರವು ಅಡ್ಡವಾಲೆಂದು ಅರಿಯಬೇಕು. (" ಕ್ ಳ್ " ಎಂಬಂತು) ಈಗಳಾ ಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನು ಕಳೆದುಬಿಟ್ಟರೆ ಜೋ, ಮರ, ಕರೆ, ಕೈ ಎಂದು ಬೇರಾಗಿ ಉಳಿವುವು. ಇವು ಪ್ರಕೃತಿಗಳಾಗಿರಬಹುದು. ಮತ್ತಿನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಈ ' ಕುಳು,' ಕರ್ಣಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬಹುತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುವ 'ಕಳ್' (ಗಳ್) ಪ್ರತ್ಯಯಕ್ಕೆ ಸರಿಬರುವುದು. ಆಕಳ್, ಮಕ್ಕಳ್, ನಾಟ್ಕಿಳ್, ಕೋಟ್ಕಿಳ್ (ನಾಡುಗಳ್, ಕೋಡುಗಳ್) ಮೊದಲಾದು ವನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡಿ, ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಜೋಕುಳೆಂಬ ಉದ್ದಿಷ್ಟ ಪದವು ಬಹುತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವುದೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದೆನು. " ಜೋಕುಳು " ಬಹುವಚನದಲ್ಲಿದ್ದ ಮೇಲೆ ಇದರ ಪ್ರಕೃತಿ " ಜೋ " ಎಂಬುದೂ ಏಕ ವಚನದಲ್ಲಿರುವುದೂ ಸ್ಪೈ.

ಜೋಕುಳೆಂದು ತುಳುವರು ಮಕ್ಕಳಿಗೆಂಬರು.* ಆದರೆ ಈ ಪದದ ಏಕವಚನರೂಪಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ತಾನಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗವು ಈಗಳಿಲ್ಲವೆಂಬಂತು ತೋರುವುದು. ಇಂತಿದ್ದರೂ ' ಆಣ್ಜೋವು,' ' ಪೊಣ್ಜೋವು ' ಎಂಬೀ ತುಳುಮಾತುಗಳ ಹುಟ್ಟು ನೋಡಿದರೆ, ಜೋವೆಂಬ ಏಕವಚನರೂಪವು ಮೊದಲಿನವರಲ್ಲಿ ರೂಢಿಯಿದ್ದುದೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುವುದು. ಆಣ್ಜೋವು ಪೊಣ್ಜೋವು ಎಂಬೀ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿದರೆ, ಕ್ರಮದಿಂದ ಆಣ್ + ಜೋವು, ಪೊಣ್ + ಜೋವು ಎಂದಾಗುವುದು. ಆಣೆಂದು ಗಂಡು ; ಪೊ ಣ್ಣೆಂದು ಹೆಣ್ಣು; ಮತ್ತು ಜೋವೆಂದು ಕೂಸು, ಮಗುವೂ ಆಗುವುದು. ಹೀಗೆ ಆಣ್ಜೋವೆಂದು ಗಂಡುಮಗು (ಗಂಡುಕೂಸು) ಪೊಣ್ಜೋವೆಂದು ಹೆಣ್ಣುಮಗು (ಹೆಣ್ಣುಕೂಸು) ಈ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಈಗಳಿನವರ ರೂಢಪ್ರ ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಗಂಡುಸು ಹೆಂಗುಸು ಎಂದರ್ಥವು. ನಮ್ಮಾ ಕನ್ನಡದ ' ಗಂಡುಸು ', ' ಹೆಂಗುಸು ' ಶಬ್ದಗಳಾದರೂ, ಮೊದಲನೆತ್ತಿದರೆ ಇದೇ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುವುವು. ಗಂಡು + ಕೂಸು ಎಂಬ ನುಡಿಗಳೆರಡರ ಸೇರಿಕೆ

---

* ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ ಹುಡುಗರಿಗೂ ಹುಡುಗಿಯರಿಗೂ ಜೋಕುಳೆಂದು ಹೇಳುವರು.

ಯಿಂದ ಗಂಡುಗೂಸೆಂಬೊಂದು ಸಮಾಸ ಹುಟ್ಟಿ, ಬಳಿಕದು ಗಂಡೂಸು-ಗಂಡುಸು ಎಂಬ ರೂಪಾಂತರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿತು. ಪೆಣ್ಣು + ಕೂಸು ಸೇರಿ ಪೆಣ್ಗೂಸು ಎಂದಾಗಿ ಮತ್ತದರಿಂದ ಪೆಂಗೂಸು-ಹೆಂಗೂಸು-ಹೆಂಗುಸು ಎಂಬೀ ರೂಪಗಳು ಸಿದ್ಧಿಯಾದುವೆಂದು ತಿಳಿಯಬಹುದು.

ಈಗಳೀ ಕ್ರಮದಿಂದ ನೋಡಲು, 'ಜೋ'ವೆಂಬ ಮಾತಿಗೆ ಮಗು ಇಲ್ಲವೆ ಕೂಸು ಎಂಬುದು ಅರ್ಥವಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ನನಗೆ ಕಂಡುಬಂತು.

'ಜೋಗುಳ'ವೆಂಬ ನುಡಿಯ ಅರ್ಥವನ್ನರಸುವುದಿನ್ನು ಅಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಆದರೊಂದಿಷ್ಟು ತೊಡಕುಂಟು.

'ಜೋಗುಳ ಪಾಡು' ಎಂದು ಮೊದಲಿದ್ದ ಮಾತು. 'ಜೋಗುಳ' ಎಂಬ ಪದವು 'ಜೋ' ಶಬ್ದದ ಷಷ್ಠೀ ಬಹುವಚನವು. ಆದರೆ ಮತ್ತಿನವರು ಜೋಗಳ ಪಾಡೆಂಬುದೊಂದು ಸಮಾಸಪದವೆಂದು ಬಗೆದು ಸಸೂತ್ರವಾಗಿ ಜೋಗುಳಪಾಡೆಂದು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡರು. ಬಳಿಕ ಪೂರ್ವಪದವನ್ನೇ ಸಂಭಾವಿಸಿಕೊಂಡು ಜೋಗಳ-ಜೋಗಳ ಎಂದು ಕರೆದಾಡಿದರು. ಜೋಗುಳ-ವೆಂಬ ರೂಪವು ಅಲ್ಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಹುಟ್ಟಿದುದಾಗಿರಬಹುದು, ಇಲ್ಲವೆ 'ಜೋಕುಳಿಪದ' ಎಂಬ ತುಳುಮಾತಿನಿಂದ ಬಂದರೂ ಬರಬಹುದು. ಕವಿಮುಖ್ಯರೆಲ್ಲ ಜೋಗುಳಶಬ್ದಕ್ಕೆಯೆ ಮೊದಲೆಡೆಕೊಟ್ಟು ಇದುವೆ ಸಿದ್ಧರೂಪವೆನ್ನುವರು. ಇದಹುದಾದರೆ ಜೋ-ಜೋಗುಳ ಎಂಬೀಮಾತುಗಳನ್ನು ತುಳುಹೆಂಗಸರುಗಳ ಬಾಯಿಂದ ಹೆಕ್ಕಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು.

ಚಕ್ರಧಾರಿ.

"ಸುವಾಸಿನೀ"—ಮಂಗಳೂರು, ಸಂಪುಟ ೧ ಪುಟ ೯೩-೯೪. (ಡಿಸೆಂಬರ್ ೧೯೦೦)

---

(೨)

(ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರ ಮಿತ್ರರಾದ ಮ|| ಬಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯನವರು ಮ|| ಹುರುಳಿ ಭೀಮರಾಯರಿಗೆ ಬರೆದ ಕಾಗದ)

ಬೋಳಾರ, ತಾ|| 29-7-1925.

ಮ|| ರಾ|| ರಾ|| ಹುರುಳಿ ಭೀಮರಾಯರಿಗೆ

ಬೋಳಾರ ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯನ ಸಾದರ ನಮಸ್ಕಾರ—ಅದಾಗಿ ಈವರೆಗೆ ಉಭಯಕ್ಷೇಮ ಸಾಂಪ್ರತ. ತಾವು ಕೇಳಿದ ಅನುಭವದ ವಿಷಯ ನನಗೆ ತಿಳಿದ ವಿಷಯವನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ.

ನಂದಳಿಕೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣನವರು ನನ್ನ ತಂದೆಯವರನ್ನೂ, ಉಡುಪಿಯಲ್ಲಿ ಇನ್‌ಸ್ಪೆಕ್ಟಿಂಗ್ ಸ್ಕೂಲ್ಮಾಸ್ತರರಾಗಿದ್ದ ನನ್ನ ದೊಡ್ಡತಂದೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪಯ್ಯನವರನ್ನೂ ಮೊದಲೇ ತಿಳಿದವರೂ ಅವರಲ್ಲಿ ಗೌರವ ಮತ್ತು ಪೂಜ್ಯಭಾವವುಳ್ಳವರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ನಾನು ಸೆಟಲ್‌ಮೆಂಟ್ ಆಫೀಸಿನಲ್ಲಿ ಸುಪರ್ವೈಜರರ ಗುಮಾಸ್ತನಾಗಿ ಉಡುಪಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ನನಗೂ ಅವರಿಗೂ ಪರಿಚಯವಾಗಿ ಅವರಲ್ಲಿ ನಾನು ಹೋಗುವುದೂ ಅವರು ನನ್ನ ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಬರುವುದೂ ಇತ್ತು. ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೋದುವುದು, ಆ ವಿಷಯ ಸಂಭಾಷಣಮಾಡುವುದು, ಇತರ ಸುಖಗೋಷ್ಠಿಗಳು, ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ನಾವು ವಿರಾಮಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಆಗ ಅವರು ಉಡುಪಿಯ ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಶ್ಯನ್ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡವನ್ನೂ ದೇಹವ್ಯಾಯಾಮವನ್ನೂ ಕಲಿಸುವ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಬರೆದ "ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧ" ದ ಸ್ವಹಸ್ತ ಲಿಖಿತಪ್ರತಿಯನ್ನು ನನ್ನ ವಶ ಕೊಟ್ಟು ಅದರಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಕರಣವಿರುದ್ಧ ದೋಷಗಳೇನಾದರು ಇದ್ದರೆ ಸೂಚಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದರು. ನಾನದನ್ನು ತೆಕ್ಕೊಂಡು ಅವಕಾಶದೊರೆತಾಗ ಓದಿ, ಸ್ವಲ್ಪದಿನಗಳ ಮೇಲೆ ಕೊಟ್ಟೆ. ವಿಶೇಷದೋಷಗಳೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಅದು ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಪೂರ್ಣವಾಗಿತ್ತು. ಗ್ರಂಥವು ಚಲೋದಾ

ಗಿತ್ತು. ನನ್ನ ತಂದೆಯವರು ಬರೆದ "ನಾನಾರ್ಥಶಬ್ದಾವಳಿ'' ಯ ವಿಷಯ ಪುನಃ ಮುದ್ರಿಸುವಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ್ದರು. (ಅವರ ಶಾಲೆಯ ಹುಡುಗರ ಕನ್ನಡಪಾಠದ ಪರೀಕ್ಷಾ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುವದಕ್ಕೂ ನನ್ನವಶ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ನಾನು ಎರಡು ವರ್ಷದವರೆಗೆ ಉಡುಪಿಯಲ್ಲಿದ್ದೆ. ಎರಡನೆಯ ಸರ್ತಿ ನಾನು ಉಡುಪಿಯ ಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಸೆಟಲ್ಮೆಂಟ್ ಪಟ್ಟಾಕೊಡುವ ಕಾಲವಾಗಿತ್ತು. ನನಗೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಮಾತಾಡುವುದಕ್ಕೇನೂ ಅವಕಾಶ ದೊರೆತಿರಲಿಲ್ಲ.)

ಅವರು ತಮ್ಮ ಮನೆಯ ತೆಂಕಹಿತ್ತಲಲ್ಲಿದ್ದರು. ಅವರ ಹೆಂಡತಿ ಯೂ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ವಿಧವೆಯೂ ಅವರಲ್ಲಿದ್ದ ಹೆಂಗುಸರು—ಮೂರುಜನರೇ ಇದ್ದವರು.

ಅವರು ನಿಗರ್ವಿ, ಶಾಂತಸ್ವಭಾವದವರು. ಗೃಹಕೃತ್ಯದ ಕೆಲಸಗ ಳನ್ನೂ, ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿಯ ತನ್ನ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನೂ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಉಳಿದ ಕಾಲವನ್ನು ಓದುವುದು ಬರೆಯುವುದು ಈ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲೇ ಬಹಳ ಕಳೆ ಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಇವರು ಕುಂದಾಪುರದಲ್ಲಿಯು ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ವುಳ್ಳ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಗೃಹಸ್ಥರ* ವಿಷಯವಾಗಿ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಗೃಹಸ್ಥರ ಹೆಸರು ವಾಸಸ್ಥಾನಾದಿಗಳ ವಿಷಯ ಈಗ ನನ್ನ ನೆನಪಿನ ಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರು ಈ ಗೃಹಸ್ಥರ ತಿಳುವಳಿಕೆಯ ಮತ್ತು ಸದ್ಗುಣಗಳ ವಿಷಯ ಹೊಗಳುತ್ತಿದ್ದರು. ತಮಗೆ ಕುಂದಾಪುರದತ್ತ ಕಡೆಯ ಮಿತ್ರರಾರಾದರು ಸಿಕ್ಕಿದಾಗ ಈ ಗೃಹಸ್ಥರ ವಿಷಯ ಅಥವಾ ಅವರೇನಾದರೂ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದ ವಿಷಯ ತಿಳಿಯುವ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡ ಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಇಂತೀ ನಮಸ್ಕಾರ

ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ.

---

* ಅವರ ಗುರುಗಳಾದ ಮ|| ಮಳಲಿ ಸುಬ್ಬರಾಯರು.

ಕನ್ನಡ ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧ.*

(ಎಮ್. ಎಲ್. ಎಸ್. ಮತ್ತು ಬಿ. ಎಮ್. ಎಸ್. ಯವರಿಂದ)

ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ತಿಳಿಯದೆಯೇ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆಯಬಹುದೆಂದು ಹಿಂದಿನ ಕವಿಗಳು ಬಗೆದಂತೆ ಕಾಣಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಉತ್ತಮಗ್ರಂಥಗಳೆಂದು ಹೆಸರು ಪಡೆದುವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದನ್ನು ತೆರೆದರೂ, ಒಡನೆಯೇ ಸಂಸ್ಕೃತಶೈಲಿ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಪದಗಳ ಅಬ್ಬರವೇ ಹೊರತು ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಕಾಣಬೇಕಾದರೆ, ಮರಳಿನಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನದ ಅದಿರುಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುವಂತೆ ಹುಡುಕಬೇಕಾಗುವುದು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕರೆಯುಳ್ಳವರಿಗೆ ಇದು ರುಚಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥವೆಂದು ಕರೆಯುವುದೇಕೆ ? ಸಂಸ್ಕೃತಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾದದಿಂದ ಕನ್ನಡವು ಸೇರಿಕೊಂಡಂತೆ ಬರೆಯುವುದೇಕೆ ? ನಾಗಚಂದ್ರ, ಆಂಡಯ್ಯ, ಸಿಂಗರಾರ್ಯ, ಮೊದಲಾದ ಕೆಲವರು ಕನ್ನಡವನ್ನೇ ಮುಂದಿಟ್ಟು, ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಾಗಲಿ, ಕೊಂಚಕೊಂಚ ಬೆರಸಿಯಾಗಲಿ ಬರೆದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಆನಂದವಾಗುವುದು. ಅಗ್ಗಳ, ಷಡಕ್ಷರಿ, ರುದ್ರಭಟ್ಟ ಮೊದಲಾದ ಹಲವರ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಅಬ್ಬರದಿಂದ ಬಂದ ತಲೆನೋವು, ಕನ್ನಡದಿಂದ ತುಂಬಿ ತುಳುಕುವ ಶ್ರೀರಾಮಾಶ್ವಮೇಧದಂತಹ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಓದುವುದರಿಂದ ಯಾರಿಗೆತಾನೆ ಹೋಗದಿರುವುದು ?

ಶ್ರೀರಾಮಾಶ್ವಮೇಧವನ್ನು ಬರೆದ ಮುದ್ದಣನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಏನೂ ತಿಳಿದುಬಂದಿಲ್ಲ. ಹದಿನೇಳನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ತಿರುಮಲಾರ್ಯ ಸಿಂಗರಾರ್ಯರಿಗಿಂತ ಈಚಿನವನೆಂದು ನಮಗೆ ತೋರುವುದು. ಅದು ಹೇಗೆ ಆದರೂ ಆಗಲಿ. ಈತನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅಕ್ಕರೆಯು

---

* "ಸುವಾಸಿನೀ" ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ (ಸಂ. ೨, ಪುಟ ೧೩೨—೧೩೬. ಡಿಸೆಂಬರ್ ೧೯೦೨) ಬಂದ ಒಂದು ಲೇಖನದ ಪುನರ್ಮುದ್ರಣ.

ಳ್ಳವನೆಂದು ತೋರಿಸುವುದು ನಮ್ಮ ಕೆಲಸ. ತನ್ನ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೆಂಡತಿಗೆ ಹೇಳ ತೊಡಗಿ ಹೀಗೆ ಮೊದಲು ಮಾಡಿರುವನು :—

"ಮುದ್ದಣಂ—ಆಲಿಸು. ಸ್ವಸ್ತಿಶ್ರೀಸುರಾಸುರೇಂದ್ರಮುನೀಂದ್ರಫಣೀಂದ್ರಮಣಿ ಮಕುಟ ತಟಘಟಿತ—

ಮನೋರಮೆ—ಓ! ಓ! ತಡೆತಡೆ!........ಲೇಸು, ಲೇಸು! ನೀರಿಳಿಯದ ಗಂಟಲೊಳ್ ಕಡುಬಂ ತುರುಕಿದಂತಾಯ್ತು; ಕನ್ನಡದ ಸೊಗಸನರಿಯಲಾರ್ತೀನಿಲ್ಲೆನಗೆ ಸಕ್ಕದದ ಸೊಗಸಂ ಪೇಳ್ವುದುಗಡ!

ಮುದ್ದಣಂ—ಅಪ್ಪೊಡಿನ್ನೆಂತೊ ಒರೆವೆಂ?

ಮನೋರಮೆ—ತಿರುಳ್ಗನ್ನಡದ ಬೆಳ್ನುಡಿಯೊಳೆ ಪುರುಳೊಂದೆ ಪೇಳ್ವುದು. "ಕನ್ನಡಂ ಕತ್ತುರಿಯಲ್ತೆ!"

ಮುದ್ದಣಂ—ಅಪ್ಪುದಪ್ಪುದು. ಆದೊಡಂ ಸಕ್ಕದವೊಂದೆ ರನ್ನವಣಿಯಂ ಪೊನ್ನಿಂ ಬಿಗಿದಂತೆಸೆಗುಂ; ಅದರಿಂ........ಎಡೆಯೆಡೆಯೊಳ್ ಸಕ್ಕದದ ನಲ್ನುಡಿ ಮೆರೆಯೆ, ತಿರುಳ್ಗನ್ನಡದೊಳೆ ಕತೆಯನುಸಿರ್ವೆಂ"

ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡದ ಏಳಿಗೆಗಾಗಿ ಎಷ್ಟೋ ತೊಂದರೆಗೊಂಡಿರುವ ಮೆ|| ರೈಸ್ ಸಾಹೇಬರವರು ಪದ್ಯಸಾರದ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ, ಕನ್ನಡಿಗರು ತಿರುಳುಳ್ಳ ಇಂಪಾದ ತಮ್ಮ ತಾಯ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದರೆ ಲೇಸೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲದ ಇವರೇ ಹೀಗೆ ಹೇಳುವಾಗ ನಮ್ಮ ತಾಯ್ನುಡಿಯನ್ನು ನಾವು ಮುಂದಕ್ಕೆ ತರಬೇಡವೆ? ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟೇಬಿಡಬೇಕೆಂದು ನಾವು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ; ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದಲ್ಲಿ ತುಪ್ಪವಿಲ್ಲದೆ ಊಟ ಮಾಡು ಎಂದಂತಾಗುವುದು. ಬರಿಯ ತುಪ್ಪವನ್ನೇ ತಿಂದು, ಊಟವಾಯ್ತೆಂದು ಹೇಳಲೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕನ್ನಡಮಾತು ದೊರೆಯದಲ್ಲಿ, ಬಿಗಿಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಬೇಕಾದಲ್ಲಿ, ಇಂಪನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವಲ್ಲಿ, ಎಂತೂ ಆವಶ್ಯಕತೆ ಇದ್ದಲ್ಲಿ, ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಬೆರಸಬೇಕೇ ಹೊರತು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಬೆರಸುವುದು ಸರಿಯೆ? ಕೆಲವರು ಶಬ್ದಾಲಂಕಾರ, ಅರ್ಥಾಲಂಕಾರಗಳನ್ನು ತರುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಬರೆದೇ ತೀರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಮಟ್ಟಿಗೆ ಇವುಗಳನ್ನು ತಂದೇ ತರಬಹುದು;

ಕೆಲವರು ತಂದೂ ಇರುವರು; ಮುದ್ದಣನೇ ಹಲವೆಡೆ ತಂದಿರುವನು. ಆದರೆ ಶಬ್ದಾಲಂಕಾರವು ಭೂಷಣವೆಂದು ನಮಗೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ.

" ಧೀರಂ ಧೀರಂಜಿತಂ ನೀಂ ತಡೆದಿರದೆ ಯಶಸ್ಸಾಧನಂ ಸಾಧನಂ ಮು
ವಾನ್ನೀರಂ ನೀರಂಧ್ರದರ್ಪಿಸೆ ನಡೆದದಟಿಂದಾನವಂ ದಾನವಂ ದುಃ
ಪಾರಂ ಪಾರಂ ಕ್ಷಣಂ ಮಾಕೆರ್ೞೆ ಮಡಿಯಿಸು ಕಾಮಾರಿವೊಲ್ಮಾರಿವೊಲ್ ನೀ
ಹಾರಂ ಹಾರಂ ಹರಾಂಗಂ ಬರೆ ನಿಜಯಶದೊಳ್ ಭಾಸಮಾನಂ ಸಮಾನಂ " ||

(ಜಗನ್ನಾಥವಿಜಯಂ ೧೫—೫೬.)

" ಜಾತಿಗೆ ಪುಷ್ಪಜಾತಿಗಳ ಜಾತಿಯದೇಂ ಸಮಜಾತಿಯುಪ್ಪುದೇ
ಜಾತಿಯೆ ಜಾತಿ ಮಿಕ್ಕಲರ ಜಾತಿಯದೇತರ ಜಾತಿಯೆಂದು ತಾಂ
ಜಾತಿಯು ಜಾತಿಯುಂ ಪೊಗಳ್ದು ಜಾತಿವಿಚಾರವಿದಗ್ಧ ಕೊಯ್ದು ಳಾ
ಜಾತಿಯುನಾವಿಟೀವಿಟವಿಭೂತಿಯನಾರತರಾಗದೂತಿಯಂ " ||

(ಜಗನ್ನಾಥವಿಜಯಂ ೧೪—೮೨)

ಇದೀಗ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಬರೆವ ಸೊಗಸು! ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಆನಂದವನ್ನು ಕೊಡುವ ಸೊಗಸು ಎಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವುದೋ ತಿಳಿಯದು. ಅರ್ಥಾಲಂಕಾರಗಳು ಭೂಷಣಗಳೇ ಸರಿ; ಆದರೆ ಕೂದಲನ್ನು ಸೀಳಿದಂತೆ ನೂರಾರು ಭೇದಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಕವಿಗಳು ಅಲಂಕಾರಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಗಟ್ಟಿಮಾಡಿ, ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಅಲಂಕಾರವೇ ಜೀವವೆಂದು, ಹೊಂದುವ ಕಡೆ ಹೊಂದದಕಡೆ, ಬಾಯಿ ತೆರೆದಾಗೆಲ್ಲಾ ಅಲಂಕಾರಗಳು ಸುರಿಯುವಂತೆ ಬರೆದಿಟ್ಟರೆ ಚೆಲುವೆಂದು ಹೇಳುವಿರೊ? ಈ ಪದ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ—

" ಯೋಗಿಗಳ ಚಿತ್ತಮುಪಗತ
ರಾಗಮದಂ ನಡುಗಿಸಲ್ಕೆ ಸಾಲ್ದುದು ತಳಿರ್ಗಳ್
ರಾಗಿಗಳವರ್ಕೇ ನಡುಕಮ
ನಾಗಿಸದಿರ್ಕುಮೆ ವಸಂತಸಮಯಸಮೀರಂ " ||

(ಮಲ್ಲಿನಾಥಪುರಾಣಂ ೬. ೧೯)

ಈ ಗದ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ—

" ಅದು (ವಿಂಧ್ಯಾಟವಿ) ಸಮರಸಮುದ್ಯತನಂತೆ ವೇಣುಬಾಣಾಸನಾರೋಪಿತ ಶಿಳೀಮುಖಮುಂ ವಿವಿಕ್ತಸಿಂಹನಾದಮುಂ,............ಅವನಿಪತಿಗೃಹದ್ವಾರದಂತೆ ವೇತ್ರಲತಾ

ಶತ ದುಷ್ಪವೇಶವುಂ..........ಕ್ರೂರಸತ್ವಮಾಗಿಯಂ ಮುನಿಜನಸೇವಿತಮುಮೆನಿಪುದು"
(ಕಾದಂಬರಿ ೧—೧೦೦)

ಇವುಗಳ ಭಾವದ ಗಂಭೀರತೆ ಏನೋ, ಇವುಗಳು ಕೊಡುವ ಆನಂದವೇನೋ, ನಮಗಂತೂ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕರೆಯಿಲ್ಲವೆಂದು ಓದುವವರನ್ನು ದೂರುವವರು ಹಲವರುಂಟು. ಇಂತಹ ಅಲಂಕಾರ ಪದ್ಯ ಗಳನ್ನು ಓದಲು ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದು ಗೋಳಾಡುವವರನ್ನು ನೋಡಿ ಕನಿಕರ ಪಡದೆ, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕರೆಯನ್ನಿಡಿರೆಂದು ಯಾವ ಮೋರೆಯಿಂದ ತಾನೆ ಹೇಳಲಾಗುವುದು ?

ಮುದ್ದಣನು ಕನ್ನಡವನ್ನೇ ಮುಂದಿಟ್ಟು, ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಬೇಕಾದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ, ಶಬ್ದಾಲಂಕಾರ ಅರ್ಥಾಲಂಕಾರಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಎರಚದೆ ಬಿಗಿಹಿಡಿದು ಬರೆದಿರುವುದು ಹೊಗಳತಕ್ಕುದೇ ಸರಿ. ಇವನಲ್ಲಿ ಇರುವಷ್ಟು ಅಲಂಕಾರವೂ ಹೆಚ್ಚೇ ಎಂದು ನಮಗೆ ತೋರುವುದು ; ಹಿಂದಿನವರಿಂದ ಕದಿಯದೆ, ತನ್ನದೇ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಈ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿರುಚಿಯು ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಹೆಚ್ಚು ಆಕ್ಷೇಪಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಲೊಲ್ಲೆವು. ಇದಲ್ಲದೆ, ಇವನ ಶೈಲಿಯು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೂ, ಮನೋಹರವಾಗಿಯೂ, ಲಲಿತವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು ; ಹೇಳಬೇಕಾದುದರಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿಟ್ಟಿರುವನೇ ಹೊರತು, ಹೇಗೆ ಹೇಳಲಿ ಎಂದು ತಡವರಿಸಿದಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಗುಣವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೊಗಳಲಾರೆವು. ಓದುವವರೇ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಉದಹರಿಸುವೆವು :—

"ಬಗ್ಗಿಸಲೆ ಕೋಗಿಲೆ ! ಏನೀ ಮಾಮರದ ಸೆಳೆಗೊಂಬಿನೊಳ್ ಮುಗುವಟ್ಟಿರ್ಪೆಯ್ ? ಕಣ್ಮಲರಲ್ ಕೆಂಪಾದುವೇಕೆ ? ಏತರ್ಕೆ ಬೆರಗುವಡುವಯ್ ? ಅರೆನುಡಿಯೊಳೆಂಬುದೇಂ ? ತಳಿರಿಲ್ಲಮೆಂಬೆಯು ? ಅಲ್ತು ; ಕಾಲಪುರುಷಂ ಜಡಭರಿತನೆಂಬೆಯು ? ಅಂತದನಾರೊರೆದರ್ ? ಇಂತದನರಿತುಂ ಸೋಂಬನಾಗಿರ್ಪುದೊಳ್ಪಿತೆ ? "
(ಶ್ರೀರಾಮಾಶ್ವಮೇಧಂ ಪುಟ ೨).

(ಈಗಿನ ಕವಿಗಳು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕರೆಪಡುವವರಿಲ್ಲವೆಂದು ಬಗೆದು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬರೆಯದೆ, ಹೆದರಿ, ಸೋಮಾರಿಗಳಾಗಿರುವರೆಂಬುದು ಇದನ್ನು ಓದಿದವರಿಗೆ ಯಾರಿಗೆ ಹೊಳೆಯದು ?)

" ಹಾ! ಲೋಕಾಪವಾದದೊಂದೇಳ್ತರದ ಬಲ್ಮೆಯೋ ! ಎಂತಪ್ಪರುಮಂ ಬಿಟ್ಟರಯೋ ! ನಿನ್ನೀ ದೂಸರಿಂ ಮದುವೆನಿಂದ ಮಡದಿಯಂ ಬಿಟ್ಟಪುರ್ಚದಾಯ್ತು. ನಿಷ್ಕಳಂಕೆಯೆಂದರಿಯೆನೇ ! ಪಾವನೆಯೆಂದರಿಯನೆ ! ಹಾ ! ಹಾ ! ಸೀತೆ ! ಎನ್ನಂ ಕೈವಿಡಿವಿನಂ ನಿನಗೊದವಿದ ಭಾಗ್ಯಮೇ ! ಎನ್ನನೆ ವರಿಪೆನೆಂದಾವ ದೈವಮುಂ ಮುಂ ನೋಂತೆಯೊ ! ಅಕ್ಕಟಾ ! ಕೈವಿಡಿದಿನ್ನೆಬರವೊಂದುದಿನಮಾದೊಡಂ ಸೊಗಮುಂ ಕಂಡುದುಂಟೇ ? ಎಳವೆ ವನಸಂಚಾರದೊಳಾಯ್ತು ; ಕೆಳವೆ ಪುಲಿಕರಡಿಗಳಿನಗುರ್ವಿಸಿದ ಕಾರಡವಿಯೊಳಾಯ್ತಲೆ ! ಅಯ್ಯೋ ! ಅಬ್ಬೆಯಿಲ್ಲದ ಪೆಣ್ಮಗಳನೊರ್ವಳಂ ಕಾಡಿಗೊತ್ತಿಗೀವೊಡೆಂದೇಂ ಮದುವೆನಿಂದೆನೇ ? " (ಶ್ರೀರಾಮಾಶ್ವಮೇಧಂ ಪುಟ ೫೧)

" ಆಃ ! ಮನುವಿನ ಮಾರ್ಗಮಂ, ಭಾನುವಿನ ತೇಜಂ, ತಕ್ಕಳಿಯದೆ ಬಳಿಸಲ್ವಿನನಿತೊಂದು ಪೆರ್ಮೆಗಡಪಾರ್ದನಕ್ಕುಂ ರಾಮಂ. ಏಂ ದೆಸೆದೆಸೆಯ ಬಾಳ್ಗಿಟ್ಟ ಕೀಳರಸುಗಳ್ ಖೋಡಿಗಳಾಗರೆ ? ತಾನೊರ್ವನೆ ಜಗಕ್ಕೆ ಗಂಡಂ, ಮಿಕ್ಕುಳಿದರಸುಗಳೆಲ್ಲರ್ ಬಾಂಬರೆಂದೆ ಬಗೆವಂ ರಾಮಂ ; ಅಲ್ಲದೊಡೇಂ ಕೊರ್ಬೊ ? ಏಂ ಪನ್ನತಿಕೆಯೊ ? ಏಂ ಜಂಬಮೊ ? ತಾಂ ಗಡ ! ರಕ್ಕಸವಗೆಯಂ ಗಡ ! ಪಾತಕಂ ಗಡ ! ಯಜ್ಞಂ ಗಡ ! ಇಂತೊಂದು ನೆವದಿಂ ಪಣದಾಸೆಗೆ ಈ ಹಸುವನಾಡಿಸಿ ಬೇಡಿಸಿ ಕೊಡಿಸುವ ಗಾರುಡಿಗತನಮಂ ಕಂಡೊರೆದ ಜೋಗಿಯ ಜಾಣಂ. ಅಕ್ಕೆ, ಮೊನೆಯೊಳ್ ಗೆಲ್ವ ಬೀರರ್ ಬರ್ಕೆ. ಅನ್ನವರವೆಮ್ಮ ಸಾಲೆಯೊಳ್ ಕಿರುಕುಳದ ಬಡವುಕುದುರೆಗಳ ಸಾಲೊಳ್ ಕಟ್ಟುವೆಂ "
(ಶ್ರೀರಾಮಾಶ್ವಮೇಧಂ, ಪುಟ ೧೪೬)

ಇದುವರೆಗೆ ಮುದ್ದಣನ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಶೈಲಿಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಿದೆವು ; ಮುಂದೆ ಆತನ ಕಥಾವಸ್ತುವನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸುವೆವು. ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ಕವಿಗಳ ಪಂಗಡಕ್ಕೆ ಸೇರದಂತೆಯೇ, ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿಯೂ ಹಿಂದಿನವರ ಪಂಗಡಕ್ಕೆ ಸೇರುವುದಿಲ್ಲ. ಹಿಂದಿನ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ದೋಷಗಳು ನಾಲ್ಕು :—ತಮಗೆಯೇ ಹೊಳೆಯುವ ಹೊಸದಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಕ್ಕದೆ, ಹಿಂದಿನವರು ಹೋದ ಕಡೆಯೇ ಹೋಗಿ, ಅವರು ಹೇಳಿದು

ದನ್ನೇ ಹೇಳುವುದು ; ಅಷ್ಟಾದಶವರ್ಣನೆ ಮೊದಲಾದುವು ಇದ್ದೇ ತೀರ ಬೇಕೆಂಬ ಕಟ್ಟಳೆಗೆ ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದಿರುವುದು ; ಕೊಂಚವಾದರೂ ನಾಚಿಕೆಯಿಲ್ಲದೆ, ಹೊಲಸುವಿಷಯಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವುದು ; ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಸೊಗಸಾಗಿ ವರ್ಣಿಸದೆ, ನೊಂದ ಕರಡಿಯು ಒರಲುವಂತೆ, ಹನಿಹಾಕದೆ ಮೋಡವು ಗುಡುಗುವಂತೆ ವರ್ಣಿಸುವುದು. ಪಂಪಭಾರತ, ಸಾಳ್ವಭಾರತ, ಜಿನಭಾರತ, ನಾರಣಪ್ಪನ ಭಾರತ, ಪಂಪರಾಮಾಯಣ, ಕುಮುದೇಂದು ರಾಮಾಯಣ, ತೊರವೆಯರಾಮಾಯಣ, ಆನಂದರಾಮಾಯಣ ; ಆದಿ ಪುರಾಣ, ಶಾಂತಿಪುರಾಣ, ಅಜಿತಪುರಾಣ, ಮಲ್ಲಿನಾಥಪುರಾಣ ;— ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಒಂದೇ ಕಥೆ, ಒಂದೇ ರೀತಿ, ಒಂದೇ ರಗಳೆ. ಯಾವ ಉತ್ತಮಕಾವ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿದರೂ ಸಮುದ್ರ, ದೇಶ, ನಗರ, ರಾಜ, ಮಂತ್ರಿ, ಋತುಗಳು, ಯುದ್ಧ, ಅರಣ್ಯ—ಇವುಗಳ ವರ್ಣನೆಯೇ ; ಇವು ಸಾಲದೆ ಅಸಹ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಜಲಕೇಳೀವರ್ಣನೆ, ಚಂದ್ರಿಕಾವಿಹರಣವರ್ಣನೆ,—ವರ್ಣನೆ. ಜಯನೃಪಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುಲೋಚನೆಯು ಹೇಗೆ ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವಳು ಬಲ್ಲಿರಾ ? ಅದು ವರ್ಣನೆಯೋ ಹೆಣವನ್ನು ಕೊಯ್ಯುವ ವಿದ್ಯೆಯೋ ಕಾಣೆವು. ಆಕೆಯ ಕಾಲು, ಮೇಗಾಲು, ಕಾಲುಗುರು, ಕೈ, ಕೊರಲು, ಮುಖ, ಹಲ್ಲು, ತುಟಿ, ಕೆನ್ನೆ, ಮೂಗು, ಕಿವಿ, ಹುಬ್ಬು, ಹಣೆ, ಕುರುಳು, ತುರುಬು, ಬೆನ್ನು—ಇವುಗಳಿಗೆ ಒಂದೊಂದು ಪದ್ಯ ; ತೊಡೆ, ಬಾಸೆಗಳಿಗೆ ಎರಡೆರಡು ; ನಡು, ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಮೂರುಮೂರು ; ಇನ್ನೂ ನಾವು ಹೇಳಲು ನಾಚಿಕೆಯಾಗುವ ಅಂಗ ವರ್ಣನೆಗಳು ಹೇರಳವಾಗಿ ಉಂಟು. (೩–೨೧–೭೩). ಇಷ್ಟು ಸಾಲದೆ ೪ನೆಯ ಸಂಧಿ ೧೩–೪೨೮ ವರೆಗೆ ಸುಲೋಚನೆಯ ವಿರಹತಾಪವನ್ನೂ ೫ನೆಯ ಸಂಧಿ ೧—೨೪೮ ವರೆಗೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಕೆಳದಿಯರು ಸಿಂಗರಿಸಿದುದನ್ನೂ ವರ್ಣಿಸಿರುವನು; ಬಿಡುವಿದ್ದವರು ಓದಿ ಆನಂದವನ್ನು ಹೊಂದಬಹುದು.

ನಮ್ಮ ಮುದ್ದಣನಲ್ಲಿ ಈ ಕೊರತೆಗಳು ಎಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗುಂಟು? ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧದ ಕಥೆ ಹೊಸದೇನೂ ಅಲ್ಲ; ಕಥೆ ಹೊಸದಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ತನ್ನದೇ ಒಂದು ಹೊಸದಾರಿಯಲ್ಲಿ, ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಬರೆದೂ ಇಲ್ಲ; ನಮಗೆ ಇದೊಂದು ಕೊರತೆಯಾಗಿ ತೋರುವುದು; ಆದರೆ ಗಂಡ ಹೆಂಡಿರು ಮಾತನಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸವಸ್ತುವೂ, ಹೊಸ ರೀತಿಯೂ ಇರುವುದೆಂದು ಮುಂದೆ ತೋರಿಸುವೆವು. ಕಥಾಭಾಗಗಳು ಈ ಹೊಸತೆರದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಡದಿದ್ದರೂ, ಹಿಂದಿನವರ ತೆರದಲ್ಲಿಯೇ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಹೊಲಸುವರ್ಣನೆಗಳು ಹುಡುಕಿದರೂ ಸಿಕ್ಕುವುದಿಲ್ಲ. ಕಥೆಗೆ ಬೇಕಾದ ವರ್ಣನೆಗಳು, ಹಾಳತವಾಗಿ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬಂದಿರುವುವೇ ಹೊರತು ಅಷ್ಟಾದಶವರ್ಣನೆಗಳಿಗಾಗಿಯೇ ಕಥೆಯನ್ನು ಬರೆದ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಮಂಗಳಾಚರಣೆ, ದೇವತಾಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಕಥೆಯನ್ನು ಮೊದಲು ಮಾಡದೆ, ಮಳೆಗಾಲವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ, ಗ್ರಂಥಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ದೇವತಾಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಅಡಗಿಸಿರುವನು :—

"ಸುವ್ವಿ! ಸುವ್ವಿ! ನಾಲ್ಮೊಗನಗ್ಗಿಟ್ಟಕೆಯೊಳೊಗೆದ ಒಳ್ನಗೆಯ ಮುದ್ದುಗುವರಿ! ಸುವ್ವಿ! ಸುವ್ವಿ! ಬೀಣೆಹೊತ್ತಗೆಗಳಂ ಪೊತ್ತ ಕೈಯ ಚೆಲ್ವೆ! ಸುವ್ವಿ! ಸುವ್ವಿ! ಬಾಣಿ............ನುಡಿಬಿನ್ನಣಮನೆನಗೆ ಕರುಣಿಸಾ! ನಿನಗೆರಗುವೆಂ ಸುವ್ವಿ! ಸುವ್ವಿ! ಆ! ಆ! ಆ! ಆ! ಆ!!!" (ಪುಟ ೧೦೧).

ನಾವು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಹಿಂದಿನವರ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ನಕ್ಕಿರುವನು :—

"ಆ ಅಂದಿನ ರಗಳೆಯ ಬಣ್ಣನೆಯ ದಿನಂಗಳ್ ಪಿಂಚಿದುವು." (ಪುಟ ೯೬).

"ಎಂದು ಕಾಣದರೊಂದು ಪಾಂಗಿನಿಂ ಪೇಳ್ದ ಪೊಚ್ಚರದ ನಿನ್ನೀ ಬಣ್ಣನೆಯ ನುಡಿಗೇನೆಂಬೆನೊ! ಒಡಲಸಿದೇಂ? ಮೊಗದೊಳೇತರ ಸಸಿ? ಕಣ್ಣೊಳೇತರ ಪೂ? ನಡುವಿನೊಳೇಂ ಪುಸಿ?............ನುಡಿನಿರಿಗೆಯಂ ಬೆದಂಕಿ ಪಾರದಂತುಂ, ಇರ್ದಂತು ಬಣ್ಣಪೊಂದುಜಾಣ್ಮೆದೊರೆಕೊಳ್ವಂತುಂ, ವಾಕ್ಸಿದ್ಧಿಯಂ ಪಡೆವೆಂ." (ಪುಟ ೧೦೧).

ಕಥಾಭಾಗಗಳಿಗಿಂತಲೂ, ನಡುವೆ ನಡುವೆ ಸೇರಿರುವ ಗಂಡ ಹೆಂಡಿರ ಮಾತುಗಳು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸೆರೆಗೊಳ್ಳುವುವೆಂದು ಓದು

ವವರೆಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪಿಯೇ ತೀರಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ಮುದ್ದಣನು ತನ್ನ ಬಗೆಯ ಬೆಡಗೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೊರಪಡಿಸಿರುವನು. ಹೀಗೆ ನಡುವೆ ನಡುವೆ ಮಾತನಾಡುವುದನ್ನು ಹಿಂದೆಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡರಿಯೆವು. ಇಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ಕಟ್ಟಳೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ, ಬೋನಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದ ಹುಲಿಯಂತೆ ಒದೆದಾಡದಿರುವುದರಿಂದ ಎಷ್ಟೋ ಸೊಗಸಾಗಿರುವುದು. ರೆಕ್ಕೆಬಲಿತ ಹಕ್ಕಿಯು ಪಂಜರದಲ್ಲಿ ಕೂಡಲ್ಪಟ್ಟಾಗ ಹಾಡುವುದು ಸೊಗಸೇ ? ತನಗೆ ತೋರಿದಹಾಗೆ ಹಾರಿ ಬಯಲಿನ ತಿಳಿಗಾಳಿಯನ್ನು ಕೊಂಡು ನಲಿದಾಡುವ ಹಕ್ಕಿಯ ಹಾಡು ಸೊಗಸೋ ? ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕರೆಯುಳ್ಳ, ಸೀತೆಯ ಸಂಕಟಗಳಲ್ಲಿ ಪುನಸ್ಸನ್ನಿಟ್ಟು ಕೊರಗುವ, ದೇವತೆಗಳು ತಪಸ್ವಿಗಳನ್ನು ಕೆಡಿಸಲು ತೊಡಗುವುದನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವ, ಕಾಡುಬೆಟ್ಟಗಳನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸಲು ಕಥೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಓಡಿಹೋಗುವ ನಲ್ಲನನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತರುವ, ಆತನು ಕಾಳಗವನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ತೂಕಡಿಸುವಳಂತೆ ನಟಿಸುವ, ಮಂತ್ರ ತಂತ್ರಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯಿಲ್ಲದ, ಆ ಮನೋರಮೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಯಾರಿಗೆ ಬೆಳ್ದಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಲನ್ನವನ್ನು ಉಂಡಂತಾಗದು ? ಆಕೆಯು ಹೇಳಿದುದಕ್ಕೆ ಇದಿರಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಲೂ, ಆಕೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯದ ಹೆಂಗಸೆಂದು ಹೀಯಾಳಿಸುತ್ತಲೂ, ಆಕೆಯನ್ನು ರೇಗಿಸಿ ಒಳಗೆಯೇ ಸಂತೋಷಪಡುವ ಮುದ್ದಣನನ್ನು ನೋಡಿ ಯಾರು ಮೆಚ್ಚರು ? ಇವರ ಸರಸವು ಹೊಗಳಲ್ಪಡಲು ತಕ್ಕುದು. " ಕಬ್ಬಿಗರ್ಗೆ ಸಿದ್ಧಿಸಿದ ಪೆರ್ಮೆಯ ಸಪ್ತಾಕ್ಷರೀ ಮಂತ್ರವು" ಯಾವುದೆಂದು ಕೇಳಿದ ಮನೋರಮೆಯಿಂದ, ಮರೆತಾದರೂ ಹೆರರಿಗೆ ಗುಟ್ಟನ್ನು ಬಿಡಕೂಡದೆಂದು, "ನಂಬುಗೈಯಂ ಪೊಯ್ಸಿಕೊಂಡು," ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ "ಭವತಿ ಭಿಕ್ಷಾಂ ದೇಹಿ" ಎಂದು ಹೇಳಿದುದನ್ನೂ, (ಪುಟ ೧೩೪-೮) ಮನೋರಮೆಯು ನೋಂಪಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದಾಗ "ಹೂರಣಗಡುಬು, ಸೆಂಡಿಗೆ, ಮಂಡಿಗೆ, ಹೋಳಿಗೆಗಳು" ಸಿಕ್ಕುವುವೆಂದು ಒಪ್ಪಿ, ಮುಂದೆ "ಪೊಳ್ತಡೆಪಿಡಿದು ಬೈಗುವರೆಗಮುಪವಾಸಮಿರಲೇವೇಳ್ಪುದು" ಎಂದ

ಕೂಡಲೇ, (ಬೆಡಗುಗೊಂಡು) "ಅಂತಪ್ಪೊಡೀ ನೋಂಪಿಯನೊಲ್ಲೆಂ" ಎಂದು ಹೇಳಿದುದನ್ನೂ, (ಪುಟ ೧೫೭-೮) ಕೇಳಿ ಹೊಟ್ಟೆ ಹುಣ್ಣಾಗದಂತೆ ನಕ್ಕು ನಿಲ್ಲಿಸುವುದಕ್ಕಾಗುವುದೇ ? ತನ್ನನ್ನು ರತಿಯನ್ನಾಗಿ ಬಗೆದು ಬಣ್ಣಿಸೆಂದ ನಲ್ಲಳೊಡನೆ ಸರಸವಾಗುವುದನ್ನು ನೋಡಿ :—

ಮುದ್ದಣಂ—ಕೇಳ್. ಆಂ ಬಣ್ಣಿಪ ರತಿಗೆ ಖಿಂದ ಮರಗೂಳನೊಂದು ಮೆಯ್ವೊಗರ್.

ಮನೋರಮೆ—ಮರಗೂಳನೆಂದೊಡಾರ್ ?

ಮು—ದೆಸೆವಳರೊಳೊರ್ವಂ.

ಮ—ಉಂ. ಹುಂ.

ಮು—ಸಿಂಗರದ ಮಲೆನಾಡಿಗನೊಂದು ಭಂಗಿಯ ಮೊಗಂ.

ಮ—ಮಲೆನಾಡಿಗನೆಂದೊಡಾವಂ ?

ಮು—ಮಲೆಯೊಳ್ ನೆಲೆಗೊಂಡಿರ್ಪ ಸಾಲಗ್ರಾಮದೇವರ್.

ಮ—ಇಂತಪ್ಪ ದೇವರೊಲ್ಮೆವಡೆದ ಮಲೆನಾಡ ಪೆಣ್ಗಳ್ ಕಣ್ಗೆ ಚೆಲ್ವೆಯರಾದ ರಕ್ಕುಂ.

ಮು—ಅಪ್ಪುದು, ಮತ್ತಮಾಂ ನೀರೆಗೆ ಇರುಳ್ಗಣ್ಣಂಗೆಂತಂತೊಪ್ಪುವ ಬಟ್ಟನುಣ್ಗಣ್.

ಮ—ಇರುಳ್ಗಣ್ಣನೆಂದೊಡೆ ಆವ ಸ್ಮೆಪುಳ್ಳಂ.

ಮು— ಇರುಳ್ಗಣ್ಣನೆಂದು ಚೆಂದವನಕ್ಕುಂ." (ಪುಟ ೧೦೩-೧೦೪)

ನಾವು ಮುಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಮತ್ತೊಂದು ಮಾತು. ಸೀತೆಯು ಪಾವನೆಯೆಂದು ತಿಳಿದೂ ರಾಮನು, ಸರಿ ತಪ್ಪೆಂದು ನೋಡದೆ ತನಗೆ ತೋರಿದಂತೆ ಹರಟಿದ ಒಬ್ಬ ಅಗಸನ ದೂರಿಗೆ ಹೆದರಿ, ಆಕೆಯನ್ನು ಕಾಡಿಗೆ ಕಳಿಸಿದನಷ್ಟೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಮನೋರಮೆಯು ಹೇಳುವುದನ್ನು ಕೇಳೋಣ :—

"ಮುದ್ದಣ—ಸೀತಾರಾಮಂ ತನ್ನ ಬಿದಿರ್ಕೆನ—

ಮನೋರಮೆ—ನಲ್ಲ, ಏಮಾತೋ ? ಸೀತೆಯನಂತುಳಿದುಮೀತರ ಸೀತಾರಾಮಂ ? ಪೋ, ಮಾಣ್ ! ಅವಂಗಿನ್ನೆತ್ತಣ ಸೀತೆ ? ಅಪ್ಪೊಡಿನ್ನಾಕಲ್ಲೆದೆಯಂ ರಾಮನೊ ಭೀಮನೊ ಏಂ ?

ಮು—ಎನ್ನಕ್ಕೆಗಳಸವು, ಇಂತುಮೆಂಬರೆ? ಶ್ರೀರಾಮಂ ಕಲ್ಲೆದೆಯನೆ? ಆಃ! ಬಳಿಕ್ಕಮಾತನ ಪ್ರಳಾಪಮಂ ನೀಂ ಕೇಳ್ದುದಿಲ್ಲಂ.

ಮ—ಏಂ, ತಾನೆ ತಲೆವೊಯ್ದುಂ ಮರುಗಿದನೆ?

ಮು—ರಾಮಂ ತಲೆವೊಯ್ದನೇಂ? ತಾಂ ಯಶೋಧನನಪ್ಪಿನಂ ಲೋಕಾಪವಾದಭೀತಿಗಡವಿಷಟ್ಟಿದನಲ್ಲದರಸಿಯೊಳೇಂ ಪಗೆಯೆ?

ಮ—ಪಗೆಯೇಂ ನಗೆಯೇಂ? ಬಡವೆಯೊರ್ವಳ್ ಕಾಡಿಂಗಾದಳ್ಗೈಸೆ!

ಮು—ಇಂತಿದನೆ ನೆನೆನೆನೆದಳುಂಬಂ ಪಲುಂಬಿದಂ.

ಮ—ಏಂ, ತನಗೆ ಪೆರರ್ ಪೆಂಡಿರಿಲ್ಲೆಂದೆಯೆ?" (ಪುಟ ೫೦)

ಈಗಲೂ ರಾಮನು ಮಾಡಿದುದು ಸರಿಯೆಂದು ಹೊಗಳುವವರು ಹಲವರಿರುವಲ್ಲಿ, ಮನೋರಮೆಯು ಹೀಗೆ ಹೇಳುವಂತೆ ಬರೆದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಬೆರಗಾಗದೆ ಇರುವುದೆಂತು? ಈ ಗ್ರಂಥದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಪದ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ನಮ್ಮ ಬೆರಗು ಹೆಚ್ಚದಿರುವುದೆಂತು?

"ಧರೆಯರಿಯೆ ಜೀವರಾಶಿಗೆ
ಪಿರಿಯಂ ಶರನಾದಮಾದನಾತ್ಮಂ ತನ್ನೊಳ್ |
ದೊರೆಕೊಂಡಿಪೀನಮಂತದು
ಪರಿನಿರ್ಮಲಮಾಗೆ ಷೆಮೆರ್ಯಿಮೆರ್ಯ್ವಡೆಗುಂ ||"

ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣ, ಶ್ರೀರಾಮಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಶ್ರೀರಾಮಾಶ್ವಮೇಧ ಈ ಗ್ರಂಥಗಳ ಕರ್ತೃ ಯಾರು?

(ಕಾವ್ಯಮಂಜರಿಯ ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯಕಲಾನಿಧಿಯ ಸಂಪಾದಕರಾದ
ಮ|| ಮಂ. ಆ. ರಾಮಾನುಜಯ್ಯಂಗಾರ್ಯರಿಂದ.)

ಶ್ರೀರಾಮಾಶ್ವಮೇಧ, ರಾಮಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ, ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣವೆಂಬ ಮೂರು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ನಾನು ಕರ್ಣಾಟಕ ಕಾವ್ಯಮಂಜರಿಯೆಂಬ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಿ ಪ್ರಚಾರಗೊಳಿಸಿದವನಾದ್ದರಿಂದ ಇವನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಕವಿಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನನಗಿರುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಹಲವರು ಕೇಳುತ್ತಿರುವರು. ನಂದಳಿಕೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರೆಂಬವರು ಈ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದು, ತಮ್ಮ ಹೆಸರನ್ನು ಮರೆಸಿ, ಅನ್ಯ ಕರ್ತೃಗಳೆಂಬ ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಸಿ ಕಾವ್ಯಮಂಜರಿಯಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿತವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದರೆಂದು ಕೆಲವು ಪಂಡಿತರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟು ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವರು. ಆ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು "ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ" ದ ಮುದ್ದಣನ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅದರ ಮುಂದಣ ಕೆಲವು ಸಂಚಿಕೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿರುವುವು. ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಆ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕನಾದ ನನಗೂ ಅವರಿಗೂ ಆ ಗ್ರಂಥಗಳು ಮುದ್ರಣವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿ ನಡೆದ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನೂ, ಅವು ಮುದ್ರಿತವಾದ ಮೇಲೆ ಪೀಠಿಕೆಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವಾಗ ತತ್ತತ್ಕರ್ತೃ ವಿಷಯವಾಗಿ ನನಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ್ದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೂ, "ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕ" ದಲ್ಲಿ ಆ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಬಂದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನು ಓದಿದಮೇಲೆ ನನಗೆ ಈಗ ಉಂಟಾಗಿರುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಈ ಕೆಳಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಸುಮಾರು ೩೫-೪೦ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾಮಾತೆಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ದುರವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೆನಸಿಕೊಂಡರೆ ಈಗಲೂ ಎದೆ ಜುಮ್ಮೆ

ನ್ನುತ್ತದೆ. ಷಟ್ಪದಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತ, ರಾಮಾಯಣ, ಜೈಮಿನಿ, ಚಂಪೂಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಶಬರಶಂಕರವಿಲಾಸ, ರಾಜಶೇಖರ ಇನ್ನು ಒಂದೆರಡು ಗ್ರಂಥಗಳು ವಿನಾ ಬೇರೆ ಯಾವ ಉದ್ಗ್ರಂಥಗಳ ಹೆಸರನ್ನೂ ಯಾರೂ ಕೇಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಇವೇ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿರುವ ಉದ್ಗ್ರಂಥಗಳೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದರು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಔತ್ಕೃಷ್ಟ್ಯವನ್ನೂ ವಾಙ್ಮಯದ ಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನೂ ತಿಳಿಸಲು ಯಾವ ಸೂಚನೆಯೂ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಗಿನ ಪಂಡಿತರು ಅಸಂಸ್ಕೃತವಾದ ಗ್ರಾಮ್ಯಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡವು ಒಂದೆಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ತೇಜಸ್ವಿಗಳಾದ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಪ್ರಕಾಶಿಸದೆ ಇರುವ ಅಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ಅಂಧಕಾರವೇ ಎಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ಸಹಜ. ಕನ್ನಡಮಾತೆಯ ಮೈಸ್ಸಿರಿಯೂ ಆಭರಣ ಕಾಂತಿಯೂ ಜನಗಳ ವಿಸ್ಮೃತಿಯೆಂಬ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟಿರಲು, ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಅವಳು ಪ್ರಾಜ್ಞರ ಕಣ್ಣನ್ನು ತೆರೆಯಿಸಿ, ತನ್ನ ಕಡೆ ಅವರನ್ನು ತಿರುಗಿಸಿ ತನ್ನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಾಳು? ಆ ಕಾಲದ ಪ್ರಾಜ್ಞರು ಯಾವ ಕಾಂತಿಯೂ ಸಂಸ್ಕಾರವೂ ಅಲಂಕಾರವೂ ಇಲ್ಲದೆ ತುಚ್ಛವಾದ ಹರಕುಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನುಟ್ಟು ಮೂಳೆಯ ನಗಗಳನ್ನು ತೊಟ್ಟು, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೋಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವಿತುಕೊಂಡು, ಕಂಡೂ ಕಾಣದಂತೆ ಅಲೆದಾಡುತ್ತಿರುವ ಬಡ ಹೆಂಗಸಿನಂತಿರುವ ಕನ್ನಡ ಮಾತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಅವಳ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ಹೇಸಿಗೆಯುಂಟಾಗುವುದೆಂದು ನಂಬಿ, ಅವಳು ಹತ್ತಿರ ಬಂದರೆ ಹೀಯಾಳಿಸಿ ಜುಗುಪ್ಸೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾ ದೂರಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟುತ್ತಾ ಬಂದರು. ಕುರೂಪಿಯನ್ನು ಕುರೂಪಿಯೆಂದರೆ, ಅವಳೂ ದುಃಖಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಕೇಳಿದವರೂ ದುಃಖಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಸುರೂಪಿಯನ್ನೂ ಸಂಪತ್ಸಮೃದ್ಧಳನ್ನೂ ಕುರೂಪಿಯೆಂದೂ ಸಹವಾಸಕ್ಕೆ ಅನರ್ಹಳೆಂದೂ ಜರೆದರೆ, ಅವಳೂ ದುಃಖಿಸುವಳು, ಅವಳ ನೈಜಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಂಡವರಂತೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಶೋಕಿಸುವರು. ಆಗಿನ ಪ್ರಾಜ್ಞರೆಂಬವರು ಅವಳನ್ನು ಗ್ರಾಮ್ಯಬಡಹೆಂಗಸೆಂದು ಜರೆದುದಲ್ಲದೆ, ಮದ್ರಾ

ಸ್, ಬೊಂಬಾಯ್ ಆಧಿಪತ್ಯಗಳ ಸರ್ವವಿದ್ಯಾಶಾಲೆಗಳ ವ್ಯಾಸಂಗಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವಳ ಸಹೋದರಿಗಳ ಹತ್ತಿರವೂ ನಿಲಗೊಳಿಸದೆ ಓಡಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದರು. ಅಯ್ಯೋ! ಸುಂದರಳಾಗಿಯೂ, ಸಂಸ್ಕೃತಳಾಗಿಯೂ, ಸಂಪತ್ಸಮೃದ್ಧಳಾಗಿ ಅನೇಕ ರತ್ನಹಾರಗಳಿಂದ ಜಾಜ್ವಲ್ಯಮಾನಳಾಗಿಯೂ ತನ್ನ ಅಕ್ಕತಂಗಿಯರಾದ ತಮಿಳು ತೆಲಗು ಸಹೋದರಿಗಳಿಗೆ ಸರ್ವವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಾನಳು ಇಲ್ಲವೆ ಮೇಲು ಎಂದು ಹೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಯೋಗ್ಯತೆಯುಳ್ಳವಳಾಗಿಯೂ ಇದ್ದರೂ ಕನ್ನಡಮಾತೆಗೆ ಉಂಟಾದ ಈ ದುರವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಅವಳಿಗೂ, ಅವಳ ಹಾಲನ್ನು ಕುಡಿದ ಅವಳ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಸಹಿಸಲಾದೀತು. ಹೀಗಿರಲು ಅವಳ ನೈಜಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೊರವಡಿಸಿ ಅವಳ ದುರವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಣಿಸುವುದು ಅವಳ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕರ್ತವ್ಯವಲ್ಲವೇ ?

ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಸಕ ೧೮೯೦ ನೆಯ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಕವಿಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ಮ|| ರಾ|| ಎಸ್. ಜಿ. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರೂ ನಾನೂ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾಮಾತೆಯ ಈ ಅಪಯಶಸ್ಸನ್ನೂ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ ಹೇಗಾದರೂ ಪರಿಹರಿಸಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಕನ್ನಡಮಾತೆಯು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ನಾಡುಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಸಂಚರಿಸಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೋಣೆಕೋಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಕೊಂಡು ಮಾಸಿಹೋಗಿದ್ದ ಅವಳ ರತ್ನಗಳನ್ನು ಶೇಖರಿಸಿ ಅವಳ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂಬ ಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿದೆವು. ಅನೇಕ ರತ್ನಗಳನ್ನೂ ಶೇಖರಿಸಿದೆವು. ಅನೇಕ ಭಾಷಾಭಿಮಾನಿಗಳು ನಮ್ಮ ಉದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷಿಸಿ ನಮಗೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಿಯೂ ಬಂದರು; ತಮ್ಮಲ್ಲಿದ್ದ ಹಲವು ರತ್ನಗಳನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟರು; ಶ್ಲಾಘ್ಯರತ್ನಗಳು ಸಿಕ್ಕುವ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಿದರು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ರತ್ನಗಳನ್ನು ಉಚಿತವಾಗಿ ಕೊಡಲು ಇಷ್ಟಪಡದವರಿಂದ ಕೆಲವನ್ನು ಕ್ರಯ ಕೊಟ್ಟು ತೆಗೆದುಕೊಂಡೆವು. ಹೀಗೆ ಮೂರುವರ್ಷಕಾಲ ದೇಹಶ್ರಮವನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡದೆ, ಧನವ್ಯಯಕ್ಕೆ

ಹಿಂದೆಗೆಯದೆ ಪ್ರಾಚೀನಗ್ರಂಥಗಳ ಭಂಡಾರವೊಂದನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿಕೊಂಡೆವು. ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾಭಿಮಾನಿಗಳ ಇಲ್ಲವೆ ಭಾಷಾಮಾತೆಯ ದುರದೃಷ್ಟವು ಹೋಗಿ ಅದೃಷ್ಟವು ಉದಯವಾಗುವ ಕಾಲವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಸನ್ ೧೮೯೭ನೆಯ ಇಸವಿ ಏಪ್ರಿಲ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ "ಕರ್ಣಾಟಕ ಕಾವ್ಯ ಮಂಜರಿ"ಯೆಂಬ ಅಭಿಧಾನದಿಂದ ಒಂದು ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದೆವು. ಅದರಲ್ಲಿ ನಾನಾವಿಧ ಪ್ರಾಚೀನಕಾವ್ಯ ನಾಟಕಛಂದೋಲಂಕಾರ ವ್ಯಾಕರಣ ನಿಘಂಟು ಕೀರ್ತನ ಮತಸಿದ್ಧಾಂತೇತ್ಯಾದಿ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಪ್ರಚಾರಿಸುತ್ತಾ ಬಂದೆವು. ಈ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯೆಂಬ ಸೂರ್ಯನ ಉದಯವು ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ತೊಲಗಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿತು. ಆ ಸೂರ್ಯತೇಜಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಮಾತೆಯ ಮುಖವು ಪ್ರಕಾಶಗೊಂಡಿತು ; ಅವಳ ತೇಜಸ್ಸು ಅನೇಕರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಿತು. ಅವಳ ಆಭರಣಕಾಂತಿಯು ಅವರ ಕಣ್ಣನ್ನು ಕೊಕ್ಕರಿಸಿತು. ಅವಳು ಆ ಎಳಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ಒಯ್ಯಾರದಿಂದ ಸಂಚರಿಸಲು ಹೊರಟಳು ; ತನ್ನ ಹಿರಿಯಕ್ಕನ ಮುಂದೆ ತನ್ನ ಸೊಬಗನ್ನು ತೋರಿಸಲು ತೊಡಗಿಳು. ಆಗ ಹಿಂದೆ ಕನ್ನಡಮಾತೆಯನ್ನು ಕಣ್ಣೆತ್ತಿಯೂ ನೋಡದವರಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ತಮ್ಮ ಹಿರಿಯರು ಕುಡಿದು ಬೆಳೆದ ಕನ್ನಡ ಮಾತೆಯ ಹಾಲನ್ನು ಶ್ಲಾಘಿಸಿ, ತಾವು ಸಹ ಅದನ್ನು ಸವಿನೋಡಲು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಅನೇಕರು ನಮ್ಮ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡಿ ನಮ್ಮ ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಚಂದಾದಾರರಾದರು. ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತದವರೂ ಅಲ್ಲದೆ ಮದ್ರಾಸು ಬೊಂಬಾಯಿ ಕನ್ನಡ ಸೀಮೆಯವರೂ ಚಂದಾದಾರರಾದರು. ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರದವರು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು ನಮಗೆ ಬೆಂಬಲವಾಗಿ ನಿಂತರು. ಹಲವು ಮಹನೀಯರು ನಮ್ಮ ಸಂಚಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ತಮ್ಮ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಪತ್ರಮೂಲಕ ತಿಳಿಸಿದುದಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ಮಿತ್ರಮಂಡಲಿಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಹೊಗಳುತ್ತ ಬಂದರು.

ಇದಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮಲ್ಲಿದ್ದ ಇಲ್ಲವೆ ಸ್ವಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದ ಉದ್ದಾಮಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು, ಅವು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದು ಕನ್ನಡಮಾತೆಯ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಬೆಳಗಿದರೆ ಸಾಕೆಂಬ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಪ್ರತಿಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದೆ, ನಾವು ಕೇಳದಿದ್ದರೂ ತಾವಾಗಿಯೇ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟು ತಮ್ಮ ಉದಾರಾಭಿಮಾನವನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡುದಲ್ಲದೆ ನಾವು ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಹತ್ತಾರು ಅಚ್ಚಾದ ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಹನ್ನೆರಡು ಉತ್ತಮಗ್ರಂಥಗಳು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಬರುವುದರೊಳಗೆ ಕನ್ನಡಮಾತೆಯ ಮಹತ್ವವು ಸರ್ವತ್ರ ಬೇರೂರುತ್ತ ಬಂದಿತು.

ಉಡುಪಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಮ|| ರಾ|| ಮ. ಸುಬ್ಬರಾಯರೆಂಬವರು ನಮ್ಮ ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಮೊದಲಿಂದಲೂ ಚಂದಾದಾರರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರೇ ನಮ್ಮ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರ ಪ್ರಥಮ ಗುರುಗಳಾದ ಮಳಲಿ ಸುಬ್ಬರಾಯರೆಂದು ಈಗ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಅವರಿಂದ ನಂದಳಿಕೆಯವರು ನಮ್ಮ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಚಿಕೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದ ಉದ್ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಹೃದ್ಗತಮಾಡುತ್ತಿರಬಹುದೆಂದು ನಾನು ಈಗ ಯೋಚಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಹೀಗಿರಲು ನಂದಳಿಕೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರು ೧೮೯೫ನೆಯ ಇಸವಿ ಜನವರಿ ತಾ|| ೧ ರಲ್ಲಿ ಕುಂದಾಪುರದಿಂದ ನಮಗೆ ಒಂದು ಕಾಗದವನ್ನು ಬರೆದರು. ಅದರಲ್ಲಿ* " ಕನ್ನಡ ಗದ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣವೆಂಬ ಪುಸ್ತಕವು ಇಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿರುತ್ತದೆ. ಅದು ಸರಸವಾಗಿದೆ. ಅವಶ್ಯಕವಾದರೆ ಕಳುಹಿಸುತ್ತೇನೆ " ಎಂಬದಾಗಿ ಬರೆದಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ " ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡಿ, ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದರೆ ಅದನ್ನು ನಮ್ಮ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆ

---

* ಮೇಲಿರುವ ಕಾಗದದ ಅನುವಾದಗಳು ನಮ್ಮ ಆಫೀಸಿನ —ಇಂದ, —ಗೆ ರಿಜಿಸ್ಟರ್ ಪುಸ್ತಕಗಳಿಂದ ತೆಗೆಯಲ್ಪಟ್ಟುವು.

ಯಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸುತ್ತೇವೆ'' ಎಂದು ಬರೆದುದಕ್ಕೆ, ೨-೩-೯೫ ರಲ್ಲಿ ದಯ ಎಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಆ ಮಾತೃಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿದುದರಲ್ಲಿ ಅದು ಹಳಗನ್ನಡದ ಗದ್ಯಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಆಧುನಿಕ ಗ್ರಂಥದಂತೆ ತೋರಿತು. ಆದರೂ ಹಳಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ಗ್ರಂಥಗಳ ವಿನಾ ಗದ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೃಗ್ಯವಾಗಿರಲಾಗಿ, ಅದನ್ನು ಅಚ್ಚು ಹಾಕು ವುದೊಳ್ಳೆಯದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿಕೊಂಡು, ೧೨-೪-೯೫ರಲ್ಲಿ ''ಮೂಲ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಕೂಡಲೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡುವುದು. ಮತ್ತು ಗ್ರಂಥಕರ್ತನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕಾಲ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳು ನಿಮಗೆ ತಿಳಿದಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಿಸಿ ಬರೆಯುವುದು'' ಎಂದು ಅವರಿಗೆ ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆ ದೆವು. ೧೮೯೫ ನೆಯ ಇಸವಿ ಜುಲೈ ತಿಂಗಳ ೪೦ ನೆಯ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಲು ಆರಂಭಮಾಡಿದೆವು. ಆಮೇಲೆ ಪುನಃ ''ನೀವು ಕಳುಹಿಸಿದ ಮಾತೃಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲದೆ ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣದ ಸೂತ್ರ ಬಲದಿಂದ ಕಲ್ಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ತದ್ಭವಗಳೂ, ಹೊಸಗನ್ನಡ ಪ್ರಯೋಗಗಳೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. 'ಗರವಟ' ಮುಂತಾದ ಹಲವು ಅರ್ಥವಾಗದ ಪದಗಳೂ ಇವೆ. ಮೂಲಪ್ರತಿಯನ್ನು ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಕಳು ಹಿಸಿಕೊಡುವುದು. ನಿಮ್ಮ ಕಡೆ ಆ ಶಬ್ದಗಳು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿರಬಹುದು. ಅವು ಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥವು ತಿಳಿದಿದ್ದರೆ ಬರೆಸುವುದು'' ಎಂಬದಾಗಿ ಒಂದು ಕಾಗದ ವನ್ನು ಬರೆದೆವು. ಅದಕ್ಕೆ ಅವರು ''ಮೂಲಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಪ್ರತಿ ಮಾಡಿ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಆ ಪದಗಳಿಗೆ ನನಗೂ ಅರ್ಥ ತಿಳಿಯದು. ಕವಿ ಯ ಕಾಲ ಮುಂತಾದುವು ಗೊತ್ತಾಗುವಂತಿಲ್ಲ. ಆ ಮೂಲಪ್ರತಿ ಕೊಟ್ಟ ವರು ಈಗ ಊರಲಿಲ್ಲ'' ಎಂದು ಬದಲು ಬರೆದರು. ಆ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ೧೮೯೫ ನೆಯ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ತಿಂಗಳಿನ ೪೩ ನೆಯ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪೂರ್ತಿ ಮಾಡಿದೆವು.

ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣವನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಿದಂದಿನಿಂದ ಎಂದರೆ ೪೦ ನೆಯ ಸಂಚಿಕೆಯಿಂದ ನಮ್ಮ ನಂದಳಿಕೆಯವರನ್ನು ನಮ್ಮ ವರ್ಗಣಿದಾರ

ರಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಅವರಿಗೆ ಉಚಿತವಾಗಿ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯ ಒಂದೊಂದು ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಕಳುಹುತ್ತ ಬಂದೆವು. ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣವು ಪೂರ್ತಿಯಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೇ ಎಂದರೆ ೨೫-೯-೯೫ ರಲ್ಲಿ ಕುಂದಾಪುರದಿಂದ "ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯೆಂಬಾಕೆಯಿಂದ ರಚಿತವಾದ ರಾಮಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವೆಂಬ ಷಟ್ಪದೀ ಗ್ರಂಥವು ಸಿಕ್ಕಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಪದ್ಯಗಳು ೨೫೦ ರೊಳಗಿವೆ. ಗ್ರಂಥವು ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ. ಮುದ್ರಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತೇನೆ...... ಅವಶ್ಯವಾಗಿದ್ದರೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಿಸಿ" ಎಂದು ನಂದಳಿಕೆಯವರು ಮತ್ತೊಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದರು. ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡುವಂತೆ ನಾವು ಬರೆದಮೇಲೆ ಆದರ ಮೂಲಮಾತೃಕೆಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸದೆ ತಮ್ಮ ಕೈಬರಹದ ಒಂದು ಪ್ರತಿಯನ್ನು ೧೮೯೫ ನೆಯ ಸೆಪ್ಟಂಬರಿನಲ್ಲಿ ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣವು ಮುಗಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆಯೇ ಕಳುಹಿಸಿ ಕೊಟ್ಟರು, ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಹೊಸ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಸಹ ಒಂದು ಕಾರ್ಡಿನಲ್ಲಿ ಬರೆದರು. ಆ ಕಾರ್ಡನ್ನು ನೋಡಿ, ನಾವು ೨೬-೧೦-೯೫ ರಲ್ಲಿ "...ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯೆಂಬಾಕೆಯ ರಾಮಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವು ತಲಪಿತು... ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯೆಂಬಾಕೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವಳ ಚರಿತ್ರವೇನಾದರೂ ತಿಳಿದಿದ್ದರೆ ವಿಚಾರಿಸಿ ಬರೆಯುವುದು. ನಿಮ್ಮ ಕಾರ್ಡಿನಲ್ಲಿ ನೀವು ತಿಳಿಸುವ ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಮ್ಮನೆಂಬಾಕೆಯು ಯಾರು ? ಅವಳು ಬರೆದಿರುವ ಗ್ರಂಥಗಳೇನಾದರೂ ಉಂಟೆ ? ಅವುಗಳೇನಾದರೂ ದೊರೆಯುತ್ತವೆಯೆ ? ಮತ್ತಾರಾದರೂ ಸ್ತ್ರೀಯರು ನಿಮ್ಮ ಕಡೆ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುತ್ತಾರೆಯೆ ?......" ಎಂದು ಕೇಳಿ ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದೆವು. ಅವರು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟ ತಮ್ಮ ಕೈಬರಹದ ರಾಮಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕದ ಮಾತೃಕೆಯಲ್ಲಿ ಹಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಪದಗಳೂ ಎರಡನೆಯ ಸಂಧಿಯ ಮೊದಲ ಮೂರುಪದ್ಯಗಳು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿಯೂ ಪಾತವಾಗಿದ್ದುವು ; ಮತ್ತು ಪಾತವಾಗಿಹೋಗಿದ್ದ ಹಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಲಿರಬಹುದಾದ ಭಾಗ

ಗಳನ್ನು ತಾವೇ ಊಹಿಸಿ ಕೆಂಪುಶಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಬರೆದು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಗುರುತನ್ನು (?) ಹಾಕಿದ್ದರು. ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೇ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ನಮ್ಮ ಹಿಂದಿನ ೨೯-೧೦-೯೫ರ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ಬದಲು ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೇ "ಗ್ರಂಥದ ಮೂಲಮಾತೃಕೆಯನ್ನು ಒಂದುವಾರದ ಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡಿ; ಬೇಗನೆ ಸಂಪ್ರತಿಸಿ ಕಳು ಹಿಸಿಕೊಡುತ್ತೇವೆ" ಎಂದು ಭರವಸೆಗೊಟ್ಟು ಮತ್ತೊಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದೆವು. ಅದಕ್ಕವರು "ಮೂಲಮಾತೃಕೆಯನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟುಬಿಟ್ಟೆನು, ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ಪ್ರತಿಮಾಡಿದ್ದೇನೆ" ಎಂದು ಎರಡನೆಯ ಕಾಗದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಬದಲು ಬರೆದರು. ರಾಮಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವು ಶ್ಲಾಘ್ಯವಾದ ಷಟ್ಪದಿಗ್ರಂಥವಾಗಿ ಕಂಡಬಂದುದರಿಂದ, ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣವು ಮುಗಿದ ಮರುಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಎಂದರೆ ೯೫ ನೆಯ ನವಂಬರ ೪೪ ನೆಯ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆರಂಭಮಾಡಿ, ೯೬ ನೆಯ ಜನವರಿ ೪೬ ನೆಯ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮುಗಿಸಿದೆವು. ಅದೇ ಜನವರಿ ೪೬ ನೆಯ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣಕ್ಕೆ ಟಿಪ್ಪಣವನ್ನೂ ಮುಖಪತ್ರವನ್ನೂ ಪೀಠಿಕೆಯನ್ನೂ ಮುದ್ರಿಸಿದೆವು. ಆ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ—ಕವಿಯು ಕನ್ನಡದೇಶದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಿರಬಹುದು; ಪ್ರಾಯಶಃ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಹಳಗನ್ನಡ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ 'ಹೊರಡು' 'ತಬ್ಬಲಿ' ಮೊದಲಾದ ಹೊಸಗನ್ನಡ ಪದಗಳೂ ಮತ್ತು ಪ್ರಯೋಗಗಳೂ ಸಿಕ್ಕುವುದರಿಂದ ಈ ಕವಿಯು ಸುಮಾರು ೧೫೦ ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ಈಚೆ ಇದ್ದವನೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ ಎಂದೂ, ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಗದ್ಯಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಇದೂ ಒಂದಾಗಿದೆಯೆಂದೂ; ಈ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಕುಂದಾಪುರದ ಗವರ್ನಮೆಂಟು ಬೋರ್ಡ್ ಹೈಸ್ಕೂಲ್ ಮಾಸ್ಟರ್ ಮ|| ರಾ|| ನಂದಳಿಕೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರಿಗೆ ನಾವು ಬಹಳ ಕೃತಜ್ಞರಾಗಿರುತ್ತೇವೆ ಎಂದೂ ಬರೆದು ಮುದ್ರಿಸಿದೆವು. ೧೬-೬-೯೬ ರಲ್ಲಿ ನಂದಳಿಕೆಯವರಿಗೆ ಅದ್ಭುತ

ರಾಮಾಯಣದ ಹತ್ತು ಮುದ್ರಿತಪುಸ್ತಗಳನ್ನು ಬಹುಮಾನವಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟೆವು. ತಲಪಿದ ಕೂಡಲೆ ಅದಕ್ಕೆ ಅಭಿನಂದನವನ್ನು ಬರೆದರು.

ನಾನು ಶ್ರೀರಾಮಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕಕ್ಕೆ ಟೀಕೆಯನ್ನು ಬರೆಯಲು ತೊಡಗಿ ೨೭-೧೧-೯೭ ರಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ '' ನನಗೆ ನಾಂದೀಸಂಧಿಯ ೮, ೯ ಪದ್ಯಗಳು, ಪೀಠಿಕಾಸಂಧಿಯ ೧೧ನೆಯ ಪದ್ಯ, ಸಂಧಿ ೫, ೭೨ ನೆಯ ಪದ್ಯ ಈ ಪದ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಮಂಜಸವಾಗಿ ಅರ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮೂಲಪ್ರತಿಯನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡಿ. ಮೇಲೆ ಕಂಡ ಪದ್ಯಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗಿದ್ದರೆ ಬರೆಯುವುದು. ಆ ಕವಿಯ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಆ ಕಡೆ ಜನರು ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದು '' ಎಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದೆನು. ಅದಕ್ಕವರು, ತಮಗೂ ಆ ಪದ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಮಂಜಸವಾಗಿ ಅರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ; ಮೂಲಪ್ರತಿಯೂ ಸಿಕ್ಕುವುದಿಲ್ಲ ; ಕವಿಯ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಈಕಡೆ ಹೇಳುವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ, ಎಂದು ಬದಲು ಬರೆದರು. ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ೯೭ ನೆಯ ಜನವರಿ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚುಮಾಡಿ ಮುಗಿಸಿದ್ದರೂ ಇದರ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಕವಿಚರಿತ್ರೆ ಮೊದಲಾದುವುಗಳಿಗೆ ಸೂಚನೆ ಸಿಕ್ಕುವುದೋ ಎಂಬ ಕಾಂಕ್ಷೆಯಿಂದ ಅವನ್ನು ಬರೆದು ಮುದ್ರಿಸದೆ ಒಂದು ವರ್ಷಕಾಲ ಸಾವಕಾಶ ಮಾಡಿದೆವು. ನಂದಳಿಕೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರ ಬದಲಿಂದ ನಿರಾಶರಾಗಿ ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದಲೇ ಊಹಿಸುವಷ್ಟು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಗ್ರಂಥಪೀಠಿಕೆಯನ್ನು ೧೮೯೭ ನೆಯ ಜನವರಿ ೫೮ ನೆಯ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಿದೆವು. ಆ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ

" ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದವಳು ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿ. ಈಕೆಯು ಉಡುಪಿ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಚಾವಡಿ ರಂಗಭಟ್ಟನ ಮಗಳೆಂದೂ, ಕನ್ನಡಿತಿ ಚಂಗಳದೇವಿಯ ಇಷ್ಟಾನುಸಾರ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಂತೆಯೂ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ಒಂದುವೇಳೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಿತಿಯಾಗಿರಬಹುದು........ಷಡಕ್ಷರಿದೇವನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೨೭ ಕ್ಕೆ ಈಚಿನವಳಾಗಿರಬೇಕು........ಈಕೆಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿಯೂ ಪೂರ್ಣ ಪಾಂಡಿತ್ಯವಿದ್ದಂತೆ ಗ್ರಂಥದಿಂದಲೇ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವು ಪ್ರೌಢವಾಗಿಯೂ, ಮನೋಹರವಾಗಿಯೂ ನೀತಿ

ಬೋಧಕವಾಗಿಯೂ ಇದೆ........ಇದನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟ ನಂದಳಿಕೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞರಾಗಿರುತ್ತೇವೆ"
ಎಂದು ಬರೆದು ಮುದ್ರಿಸಿದೆವು.

ನಂದಳಿಕೆಯವರು ಆಗಾಗ ನಮ್ಮ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಮೇರೆ ಅವರ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುವ ಅನೇಕ ಗ್ರಂಥಗಳಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುವ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಪ್ರತಿ ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನ ಕಾಮಶಾಸ್ತ್ರ, ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯ, ಉತ್ತರರಾಮಾಯಣ ಇವುಗಳನ್ನು ಸಂಪ್ರತಿಮಾಡಿ ಕಳುಹಿಸಿದುದಲ್ಲದೆ, ಅಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುವ ಇತರ ಗ್ರಂಥಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ತಮಗೆ ತಿಳಿದುಬರುವ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಸಹ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಪತ್ರಮುಖೇನ ಅವರಿಗೂ ನಮಗೂ ಸ್ನೇಹವುಂಟಾದುದಕ್ಕೆ ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತೇವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರಕೃತವಿಚಾರದ ಗ್ರಂಥಗಳಿಗೂ ಮಾತೃಕೆಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದರೆಂದು ನಾವು ತಿಳಿದಿದ್ದೆವೆಯೇ ಹೊರತು, ಈ ಎರಡು ಗ್ರಂಥಗಳು ಇವರೇ ಬರೆದವೆಂದು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ನಮಗೆ ಸಂಶಯವುಂಟಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಮದ್ರಾಸ್ ಯೂನಿವರ್ಸಿಟಿಯಲ್ಲಿ ೧೮೯೫ನೆಯ ಎಫ್.ಎ. ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಈ ಎರಡುಗ್ರಂಥಗಳೂ ಪಾಠ್ಯಗ್ರಂಥಗಳಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟುವು. ಆಗಲೂ ನಾವು ಆ ಆ ಗ್ರಂಥವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಆ ಆ ಪೀಠಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದ ವಿಷಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಿಜವಾದುವೆಂದು ಸರ್ವತ್ರ ನಂಬಿಕೆಯಿತ್ತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಹಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅವರೇ ಆಗಲಿ, ಅವರ ಮಿತ್ರರೇ ಆಗಲಿ, ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ವಿಪ್ರತಿಪತ್ತಿಯನ್ನು ನಮಗೆ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. *

ಇದು ಹಾಗಿರಲಿ. ಬಳಿಕ ಸುಮಾರು ೧೮೯೭ನೆಯ ಸೆಪ್ಟಂಬರ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ನಂದಳಿಕೆಯವರು ನಮಗೆ "ಮುದ್ರಣಕ್ಕೃತವಾದ

---

* ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಲು ಆರಂಭಮಾಡಿ ಅದರ ೧೧೨ ಪುಟಗಳು ಅಚ್ಚಾಗುವವರೆಗೂ ಎಲ್ಲ ಮುದ್ದಣನೇ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವೆಂದು ನಂಬುತ್ತಿದ್ದು, ಆ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಸ್ವಹಸ್ತದಿಂದಲೇ ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಸಂ. ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರು ಕಾಲವಾದಮೇಲೆ ಇವರೇ ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣ, ರಾಮಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ, ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧಗಳಿಗೆ ಕರ್ತೃವೆಂದು ಕನ್ನಡಜಿಲ್ಲೆಯವರು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಲು ತೊಡಗಿದರು.

ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧವೆಂಬ ಗದ್ಯಗ್ರಂಥವು ಸಿಕ್ಕಿದೆ. ಅದು ನಿಮ್ಮ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿತವಾಗಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆಯೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಅಪ್ಪಣೆಯಾದರೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡುತ್ತೇನೆ'' ಎಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದರು. ನಮ್ಮ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಮೇರೆ ಸ್ವಹಸ್ತಾಕ್ಷರದಲ್ಲಿಯೇ ಬರೆದ ಅದರ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಅಕ್ಟೋಬರ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ನಮ್ಮ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಪ್ರೊಪ್ರೈಟರುಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾಗಿದ್ದ ಕೊಮಾರಸ್ವಾಮಿ ತಿರುಮಲಾಚಾರ್ಯರು ಗತಿಸಿದ್ದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಡಬೇಕಾಯಿತು. ಸನ್ ೧೮೯೯ ನೆಯ ಇಸವಿ ಜುಲೈ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ನಾನೂ ಎಸ್. ಜಿ. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರೂ ಇಬ್ಬರೇ ಅದೇ ಮಾದರಿಯ '' ಕರ್ಣಾಟಕ ಕಾವ್ಯಕಲಾನಿಧಿ '' ಯೆಂಬ ಹೊಸಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದೆವು. ಕಾವ್ಯಮಂಜರಿಯು ನಿಂತು, ಈ ಹೊಸಪತ್ರಿಕೆಯು ಹೊರಡುವುದಕ್ಕೆ ಸುಮಾರು ಒಂದುವರ್ಷ ಮೂರುತಿಂಗಳ ಕಾಲವಾಯಿತು. ಈ ಮಧ್ಯೇ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರು, '' ನಿಮ್ಮ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯು ನಿಂತಹಾಗಿದೆ. ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧಕ್ಕೆ ಅಚ್ಚಾಗುವ ಸಂದರ್ಭವು ದೊರಕದಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ವಾಪಸ್ಸು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡಿ'' ಎಂದು ಪತ್ರಬರೆದರು. ನಾವು '' ಬೇರೆ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಹೊಸ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸುತ್ತೇವೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಅಚ್ಚುಹಾಕಬೇಕೆಂದಿದ್ದೇವೆ '' ಎಂದು ಬರೆದೆವು. ಕಲಾನಿಧಿ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ೧ನೆಯ ಸಂಚಿಕೆಯಿಂದ ೮ ರ ವರಿಗೆ ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧವನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಕೊಡುತ್ತಾಬಂದೆವು. ಆ ವೇಳೆಗೆ ಅದರಲ್ಲಿ ೧೧೨ ಪುಟಗಳು ಅಚ್ಚಾಗಿಬಂದುವು. ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ೯ ನೆಯ ಸಂಚಿಕೆಯಿಂದ ೧೪ ರ ವರೆಗೆ ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧವನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಲು ಅನುಕೂಲಿಸಲಿಲ್ಲ. ೧೯೦೧ ನೆಯ ಜೂನ್ ೨೭ ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರಿಸಿದ ೧೪, ೧೫, ೧೬ ನೆಯ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಅದನ್ನು ತೊಡಗಿ ೧೫-೮-೧೯೦೧ ರಲ್ಲಿ ಹೊರಟ ೧೭-೧೮ ನೆಯ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮುಗಿಸಿ, ಅದರ ಮುಖಪತ್ರ

ವನ್ನು ಸಹ ಕೊಟ್ಟೆವು. ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಪೀಠಿಕೆಯನ್ನು ಬರೆಯಲು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿ, ೧೯೦೦ ನೆಯ ಜೂನ್ ೨೫ ರಲ್ಲಿ ನಂದಳಿಕೆಯವರಿಗೆ ಒಂದು ಕಾಗದವನ್ನು ಬರೆದೆವು. ಅದರಲ್ಲಿ “ ನೀವು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟ ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧದ ಶೈಲಿಯು ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣದ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಬಲುಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೋಲುತ್ತದೆ. ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣದ ಬರೆವಣಿಗೆಯು ಬಾಲ್ಯಾವಸ್ಥೆಯದು, ಇದು ಅದರ ಪ್ರೌಢಾವಸ್ಥೆಯದು ಎಂಬದಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ಕಾವ್ಯಮಂಜರಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದ ಮಲ್ಲಿನಾಥಪುರಾಣ ವಂಶಾವಳಿ ಮೊದಲಾದ ಕಾವ್ಯಗಳ ಭಾಗಾನುವಾದಗಳೂ ಪರಿಪಾಟಿಯೂ ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಇದರಲ್ಲಿ ಇವೆ. ಬಹುಶಃ ಯಾರೋ ಆಧುನಿಕರು ಇದನ್ನು ಬರೆದಿರಬೇಕು. ಅವರು ನಿಮ್ಮ ಸ್ನೇಹಿತರಾಗಿರಬೇಕು ಇಲ್ಲವೇ ನೀವೇ ಆಗಿರಬೇಕೆಂದು ಊಹಿಸುತ್ತೇವೆ. ಗ್ರಂಥವು ಪ್ರೌಢವಾಗಿದೆ ; ಆಧುನಿಕರಾಗಿದ್ದರೂ ಬಾಧಕವಿಲ್ಲ, ಅವರ ಹೆಸರನ್ನು ಪ್ರಚಾರಗೊಳಿಸಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದೇವೆ. ಖಂಡಿತವಾಗಿ ತಿಳಿಸುವುದು ” ಎಂದು ಬರೆದೆವು. ಅದಕ್ಕವರು ತಾವಲ್ಲವೆಂದೂ ಹಿಂದೆ ಬರೆದಿದ್ದಹಾಗೆಯೇ ಸಿಕ್ಕಿದ ಮಾತೃಕೆಯಂತೆಯೇ ಇದನ್ನು ಬರೆದಹಾಗೆಯೂ ಬದಲು ಬರೆದರು.

ಸನ್ ೧೯೦೦ ನೆಯ ಡಿಸೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಮ|| ರಾ|| ಬೆನಗಲ್ ರಾಮರಾಯರು ಮೈಸೂರಿನ ನಾರ್ಮಲ್ ಸ್ಕೂಲಿಗೆ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರಾಗಿ ಬಂದಹಾಗೆ ಜ್ಞಾಪಕವಿದೆ. ಅವರಿಗೂ ನಮ್ಮ ಮಿತ್ರರು ಎಸ್. ಜಿ. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರಿಗೂ ಪ್ರಕೃತ ಗ್ರಂಥಗಳ ಕರ್ತೃವಿನ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಸಂಭಾಷಣೆಯು ನಡೆಯಿತು. ಆಗ ನಮ್ಮ ನಂದಳಿಕೆಯರೇ ಈ ಗ್ರಂಥಗಳಿಗೆ ಕರ್ತೃವಾಗಿರಬಹುದೆಂಬ ಸಂಶಯವು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅಂಕುರಿತವಾಯಿತು. ಆ ಮೇಲೆ ಈ ಸಂಶಯವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಕೂಡಲೆ ನಂದಳಿಕೆಯವರಿಗೇ ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದೆವು. ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವೇ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವು ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕದ ಮುದ್ದಣನ ಸಂಚಿಕೆಯನ್ನು

ನೋಡಿದ ಮೇಲೆ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ನಂದಳಿಕೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರು ರಾಮೇಶ್ವಮೇಧವು ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಮುದ್ರಿತವಾದುದನ್ನು ನೋಡಲಿಲ್ಲವಲ್ಲಾ ಎಂಬ ಕೊರತೆಯು ಈಗ ನನ್ನನ್ನು ಬಾಧಿಸುತ್ತಿದೆ. ಮಂಗಳೂರ ಸೇಯಿಂಟ್ ಎಲೊಸಿಯೆಸ್ ಕಾಲೇಜು ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲ್‌ರವರು "ನಂದಳಿಕೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರೇ ಈ ಮೂರು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದವರು, ನಾವು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಬಲ್ಲೆವು. ಅವರ ಹೆಸರನ್ನು ಗ್ರಂಥಕರ್ತರನ್ನಾಗಿ ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧದ ಮುಖಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರಪಡಿಸಿರಿ" ಎಂದು ನಮಗೆ ಒಂದು ಕಾಗದವನ್ನು ಬರೆದರು. ಹೀಗಾಗಲು ಈ ಗ್ರಂಥಗಳ ಕರ್ತೃವಿನ ವಿಚಾರವು ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ಇತ್ಯರ್ಥವಾದ ಮೇಲೆಯೇ ಇದಕ್ಕೆ ಪೀಠಿಕೆಯನ್ನು ಬರೆಯೋಣವೆಂದು ಒಂದುವರ್ಷಕಾಲ ತಾತ್ಸಾರ ಮಾಡಿ ೧೯೦೨ ನೆಯ ನವಂಬರ್ ೨೯ ನೆಯ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಾಹವಿಲ್ಲದೆ ಇದರ ಪೀಠಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು. ಆ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ,

"ನಂದಳಿಕೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರೇ ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣವನ್ನೂ ರಾಮಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವನ್ನೂ, ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧವನ್ನೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಬರೆದುದಾಗಿ ಕೆಲವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಎಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ ನಿಜವೋ ನಮಗೆ ತಿಳಿಯದು ....ಈ ಲೇಖನಗಳಿಂದ ಇವರೇ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯವು ಹೊರಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಇದರ ಕೂಲಂಕಷವಾದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರ ಮಿತ್ರಮಂಡಲಿಗೆ ಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತೇವೆ"

ಎಂದು ಬರೆದೆವು.

ಇನ್ನು ಪ್ರಕೃತಗ್ರಂಥಗಳ ಕರ್ತೃವಿನ ವಿಚಾರವಾಗಿ ನನ್ನ ನಿಶ್ಚಿತಾಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ.

ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣ:—

ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದವನು ಯಾವನೋ ಎಂಬ ಅನುಮಾನವು ಈಗ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಪರಿಚ್ಛೇದವಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಮ|| ರಾ|| ಚೆನ್ನಕೇಶವಯ್ಯಂಗಾರ್ಯರಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರತಿಯೂ ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ನಂದಳಿಕೆ

ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರ ಕೈಬರಹದ ಪುಸ್ತಕಗಳೂ ಒಂದೇ ಜಾತಿಯಾದ ಅಕ್ಷರದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಅದರ ಮುಖಪತ್ರದಲ್ಲಿ "ನಂದಳಿಕೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ನಾರಾಯಣನಿಂ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದು. ೧೮೯೪" ಎಂದಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ನಂದಳಿಕೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರೇ ಕರ್ತೃವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಚೆನ್ನಕೇಶವಯ್ಯಂಗಾರ್ಯರ ಪುಸ್ತಕವು ಸಂಸ್ಕೃತ ಪುರಾಣಕಥಾನುವಾದವಾಗಿ ಮೊದಲು ಬರೆದ ಪ್ರತಿಯೆಂದು ಊಹಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅದನ್ನು ಗ್ರಂಥಕರ್ತರು ೧೮೯೪ ರಲ್ಲಿ ಬರೆದು ಮುಗಿಸಿರಬೇಕು. ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರು ಅದನ್ನು ಕರ್ಣಾಟಕಕಾವ್ಯಮಂಜರಿಯಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಲ್ಪಡುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಪುನಃ ಪರಿಶೀಲನೆಮಾಡಿ, ಗ್ರಂಥಕರ್ತರ ಹೆಸರನ್ನಡಗಿಸಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಿ, ಕೆಲವುಕಡೆ ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿ ತಿದ್ದಿ ಅದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಬರೆದು ನಮಗೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಕೊಟ್ಟರೆಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತೇನೆ. ಈ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ೧೮೯೫ ರಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಚೆನ್ನಕೇಶವಯ್ಯಂಗಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಹಲವು ಅಧ್ಯಾಯಗಳು ನಮ್ಮ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಅಧಿಕವಾಗಿವೆ ಎಂದು ಹಿಂದೆ ನನ್ನೊಡನೆ ಹೇಳಿದ್ದರು.

ಗ್ರಂಥಕರ್ತರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಹೆಸರನ್ನು ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ಹಳೆಯ ಕವಿಗಳದ್ದಲ್ಲವೆಂದು ಎಲ್ಲಿ ಹಿಂದಟ್ಟುವರೋ ಎಂಬ ಭೀತಿಯೊಂದುಕಡೆ, ಬುದ್ಧಿಬಲದಿಂದ ರಚಿತವಾದುದಾಗಿರಲಾಗಿ ಅನೇಕವಸಗಿ ಅಪಭ್ರಂಶಗಳು ಬಿದ್ದಿವೆಯೋ ಎಂಬ ಶಂಕೆಯೊಂದುಕಡೆ, "ಆಪರಿತೋಷಾದ್ವಿದುಷಾಂ ನ ಸಾಧು ಮನ್ಯೇ ಪ್ರಯೋಗವಿಜ್ಞಾನಂ" ಎಂಬ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಕವಿತಾಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನಿಕಷದಲ್ಲಿಟ್ಟು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳೋಣವೆಂಬ ಆಶಯವೊಂದುಕಡೆ—ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಅವರು ತಮ್ಮ ಹೆಸರನ್ನು ಕೊಡಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಊಹಿಸುತ್ತೇನೆ. ಮತ್ತು ನಾನು ಅವರನ್ನು ಗರವಟದ ಸನ್ನೆಯ, ಕಸಿಕಿಸಿ ಮೊದಲಾದ ಪದಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೇಳಿ

ದಾಗಲೂ, ಹೊರಡು ತಬ್ಬಲಿ ಮೊದಲಾದ ಹಲವು ಆಧುನಿಕಪ್ರಯೋಗ ಗಳನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಕಾಗದದ ಮೂಲಕ ತೋರಿಸಿದಾಗಲೂ ತಮ್ಮ ತಪ್ಪು ತಮಗೆ ತಿಳಿದುಬಂದುದರಿಂದ, ಆ ವಿಷಯವಾದ ನಮ್ಮ ಕಾಗದಕ್ಕೆ ಅವರು ಸರಿಯಾಗಿ ಜವಾಬು ಬರೆಯಲಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಜೈಮಿನಿ ಯಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಹಲವು ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಅವು ಹಳೆಯ ಪ್ರಯೋ ಗಸರಣಿಯೆಂದು ಅವರು ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡು ಉಪಯೋಗಿಸಿರಬಹುದು. ಚೆನ್ನಕೇಶವಯ್ಯಂಗಾರ್ಯರ ಪುಸ್ತಕದ ಮುಖಪತ್ರವು ಬಹಿರಂಗವಾಗುವು ದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಗ್ರಂಥಕರ್ತನ ವಿಚಾರವಾದ ಅನುಮಾನವು ನನಗೆ ಪರಿಹಾ ರವಾಗಿರಲಿಲ್ಲವಾಗಿ ಸನ್ ೧೯೧೪ ರಲ್ಲಿ ನಾನು ಕೈಕೊಂಡ ಅದ್ಭುತರಾ ಮಾಯಣದ ದ್ವಿತೀಯಮುದ್ರಣದ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ—"ಇವರೇ (ಲಕ್ಷ್ಮೀ ನಾರಣಪ್ಪನವರೇ) ಗ್ರಂಥಕರ್ತರಾಗಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು...... ಇವ ರಷ್ಟು ಸಮರ್ಥರಾದ ಕವಿಗಳು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಇವರ ಪದಶಕ್ತಿಯು ಅದ್ಭುತವಾದುದು. ಗದ್ಯಗ್ರಂಥಗಳು ವಿರಳವಾ ಗಿದ್ದಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಉತ್ಕೃಷ್ಟಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಮಾಡಿದ ಇವ ರ ಉಪಕಾರವು ಕನ್ನಡದೇಶದಲ್ಲಿ ಮರೆಯತಕ್ಕುದಾಗಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಬರೆ ದೆನು. ಇವರೇ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರಾಗಿದ್ದು ತಮ್ಮ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳದೆ ಗ್ರಂಥಾಂತದಲ್ಲಿ ತಾನೊಬ್ಬ ಮಹಾಕವಿಗಳ ಮನೆಯೊಳಗಿದವನೆಂದು ಬರೆದು ತಮ್ಮ ನೈಚ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡದ್ದು ಅತಿ ಶ್ಲಾಘ್ಯತರವಾಗಿದೆ.

ಶ್ರೀರಾಮಾಶ್ವಮೇಧ :—

ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ನಂದಳಿಕೆಯವರೇ ಕರ್ತರಾಗಿ ದ್ದಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೂ ಅವರೇ ಕರ್ತರಾಗಿರಬಹುದು. ಈ ಎರಡು ಗ್ರಂಥ ಗಳೂ ಏಕಕರ್ತೃಕವೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಸೂಚಿ ಸಿರುವೆನು. ಪತಿಪತ್ನಿಯರ ಸಂಭಾಷಣ ರೂಪವಾಗಿ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸು ವುದೂ, ಪಾಠಕರಿಗೆ ಉಂಟಾಗುವ ಮನೋಭಾವಗಳನ್ನು ಪತ್ನಿಯ

ಮೂಲಕ ಸೂಚಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಮಾಡುವುದೂ, ಗ್ರಂಥಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ವಿಜಾತೀಯವಾದ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಉದ್ಯೋಗಿಸಿ ಗ್ರಂಥವಿಷಯಕ್ಕೆ ಇಳಿಯುವುದೂ, ಬೇಸರಿಕೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪಾಠಕರಲ್ಲಿ ಹಾಸ್ಯರಸವನ್ನು ಉದ್ರೇಕಿಸುವುದೂ—ನವೀನಕಾದಂಬರೀ ರಚನಾಪದ್ಧತಿಯಾಗಿರುವುದು. ಮುದ್ದಣ, ಮನೋರಮೆ ಇತ್ಯಾದಿ ನಾಮಗಳು ಹಳಬರಲ್ಲಿ ವಾಡಿಕೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಸೀತೆಯು ಋಷ್ಯಾಶ್ರಮಕ್ಕೆಂದು ಹೊರಡುವ ಅವಸರದಲ್ಲಿ "ಐರದಾಳಿಯ ಬಿಚ್ಚೋಲೆಯ ಚಂದನದ ಕುಂಕುಮದ ಕರ್ಮಣಿಯ ಕಸ್ತೂರಿಯ ಕರ್ಪೂರದ ಕಮ್ಮೆಣ್ಣೆಯ ಕಾವಿಗಪ್ಪಡದ ಕರಂಡಮಂ ಕೈಕೊಂಡಳ್" ಎಂಬದಾಗಿಯೂ, ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಜಿಲ್ಲೆಯವರಲ್ಲಿ ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿರುವ ಹಲವು ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದೂ ಕವಿಯು ಆಧುನಿಕನೂ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯವನೂ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದ ಬರೆವಣಿಗೆಯು ಹಳಗನ್ನಡವಾಗಿದ್ದರೂ ಶೈಲಿಯು ಮಾತ್ರ ಪ್ರಾಚೀನವಲ್ಲ. ಮಧ್ಯಕಾಲದ ವಚನಶೈಲಿಯಂತೆಯೂ ದೀರ್ಘವಾಕ್ಯಸರಣಿಯಾಗಿಲ್ಲ; ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಆಂಗ್ಲೇಯ ಭಾಷಾಸರಣಿಯನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಂಗಾಳಿ ಭಾಷಾಸರಣಿಯನ್ನೂ ಹೋಲುತ್ತದೆ; ಖಂಡಖಂಡವಾದ ಸಣ್ಣ ವಾಕ್ಯಗಳಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ರಸೋದ್ರೇಕವಾಗಲು, ಮನೋಭಾವಗಳು ಒಂದರಮೇಲೊಂದು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಆಧುನಿಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಪ್ರಾಚೀನರಂತೆ ಶ್ಲೇಷೆ, ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷೆ, ವಿರೋಧಾಭಾಸ ಇತ್ಯಾದ್ಯಲಂಕಾರಗಳ ಗೋಜಿಗೆ ಹೋಗಿಲ್ಲ. ಆಧುನಿಕರಿಗೆ ರುಚಿಸುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಥೆಯು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದಲೂ ಕವಿಯು ಆಧುನಿಕನೆಂದು ಸ್ಥಿರಪಡುತ್ತದೆ. ಕವಿಯು ಆಧುನಿಕನಾದಮೇಲೆ, ನಂದಳಿಕೆಯವರೇ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸಿದವರಾದ್ದರಿಂದ ಅವರೇ ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೂ ಕರ್ತೃವಾಗಿರಬಹುದು. ಈ ಗ್ರಂಥವು ಮುದ್ದಣನ ಕರ್ತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವುದು ಇವ

ರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದಿತು. ಅವರಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾಗಿಯೂ, ಅವರ ಪರಿಚಿತಸ್ಥರಿಗೆಲ್ಲಾ ಗೊತ್ತಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಮುದ್ದಣನೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನೆಂಬ ಹೆಸರಿಗೆ ಬದಲಾಯಿಸಲು ಅವರು ಇಷ್ಟಪಡಲಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಹೆಸರಾದರೇನು ? ಎಂದು ತಿಳಿದರು. ಮುದ್ದಣನು ಬೇರೆ ತಾನು ಬೇರೆ ಎಂದು ತಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆಯವರು ಭ್ರಮಿಸುವರೆಂದು ಯೋಚಿಸಲಿಲ್ಲ. ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ತಾವೇ ಕರ್ತೃವೆಂಬ ಸಂಗತಿಯು ಕ್ರಮೇಣ ತಿಳಿದುಬರುವುದೆಂದು ನಂಬಿದ್ದರು. ಆದುದರಿಂದ ನಾವು ಅವರಿಗೆ "ನೀವು ತಿಳಿಸಿದರೆ ನಿಮ್ಮ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಮುದ್ರಿಸುತ್ತೇವೆ" ಎಂದು ಬರೆದ ಕಾಗದಕ್ಕೆ ಅವರು ತಾವು ಕರ್ತೃವಲ್ಲವೆಂದು ಬದಲು ಬರೆದಿರಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ.

ಶ್ರೀರಾಮಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ :—

ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೂ ನಮ್ಮ ನಂದಳಿಕೆಯವರೇ ಕರ್ತೃವೆಂದು ಯಾರು ಎಷ್ಟು ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಹೇಳಿದರೂ, ನಾನು ಒಪ್ಪಲಾರೆನು. ಅನೇಕ ಸಂಶಯಗಳುಂಟಾಗಿರಲಾಗಿ, ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಹಾಗೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲು ಒಡಂಬಡದು. ಅವು ಯಾವುವು ? ಎಂದರೆ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ :—

(೧) ನಮ್ಮ ನಂದಳಿಕೆಯವರ ಗುರುಗಳಾದ ಮಳಲಿ ಸುಬ್ಬರಾಯರು "ಈ ಗ್ರಂಥತ್ರಯವು ನನ್ನ ಸಮಕ್ಷವೇ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟುವು." ಎಂದು ತಮ್ಮ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿರುವರು. ಬೆನಗಲ್ ರಾಮರಾಯರೂ ಈ ಮೂರು ಗ್ರಂಥಗಳಿಗೂ ಅವರೇ ಕರ್ತರೆಂದು ತಮ್ಮ ಸಮಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುವಂತೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. (ಅವರ ಲೇಖನದಲ್ಲಿರುವ ಸಂಭಾಷಣವನ್ನು ನೋಡಿ.) ಆದರೂ ಸಂದೇಹಪಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರಕೃತವಿಚಾರವು ನಡೆದದ್ದು ಸುಮಾರು ಮೂವತ್ತುವರ್ಷಗಳಿಗೆ ಹಿಂದೆ ಆದುದರಿಂದ ಅದರ ಸ್ಮೃತಿಯು ಮಾಲಿನ್ಯಹೊಂದುವುದು ಸಹಜ; ಈಗ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅದರ ಆಕಾರವು ಮಾರ್ಪಡುವುದುಂಟು.

ಹುರಳಿ ಭೀಮರಾಯರು "ನಿತ್ಯವೂ ಪ್ರಾತಃಕಾಲ ಮೈಸೂರಿಂದ ಬರುತ್ತಿರುವ ತನ್ನ ಗ್ರಂಥಗಳ ಪ್ರೂಫನ್ನು ತಿದ್ದುತ್ತಿದ್ದರು" ಎಂದು ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. ನಾವು ಒಂದಾವೃತ್ತಿಯಾದರೂ ಒಂದು ಫಾರಂಮಿಗೂ ಕೂಡ ಪ್ರೂಫನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಲ್ಲ. ನನಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತುಂಟು; ನಮ್ಮ ರೆಕಾರ್ಡುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದಾಖಲೆಯಿಲ್ಲ. ಬೆನಗಲ್ ರಾಮರಾಯರ ಲೇಖನದಲ್ಲಿಯೂ ಇಂಥ ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳು ಸಿಕ್ಕುತ್ತವೆ. ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ ಇವರ ಈ ವಿಧವಾದ ಬರವಣಿಗೆಯಿಂದಲೇ ಅವರ ಕರ್ತೃತ್ವವನ್ನು ಸಿದ್ಧಾಂತಿಸುವುದು ಹೇಗೆ?

(೨) "ಸಂಸ್ಕೃತಜ್ಞಾನವು ಬಹಳ ಕೊಂಚವಾದುದರಿಂದ ನಾಂದೀಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಒಂದೆರಡುಬಾರಿ ಬರೆದರೂ ಸರಿಯಾಗದುದರಿಂದ ನಾನೇ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟೆನು" ಎಂದೂ "ಇವೆರಡು (ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣ, ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧ) ಮೂಲಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಟೀಕಿಸಿ ಬರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷಾಜ್ಞಾನವು ಕೊಂಚನುಟ್ಟಿಗಾಯಿತು" ಎಂದೂ ನಂದಳಿಕೆಯವರ ಗುರುಗಳೇ ಬರೆಯುವಾಗ, ನಂದಳಿಕೆಯವರಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಪಾಂಡಿತ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಆದರೆ ರಾಮಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕದ ನಾಂದೀಸಂಧಿಯೂ, ಪಂಚಮಸಂಧಿಯಲ್ಲಿರುವ ರಾಮಸ್ತುತಿಯ ಪದ್ಯಗಳೂ (೫–೬೧, ೬೨, ೬೪–೭೦) ಯಮಕೋದಾಹರಣಪದ್ಯಗಳೂ (೫–೮೧, ಪೀಠಿಕಾಸಂಧಿ ೧) ಗ್ರಂಥಕರ್ತನಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಪಾಂಡಿತ್ಯವೂ, ಅದ್ವೈತವೇದಾಂತದಲ್ಲಿ ಪರಿಶ್ರಮವೂ ಉಂಟೆಂಬುದನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಆ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಪಠಿಸಿದವನು ಯಾವನು ತಾನೆ ಆ ಕವಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತಪಾಂಡಿತ್ಯವಷ್ಟಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಲಾದೀತು? ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶಿತವಾಗಿರುವ ಪಾಂಡಿತ್ಯವು ಹಿಂದೆ ರಚಿಸಿದ ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಪ್ರಯೋಗವಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದಮೇಲೆ ಬರೆದ ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ಪ್ರದರ್ಶಿತವಾಗಿದೆಯೇ ಹೇಳಲಿ! ಇದೂ

ಇರಲಿ. ನಾರಣಪ್ಪನವರು ವ್ಯಾಸಂಗಮಾಡಿದರೆಂದು ಮಳಲಿ ಸುಬ್ಬರಾಯರು ತಿಳಿಸುವ ಸಾಮಾನ್ಯಗ್ರಂಥಗಳ ಪರಿಚಯದಿಂದಲೇ, ನಾರಣಪ್ಪನವರು ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ತೋರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯೂ, ಭಾಷಾಪರಿಚಯವೂ, ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳೂ, ವೇದಾಂತವಿಷಯಕವಾದ ಸೂಕ್ಷ್ಮತತ್ವಜ್ಞಾನವೂ ಉಂಟಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಶಕ್ಯವಲ್ಲ.

(೩) ನೆಲದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಬೀಜದಲ್ಲಿ ಮಳೆ ಬಿದ್ದ ಹೊರತು ಮೊಳಕೆ ಹೊರಡದು. ಸಹಜವಾದ ಬುದ್ಧಿಯು ಸಂಸ್ಕಾರಹೊಂದಿದ ಮೇಲೆಯೆ ಪ್ರಕಾಶವಾಗಬೇಕು. ಭಗವತ್ಕೃಪೆಯಿಂದ ಕವಿಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದವನಲ್ಲಿಯೂ ಸಹಜಕವಿತ್ವಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬರಲು ಸಂಸ್ಕಾರದ ಸಹಾಯವು ಬೇಕು. ಆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ತಾನಾಗಿಯೇ ಪ್ರಕಾಶವಾಗಲಾರದು. ಸಂಸ್ಕಾರವು ಹೆಚ್ಚಿದಹಾಗೆಲ್ಲಾ ಕವಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಪುಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವುದು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಮಳಲಿ ಸುಬ್ಬರಾಯರಿಂದಲೂ, (High School) ಶಾಲಾಪುಸ್ತಕಗಳಿಂದಲೂ ಪಡೆದ "ಕೊಂಚ" ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ಇಂಥ ಭಾವಗರ್ಭಿತವಾದ ಶ್ಲಾಘ್ಯಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವಷ್ಟು ಶಕ್ತಿಯುತ್ಪನ್ನವಾಯಿತೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಎಳೆಯಕೂಸು ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹಾರಿತೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹೇಗೆಂದರೆ—

ಐದಾರು ಕನ್ನಡ ಸಣ್ಣಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನೂ ಹಲವು ಯಕ್ಷಗಾನಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನೂ ತಾನಾಗಿ ಓದಿಕೊಂಡವನು * ಕುಮಾರವಿಜಯವನ್ನು ಬರೆಯಬಲ್ಲನೆ? (ಮ|| ಸುಬ್ಬರಾಯರ ಲೇಖನ ಪುಟ ೬೫, ೬೭) ಕಾವ್ಯಮಂಜರಿಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲುಮೊದಲು ಅಚ್ಚಾದ ಉದ್ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಅನ್ವಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬಲ್ಲನೆ? ತನ್ನ ಗುರುವಿ

* ಈ ಗ್ರಂಥದ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಮ|| ರಾ|| ಪಿ. ಮಂಗೇಶರಾವ್ ಅವರ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ (ಪುಟ ೯, ೧೦, ೧೧) ನೋಡಿ.

ನಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣದ ೨೧ ಅಧ್ಯಾಯಗಳು, ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧದ ೪ ಸರ್ಗಗಳು ಒಟ್ಟು ಸುಮಾರು ೨೫ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಟೀಕೆಯನ್ನು ಬರೆದುಕೊಂಡು ಚಿಂತನೆಮಾಡಿದವರಿಗೆ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷಾಪರಿಚಯವೂ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯೂ ಉಂಟಾದೀತು? ಯಾವನಾದರೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮದಿಂದ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಅಧ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಓದಲಿ, ಇವರು ಬರೆದ ರಾಮಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಓದಲಿ; ಅವನು ಹತ್ತಾರುವರ್ಷಗಳು ವ್ಯಾಸಂಗಮಾಡಿ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ, ಆಮೇಲೆ ಅನೇಕ ಉದ್ದಾಮಕವಿಗಳ (ಸಂಸ್ಕೃತ, ಕನ್ನಡ) ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲನೆಮಾಡಿದವನೇ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿರುವನೆಂದು ಹೇಳುವನೇ ವಿನಾ ನಮ್ಮ ಮಳಲಿಯವರು ಹೇಳುವಷ್ಟು ಕಾವ್ಯವ್ಯಾಸಂಗಮಾಡಿದವನು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಬರೆದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವನು.

(೪) ನಂದಳಿಕೆಯವರು ಬರೆದುಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಗ್ರಂಥತ್ರಯಗಳಿಗೂ ಅವರೇ ಕರ್ತೃವಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ, ಗದ್ಯಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಯಾವವಿಧವಾದ ಗ್ರಂಥಪಾಠವನ್ನೂ ಪಾಠಭೇದವನ್ನೂ ತೋರಿಸದೆ, ಪದ್ಯಗ್ರಂಥವಾದ ರಾಮಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಹಲವು ಪಾಠಭೇದಗಳನ್ನೂ ಪಾಠಗಳನ್ನೂ ತೋರಿಸಲು ಕಾರಣವೇನು? ಅದೂ ಹೋಗಲಿ. ಆ ಪಾಠಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಲಿರಬಹುದಾದ ಪಾಠಗಳನ್ನು ಮೇಲುಗಡೆಯ ಕುಂಟುಪಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಂಪುಶಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಸೀಸದಕಡ್ಡಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದುತೋರಿಸಿ, ಕೆಲವಕ್ಕೆ ಏಕೆ ಬಿಡುವರು? ಅವರು ಕರ್ತೃವಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬರೆಯುವರು, ಇಲ್ಲವೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಿಡುವರು. ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಬರೆದಿದ್ದರೆ, ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಕವಿಯಲ್ಲವೆಂಬ ಸಂಶಯಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶಹುಟ್ಟುವುದೆ? ಎರಡು ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಕರ್ತೃತ್ವವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಘಾತವೂ ಉಂಟಾಗಲಾರದು.

(೫) ರಾಮಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕದ ಮಾತೃಕೆಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ನಂದಳಿಕೆಯವರು ಮಾಡಿರುವ ವಿಚಿತ್ರಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ. ಕೆಲವುಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿರುವ ಭಾಗಗಳನ್ನು (ಬರೆವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಅಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ಉಂಟಾಯಿತೆಂಬ ಭ್ರಮಹುಟ್ಟುವಂತೆ) ಕೆಳಗೆ ಹಂಸಪಾದವನ್ನು (∧) ಹಾಕಿ ಮೇಲೆ ಕೆಂಪುಶಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವರು ; ಒಂದೆರಡು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತೃಕೆಯ ಮೂಲಪಾಠವನ್ನು ಕಾಣದಂತೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಳಿಸಿ, ಬೇರೆ ಪಾಠವನ್ನು ಮೇಲೆ ಬರೆದಿರುವರು ; ಕೆಲವುಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಲಪಾಠಗಳನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ಇಟ್ಟು ಪಾಠಭೇದಗಳನ್ನು ಮೇಲೆ ಬರೆದಿರುವರು ; ಕೆಲವುಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಲಮಾತೃಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಉಚಿತವಾದ ಪಾಠಗಳನ್ನು ತಿದ್ದಿರುವರು ; ಕೆಲವುಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಳಗನ್ನಡರೂಪವನ್ನು ಹೊಸಗನ್ನಡರೂಪಕ್ಕೆ ತಿದ್ದಿರುವರು ; ಇಷ್ಟುಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ. ಹರಿಪುತ್ರರುಂ ಎಂಬ ಪದದಲ್ಲಿರುವ 'ರುಂ' ನ್ನು 'ಋು ?' ಎಂದು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ (ಸಂಧಿ ೪-೫೨); 'ಚೈತ್ರರಥ' ಎಂಬುದರ ಕೆಳಗೆ—— ? ಹೀಗೆ ಬರೆದಿರುತ್ತಾರೆ ; ಕ್ಲಿಷ್ಟವಾದ ಗ್ರಂಥಪಾಠಗಳನ್ನು ಬರೆದು, ಅತ್ಯಂತಸುಲಭವಾದ ಪಾಠಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರುವರು ಈ ವಿಧವಾದ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಇವರು ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಕರ್ತರು ಎಂದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೂ, ಕೆಲವು ಇವರು ಕರ್ತರಲ್ಲನೆಂದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತವೆ.*

(೬) ನಂದಳಿಕೆಯವರ ಮಿತ್ರರೂ, ಹತ್ತಿರ ಬಂಧುಗಳೂ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ರಾಮಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕಕ್ಕೆ ಕರ್ತೃವೆಂದು ತಿಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ನಂದಳಿಕೆಯವರ ತಾಯಿಯೇ ಆಗಿದ್ದಲ್ಲಿ, ಅವರು ತಮ್ಮ ತಾಯಿಗೂ ಉಡುಪಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೋಟೇಲನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ "ಶಿವಳ್ಳಿಯಭಟ್ಟನ" ಮಗಳಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೆಂಬವಳಿಗೂ ಅಭೇದಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ? ಎಂಥವನೂ ತಮ್ಮ ತಾಯಿಯು ಒಬ್ಬ ತುಚ್ಛ

* ಓರಿಯಂಟಲ್ ಲೈಬ್ರರಿಯಲ್ಲಿರುವ ನಮ್ಮ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ.

ಜೀವನಮಾಡುವ "ಚಾವಡಿರಂಗಭಟ್ಟನ ಮಗಳು" ಎಂದು ತಿಳಿಸನು. (ರಾಮಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕದ ಅಂತ್ಯಪದ್ಯವನ್ನೂ ಹುರಳಿಭೀಮರಾಯರ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಪುಟ ೩೧೧ರ ಕೊನೆಯಭಾಗವನ್ನೂ ಓದಿನೋಡಿರಿ) ಇದೂ ಹಾಗಿರಲಿ. "ಕನ್ನಡಿತಿ (ತನ್ನೊಡತಿ ಎಂದು ಪಾಠಾಂತರ) ಚೆಂಗಳದೇವಿಯು ಇಷ್ಟುಪ್ರಕಾರ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾಗಿ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯೇ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾಳೆ. ಹೀಗಿದ್ದಾಗ ಅವಳು ಯಾರೆಂಬುದು ನಮ್ಮ ನಂದಳಿಕೆಯವರಿಗೂ, ಅವರ ನೆರೆಹೊರೆಯವರಿಗೂ, ಕೇವಲ ಪರಿಚಿತಸ್ಥರಿಗೂ ತಿಳಿಯದೆ ಇರುತ್ತದೆಯೆ? ಅವಳ ವಿಷಯವನ್ನು ಯಾರೂ ತಿಳಿಸದೆ ಇರುವುದು ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾಗಿದೆ. ಅವಳ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಈ ಗ್ರಂಥವು ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವಾಗ ಚೆಂಗಳದೇವಿಯು ಆ ಕನ್ನಡನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ದೊಡ್ಡ ಕನ್ನಡ ಪಂಡಿತೆಯಾಗಿರಬೇಕು; ಇಲ್ಲವೆ ಅವಳಿಗೆ ಸಹಾಯಕಳಾದ ಧನಿಕೆಯಾಗಿರಬೇಕು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆ ಕಡೆಯವರ ತಾಟಸ್ಥ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಕರ್ತೃತ್ವವಿಚಾರವಾದ ಸಂಶಯವು ಮತ್ತಷ್ಟು ಪ್ರಬಲಿಸುತ್ತದೆ.

(೭) ಇದೂ ಇರಲಿ. ಈ ಗ್ರಂಥದ ಮಾತೃಕೆಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದಾಗ, ಅದರ ಜತೆಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ನಂದಳಿಕೆಯವರು ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸಿದ ಕಾರ್ಡಿನಲ್ಲಿ ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಮ್ಮನೆಂಬ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಕವಿಯು ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿಯಂತೆ ಹಲವು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾಳೆಂದು ಬರೆಯಲು ಕಾರಣವೇನು? ಅವರೇ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ತಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದದ್ದೇ ಆದರೆ ಹೀಗೆಂದು ಎಂದೂ ಬರೆಯಲಾರರು. ತಾವು ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಕರ್ತರಲ್ಲ, ಒಬ್ಬ ಹೆಂಗಸೇ ಕರ್ತಳು, ಸ್ತ್ರೀಕರ್ತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದರೆ ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವೂ ಅಭಿಮಾನವೂ ಹೆಚ್ಚುವುದೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ಏಕೆ ಹಾಗೆ ಬರೆದಿರಬಾರದು? ಎಂದು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಬಹುದು. ಮೊದಲಿಂದಲೂ ನಮಗೆ ಮೋಸಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಗ್ರಂಥಪಾಠಗಳನ್ನು ಬೇಕುಬೇಕೆಂದು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತೋರಿ

ಸಿಯೂ, ನಾವು ಕೇಳಿದ್ದಕ್ಕೆ ಪುನಃಪುನಃ ತಾವು ಗ್ರಂಥಕರ್ತರಲ್ಲವೆಂದೂ, ತಾವು ಬರೆದ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯೇ ಅನೇಕಕಡೆ ತಮಗೆ ಅರ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಸುಳ್ಳನ್ನು ಬರೆದೂ, 'ನೀವೆ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿ, ನಿಮ್ಮ ಹೆಸರನ್ನು ಮುದ್ರಿಸುತ್ತೇವೆ' ಎಂದು ಕಾಗದವನ್ನು ನಾವು ಬರೆದು ಕೇಳಿದಾಗ ಅಪಲಾಪಮಾಡಿಯೂ, ಮಿತ್ರರು ಕೇಳಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ತಮ್ಮ ಕರ್ತೃತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು, ಅವರದನ್ನು ಸುವಾಸಿನಿಯ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಲೇ ಎಂದು ಕೇಳಿದಾಗ "ದಯವಿಟ್ಟು ಹಾಗೆ ಮಾಡಬೇಡಿರಿ. ಏನೋ ಆದದ್ದು ಆಗಿಹೋಯಿತು" ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡೂ ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟೊಂದು ಭಯವನ್ನೂ ಸುಳ್ಳನ್ನೂ ನಟಿಸಿದರೆಂದು ನಮ್ಮ ನಂದಳಿಕೆಯವರಲ್ಲಿ ಅಸತ್ಯತ್ವವನ್ನು ಆರೋಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಹಿಂಜರಿಯುವುದು. ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧದಂಥ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಕವಿಯು ಈ ಒಂದು ಅಲ್ಪವಾದ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ಇಷ್ಟು ಹೀನಸ್ಥಿತಿಗೆ ಇಳಿದನೆಂದು ನಾನು ಯೋಚಿಸಲಾರೆನು.

"(೮) ಈ ಗ್ರಂಥತ್ರಯಕ್ಕೂ ಅವರೇ ಕರ್ತರಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟೊಂದು ತಟವಟಕ್ಕೆ ಹೋಗದೆ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದರೂ ಸಾಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಹಾಗೆ ತಟವಟವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಯೋಜನವುಂಟಾದಂತೆ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಬೆನಗಲ್ ರಾಮರಾಯರೊಡನೆ ನಡೆಸಿದ ಸಂಭಾಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಅವರೇ ತಿಳಿಸುವಂತೆ ತಮ್ಮ ಕರ್ತೃತ್ವವು ತಾನಾಗಿಯೇ ಲೋಕಕ್ಕೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು.

(೯) "ಕನ್ನಡಿತಿಯೊರೆದ ನುಡಿಯೆಂದಿದಂ ಭಾವಿಸದೆ | ಕನ್ನಡಿಗನೊರೆದ ನುಡಿಯೆಂದು ಸಂಭಾವಿಪುದು" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದಲೇ ನಂದಳಿಕೆಯವರು ತಮ್ಮ ಕರ್ತೃತ್ವವನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರೇ ಕರ್ತೃವೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡ ಮೇಲೆಯೇ ಆ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಅದು ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಈ

ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ನಿಜವಾಗಿಯೇ ಸ್ತ್ರೀಯು ಕರ್ತೃವಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅದು ಸಹಜವಾದ ಲೋಕೋಕ್ತಿಯಾಗಿ ತೋರುವುದು.

ಏವಂಚ ಈ ಗ್ರಂಥತ್ರಯದಲ್ಲಿ ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣಕ್ಕೆ "ನಂದಳಿಕೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣನಿಂ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದು" ಎಂಬ ಒಂದು ಬರವಣಿಗೆಯ ಆಧಾರದಮೇಲೆಯೇ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಣಪ್ಪನವರು ಕರ್ತೃವೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರೆ ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧಕ್ಕೂ ಅವರೇ ಕರ್ತೃವೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಈ ಎರಡು ಗ್ರಂಥಗಳಿಗೂ ಅವರೇ ಕರ್ತೃವೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರೂ ರಾಮಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕಕ್ಕೂ ಅವರೇ ಕರ್ತೃವೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಸಾಧನಗಳು ಇಲ್ಲವೆಂದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಗ್ರಂಥತ್ರಯಕ್ಕೂ ಅವರೇ ಕರ್ತೃವಾಗಿದ್ದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅವರು ಬಲು ಸುಳ್ಳುತಟವಟಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ನಮಗೆ ಮೋಸಮಾಡಿದರೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರು ಕರ್ತೃವಾಗದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಕೃತವಾದ ಇವುಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ, ಸ್ವಕರ್ತೃಕವೆಂಬ ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಲು ಆಡಬೇಕಾದ ನಾಟಕವನ್ನು ಆಡಿ, ತಮ್ಮ ಗುರುಗಳನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಮಿತ್ರರನ್ನೂ ಮೋಸಗೊಳಿಸಿದರೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹೇಗಾದರೂ ಆಗಲಿ ಅನೇಕ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟಂತೆ, ಈ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ಸ್ವಹಸ್ತಾಕ್ಷರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಮಾಡಿ, ಅವುಗಳಲ್ಲ ತಮಗಿದ್ದ ಸರ್ವಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೂ ನಮಗೆ ವಹಿಸಿ ನಮಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟದ್ದಕ್ಕಾಗಿ, ಅವರ ಉಪಕಾರವು ನಮ್ಮಿಂದ ಚಿರಸ್ಮರಣೀಯವಾಗಿದೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಪಾಠಕರಿಗೆ ಉಂಟಾಗುವ ಭಾಷಾಸಹಾಯವನ್ನು ನೆನೆದು, ಅದ್ಭುತರಾಮಾಯಣಕ್ಕೂ, ಶ್ರೀರಾಮಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕಕ್ಕೂ ವಿಶದವಾದ ಟಿಪ್ಪಣಿಯನ್ನೂ ಬರೆದು ಮುದ್ರಿಸಿದ್ದೇನೆ; ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧಕ್ಕೆ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

ಶೋಧನಪತ್ರ

(ಪ್ರಥಮಭಾಗ)

ಪುಟ	ಪಂಕ್ತಿ	ಅಶುದ್ಧ	ಶುದ್ಧ
೩೩	೭	ಮುದ್ರಣದ	ಆ ಮುದ್ರಣದ
,,	೩	ಅರ್ಥ	ಅರ್ಥ
,,	೪	ತಿಯೂ	ತಿಯು
೩೪	೩	ಧಾರಾಳವಾಗಿ	ಸಹ ಧಾರಾಳವಾಗಿ
,,	೧೯	ಮಾತು	ಮಾತು ಮಾತ್ರ
೩೫	೪	ಛಂಡೋದೋಷಗಳು	ಛಂದೋದೋಷಗಳು ಕೂಡ
೩೯	೧	ಬೆಳೆದ	ಬೆಳೆದ,
,,	೨	ಅಭ್ಯಾಸಿಸಿರದ	ಅಭ್ಯಸಿಸಿರದ,
೪೦	೧೫	ಶಬ್ದಗಳು	ಶಬ್ದಗಳು,
೪೧	೨	ಕಾವ್ಯಮಂಜರಿ'	ಕಾವ್ಯಮಂಜರಿ'ಯು
,,	೧೬	ಕವಿಯಂತೆ	ಕವಿಯು
೪೩	೧	ಕೊಟ್ಟದ್ದಾದರೆ	ಕೊಟ್ಟುದಾದರೆ
೪೪	೬	'ಶರೀರಜಾಡ್ಯದ	'ಶರೀರಜಾಡ್ಯ'ದ
೪೬	೩	ಬಹಳ ಹಿಂದೆ	ಕೆಲವುವರ್ಷಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ
,,	೯	ಮೂರನೆಯದು	ಮೂರನೆಯದು,
೪೭	೧೮	ಒಬ್ಬರನ್ನು	ಒಬ್ಬರನ್ನೂ
೪೯	೨	ಆಶೋತ್ತರವನ್ನು	ಆಶೋತ್ತರವನ್ನೂ
೫೮	೭	ಅಲ್ಲೋಲ	ಉಲ್ಲೋಲ
೬೦	೬—೭	ಅನೇಕಾನೇಕ	ಕೆಲಕೆಲವು
,,	೮	ಕೆಲಕೆಲವು	ಬೇರೆಬೇರೆ
,,	೧೬	ಸಂಬಂಧವನ್ನು	ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸಹ
,,	೨೪	ಮೂಲಕ	ಇವರ ಮೂಲಕ
೬೧	೪	ಹೋದಂತೆ	ಹೋಗಿದ್ದಂತೆ
,,	೭	ಮಾತ್ರ	ಮಾತ್ರವೇ
೬೪	೧೨	ಕಾಳಿದಾಸ	ಕಾಳಿದಾಸ,